

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

Svazek 7

138565

XVIII/7 8. 9. 10

18/7

Donzovitz

V předplacení
12 svazků ročně

zl. 1.60.

Jednotlivý svazek 16 kr.

Martin Kružina.

(Dokanění.)

Mezi horami a lidmi.

Napsal Dr. Ivan Tavčar.

Přeložil Josef Psoulik

Polská Knihovna.

kteřou počali jsme vydávati, byla „Národní Politikou“ č. 39. ze dne 9. února 1902 takto doporučena:

„Polská Knihovna“ ve vyšlých dosud sešitech 1.—5. uveřejňuje autorisovaný překlad románu Boleslava Prusa: „Loutka“. Volba této práce je rozhodně šťastná, náležíť Prus (Alexandr Glowackí) k nejlepším humoristům a belletristům polským. „Loutka“ není žádnou počáteční prací Prusovou; široké obzory rozkládá v ní spisovatel před námi. Pro svůj květnatý sloh zdravým humorem oživený jsou práce Prusovy velice oblíbeny. Začíná proto „Polská Knihovna“ prací velice cennou. Jako další práce jsou oznámeny Orzeszkové „Argonauti“, Wl. Reymonta „Zaslíbená země“, načež zastoupeny budou práce Žeromského, Sieroczewského, Konopnické, Rodziewiczové a j. U nás dnes nejčtenějším polským spisovatelem jest zajisté Sienkiewicz; a právě tento spisovatel, který tolik lásky, tolik úcty k národu našemu chová, jak se ve svých historických románech přechoasto projevil, připravil půdu spisovatelům bratrského národa u nás úplně. Sienkiewicz nesouhlasí zajisté s oněmi politiky polskými, kteří často hořkost u nás vyvolali, a tak také nesouhlasí i jiní polští spisovatelé. Polský národ jest nám nejbližším, jeho chyby přechoasto jsou chybami národa našeho a když chyby tyto hledí polský spisovatel u lidu svého vykořeniti, bude velice prospěšno, když práce jeho bude čísti také náš lid. Z těch důvodů „Polská Knihovna“ zasluhuje doporučení.“

Na 10 seš. „Polské Knihovny“ předplácí se 1 zl. 20 kr.

Sešit na ukázkę žádejte od svého knihkupce neb v
Nakladatelství E. Beauforta v Praze-II.

J. Paul Gavarni

Mezi horami a lidmi.

Výbor novel

Dra IVANA TAVČARA.

Se svolením spisovatelovým z jazyka slovinského převedl

JOSEF PAULÍK.

V PRAZE.

Nakladatelství — E. BEAUFORT — knihtiskárna.

1902.

13856 ✓

D 447 / 1955

395500447

Kuzovci.

I.

Před pět a padesáti a také ještě před padesáti lety byla Poljanská dolina na Gorenjském zapomenutým a opuštěným kusem slovinské země. O bílé silnici, vinoucí se nyní podle vody, nebylo ani slechu. Vinula se pouze podle Biskupské Louky vozová cesta, která se táhla k Poljanům a ještě dále k Žirému. Tolminci a Čičové vozili po ní náklady svými koniky. Vysoké doubí a husté smrčí pokrývalo svými stíny nevlídnou tu cestu vozovou a stávalo se přemnohokrát, že se vozy, které sem náhodou zabloudily, překotily a tu bylo pak slyšení ostré klení na prknech vozu drkotajícího komisaře, ježž úřední rozhodnutí v tuto pustinu odkázalo.

Cesta tato byla noční dobou velmi nebezpečna. Houštinami plouhali se dotěraví hosté, kteří byli šmahem podloudníky, zloději

a bylo-li třeba, i loupežníky. Cizímu majetku nebezpečná ta družina přechovávala mezi sebou vojenské sběhy a jiné špatné a zkažené osoby. Družina tato spravovala se podle jakéhos vojenského řádu. Vůdcem této drzé a všeho schopné bandy byl, ještě nyní tu a tam v poljanských vzpomínkách žijící, Petr Smuk; pod ním pak měli právo rozkazovati Groga Rohnač, kulhavý Martin Goščavec a pak černý Tinač Šust, který přivodil poctivému otci Marku Šustovi, svatovolbenskému kostelníku, předčasně zšedivé vlasy. Nosili tabák z Přímoří, při tom zastavovali na cestě formany s náklady a takovým způsobem si vydělávali peněz. Občas honili po horách zajíce a kradli jehňata na pastvách. Vedle filiálního kostela na Bukovém vrchu, vysoko nad poljanskou vsí, u paty planiny, která se zove „Psí rovina“, měli své stanoviště a přebývali ve veliké dřevěné boudě, jež stála na půdě, která se dosud ještě jmenuje „Na Kuzovém“. Proto je tedy Poljanci jmenovali Kuzovci.

S Poljanci žili Kuzovci v dobré shodě; nezastavovali je po cestách a nebrali jim ani jehňat, ani peněz. Občas přišli do Poljan na desátou mši. Přichvátali z Hotavelj přes starostův most a vpadli do vsi, že vše letělo

s nimi. Byli oblečeni jako bohatí sedláci; kolem nich frčely hedvábné a krajkové šátky, tak že děvčata žádostivě oči otvírala. Nejhorší byl Petr Smuk, člověk obrovského těla a zarudlých tváří. Rád seděl vedle kostela na zdi u hřbitova a sice tak, že seděl zrovna za finančními strážníky, kteří slovo boží také ra ději vně chrámu nežli v něm poslouchali. Házel nohama a občas naličil to tak, že nohou uhodil do finančního strážníka. Odměnou za to mu byly hrozivé pohledy, jemu však se vždy obličej jen jen smál, a kdo jej tenkrát viděl, bezděky řekl: to je opravdu zlý člověk.

Dalo by se skoro snadno tvrditi, že byli Kuzovci nějaká tři leta pány poljanského pohoří. Dělalí, co se jim líbilo. Světská vláda objevovala se v dolině pouze v podobě bázlí-vých finančních strážníků a plachých revisorů. Ale všichni ti se Petra Smuka báli, tak že se mu raději vyhýbali, když jej jen z dáli spatřili. Báli se ho tak, že jeho zločinných činů ani udati si netroufali. Konečně se přece věc zdála býti tehdejší vládě nebezpečna, tak že napjala všechnu svoji moc.

Jednoho jitra přibyla do Poljan pochodem setnina Čechů s důstojníkem. Ti prolezli hory a konečně vskutku pochytili a pobili Kuzovce a to tím spíše, ježto Petr Smuk byl již

dříve život skončil. Kostí jeho odpočívaly tenkrát na písčitém břehu „v Koutě“, když jej byla voda mrtvého na sucho vyvrhla. Hrob jeho nalezá se nyní, po změněném vodním toku, uprostřed strouhy a den ode dne šplouchají chladné vlny přes ubohou bytost lidskou, která kdysi v životě nosila v sobě horoucí srdce a měla schopnosti, které by byly lepšího osudu ku svému rozvíti zasloužily.

*

* *

Sotva hodinu od Poljan, podle nynější cesty do Louky, leží vesnice Na Logu. Vedle té vsi zdvihá se nevysoký vrch. Na úpatí zarostlý jest křovím a trním, kdežto na vrcholi, který se v nejvyšším místě tratí v malou pláň, rozkládá se zelená pastvina. Na zmíněné pláni postavili naši předkové mohutný kostel pro okolní krajinu, s dvěma věžemi a posvětili jej svatému Volbenku,*) aneb jak Poljanci měkčeji říkají, svatému Volniku. Kdo spěchá se srdcem překypujícím po točité cestě do Poljan, oznamují mu svatovolbenské věže již z dáli, že se blíží rodnému kraji, rodnému vzduchu a šumícím rodným vodám! Buďte tisíckrát

*) Sv. Volbenk = sv. Volfgang.

pozdraveny, vy svatovolbenské věže, milovaní strážci rodné doliny!

Zrovna pod svatovolbenským vrchem vedle cesty měl za časů naší povídky prohnáný a povedený šibal Janez Premetavec svoje sídlo. Čítal ve své vlastnictví starou, dřevěnou boudu s těsnými okny, ale nikdy rád jimi hlavou nevyhlížel, boje se, že by hlavu napět již nevtáhl. Premetavec počal tehdáž provozovati krčmářství; prodával kyselé víno a kořalku a pouštěl se i do jiných druhů obchodování, které mu však nepřinášelo nejlepší jméno. Domácnost jeho stála a ještě nyní stojí (ačkoliv má jiné vlastníky) asi na dva dostřely za vsí, vzdálena jsouc od ostatních sousedů. Nad horní stranou zdvihá se svatovolbenský vrch; téměř těsně pod chýší teče řeka, která se v tom místě zahýbá a lomí, takže jest zde mělčina, kterou lze bez obtíží probřísti. Premetavcova bouda měla ze silnice a také ze spodu zvláštní vchod a nikomu nebylo tajno, že spodním vchodem Kuzovci vcházelí do krčmy. Rovněž bylo všude známo, že Premetavec udržoval s Kuzovci živé obchodní styky, kterými bohatnul den ode dne.

V sobotu večer před nedělí Kvatember, v září léta 1828 hořela v Premetavcově šenkovně louč ve stěně u pece zatknutá, ačkoliv

na první pohled ani jediného hosta v temném prostoru nebylo viděti. Kdyby se tu a tam nebyla ukázala ruka z lavice za stolem, nikdo by nebyl věděl, že jest v chýši člověk. Ale za černým stolem ležel samotný piják, který sáhal rukou po koflíku na stole a pil z něho pálenku.

Venku v síni bylo poněkud více života. Janez Premetavec měl se svou ženou nepříjemné starosti. Když si byl zařídil hostinec, věděl jistě, že mu žena pokradmu pije víno a kořalku. Také dnes se jí motaly nohy, když se kolem ohniště potácěla. Proto se Janez nesmírně rozhněval, nadával a křičel, jako by pod střechou hořelo.

— Opět jsi pila, stará rohatino? Ty mne připravíš ještě na žebráckou hůl! Ty mi vše propiješ! Ty, ty!

A Premetavec utichl samou zlostí.

— Ty's mi však snědl lejstra! — odsekla ona, — věno i lejstra, která jsi dosud nedal do knih!

Musel to býti velmi choulostivý předmět, neboť Janez zapálil se v obličejí jako vařený rak. Díval se vzdorovitě na svou ženu a první okamžik nevěděl, co by odpověděl. Pokoušel se zdvihnouti nohu, aby jí udeřil o zem. Ko-

nečně se mu poštětilo, že mrštil podpatkem
 o podlahu.

— Ty bys mi v koutě Boha s kříže ukradla, kdyby nebyl přibit! Ty — — a hrozil pěstí proti ní — tys mi snědla miliony!

Rozhodné slovo bylo pronešeno. Jako by se mu byl kámen se srdce svalil, tak si oddechl otec Premetavec, když onu hroznou výčitku své ženě do duše pověděl. Utichl, ale utichl také proto, ježto se zároveň ze světnice hlasitě ozvalo: „Janez!“

Běžel tedy do světnice. Zde se byl zatím ospalý piják za stolem zdvihl. Klobouk vtišknul si do čela a sklonil se na stůl.

— Janez! — pravil ještě jednou a temný jeho pohled blýskal se kolem.

— Co, co, co! — a Janez úslužně přistoupil.

Onen se naň vážně podíval, načež s rozhodností pravil:

— Tiše buď!

To řka opět se převrhl na lavici. Premetavec zaražen zůstal státi na místě, načež odpovéděl poníženě:

— Když ty poroučíš, budu mlčeti! Opravdu, budu mlčeti!

Smutně pak se šoural do síně, vzdychaje, a žaloval ženě:

— Vidiš, Marušico, nyní se už nesmíme hádati! On nechce!

Mezitím nastalo temno. V téže době přicházeli po cestě z Poljan dvě osoby k Premetavcově krčmě. Byli to Županův Tomáš z Poljan a Matoušův Matějík z Volče. Tento sloužil tehdá u Kuzovců a byl v krajině zvláště sběhlý.

— Tak tedy máš pevný úmysl přijíti k nám? — tázal se Tomáše. — Budeš dobře živ.

— Pevný! — odpověděl tázaný. — Doma se mnou zacházejí jako s dobyt看kem! A u vás neučiním také více hříchu, nežli doposud, kdy jsem klel, až se dělala tma.

Oba vstoupili k Premetavcovi do síně. Matějík však mrštil nejdříve do roští u cesty břemenem, jež nesl dosud na rameně. V síni pak zamžoural na hospodáře, který nyní při ohništi svorně u své ženy seděl, a tiše se tázal:

— Je tady?

— Jen do vnitř, Matějíčku! Leží za stolem a povídám pravdu, je hodně mrzut!

Matěj vstoupil do světnice a dával na jevo Tomáši, aby vstoupil za ním.

Mezitím se také člověk za stolem zdvihl a ohlédl se po přibylých.

— Ty jsi zloděj! — pravil jaksi opovrživě, vzpřimil své obrovské tělo a jal se choditi po světnici.

— Kolik slepic jsi dnes ukradl? — tázal se Matěje se smíchem. Po té pak téměř opravdově dodal: — Ty nám děláš hanbu, Matěji! Kdyby bylo po mém, musel by býti někdo z Kuzového na vás a na tebe, Matěji, nejdříve! Ale co chceme! Nejlepší kuň se špinavých much nemůže zbaviti!

Při těchto slovech Matěj klidně mlčel. Když onen skončil, promluvil chladnokrevně:

— Zde je Županův Tomáš! Rád by šel k nám! Je to dobrý chlupáč! Tomáši, zde je Petr Smuk, neboj se ho už tedy!

Ale přes tuto poznámku mladý muž přece bázně stanul před věhlasným Kuzovcem a strachy klopil oči.

— Jedna moucha více nebo méně! — pravil Smuk. — Zůstaň, chceš-li! Tolik ti ale povídám, že v potu budeš jísti u nás chleba! Ale kde zůstal Goščavec a kde Rohnač?

S tlumeným zaklením opět ulehł za stůl. Druzí dva pak majíce žízeň, usedli za druhý stůl a tiše mezi sebou hovořili. Přistoupil k nim hostinský, Janez Premetavec.

— Janez — pravil Matějíček po nějaké chvíli — tam venku jsem odložil kus plátna.

Kde jsem je sebral, o to se příliš nestarej. Ale zdálo se mi dříve už, že je koupíš!

A Matějíček učinil nevinný pohled a vypil skleničku pálenky.

— Viš, Matěji, — odpověděl Janez, — kradené věci jsou nebezpečné věci! A já jich nekupuju! — dodal mužně a vypil rovněž sklenku kořalky.

— Nu, koupíš lacino!

— To je už jedno! Snad se přece něco dá dělat. Ale zboží musím viděti. Jsou to starosti s kradenými věcmi!

A Janez Premetavec pokrýl si rukama obličej a vzdychal. Matěj vyběhl ze světnice a v brzku přivlekl kus rezného plátna. Poctivci ti se také domluvili, že bude loket po čtyrech groších, což bylo na tehdejší časy směšně nízká cena. S patrnou radostí složil Premetavec plátno a odnesl je na půdu, která se otvírala zrovna nad sklepními schody. V témže okamžiku, když chtěl zavřít, přiběhl Matějíček a vtisknul mu do ruky velikou láhev se žádostí, aby ji vzhledem ku šťastné koupi naplnil kořalkou, kterou platí on, Matoušův Matěj. Premetavec si myslil: — Však snadno zavru, až půjdu nazpět — a odešel se sklenicí do sklepa, zanechav klíč ve dveřích. Matěj-v okamžiku otevřel půdu, uchopil plátno, zavřel

a rychle vyběhl ze síně, kde hodil kus za skladiště a vrátil se opět do krčmy. Vraceje se ze sklepa Janez vskutku otočil klíčem u pudy, vstrčil jej do kapsy a přinášel s obličejem plným spokojenosti do světnice láhev, načež ji postavil na stůl, za kterým již Matoušův Matěj klidně seděl, čekaje na pálenku.

Když již něco popili, pravil, pohlížeje nevinně na hospodáře:

— Janez, když jsi už koupil jedno, snad koupíš i druhé?

— Kradené zboží, Matějíčku, můj Bože, kradené zboží! Co pak s tím?

— Kradené je, pravda, — odpověděl Matěj chladně, — ale koupíš je lacino.

— To je totéž! Tak je přines, Matějíčku!

Matěj hbitě přinesl kus plátna a položil je na stůl. Domluvili se, že bude loket po čtyrech groších. Matěj ustanovil, jako dříve, i nyní kupní cenu. Premetavec pak složil plátno, aby je odnesl na pudu.

— A zrovna — hovořil kráčeje po světnici — budou to dva stejné kusy. Nejspíše jsi je vzal jednomu a témuž hospodáři, Matějíčku!

— Ale kdež pak! Však uslyšíš nyní, že to byli dva hospodáři!

Premetavec zavřel dvěře a vstoupil do síně. Za malou chvíli bylo slyšeti z pudy nějaké nářku podobné mručení. V krátkce vstrčil Premetavcův Janez bledý svůj obličej do světnice a třesoucím se hlasem pravil:

— Mně jsi je ukradl, Matěji!

— Kde jsem je vzal, o to se pranic nestarej, Janez, však jsi je lacino koupil! — odpověděl Matěj a smál se plnými ústy.

Petr Smuk a jeho soudruzi jsou již skoro zapomenuti a málo kdo o nich něco ví. Ale o tom, jak Janez Premetavec kupoval plátno, o tom žije ještě mnoho vzpomínek, neboť humor také mezi horami vládne.

II.

Matěj se ještě smál, když do světnice vstoupili tři podezřelí mužové. Jeden z nich udeřil nohou o věderec, jenž stál uprostřed síně. Ještě nežli se otevřely dvěře, láteřil a křičel ze vši síly:

— Jestli budete nechávati vědra uprostřed síně, rozbiju ti kosti, Premetavče, že budeš vyhlížeti jako prase, když mu vypustí krev! A tebe, Marušo, pověším za nohy nad ohniště,

abys požírala dým jako uzenky, které se dávají udit! Čerte, ďáble!

Muž mluvil tak rychle, jakoby slova hltal, a slova jeho zdála se býti vzdáleným duněním hromu za horami. Proto mu říkali Rohnač.*)

Vstoupil do šenkovny. S ním vstoupili Martin Goščavec, pajdavý, opuchlý člověk s liščím výrazem v obličejí a černovlasý, ramenatý Tinač Šust, svatovolbenského kostelníka zkažený syn. Rohnač se zlobil, neboť jej bolela holenní kost, kterou byl před tím udeřil o vědro. Mocně dupal po prknech, tak že až koflíky na stole zvonily.

— Nebude nic, Petře! — pravil, vstoupiv před Smuka.

— Nic? — divil se tento, — a čekal jsem celou noc! Však to dostaneme podruhé.

— Stáli jsme s Rohnačem za Šefarským znamením — ohlásil se Goščavec, — když jsme spatřili Brentače, který se vlekl s koníkem a vozíkem po cestě. Přitiskli jsme se do roští a pustili jej mimo. Rohnač odešel, aby ti dal o tom zprávu, já pak jsem se za ním plížil po celý den až po Louky, a díval se, jak nakládali vozík. Zapráhli už na noc a konečně se pustili přes Selc a Davče, — čertu do břicha!

*) Rohnetí = hlomozití, láteřítí. Pozn. překl.

Smuk vstal, mlčky zaplatil, co byl vypil, a vyšel z krčmy. Venku zabočil po břehu a přebrodil vodu ve struze. Na druhé straně stanul před lesíkem a lehce zahvízdal. V brzku vynořila se ze smrčí černá osoba a stanula před Smukem.

— Jernači! — pravil Smuk ostře, — vezmi Miha, Lovreta a Toneta! Očekávejte mne o půlnoci u vysokého mostu. K ránu pojedje Brentač z Cerkného s vozem zboží z Louky; má za to, že spíme! Kdepak spát, leda bychom byli všichni takoví pařezi jako Goščavec a Rohnač!

Usmáv se lehce, zmizel se soudruhem v houštině.

V krčmě Premetavcově se zatím pilo a hlasitě křičelo.

— Co je s Brentačem? — tázal se Županův Tomáš bojácně.

— Zradil Smuka, když byl ještě mlád a vedl obchod s tabákem, tak že mu finanční stráž způsobila velkou škodu! — mluvil Rohnač.

— Však se s ním ještě setkáte! Ale za noci ne!

— A co my? — ozval se Goščavec — což nebude v noci žádného výdělku?

— Já bych něco věděl, — přihlásil se Šust rukaje sklenkou o stůl. — Já bych něco věděl, ale vy, ovce, nebudete si troufati.

— Já si troufám vše! — pravil na vše připravený Matoušův Matěj.

— Co je? — zahromoval Rohnač. — Co si ty troufáš, Šuste, troufáme si i my všichni.

— Zde nahoře, — začal Šust, — zde nahoře má svatý Volfgang pěkný sklad bohatství! Chci pověděti jenom něco! Žde je zlatý kalich, který má vespod na rukojeti množství perel! Mešní roucha se stříbrnými nitkami a jiných takových tret je tu na kupy! Tyto žilky, — možno lehce říci — obsahují mnoho liber stříbra. Stříbrné jsou svícny, stříbrné svítilny a také kaditelnice. Stříbrné musí býti, neboť vše to dostalo se sem z mekinského kláštera, kde měly řeholnice stříbra v nadbytku. Kdyby se to vše roztavilo, dostala by se za to hezká hromádka tolarů. Nu, ale vy si nebudete troufati. Já to vše vím, neboť jsem kostelníkův syn a dostikrát jsem při mši sloužil. Avšak vy jste bázlivé kozy. A pokladničky také nejsou nikdy prázdné. Věc je příhodná. Dvěře v zákristii jsou strouchnivělé a vsune-li se kolík pod prah, zdvihnou se jako by nic.

Šust hleděl na stěnu. Ostatní mlčeli nějakou chvíli.

— Kostel okrást! — zahučel Županův Tomáš.

— Kostel! — vykřikl Šust, — co je na tom zvláštního? Bůh má beztoho všeho dost! A ne-li, opatří si sám!

Rozřehtal se surově a druzí řehtali se s ním. — —

Mohla býti druhá po půlnoci, když se probudil Marko Šust, svatovolbenský kostelník. Zdálo se mu, jako by slyšel odněkud šramot. S postele viděl, že je kostel osvětlen. Oblekl se povrchně, ale samým strachem se zachvěl.

— Svatá Maria, sama budiž pochválena! — naříkal, snímaje se stěny starou pušku na křesací kámen — že je vše v Poljanech! Pláště, kalichy, kaditelnice a ostatní vše. Zajisté je Tinač také s nimi. Otče náš!

A stařec počal se modliti. Vyšel z chaty a připlížil se k lípám, stojícím před kostelem. Přitlačil se za peň a připravil pušku, aby každého okamžiku snadno mohl vystřeliti. V kostele viděl světlo. Před postranními oltáři byly svíce dřevěné, tak že se nedaly rozžehnouti, což kostelníku za lipou bylo zvláště vhod. Bylo slyšeti, jak něco rozbíjeli, po té nadávali, když nemohli ničeho nalézt. Pak opustili chrám boží a proklínali Tinače, který je vyslal na tuto cestu. Vyhrnuli se jako včely ze vrat a

pustili se po břehu dolů. Při svitu měsíce objevili se tak rychle, že Marko pro samý úžas nemohl vystřeliti. „Všichni mi utekli“ — myslil si. „Hle, tu ještě jeden!“ Vylézal zvolna ze zákristie. Objeviv se na volném prostranství, zavýskl a stoupal pozvolna podle lískových keřův po stezce dolů. Nyní spustil kostelník napjatý kohoutek pušky. Zavzněla mocná rána. Když se byl dým rozešel, nebylo ničeho viděti. Stařec se polekal a utekl. — —

Brentač z Cerkného mezi tím v neustálém strachu se svým vozíkem a zbožím přijel až pod sv. Volfgang. Věděl dobře, že jej v Louce spatřil Goščavec; proto se stavěl, jako by chtěl jeti domů přes Davče. Ale v brzku obrátil se na vozové cestě a pustil se pozdě v noci na poljanskou silnici. Již viděl za sebou kostel sv. Volfganga a před sebou poljanskou věž, když jej „v Koutě“ zastavilo s vozem pět černých neznámých postav. Vyprázdnil mu vůz a jeho samého notně potloukli . . .

Druhého dne z rána vstal kostelník Marko a pospíchal do kostela. Pod zákristií u stezky ležela podle lískového keře lidská mrtvola, pod kterou se červenala zem stydlou krví. V mrtvém poznal nešťastný otec svého syna Tinače.

III.

Smutná šířila se novina po vsi. Bylo neuvěřitelné, ale přece se mluvilo, že Županův Tomáš utekl svému bohatému otci a dal se mezi Kuzovce. Zprvu tomu lidé nechtěli věřit; ale potom, když poznali něco pravdy, smála se potají celá ves a přála to Županovi, boháči, který každého odíral a odháněl žebráky od prahu. Byl to tvrdý člověk otec Župan a lakotný po penězích. Vypravovalo se, že měl někde v hořeni světlici pomocí silných řetězů na stěně připevněnou železnou truhlu. Když Zadurníků Míchal kdysi při otevřených dveřích šel mimo, měl otec Župan tuto truhlu otevřenou. Vše se tam blýskalo samým zlatem a stříbrem. Míchal bezděky úžasem až vykřikl. Onen pak bouchl poklopem, upevnil ho řetězy a hnal neočekávaného pozorovatele po schodech dolů, až se za ním prášilo. Od té doby se mluvilo, že je Župan tak bohat, že sám neví, mnoho-li má. Skoupý však byl tak, jako by ničeho neměl. Ani svému synu ničeho nedal, tak že syn boháčův musel se s výčitkami tomu opírat. Proto bral svému otci a dělal dluhy, což opět starého zlobilo. Se synem se stále rval, tak že vády a křiku nebylo nikdy konce. Konečně jednou v sobotu večer, před

neděli Kvatemala v měsíci září, utekl syn mezi Kuzovce a opustil dům nářku a rvaček. Za nějaké dva dny později to zvěděli. Starý Župan válel se zlostí a hanbou po zemi a klel při všech svatých, že synu ani vindry nedá. Byl vdovcem a proto byla u syna pohřešována měkká mateřská ruka. Otcova však byla příliš tvrdá a proto se tak stalo. V domě hospodařila tehda jediná dcera Lenčika, děvče dvacítileté. Byla pověstna svojí krásou a ještě více svou ohromnou tělesnou silou. Zdvihala těžká břemena a bylo-li co těžkého zdvihnouti, tu přivedla mnohého hochu do rozpaků. Když jednou se hnal Tomáš pěstí po otci, bál se jí, neboť dobře věděl, že by mu snadno natloukla. Při všem tom byla Županova Lenčika měkkého srdce a měla ráda celý svět a proto také ji celý svět miloval. Svého bratra, Tomáše, měla nade všechny ráda, a ježto byla silnější nežli on, jednala s ním jako s děckem. Byla to žena tvrdého výrazu, rychlých pohybů a smí-li se pravda pověděti, byla Lenka prvním a vlastním hospodářem v Županově domě a střediskem, kolem něhož se vše otáčelo. Otec Župan poddával se vždy, přišla-li vysoká jeho dcera a lísal se kolem něho. S Tomášem jednala ostře a nebyl-li jí po chuti, tu s ním hovořila pomocí dlaně, tak že to pleskalo jako

prknem po vodě. Jak jsme již pověděli, uměla rychle jednati a také v tomto případě věděla, co je její povinností.

Pěkného podzimního dne, záhy z rána, kdy se začalo dníti, stoupala Lenčika svátečně oblečena po vysoké stráni nad Hotavljami proti Bukovému vrchu. Spěchala plnou silou. Když byla uprostřed cesty podle Kožuchovy chaty, vytrysklo slunce z hor a prvními svými paprsky ozářilo líce dívčiny, rychlou chůzí rozpálené. Pod Platišovou chatou dohonila starého muže, který s malým rancem dral se přímo vzhůru. Byl to starý Kosem z Griče.

— Kam jdeš tak časně? — tázal se jí.

— Na Kuzovo — odpověděla rychle — pro Tomáše.

— Na Kuzovo? — podivil se stařec. — Pak pojďme spolu. Před čtrnácti dny po půlnoci ohlásili se u mne čtyři Kuzovci a objednali si ranec dýmek. Teď jim je nesu.

Čtenáři budiž pověděno, že tenkrát kvetl v Poljanech silný průmysl s malými dýmky, kdežto dnes není po něm ani slechu. Děvče a stařík drali se rychle po stráni vzhůru tu a tam odpočívajíce a dívajíce se hluboko do údolí, kde bylo viděti obrovský poljanský kostel mezi nízkými chatrčemi, jako starostlivou kvočnu mezi kuřaty. Nechavše Bukový

vrch po levé straně, stoupali směrem ke Psi rovině, dokud se pod nimi dolina nezavřela, načež nebylo viděti nic jiného, nežli pohorská slemena na levo i pravo. shora i zdola a nade vším jasné podzimní nebe.

V bukovém lese byla skryta téměř úplně kuzovská bouda; z ní pak se nyní, když naši známí přišli blíže, právě silně kouřilo. Co spatřili nejdříve, byla řada pušek, jež se svítily venku opřeny o dřevěnou stěnu. Na výběžku nad boudou stála stráž, která spatřivši ranní návštěvu ani se nepohnula. Ba stráž tvářila se tak, jakoby přibylých ani nespatriila.

Kráčeli tedy kolem jakéhos chléva, ve kterém ryčela a ropotala lačná dobytčata. Právě za chlévem tloukl Kuzovec polenem do hlavy lišku chycenou do želez, která při každém úderu odporně zavyla. Na bukoví sedělo hejno vran, které se jako černý mrak zvedalo v ovzduší, ucítivši cizí hosty. Kuzovci házeli do lesa zbytky živočišné a v kuchyni nepotřebné; proto soustředilo se zde tolik těch černých ptáků.

— Jsou-li pak doma? — tázal se Kosem pokorně. Hrdý strážce ani sebou nehnul.

— Když nemluví, tož vstoupíme! — pravila Lenčika ostře. A vskutku vstoupili do široké síně, ze které bylo viděti zrovna pod stře-

chu, pod očazené trámy. Na pravé straně síně stálo velikánské ohniště, na kterém se právě kouřilo. K ohni bylo přistaveno devět aneb deset ohromných hrnců, ve kterých to šumělo a vřelo. V směs tu pískla pečeně na železných plotnách, pod kterými prskalo žhavé uhlí. Před ohništěm poskakoval umazaný kuchař, míchaje dřevcem více ještě umazaným tu v tom, tu zase v onom hrnci a křičel:

— Dobře se vaří! Pěkně vře! Bude to dobré žrádlo! Ha, ha!

Spatřiv vstoupivší děvče a starého muže, pověsil svůj kuchařský dřevce, otevřel ústa a oči, tak že bylo patrné, jak se chlapík ulekl. Ale v brzku se mu rozhostila radost po tlustém obličejí; otřel si prsty o kalhoty a zvolal:

— Holka, holka, odkudž pak ty sem přicházíš?

Sladce se usmál, trochu si zahvízdał a opětně zvolal:

— Holka, holčičko, pfvít, pfvít!

Jako blesk byl u ní a hledal něco umazanými svými prsty kolem kvetoucí její tváře. Nezměrný vztek zahalil veškery myšlenky dívčiny a ona vši silou jak byla těžká a veliká, položila mu svou ruku po čelistech. Účinek úderu byl patrný a rychlý. Udeřený bolestně vykřikl a odletěl jako poražený dub do hro-

mady hrnců a mis podle ohniště na zemi rozložených. Všechno zachrastilo pod ním a on tvářil se, jako by právě dodělával. Děvče zůstalo uprostřed síně srdnatě státi; krví zalila se její tvář a ruce svírala v pěsti a s očima plnýma rozhořčení dívala se na kuchtíka, ležícího na zemi.

— U vás tedy ani ženská není jista! — promluvila hrdě.

V tom však upozorněn hlukem vstoupil ze světnice do síně Smuk a klidně postavil se svým vysokým tělem k domovním dveřím. Rozpoznal stav věci a lehce se usmíval, když se kuchař ze střepeů vybíral.

— Nesmíš jej zabít, Lenko! — promluvil k ní mírně. — Pak nevím, kdo by nám vařil.

Ještě více se vzepjala, když ji byl poznal, a odpověděla srdnatě:

— Však ho nezabiju, ačkoliv by nebylo škoda, kdyby vás všechny pobili. A vlastně ani nevím, jak mne znáš?

Neodpověděl jí ničeho; ani krev mu nevstoupila do tváře, při nevlídné její otázce. Klidně obrátil se k mužíkovi s rancem a chtěl vědět, čeho si přeje.

— Zrovna jste přišel vhod, — pravil pak přívětivě, — vždyť beztoho nebylo již ani dýmky v domě.

Vstoupili do světnice. Lenka mlčky usedla na lavici při peci. Smuk pak otevřel almárku ve stěně, vypočítal peníze, zaplatil dýmky na stole před Kosma a beze slova opustil světnici.

IV.

Děvče sedělo tiše při peci; nebylo jí do řeči. Kosem pak byl velmi spokojen. Sedě u dlouhého stolu srkal pálenku z kalíšku a krájel si nožem z velikého chleba, který položili před něj. Střídavě pak přepočítával přijaté peníze a hlasitě chválil Kuzovce a jejich poctivost. V brzku vnikl sem ze síně i příjemný zápach pečeně, což Lence nebylo valně příjemno: bylat' lačna, odešlat' v rychlosti z domu bez snídaně.

Kuzovci přicházeli do světnice a se starým mužem vlídně se rozhovořující, tázali se, co je nového v Poljanech; na děvče však nepohlédli nikdo. Téměř každý vzal si dýmku z hromádky, kterou byl Kosem ze svého šátku na stůl vysypal. Také si počali cpáti a zapalovati. Konečně přichvátal také Tomášek; vstoupil do světnice nesměle a klidně. Patrně mu nikdo neřekl, jaké hromobití jej očekává. Nic zlého netuše, postavil se vesele a zavolal:

— Hoj, Kosem! Tak jste také k nám přišel? Však je tu nahoře lépe nežli u vás, v kyselých Poljanech. Uvidíte-li někoho od Županů, řekněte, že toho zcela nic nelituji, že jsem zde. U Županů mne více neuvidí!

— Ó, však tě ještě uvidí! — pravila chladně Lenka a jako blesk postavila se podle něho.
— Tak jak, půjdeme?

— Lenčiko, ty's to?

A srdce jeho kleslo mu tak nízko, že si ně zbledl a na čele mu vyvstal proud velikých křupějí. Ani si netroufal pohlédnouti na svou rodnou sestru.

— Tož, jak jsem řekla! Nepůjdeš-li, povleku tě jako tele na jatky.

— Nu, však půjdu! Ale dříve se přece najím. Mám hlad! — Mluvil krotce, pln strachu. Usedl ke stolu. V okamžiku seděla u něho, aby jí neutekl, kdyby mu právě napadlo. Tomášek tiše snášel bezprostřední tu kontrolu a bylo mu hanba, že ani mluvíti nemohl.

V brzku byl stůl obsazen; potlučený kuchař přinášel velikánské mísy a předkládal je před lačnou družinu. Byly až po kraje plné a příjemný kouř vycházel z nich až ke stropu. Lžice zachrastily a neustále se pohybovaly po krátké cestě z mis k ústům. Jako když vyschne pozdní sníh jarní, tak rychle se mísy vy-

prázdnily. Přinesli jiné a na velikých dřevěných deskách pečenou zvěřinu.

Smuk měl své místo právě vedle Lenčiky. Když při prvním pobídnutí nechtěla jísti, více jí nenabízel. Tím více si Tomášek nacpával žaludek a bylo mu u srdce tak milo, vzpomínaje na slabé mísy, které se u Županů každého dne stavěly na stůl.

Po jídle vypravila se Lenka i Kosem k odchodu. Tomášek pak si vybral k průvodu starého muže, s nímž kráčel napřed, kdežto děvče zůstalo několik kroků za nimi. Také Smuk sňal pušku se stěny a pravil k Lence:

— Jdu kousek s vámi.

Neřekla mu, aby nechodil a on mlčky stoupal po její straně.

Právě pod kostelem na Bukovém vrchu kroužil sokol ve vzduchu nad senosečí. Činil kruh za kruhem, stále menší a menší, až konečně jako blesk švihnul mezi hejno divokých holubů, pasoucích se na pastvině. Uchvátil jednoho a zdvihnul se s ním do vzduchu. Jako sníh rozsypalo se z něho peří vzduchem, kdežto ostatní hejno na vše strany se rozletělo.

Děvče stanulo.

— Hleď na sokola! — promluvil Smuk chladně. — Když jej Pán Bůh stvořil, řekl mu: „Zde máš svobodu, žij a hleď, abys mohl dlou-

ho žíti. Až se ti pak jednou polámou peruti, to je tvou věcí.“ A mně budete říkati, že sokol má větší cenu nežli já, který jsem člověk? Také mně řekl Bůh: „Zde máš svobodu! Budou-li tě v ní zkracovati, žij a hled, jak dlouho můžeš.“ Když zavrou sokola v železnou klec, kdo by mohl říci, že nemá práva uniknouti? A když chtěli mne na dlouhá léta do želez ukovati, kdo by tvrdil, že jsem neměl práva je rozdrtití a žíti, jak právě mohu a chci? Vy, kteří hřežete své líné kosti u kamen, míníte, že jste lepší mne? Však Bůh ví! Bude souditi někdy i vás a tenkrát bude množství zahanbených, neboť Petr Smuk nevráždil, nekradl, ale v potu tváři dobýval si svůj chléb. Co ostatně moji společníci podnikají, není mou starostí, každýt je pánem nad svou duší. Nyní pojd! Tu dole tě nikdo nebude obtěžovati, což by se nahoře bylo snadno mohlo státi.

Stanul, sňal pušku s ramene a opřel se o ni. Dívce tlouklo srdce. Když mluvil, musela se mu několikrát podívati do rozbouřené tváře a — hrůza — velmi se jí líbil. Odběhla jako srna. Dolejí jsouc již, bezděky musela, nevědouc sama proč, obrátiti hlavu nazpět. Vysoko nad ní stál nepohnutě, jako postava vytesaná z kamene a pohlížel za ní. Rychle se opět obrátila a ubíhala dolů.

Tomášek strachem koprněl, když se objevila bílá stěna domovního stavení se zahradou. Stanul uprostřed vsi a chtěl utéci za Prodovský roh. Ale ona jej chytila hbitě za ucho — k veliké radosti mnoha dětí, stojících na vesském mostě — a hnala jej, jako školáka pod rodnou střechu. Jen s velkou tíží setřásl pak Tomášek se sebe směšné vyhnanství a ještě v letech vysokého stáří se zlobil, když se ho někdo tázal, jak přišel od Kuzovců domů.

V.

Vesna s kvetoucí svou perutí plula nad dolinou. Kvítí rozvěsilo se po stromoví i po sivých skalínách. Kvítí proudilo i v srdcích lidských, která se obrozují každého jara. A je-li v Poljanské dolině vesna krásná, jest v našich zemích málo kde lepší. Po zimě zrodily se pod sněhem bezčetné potůčky, které nyní spěchají po všech stráních do zeleného údolí. V nejdlehlším koutě kvete každá haluz. V bystrých vodách snoubí se štíhlý pstruh a bleskurychle pohybuje se s rudými ploutvemi sem a tam po bílém písku. Vše pak oblévají měkké šlehy mírného slunka, a ze zelených trávníků a přeoraných niv doléhá ono kolotavé

znění, jež zdá se býti jakoby šťastné vzdechy jarem oživené země.

Také onoho roku byla krásná vesna. Ve vesně té žilo málo lidí smutných, ale mezi nimi byla jediná dcera bohatého Župana. Od té doby, co přivlékla bratra svého z Kuzového, svésila bolně hlavu, stávala se zamyšlenou, nemluvnou a příkrou vůči každému rozhovoru. Tváře její pobledly zcela a často si děvčata mezi sebou povídala, proč domácí dcera celé noci vypláče a proč má každého rána oči tak uplakané.

Ve skutečnosti bylo děvče nešťastno. Neustále musela bezděky mysliti na něho, na toho, který byl téměř lupičem a neměl jiné budoucnosti, nežli zlou smrt.

I on, který by ve svém lupičství nebyl směl k ní ani pohledu pozdvihnouti, počínal si ve své zaslepenosti nerozumně, ba hříšně. Ve svátky za dne, nechat šla Županova Lenka desetkrát mimo, on desetkrát se stavěl, jako by ji neznal. Ale za noci byla věc jinaká! Za noci přicházel jako stín pod její okno a čekal, až nadešla pozdní noc, kdy měl za to, že spí celá ves. Pak opřen o slívu, tehda v plném květu stojící, díval se neustále do jejího okna a počal tiše sladkým hlasem její jméno volati. Když jej poprvé uslyšela, stydla jí téměř krev

kolem srdce; podivná sladkost naplnila jí duši, kterou opět zapudila hrozná bolest. Nikdy se mu neozvala, tiskla si uši prsty a zakryla je šatem, aby neslyšela svůdná jeho slova. On však stával skoro každé noci pod její oknem a odcházel zpod kvetoucího stromu teprve tehdy, když jitřní zora objevila se nad horou. Přivedl ji do úst zlých lidí, a štěstí její zároveň otrávil.

Kdysi v pozdní noci probudil Lenku hluk na návsi. Ozýval se křik a klení. Konečně bylo slyšeti i výstřel. Polekána přiběhla k oknu.

— Ježíš, Maria! Honí Kuzovce! — zasténala.

Po zahradě skutečně přiběhl Petr Smuk bez klobouku. Stanul pod slívou a spatřil dívku.

— Lenčiko! — pravil — neotevřeš-li, dostanou mne!

Rychle otevřela okno. On pak se vzepjal na zeď, zachytil se za větev slívy a vklouzl do světnice. Větev zapraskala a ulomivši se, padla na zem. Smuk pak tiše zavřel okno a pln důvěry usedl na prostou židli u stolu. Ona byla již dávno v posteli. V brzku přiběhli finanční strážníci a kleli.

— Zde, sem šel! Zde musí býti! Není-li to čert, máme jej! — křičeli, ale našli pouze

kvetoucí větev v trávě. Drali se dále po zahradě a zmizeli v temnu.

Smuk opřen o stůl, nařikal a tisknul obličej do dlaní; děvče se však v posteli ani nehnuło.

— Lenčiko, hněváš se? — tázal se pokorně.

— Skoro bych se měla hněvati — zavzdychala v mukách. V okamžení byl u ní a prsty probíral kaštanové vlasy na její hlavě plné smutku. A tu i ona pozvedla bílé ruce své a objala jej kolem krku a přitiskla jej k sobě. A když jeho tvář spočívala na její líci, ucítil horké slzy, které jí kanuly z očí.

— Bůh tě opatruj, děvče mé!

Po těch slovech otevřel okno a spustil se na trávník. Nezměrné štěstí překypovalo v jeho duši a on byl naplněn takovou pýchou, že z pouhého opovržení k finančníkům uprostřed vsi na celé hrdlo zavýsknul. Spěchal k domovu, neboť se již rozednívalo. Když se ocitnul uprostřed Županova mostu, zavýsknul ještě jednou, aby každý věděl, že je to šťastný Petr Smuk. Ale rovněž v témž okamžiku ozvalo se ostré „Stůj!“ a po obou koncích mostu trčely mu pušky vstříc. Finanční strážníci ukrytí ve vrboví, zastoupili mu cestu, ježto věděli, že musí přes most. Voda byla veliká. Několik dní před

tím přšlo a strouha byla až po kraj naplněna. Smuk prohlédl ihned stav věcí; pohlédl dolů. Rudě kalné vlny draly se neustále dále.

— Proč bych stál, když snadno mohu dál! — odvětil s opovržením a rychlosti blesku přeskočil stavidlo. V kalné vodě to zašplouchlo, ale v brzku objevil se Kuzovec opět na povrchu a plovat mohutnou rukou..

A tu počaly bázlivé duše s mostu stříleti, tak že jej ve vodě zasypal déšť kulí. A zasáhly ho a on jako kámen zmizel v proudu.

Ve skutečnosti dostali jej teprve za několik dní mrtvého na mělčině „v Koutě“.

K Županově Lenčice putovali pak starosvati jeden po druhém, ale ona se nechťěla vdávat.

Umřela, jsouc ještě mladá.

Když tetřevi tokali...

Sníh, který ještě před málo dny pokrýval strmé svahy, taje již pod vroucími polibky bouřlivého jihu, jenž hučí téměř každého jitra kolem vrcholků horských.

Také tvář probuzené země již roztála a na slunečných místech dere se na světlo boží prvý, skromný květ, jako by se nemohl dočkat přicházející vesny. Novou silou ožívují se prameny a bublají a klokotají po všech výmolech. Zdá se, jako by zmírající zima vyplakala poslední slzu, která i člověku několik okamžiků před smrtí z oka vytryskuje. Potok v dolině roste a v zamlklém hukotu prodírá se mezi úskalím. Všude to hučí a šumí těsnou dolinou.

Také naše starobylá Zala*) již se probu-

*) Zala jmenuje se horská pokrajina plná lesů a pastvisk s osamělými staveními v Poljanské dolině nad Biskupskou lúkou, na pravém břehu poljanské Sory. Pozn. překl.

dila z dlouhého zimního spánku. Poupata se již otvírají v bukových hájích, tak že každého jitra vrcholky její více a více odívají se světlou, první zelení mladého listí. A každého jitra probudí se v zeleni tom bezčetná družina křídlatých pěvců, kteří byli v Zale dosud snášeli hlad i mráz, po dlouhou, dlouhou zimu, aneb se právě vrátili zároveň s teplým jihem do téhož kraje, kde byli druhdy z jara nosili na svá hnízda. Mezi všemi zbudí se prvá drobná červenka, a její mocná píseň hlaholí jako stříbrný zvonek s vysoka štíhlé jedle v pozdrav mladému jitru, které odhaluje jitřní svůj obličej za temnými horami. V brzku oživuje celý sbor, haluz oživuje za haluzí, všude vůkol všechno zpívá, všechno šveholí a volá zlaté slunce s nebeského lože, kde tak dlouho odpočívalo.

A konečně — na suché větvi, se které se otvírá pohled v hlubokou dolinu, budí se vladař lesních opeřenců — tetřev, prodchnut jsa sladkým pocitem lásky, jenž vládne nejen celým světem, ale i v jeho výšinách. Zapěje si podle svého hrdla věčnou píseň lásky a neslyšel-liš již dříve písně té, máš za to, že padají někde kapky vody s mokrých haluzí na tvrdý kámen. A tenkrát jest skutečně krásně ve staré Zale. Přes chladné jitra zahřeje se krev v žilách lovce. Stoupá temným lesem a sotva

jest s to utlumiti srdce a netroufá si téměř dýchat, jen aby podlezl pod roztouženého ptáka, který jest náruživostí a láskou slep a hluch a to i oproti nebezpečí i smrtonosné zbrani. Láska je nám všem pro záhubu, jak mládenci, který se zadívá v kvetoucí tvář krásného děvčete, tak i ptáku sedícímu na zeleném vrcholku, jenž pje píseň lásky a vábí kropenatou družku na svatbu v první vesně.

*

Je tomu již dvanáct nebo čtrnácte let. V měsíci dubnu chtěli jsme si s panem Ondřejem, kaplanem v Lučinách, postaviti své stany na vrchli Zaly. Slunce téměř až pálilo, když jsme se se svou družinou drápali přímo vzhůru na zelený vrch. S námi byli pouze lovci selského rodu, všichni více méně chudí hospodáři, vzati pouze proto s sebou na lov, aby obstarali vše, co jest s ním spojeno.

Dlouhý, kostnatý muž nesl dobře uložené břímě, aby nebylo třeba strádati v lesní samotě. Zvláště ne tehdy, když člověk ve strašně dlouhé noci očekává želané jitro a také ne tehdy, když po šťastném neb nešťastném lovu odpočívají duše i tělo po namáhání, které se dostavuje, když tancuje lovec kolem černé so-

sny, se které se line zamilovaná píseň láskou opojeného ptáka.

Obličej zmíněného nosiče byl velmi významný a jevílo se na něm několik oněch tahů, které se objevují je n tehdy na obličejí lidském, když pláče. A skutečně se zdálo, jako by člověk ten chtěl každé chvíle co nejvíce zaplakati. To dalo se očekávati tím spíše, ježto muž téměř při každém kroku vzdychnul si z plic, jako by mu skrytý zármutek rozdíral srdce i duši. Následkem tohoto dojmu, který zevnějšek jeho vyjadřoval, aneb snad následkem jistých nesnází, které mu působil jeho rodinný život, o němž však nerad mluvil — leda že jiní o něm raději hovořili — zůstala mu přezdívka „plačtivý Míchal“. A jako takového znalo jej celé žirovské pohoří.

Plačtivý Míchal nesl nám tedy toho dne zavazadla a naříkal před námi po příkré vozové cestě pnoucí se vzhůru po zeleném břehu. Bděli jsme nad ním, aby nekrácel příliš rychle, jinak bychom byli zůstali o mnoho pozadu. Ale také jsme hleděli, aby nešel příliš zvolna, neboť by byl zůstal zase on příliš za námi. Namáhal se poctivec, aby nás uhnal spěchem; namáhal se také, aby zůstal tak mimochodem skryt za křovím a tak získal okamžik, po kterém prahla žíznivá ústa jeho.

V okamžiku takovém byl by plačtivý Míchal se svým břemenem jako blesk u země a jak by nejrychleji mohl, prohlédl by koš od hora až do dna a opět ode dna až na povrch. A ani jedna láhev, která by chovala v sobě jahodovku, bezovku, slívovici aneb nějakou jinou tekutinu, která za mokrého jitra tak příjemně zahřeje prázdný žaludek, neušla by jeho důkladné a všestranné prohlídce. A běda jí, jestliže zátka netkvěla těsně v úzkém hrdle! Pak ji měl Míchal úplně ve své moci a ihned jí prohlédl srdce i ledví, stopil svoji žalost v pálenice a záhy vypil to, co nebylo pro něho určeno. A tek-li na blízku pramen, tu nosič Míchal vyprázdňenou láhev rychle naplnil vodou, tak že byla zase plná jako ostatní.

Když pak společníci otevřeli láhev a z ní vytekla na místě opojného nápoje kalná, teplá voda, tu se Míchal zapřísahal u všech svatých, že se musela děvka doma zmýliti a že na místě „pití“ natočila do láhve kalnou a bezcennou vodu.

Také dnes se Míchal pokoušel zůstatí za námi a prohlédnouti naše zásoby, které těžce nesl na hřbetě.

— Zde si odpočinu. Jen drobátko si odpočinu — promluvil rychle a stanul. — Je to proklatě těžké a popruhy mne řežou do masa.

Jděte jen zvolna dále, v brzku jsem opět za vámi. Vždyť se i dobytku povolí odpočinku, když oře po celý den, natož člověku božimu. Není-li pravda, pane Ondřeji?

S libým pohledem tázal se kaplana Ondřeje a měli jsme za to, že mu již již vyhrknou slze po rozpálených tvářích.

— Zajisté, zajisté, odpočineme si! — odpověděl pan Ondřej s lehkou myslí. — Času máme ještě dosti. Nyní nejsou dosud ani tři a nebude trvati ani půl hodiny a jsme nahoře. Sedněme si; zde je suchý trávník, bude se dobře na něm seděti.

— Jestli se nemýlím — dodal jsem — teče tu někde ve smrčí pramen, který je znám po celém pohoří. Na tom místě bude tedy odpočinek zajisté příjemný. Na zem s košem, Míchale!

— K vůli pramenu nebude se mu asi chtít, haha! — zasmál se kulhavý Tinče. Byla to vážná osoba a vzali jsme ho proto s sebou, aby chodil naslouchat, zdali pod večer přilétl tetřev do smrčí, aneb zdali z rána již tokal na své větvi.

A Jernač z Podskalí, který byl také s námi, dodal:

— Odpočinku bychom ti ještě dopřáli, ale k vůli „pramenu“ nesmíme tě nechati vzadu.

Nyní víš jak a co! Noc je chladná a čert aby pak pil kalnou tvoji „pramenitou“.

Míchal byl již odložil svůj koš a tiše odpovéděl:

— Jen pojdte, jen pojdte! Budeme nahoře dříve než vy! Zde jest pro pány nebezpečno, neboť jsou choulostivější než rozhrátý vosk. Každému není dáno, aby v tom mrazu mohli usednouti na chladnou zem. Můj otec takovým způsobem zemřel. Byl opilý a usnul pod jabloní záhy z jara. Když se probudil, vězely v něm již souchotě. Týden později byl už pod zemí a zůstali jsme po něm, hladové a roztrhané děti. Aby se Bůh smíloval. Vzhůru, tedy, pánové, jsem ihned za vámi. To nejsou časy podle toho, člověk by se zachladil.

— A což, jestli se nachladiš ty? — tázal se Jernač příkře.

— Můj milý, mně mráz neuškodí. Moje kůže je něco zvláštního; věřte mi, že do ní mráz nevnikne.

— Tvůj žaludek je něco zvláštního — vysmíval se mu Tinče. — Ale dnes nevypiješ naši pálenku a to tak jistě ne, jako že mi pomůže Marie Panna z Hory při mé poslední hodině. Myslíš-li, že tě na okamžik z očí pustím, mýlíš se. Vezmi koš a jdi před námi.

Hluboce vzdychnuv vzal Míchal na sebe těžké břímě a polohlasně bručel, jak prý je lépe choditi po vrších a srážech, když jsou záda prázdná a nevězí na nich obložený koš, jež dnes musí nésti. Odmluvy nic nepomáhaly. Musel opětně břímě naložiti a cupatí před námi jako obtížený mezek v italských horách. Tinče pak jej sledoval ostrými pohledy, tak že mu nebylo nikterak možno ustoupiti za křoví a vytáhnouti plnou láhev z naplněného koše.

Kolem čtyř hodin byli jsme nahoře, tam kde rozpínají k nebi staré borovice své křivolaké haluze. Když jsme přicházeli k cíli, tu se snesl s boroví veliký tetřev, zamával obrovskými perutěmi, rozčepejřil zelenolesklé hrdlo a velkolepě zvednul se do vzduchu a odplul přes hlubokou dolinu, na druhé straně pak usedl do smrčí, které zastíralo dlouhé, roze-
klané srázy samého Žirovského vrchu.

— Oh, Bože, to je ho škoda! — zvolal kulhavý Tinče. — Kdybychom byli šli raději po druhé cestě! Zde by byl zítra ráno tokal, že by ho bylo slyšeti na čtvrt hodiny cesty. A jak by se byl dobře sledoval! Od borovice k borovici. Dítě by ho bylo dostalo! Jak je ho škoda!

— Možno, že k večeru bude opět zde —
těšil ho Jernač z Podskalí.

— Čert zde bude a ne tetřev! — zlobil
se předešlý.

— Vše to zavínil ten nespokojenec, ten
plačtivý Míchal, kterému je každá cesta těžká
a který by se rád na vrch Zaly vezl v kočáře,
Pak zůstaň doma u své ženy, když si netrou-
fáš unésti takovou maličkost po kterékoliv
pěšině v Zale.

Míchal něco bručel, že je snáze poslou-
chat tetřevy, nežli nositi břímě, — ale Tinče
nepřipustil ho k slovu, ale zakřikl jej:

— Nyní ještě křič a naříkej, abys nám
odehnal kde jakého tetřeva. Myslíš, že jich
je tolik jako much? Mlč tedy! Jdeš-li s námi
do Zaly, pak mlč a pamatuj si to!

Stanuli jsme na trávníku nejvyššího vrchu
a připravovali jsme se ku přenocování. Roz-
hodli jsme se přenocovati pod širým nebem.
Ostatně jsme jinak nemohli, neboť nejbližší
příbytek — Mrakova chýše — byla dosti da-
leka. Přenocování za noci pod širým nebem
není také bůh ví jak obtížno. Tinče a Jernač
nahrabali měkkého mechu, jehož jest v Zale
hojnost, buď na zemi neb na stromech. Tako-
vého mechu nanosili tedy do stanu a připravili:
měkká lože. Plačtivý Míchal musil do lesa,

aby přinesl topiva. V Zale jest všude plno suchých větví, vhodných k topení, které jsou zároveň lovci, když sleduje tetřeva, velmi nepříjemny, ježto mu při každém kroku zapraská souš pod nohama, tak že je třeba největší opatrnosti a zručnosti, chce-li pak dostati černého ptáka.

Míchal přinášel dříví stále. Přivlekl ho již dvě veliké hromady, tak že by bylo možno zažehnouti s nimi dva mocné ohně.

Mezitím se blížil západ slunce. Ovzduší bylo jasné a kulatý Blegoš *) trčel téměř před námi přímo k nebi a bílý sníh ještě mu pokrýval širokou hlavu. Za ním vyhlížel za Starým vrchem železný Ratitovec, za ním pak nebetyčný Triglav se sněžně bílými holými srázněmi. Trochu na pravo zavíraly obzor sivé Kamnišské vysočiny a starý Grintovec, v jehož úpatí nyní již také tokali tetřevi, čněl

*) Blegoš jest 1568 m. vysoký a široký vrchol Julských Alp na půdě kraňské; rovněž i vrcholy Starý vrch, Ratitovec a památný Triglav (2864 m) jsou vrcholky výběžků Alp Julských. Kamnišská vysočina a Grintovec (2359 m.) jsou štíty Alp Savínských na hranici Korutansko-Kraňské. Pod Grintovcem jest známá, v roce 1900 veřejnosti odevzdaná turistická stanice s Českou chalupou na Ravném u Jezerska. Pozn. překl.

nad nimi jakoby strážce a zdvihal hlavu svoji vysoko k oblakům.

S panem Ondřejem jsme seděli na měkkém mechu a srkali dosti špatný čaj, který nám na malém ohni připravil plačtivý Michal. Srkali jsme čaj a spokojeně pohlíželi do krajiny. Tam pod Blegošem nad hlubokým Karlovcem nadcházel již soumrak; stíny ploužily se z doliny do doliny, z rokle do rokle, objímajíce ve svou náruč dědinu za dědinou, až se konečně připlížily také do naší Zaly a její horských sousedů. A brzo na to pohnula se na Žirovském vrchu černá skvrna mezi smrčím. A ve večerním vzduchu rostla a rostla, až jsme prostým okem postřehli křídlatého vladaře našich lesů. Dlouhým svým hrdlem před sebou pátraje, míhal se zvolna vzduchem, plul proti Zale blíže a blíže, až konečně se spustil v boroví na Zale, téměř tak blízko, že jsme slyšeli loskot a šum jak usedl na strom.

— Ten je náš — zvolal Tinče. — Vím dobře, na kterou borovici zapadl. Jen od borovice k borovici a jste pod ním, pane Ondřeji, že nebudete ani vědět, jak jste se tam dostal.

— Jestli jen bude tokat — odpověděl pan Ondřej.

— Zním již oblohu. Bude takové jitro, že budou všichni tokat — tvrdil Tinče. — Ale nusíme s Jernačem do lesa, abychom poslechli, kolik jich přiletí tento večer a kolik se jich ohlásí.

Jernač a Tinče na to odešli. Míchal zažehl oheň na dvou místech; urostřed upravil lože, tak že ležícího hrálo příjemně s levé i s pravé strany. Míchal kouřil stále. Plamen vysoko plápolal a ježto nebylo větru a dříví bylo suché, dým nebyl nám nikterak obtížný. Stále jsme ještě s panem Ondřejem zírali dolů do krajiny, zmírající ve večerním soumraku. Na nebi vytryskovala hvězda za hvězdou a večernice mihotala se, a jakoby nerada, pohlížela nebeským oknem do hlubiny, kde svítila malá jiskra, naše země. Již usnuli i ptáci po větvích, již tu a tam zahoukala sova v houští.

Chladno nebylo a proto jsme s panem Ondřejem měli nejlepší naděje pro zítřek.

Promluvil jsem:

— Hleďte, pane Ondřeji, je to krásný večer, Zala je zahalena celou svou čarovnou krásou. Kdyby tak člověk žil tři sta neb čtyři sta let, pak by každý věděl, jak se svět mění! Co je to dvě stě let? Krůpěj do moře a snad ještě méně! A přece, jaké to změny! Jaká byla Zala tehdáž a kde jsou ty stromy, které ji

zastiňovaly v tehdejší dny! A kde jsou ony smrtelné bytosti, které tenkrátě dýchaly boží vzduch, jako jej dýcháme my dnešního dne! Pociťovaly tytéž bolesti, tytéž starosti; i jim byla láska rovněž tak zhoubna jako nám, jako mně, z kterého za tři sta let nebude ani tolik, aby si dítě mým popelem naplnilo malou svoji ruku!

— Jste zvědav — odpověděl kaplan Ondřej, — jak to vypadalo v Zale před třemi neb dvěma sty lety! Kdo by to mohl věděti? Něco vím, ale všechno všudy neví přece nikdo. Kdo by nyní spal? Pohružme se v minulost a prohlédněme si Zalu, jaká byla tehdy, kdy ještě dýchali na zemi ti, jichž ostatky nenaplníme nyní ani ručku dítěte. Chcete-li vyslechnouti mé pravdivé a věrné vypravování?

— Vypravujte, bratře Ondřeji!

— Poslouchejte tedy!

I.

Kaplan pan Ondřej vypravoval:

Tak čtu ve starých listinách. Od dob těch minulo dvě stě let. Možno, že něco víc, možno že méně. Bylo to tenkrátě, kdy biskup Hren — sláva jeho památce! — potíral nevěrce

v zemi a vyháněl z ní luteránské kazatele. Luteránství vyhladil — čest budiž za to Marii Panně i sv. Josefu! — ale kdesi, ve skrytém záhoří, vězel dosud odpůrce papežův, který tajně pročitával svatou bibli a ještě tajněji popíchoval proti papežencům jiné služebníky pekelného draka.

Bylo to tedy za oněch dob. Jak se od té doby změnila naše Zala! Kde vidíš nyní holé stráně, tam rostlo za oněch dnů vysoké doubí a černý hvozď rozprostíral se až do Žirov a na druhé straně až k Lučinám v údolí, které trčí ještě dnes jako bílý květ uprostřed zelených luhů.

Po oněch hvozdech ozývaly se jednoho podzimního dne — mluvím o dobách, které byly před dvěma sty lety — hlasy zahnutého loveckého rohu. Současně ozývalo se štěkání rozjařených loveckých psů, a štěkot ten přenášel se se stráně na stráň. A stále živěji štěkali psi, slídíce po teplých stopách zvěře, právě z pelechů vyštvané. Z rokle do rokle hnala se rozdrážděná smečka. Větve se lámaly, tam kde si poplašená zvěř hledala východu z houštin, ve kterých se pělešila. Za ní pak hnali se rozuzuření psi a vůkol ozýval se lovecký roh. Byla to vskutku příznivá, lovecké srdce rozhřívající honba!

Bylť přijel na hon mladý brizinský kanovník *comes Amandus*. V době té cítil brizinský německý biskup, který si rozmnožil své bohatství v chudých slovinských krajích — Němec totiž vždy najde štěstí, zvláště je-li biskupem Svaté matky, katolické církve! — že se mu na lesním panství nehospodaří tak, jak by se mělo hospodařiti. S oprávněním mu bylo žalováno, že se příliš mnoho vydává a velmi málo přijímá. Zvláště pak bylo spozorováno, že pokladník a jeho písaři dobře žijí a že bohatnou nejen rok od roku, ale den ke dni. Biskupova pokladnice v německých Brizinách pak potřebovala peněz, což se ovšem i dnes může přihoditi. Ale panští písaři vzdychali, že nemají ani benátských dukátů, ani německých haléřů a že nemohou dáti ničehož. V této tísní nevěděl si vysoký pan biskup jiné rady, nežli že poslal zvláštního komisaře, svého synovce *Amanda*, mladého kanovníka brizinského chrámu, aby protřásl zmíněné shnilé hospodářství a prohlédl i odstranil vše, co je tam nezdravého a nepoctivého. Kanovník byl něco přes třicet let stár. Byl-li rodem hrabě a synovcem nejdůstojnějšího biskupa nedivme se, že se stal kanovníkem v brizinské stolici, ačkoliv dosud nedosáhl ani dvaatřicátého roku.

Po léta již žil kanovník Amandus v místním hradě a staral se zvláště pečlivě o majetek svého strýce a biskupa. Pokladník a písaři třásli se před mladým pánem a bezúspěšně se namáhali, aby mu to neb ono zatajili. Každý nešvár musil na světlo a účty i knihy, vše bylo prohlédnuto a přepočítáno do poslední písmenky, tak že pokladník se svými písaři žil neustále v úzkých. Ostatně přísný kanovník zahrnut jsa leskem a hodnostmi vysokého strýce, žil sám velmi odměřeně a byl i sedláku i měšťanu pěkným vzorem bohabojné zbožnosti. Chodíval mezi lid a velmi záhy se naučil jeho jazyku, tak že snadno mluvil s nejsprostším vesničanem a vlastními uchem vyslychával stížnosti chudých utiskovaných proti pokladníku a biřici. Nedopřával si vezdejšího veselí. Pouze tu a tam vyjížděl si na lov s hradními pacholky a honil se v horách za štíhlými srnami a rychlonohými zajíci.

A tak přijel toho dne také do Zaly. Pacholky se psy poslal do doliny, sám pak zůstal pod vrchem na místě, kam ráda zabíhala zvěř, kterou honili psi. Zde se opřel o mohutnou sosnu a očekával okamžik, kdy měla dole počítí honba. Vedle něho ležel na zemi starý sluha, jenž nosil těžkou pušku svého pána.

Hezký člověk byl ten kanovník! Měl dlou-

hé vlasy, které se mu v kotoučích sypaly po ramenou. Byly to rudé germánské vlasy, které se pěkně vyjímalý při modrém oku pod vysokým čelem. Červená ústa obklopovaly vousy, do kterých by se musilo zamilovati každé ženské srdce. A to tím více, neboť kanovník Amandus každého rána vousy své Bůh ví jakou mastí černil, aby se ladně lišily od rudých vlasů kolem zdravé tváře. Na tváři té tkvěla jistá hrdost, která v těchto dnech ještě více se jevila nežli kdy jindy. Tkvěla v každé vrásce, v každém tahu tváře a každá ta vráska i tah projevovaly opět, jakž byl také mladý člověk ten přesvědčen, že mu mitra neuteče a že bude dříve neb později vyzván zasednouti na stolci brizinského biskupství. Mladý ten kanovník ještě netušil, že ty, stará Zalo, zničíš všechny jeho ve výšinách se pnoucí naděje! A přece se tak stalo a zlatá mitra nikdy mu nezasvitla na zlatých jeho kučerách!

Již již vzmáhala se ho nevěle; pacholci dole dlící příliš dlouho mu ničeho nenadháněli.

— Že zase již někde leží za křovím! — rozhorlil se sám u sebe; — když člověk nejde s bičem za nimi, pak zalezou někam spat, jako ta líná zvířata!

Po stezce ubíral se kolem mladý uhlíř.

Bylť páčil v lese milíř a nyní se plouhal do své vlastní chaty.

— Proč tudy lezeš? — vzkřikl naň kanovník, — a odháníš mi zvěř, která jde proti mně?

— Ježto ti vyhlédá zpod oděvu zlatý křížec, — odpověděl černý muž z tmavého hvozdu, — tu se mohu já spíše tebe tázati, k čemu ty se plouháš po tomto lese? Proto proklíná tě uhlíř a táže se, kde chceš sloužiti svoji mši v této pustině? V pravdě praví Kristus, kdo s mečem zachází, nechať i mečem zhyne. Avšak ubohá zvěř se nepotýká s mečem, kdežto ty přece přicházíš se zbraní v ruce na ni! Což jest tak napsáno v písmu? Služebníci Hospodinovi jsou nyní sluhy Belzebubovi; jsou to žalostné doby, ve kterých žijeme.

Dříve nežli mu mohl kanovník Amandus odpověděti, zmizel uhlíř za kopcem.

Pobouřen promluvil kanovník ku svému sluhovi:

— Slyšel-lis, jak mluvil ten špinavec? Kdyby nosil černou halenu, myslil by člověk, že slintá kolem tebe německý kazatel. Škoda, že zde nejsou moji pacholci. Dal bych jej spoutati a položiti na nějakou dobu na skřípec. Bůh ví, jaká to mrchovina!

— Je to učiněná nadutost, vaší milosti!
 — odpověděl sluha poníženě. — V těchto ho-
 rách je dosti svobodných sedláků a každý
 z nich je nadutější nežli lublaňský místodržící.
 Je to vskutku pravda!

— Však my je již zkrátíme! Jen až se
 jednou domakám, že mezi nimi je někdo
 bludné víry, pak bude málo místa ve hrad-
 ním vězení i kdyby to byli všichni svobodní
 sedláci! Kdo pak to opět přichází? Bude to
 pravý div, shlédne-li oko moje kus zvěře.

Zrovna po téže cestě, kudy před tím při-
 šel uhliř, blížila se ke kanovníku mladá dívka.
 Spatřivši lovce, zůstala plaše uprostřed cesty
 státi a svěsivši oko pohlédla k němu. Kanov-
 ník Amandus byl zbožný muž, ale proto přece
 nemohl ukrotiti svých pohledů a utlumiti po-
 divení nad krásou dívčinou. Nepromluvil ni-
 čeho a když ona konečně pozvedla oko, tu na
 ni stále zíral a vyvádil jí na bílém líčku pla-
 noucí růže dívčího studu.

— Co zde chceš? — tázal se vlídně.

— Jdu za bratrem! — odpověděla tiše.
 — Nešel zde kolem?

— Ten nadutý uhliř je tvým bratrem?
 Mluvil velmi zlomyslná slova! Ale pro tebe,
 budiž mu odpuštěno!

Chtěl se jí ještě něco optati, ale v tom ohlásili se psi v dolině a také les ozýval se jich ohlasy.

— Proti nám se honí! — vykřikl Amandus. — Dej mi pušku, Konráde!

A lovecká náruživost mu zazářila z očí.

Po lese to šumělo a harašilo. Již i z dále bylo slyšeti, že se žene houštinou těžká zvěř, aby zachránila život svůj před krutými nepřáteli, kteří běsnili a s pěnou v ústech hnali se za ní. A dříve nežli kanovník Amandus očekával, otevřelo se zelené křoví a na planinu vyrazil mohutný lupič tehdejších našich lesů. Ihned, jakmile spatřil lovce před sebou, postavil kosmaté své tělo na zadní nohy. Již dříve rozlícená zvěř rozvzteklila se před novým nepřítelem ještě více. Celá hlava byla téměř jediným rudým chřtánem, nad kterým se svítily oči jako žhavé uhlí.

Hrozný byl pohled na rozkacenou zvěř, a nebylo divu, že mladému lovcovi se ruka poněkud chvěla, když namířil smrtonosnou hlavěň na medvěda, by jej zasáhl tak, aby zároveň i jeho život zahubil. Jakmile zahoukl výstřel a rozešel se dým, válela se zvěř po zemi a krví svou barvila mech širokým kruhem.

— Konráde, již ho mám! — zvolal kanovník a bezstarostně spěchal k místu, kde se

v bolestech medvěd svíjel. Avšak raněná zvěř při spatření lovce zvedla se ze země a utkala se uprostřed cesty s protivníkem. Kdyby byla smečka psů nepřiběhla na místo, byl by musil kanovník Amandus radost svého lovu zaplatiti mladým svým životem. Rozlícené zvíře takřka bezděčně seklo po něm svojí širokou tlapou, načež odběhlo z místa, jež zaujali v okamžiku rozeštvaní psi. Po krvavé stopě pustili se přes vrch a pak po druhé straně po stráni dolů, kdež se hluboko v dolině ztrácel štěkot a vřesk.

A kanovník ležel zde na chladné zemi bez vědomí, bled jako mrtvola. Úder medvěda mu hrozně potřhal rameno, tak že se mu otvírala rána, sahající hluboko do zad. Divčina k němu ihned přiskočila a rukou zvedala mu hlavu. Po té promluvila:

— Ještě žije!

Starý sluha Konrád v prvním okamžiku sotva strachem dýchal. Lomil rukama a vzdychal: „Oj, Marie svatá! Jaké to neštěstí! Co řekne náš přemilostivý pan biskup, jestli dobrý pan kanovník zemře v této pustině.“

Mocné slzy kanuly mu po snědém líci. V tom se honba obrátila z doliny opět proti vrchu. Bylo slyšeti, jak raněný medvěd v nejbližší blízkosti haraší po lese. V běhu překro-

čil opět vrch Zaly a pelášil po stráni dolů, kde jej byli psi před tím vypudili z pelechu. Opět bylo slyšeti ohlas štěkotu dole v bukoví. Tento poznenáhlu ustával, až konečně jen z jednoho místa ozývaly se ojedinělé hlasy psů, tam kde se zvíře zastavilo.

— Marie svatá! — zabědoval sluha, — nyní jej psi zastavili, nejspíše jim vlezl na strom! Ale můj dobrý pán leží tu v krvi a nelze mu pomoci. Ano, zde leží klidně a nemůže se chopiti pušky, aby s nabitou kulkou srazil zvíře se starého buku, na kterém nyní bezpochyby sedí a klidně hledí na psy, kteří se pod ním hemží. A tak ho pak dobijí umazaní pacholci a budou míti svoji slávu. Oj, máti božská, žes nás tak opustila!

V tom promluvila dívka:

— Zůstaň zde; tam dole je studna a on bude chtít vody, až přijde k sobě a ránu bude třeba také vymýti.

— Toť se ví, že zůstanu a nehnu se od pána. Ale kam s ním, když jsme tak daleko od biskupského sídla? A také ranhojič zde není, aby mu obvázal hroznou ránu a zadržel v něm život. Milý Vykupiteli světa, smiluj se nade mnou, smiluj se i nad dobrým panem Amandem!

— Vzdychání — odpověděla chladně dívka, — vzdychání zde ničeho nepomůže. Kam ho chcete dopravit? Kamž jinam, nežli do naší chaty, tam nahoře na vrchu Zaly. Postel máme a bílých peřin také, abychom mu upravili lože. A stará matka naše umí ránu obvázati lépe nežli ranhojič z města. Z horských bylin pak má připraveno hojnost mastí, které chladí a zacelují rány. Pro první okamžik jest mu nutno pomoci, později však snadno můžete zavolati svého ranhojiče, který ho po panskému způsobu obváže. Počkejte tedy zde. Až přijdou pacholci, počkejte všichni, abych vám ukázala cestu do chaty.

Na to odešla. Sluha pak se vrhl k zemi a hlasitě plakal a naříkal. Pro svého pána však ničeho nečinil. Tento ležel jako poražený strom na místě a krev mu barvila tělo i oděv. Nyní ozvaly se v dolině radostné zvuky loveckého rohu a vítězoslavně oznamovaly tiché Zale, že jest poražen a udolán čtyrnohý vládce hvozdu. Nejdříve přiběhli na místo neštěstí udýchaní psi. Ucítivše lidskou krev, čichali kolem svého pána, načež odběhli dále a posedali tu a tam. Občas pak zdvihl ten neb onen svoji úzkou tlamu k obloze a žalostně zavyl. Ubohá zvířata truchlila po svém hospodáři, cítíce dobře, že stihlo zlé neštěstí toho, který

věrnou svoji krev proléval po zemi kolem sebe.

V brzku přineslo děvče studené vody. Dříve ještě natrhala měkkého mechu a raněnému jej podsunula pod hlavu, aby pohodlněji ležel. Nyní pak mu smáčela vodou bledé čelo a měkkým šátkem vymývala ránu, hrozně rozjizvenou. Když mu byla smočila čelo, neprocítl dosud; když pak mu pečlivě a jemně stírala ránu, tu přišel k sobě a otevřel modré své oko.

— Jak mne pálí! — zasténal v bolestech a pokoušel se pravou rukou zdvihnouti se z místa. Podařilo se mu to poněkud a on matným pohledem bloudil po okolí. Ale opět se mu paměť zakalila. Nyní se objevila jeho družina a vystoupila na planinu.

Hoši byli nasekali zelených bukových větví, na kterých odnášeli těžkou kořist dnešního lovu. Byli to čtyři silní junáci, ale přece se jim zalíval obličej potem, když s těžkým břemenem ku předu postupovali. Přišedše na místo, první dva z nich spatřili svého pána v krvi. Ulekli se tak, že pustili nosidla a zabité zvíře s harašivým loskotem svalilo se k zemi. Tím popuzení psi, vrnli se se štěkotem k medvědu, trhajíce mu srst s huňatého

těla. Lomoz a vřesk dotknul se kanovníka, tak že přišel opět na polo k sobě.

Třesoucím hlasem tázal se:

— Kdo jej zabil? Kdo jej skolil?

— Byl již napolo mrtev, — odpověděl jeden z pacholků — když jsme došli ke psům, kteří ho trhali ve svém středu. Prchajícího zastihla smrt.

— Tož byl přece dobře střelen! Děkuji ti, svatý Huberte!

Krvavou svou ruku vztáhnul k místu, kde ležel ubitý medvěd; po té jej opět opustila paměť a on klesl k zemi.

Brzy na to naložili průvodci raněného raněného hospodáře na měkce postlané větve, načež vzali s sebou i zabitě zvíře. A smutný ten průvod pohyboval se k Mrakově chatě. A všechny ty, kteří před několika chvílemi v lovecké náladě pobíhali po tichém lese a honili zvěř, aby ji pobili a zničili, ačkoliv žila právě tak ráda jako žije hospodář země, krvelačný člověk, všechny ty opanoval smutek a žal.

Tu kaplan Ondřej dodal:

— Oddechněme si trochu a natočte mi koflík červeného vína, abych jej vypil ku cti a slávě našich loveckých pradědů, kteří kdysi lovili zvěř na zelené Zale.

Natočil jsem vína do čistých pohárů a vypili jsme je ku slávě loveckých pradědů, hlavně pak ku slávě kanovníka Amanda, který před stoletími krví svou napojil tuto zemi. Mezitím jsme odpočívali a s rozníceným srdcem očekávali záblesku jitra, abychom usmrtili tvory, kteří zrovna tak radostně jako my dýchali svěží proudy vzduchu.

V tom přicházel Jernač z Podskalí z tichého hvozdu. Stoupal opatrně a vyhýbal se každé souši, jako kdyby na každé větvi vězel tetřev a bylo se obávati, aby jej nevyplašily a nezapudily neostražitě kroky nerozvážného lovce. Přistoupiv k nám, promluvil zamlkle:

— Vypátral jsem dva, první sedí tam dole u milíře na osamělé jedli. Tam blízko jest starý buk, z jehož dutiny vybral jsem loni vejce; ale jedle stojí o samotě a bude zatroleně těžko dostati se pod ní. Ale musí to býti skutečný mistr, stará drbaná šelma! Jen jedenkrát jsem špatně šlápnul a už se ozvalo nahore dva- neb třikrát zlostné zaklepnutí a pak jsem sotva z pod jedle slezl dolů do bukoví. Nebude-li jinak, pak musíme jen na tohoto.

— A kde je druhý? — tázal se pan Ondřej

— Druhý je více v houštině, — odpověděl lovec, — dole u studánky, která vyvěrá u tří smrků, z nichž prostřední letos sníh srazil. Vězí ve smrči a musí to býti zamilovaný mládeneček, neboť hned za soumraku počal tokati, tak že jsem jej dlouho poslouchal. Ten je příhodnější a pro pana Ondřeje jako uchy- staný.

— Vše to je dobrým znamením, bratře Ondřeji! — promluvil jsem s uspokojením.

— Vypijme ještě sklenku! Po té však přijde řada na tě, abys mi vyložil, jak se vedlo nešťastnému kanovníku Amandovi, když ho odnesli do Mrakovy chaty.

Kaplan Ondřej tedy pokračoval:

„Když kanovník Amandus opět nabyl vědomí, ležel ve světlé selské světnici na posteli, zastřené bílými záclonami. Světnička byla světlá a těsná a vedle postele bylo pouze tolik prostoru, že stěží mohl kdo projíti. Když se byl raněný probudil, cítil se tak sláb a zdálo se mu, jako kdyby byl spadl s výšky a spad- nuv, rozdrtil si údy. Vše jej bolelo. A byl tak zmožen, že sotva prohlédl. Zvláště pak jej bo- lelo raněné ramě. Když se byl rozhlédl po svět- niče, upamatoval se teprvé, jak se postavil proti rozvzteklenému medvědu. Nyní znovu pocítil všechny bolesti, jak je byl pocítil v

onom okamžiku, když jej zvíře bylo udeřilo po ruce. Také dívka sedící u okna mu byla známa. Mluvil s ní již v lese, právě před tím, nežli se utkal s medvědem. Seděla u okna a velmi pozorně četla z knihy. Čtení to vzbudilo veliké podezření v mladém kanovníku. Opravdu, to bylo podezřelé! Jak se dostala kniha do těchto hor a kde se naučila ženská bytost tohoto kraje čísti tištěnou knihu? V brzkou byl Amandus v dobré své katolické duši přesvědčen, že není vše, jak by mělo býti. Právě katolíci tehdejších dnů neznali čísti v knihách, tak jako i dnes tu i onde neznají. Zde pak byla čtena kniha a beze vší pochyby byla v tom satanova ruka. A vše to zdálo se býti našemu kanovníku tak podezřelé, že zapomněl na vše ostatní a necítil ani bolesti v rameni. Což, kdyby se skrývala v těchto horách nepravá víra, kterou nenáviděl z hloubi srdce? Snad je kniha ta docela biblí, kterou smejí čísti pouze k tomu povolání věřící a to ještě jen ti, kteří mají pravý dar ducha, aby dovedli rozeznávat zrna od sněti. Kdyby se byli opovážili poddaní jeho přemilostivého strýce počínati něco takového, byl by je horlivý kanovník Amandus již dříve přistihl, ježto vždy velmi ostře po nevěrcích pátral, jako přejasný biskup Hren, který nyní zastupoval hod-

nost stolice lublaňské. Možno, že se přes to jako kazatel dosti namáhal, vnášel však plevy do vinohradu Hospodinova. A správce ten nepostřehl ničeho neboť beztoho spal, jako spí pes na slunci! Ale to přece nebylo možno! Něco takového by mu ztrpčilo poslední hodinku, a to více, nežli by mu ji ztrpčovalo vědomí, že si lehkomyšlně zahrával s největším darem božím, to jest se životem, který jej uvrhl před divou zvěř. Všechny tyto myšlenky v okamžiku tom zachvívaly kanovníkem Aman-dem a když spatřil knihu v rukou dívčinych, trpěla snad duše jeho více, nežli jeho nemocné tělo.

— Kdo jsi? — tázal se temně, — a jak se jmenuješ, děvče?

Ona se ohlédla a s přívětivým pohledem obrátila obličej k němu. Ošetřovala jej a srdce její pečovalo o něj jako pečuje srdce mateřské o dítko, zvláště tehdy, kdy nad ním bdí v nebezpečné nemoci, chvějíc se od okamžiku k okamžiku, aby krutá smrt neurvala drahou bytost. Kanovník na loži nepostřehl, jak jí vzplanula tvář, když uslyšela jeho hlas. Jako duchovní svatý, katolické církve nesměl mysliti na něco takového, a skutečně také nemyslil, neboť duši jeho rozechvěla kniha, kterou byl dříve spatřil v rukou dívčinych.

— To je naše chata — odpověděla tiše — a dali mi jméno svaté mučnice Kateřiny.

— Svaté Kateřiny! — zvolal kanovník, — to je jméno pravé a hodné vyznavačky svaté víry. Doufám, že chodíš po stezkách, po kterých chodila i ona, která užívá nyní slávy nebeského království. Zdališ jsi hodna jména jejího, Kateřino?

— Činím, co je mi možno, — zašeptala Kateřina a odvrátila se od nemocného, aby neviděl, jak ji krev zalila dívčí tvář, jestliže bude nyní musiti zakrývati pravdu a mluvití nepravdu.

— Kam chodíte do kostela? — tázal se tvrdě. — Zajisté každou neděli a svátek?

— K sv. Antonínu na Trato.

— Máte-liž duchovního pastýře, který vás svědomitě a užitečně poučuje v katolických naukách Kristových? Vždyť víš, že dnes potlouká se po světě satan, aby rdousil vaše duše a ukradl je nebeskému Vykupiteli. Chodíš tedy s pravým duchem ke mši Hospodinově, Kateřino?

— Myslím, že chodím.

— Přistup ke mně, Kateřino, abych ti pohlédl do obličeje, jestli neskrýváš pravdu před messiášem Hospodinovým, který leží nemocen před tebou bez moci?

Přistoupila k posteli.

— Vy chodíte do kostela k sv. Antonínu?
— tázal se jí kanovník znovu. Ale vzdor své opravdovosti netroufal si pohlédnouti jí do obličeje. Snad proto ne, že se duchovnímu vůbec nesluší dívati se do obličeje mladé dívky; snad také ne proto, ježto ho stále trápila myšlenka, že zde přistihl tajnou nevěřící společnost, o níž doposud ničehož nevěděl.

— Choď se soustředěným duchem do kostela božího, a nenos Boha pouze na jazyku, ale měj ho také v srdci! — Po tomto napomenutí ještě dodal: — Pověz mi, Kateřino, jak se to má vlastně s tebou? Máš-li v srdci pravého Boha?

Děvče poněkud přemýšlelo, a když dlouho neodpovídalo, dodával jí odvahy:

— Jen si dobře rozmysli, abys nepověděla nepravdu. Dotazuje se tě služebník boží, který není sice tvým duchovním pastýřem, který však je přece povolán, aby šířil slávu našeho Vykupitele a jeho přečisté Rodičky v krajích těchto.

— Do kostela chodím — odpověděla dívka tiše — a k bohu se také modlím, jakož jest praveno v Písmu.

— Jak to víš, děvče, co nám přikazuje Písmo? — rozhorlil se on. — Však ukaž, jakou

knihu máš v ruce; vysvětli mi, kdo tě učil čísti tištěnou literu?

V rozpacích byla zapomněla, že drží stále ještě nešťastnou knihu, z které byla četla, a kterou nyní nemohla již kanovníku zakrýti. Plaše podala mu knihu, bez odmluvy; vždyť jí také nic jiného nezbývalo, ježto nemohla ničeho více ukrývati.

Vzal knihu z její ruky. Ježto si jedinou zdravou rukou nemohl pomoci, musila přiskočiti, aby mohl knihu otevřít. Při tom se dotkly její prsty ruky jeho. A právě z její prstů — člověk jest jen člověkem a vřelou krev má každé srdce — projelo k němu něco tak, že jí bezděky pohlédl do tváře. Ačkoliv byla bledá jako zeď, přece se jevila kanovníku andělsky krásna, jakou také skutečně byla. Konečně se spojeným úsilím knihu otevřeli. Jí se tak mocně ruka třásla a jak nám vypravují spolehliví kronikáři, třásla se i poněkud ruka kanovníka Amanda. A když byla konečně kniha otevřena, projevovala první její strana nejjasněji její obsah.

— Svaté Písmo! — zvolal nemocný.

— Svaté Písmo! — opakovala ona tiše za ním.

— Dalmatinovo Svaté Písmo! — povzdechl kanovník Amandus a dodal:

— Nešťastnice, jak jsi dostala kacířskou tuto knihu?

Když mu ničeho neodpověděla, upřel oko na její bledou tvář: — Dalmatinova kniha! A to v těchto krajích, mezi tímto lidem! Pro boha, což jsme spali? Pronásledovali jsme správce a pisáře, kteří nás chtěli ošáliti o dva neb tři žebrácké denáry. Zde pak se čte Dalmatinova bible a luteránští kazatelové ukládají zde jedovatou svoji násadu a urovnávají cestu Belzebubovi. Při Rodičce boží, nepřipouštějž, Vykupiteli milý, abych zahynul v této pustině. Jako střela udeřím pak na nevěřící hnízdo a ohněm i mečem vyhladím vše, co je zde shnilého. Oko mne bolí, dívám-li se na tě, Kateřino! Pro dnes ti odpusť Bůh, kterého jsi opustila a zradila. Jsem žízniv! Dojdi ke studni a přines mi chladné vody, abych se osvěžil. Jdi!

Strachy se třesouc, odcházela. V duchu přemýšlela, jak přijdou za několik dnů pacholci z hradu pro svého pána, aby jej odnesli do jeho sídla, kdež jej očekává lepší lože a obratnější obsluha. A pak si připomene kanovník, co mu prozradila kniha, kterou byl dnes u ní přistihl. A pak otevře ústa a přikáže pacholkům, aby matku, otce, bratry i ji uvrhli do těžkého vězení, aby je pak postavili před

krvavý soud, který soudí na život a na smrt. A před odchodem snad ještě rozkáže, aby ukrutní jeho lidé vhodili oheň na slaměnou střechu, aby lehl popelem tichý dvorek, kde dosud přebývali ve štěstí a míru otec, matka a bratři. Nebylo tedy divu, že odešla třesouc se. Na bílém loži pak rozhorlený kanovník uchoпил slovanskou knihu Dalmatinovu a odstrčil ji od sebe. Dále ji nemohl odhoditi, neboť jej v těle vše bolelo a píchalo.

Přinesla mu vody.

— Dej mi pít! — promluvil a tázal se zároveň:

— Kdy přijdou pro mne lidé moji z hradu? —

— Každého dne by měli přijíti — odpovědělo děvče třesoucím se hlasem a nalilo mu vody do sklenice. Pil, jako pije žíznivý poutník na poušti. Bez její pomoci byl by sklenici ani nezdvihl k horoucím rtům.

Když zdravou svojí rukou sáhl po nádobě, dotekl se opět její měkké ruky. Nyní však jej uchvátil hněv a on příkře promluvil:

— Nedotýkej se mne!

Ona pak trhla sklenicí a to tak nešťastně, že ji vypadla z rukou a na dřevěné podlaze na kusy se rozbila.

— Nedotýkej se mne! Zradila jsi Boha a sv. Kateřinu, jejíž jméno si přisvojuješ s menším oprávněním, nežli si přisvojuje zloděj ukradené zboží. Udělí-li mi Bůh zdraví, zachráním tvoji duši. To slibuji nejsvětějšímu tělu Vykupitelovu. Nyní jdi! Chci si zdřimnouti, ačkoliv nerad spím pod prokletou střechou luteránskou.

Odešla ustrašena. Vše bylo ztraceno. Rodiče i silní bratři! Vše bylo zničeno pro nešťastnou Dalmatinovu knihu.

Kanovník Amandus přes svůj hněv rychle usnul. Nemocné tělo bylo ještě stále silnější, nežli rozbouřený duch a žádalo svá práva.

Spal dlouho. Když se zbudil, nadešel již soumrak. Byl sám v temné světnici. V sousední světnici, od které ho dělila prkenná stěna, byla shromážděna větší společnost, která potichu hovořila.

Dobře slyšel kanovník, jak někdo se tázal:

— A co dělá papeženec, kterého máš pod střechou, bratře Ignáci?

Amandus slyšel dobře tvrdý ten ocelový hlas. Přemýšlel, avšak nemohl se ve svých vzpomínkách tak upamatovati, aby věděl, kým je mluvčí v sousední jizbě. Nemohl zachytiti, jaká byla odpověď na otázku o papeženci.

Poněkud později opět se ozval tazatelův hlas:

— Drazí bratři a drahé sestry v Kristu, Vykupiteli našem! Prodlal jsem několik dnů ve vašem středu a jako někdy apoštol Pavel přišel jsem k vám přes hory a doly, abych vás utvrdil v pravé víře a v pravém poznávání svatého evangelia. Přišel jsem k vám a srdce mi radostí rychleji zabušilo, když jsem vstoupil mezi to malé stádo svatého evangelia a potěšil jsem se, když jsem zde spatřil, že se dosud počet jeho nezměnil. Několik jich zemřelo a odešli od nás ve jménu našeho Krista. Těla jich položili jste do země, ale duch jich zůstal mezi námi. Byli někteří mezi nimi, kteří ještě pohlíželi do tváře vašemu bratru, přelavnému Primoži Trubarju a od počátku užívali slávu i smutek, který jim připravilo svaté evangelium v zemi této. Nyní odešli od nás a svaté evangelium rozmnožilo se více nežli kdy jindy od té doby, co byla přinesena čistá nauka do těchto krajin. Obklopuje vás přesila a vy musíte se přetvařovati a ukrývati před světem, co vám jest nejdražšího. Ukrývati musíte svou čistou a nezkalenou víru! Avšak Pán nespí a to budiž vám útěchou. Jeho ruka zasáhne všechny ty, kteří pouštějí hnojnicí do pramenů čistého učení. Oni jsou

opásání mečem, vy pak jste opásání svatým evangeliem. Meč jest ostrý, ale moc jeho nesa-
há daleko. Moc svatého evangelia pak sáhá
až k prestolu nebeskému, na kterém sedí náš
Pán, který rozmetá všechny protivníky, tak
že budou lítati jako plevy na větru a rozne-
seni budou na všechny čtyry strany světa. A
Pán budiž vám útěchou a nepochybujte o něm,
třeba byli v okamžiku tom vítězi protivníci
vaši, kteří neslouží Bohu, ale čertu a králov-
ství jeho.“

Jaká strast' rvala nyní kanovníka Aman-
da! Jak rád by se byl zdvihl na loži a vstou-
pil před onoho kazatele a zahanbil jej před
shromážděnou společností a ukázal mu, že
lže, že je svádí, že on sám jest služebník
dáblův a jeho království. Trhalo to jeho údy,
avšak vstáti nemohl.

Onen pak pokračoval: „Zůstaňte tedy
věrní čistému učení a neposlouchejte svůd-
níky, kteří vás budou pokoušeti, aby vám
vzali lásku ke Kristu. Děti své poučujte v
učení tom a zachovejte je čisté, jak jste je
přijali od svých otců. V tom vás přečkali moji
předkové a v tom jsem vás přečkal i já. Těžká
jest služba Pána a jeho břímě není sladké.
Jako divá zvěř bloudím po lese a smrt mi
hrozí den ze dne. Ale co si přeje ode mne

smrt, když jsem povolán, abych dal s ní svědectví svatému evangeliu? Jako zvěř žiju v puštině a pro svaté evangelium zřekl jsem se oné slasti, které užívá muž podle své družky, něžné ženy. Nejím a nepiji přes míru a nepřepřlňuji si útroby. Často nemám ani kobylek, jimiž se živil svatý Jan na poušti. Jest to po třetí co jsem přišel k vám do této krajiny a moje slovo jest čisté, neboť jsem čistě sloužil Pánu svému. Bůh ví, zdali ještě kdy přijdu. Jakož psáno jest: „Zhynu jako stín a uschnu jako tráva; pouze Hospodin jest věčný a Jeho vzpomínka žije ode dne ke dni!“

Při těchto slovech kanovník Amand hněvem, jež v sobě potlačoval, byl tak unaven, že opět usnul. V sousední jizbě pak učenník svatého evangelia stoje v čele svého stáda mluvil ku svým věrným ještě mnoho povzbuzujících a pěkných slov. Přistoupilo k němu oddané množství; odrostlí lidé a děti mu líbali ruku. Ženy pak mlčky vzlykaly a plakaly. Vše tlačilo se kolem něho a loučili se s ním, nevědouce, zdali ještě kdy se s ním v životě sejdou. Konečně se všichni sklonili k zemi, vyznavač svatého evangelia pak rozepjal ruce nad nimi a dovolával se pro ně božího blahosloví a boží pomoci. Byliť potřebni této pomoci, nebe však nechtělo ji seslati.

Kde jsou ony doby, kdy květlo učení svatému evangeliu a nyní o učení tom neví se ničeho! Kde jsou všichni ti, kteří kdys žili v těchto krajinách a přísahali na křivé slovo německých kazatelů? Tehdáž však stále ještě věřili někteří naši otcové v horách těch, že jest moc víry nepřekonatelná a že vyznavačům evangelia nastane někdy den skvělého vítězství.

Toto vědomí naplňovalo také kazatele v okamžicích loučení. Klidně odcházel, zrovna tak, jako byl přišel. Duševní rozdílení jevílo se na bledé jeho tváři při jeho příchodu i odchodu. Pro svoji víru žil, neboť byl pouhým nástrojem v rukou všemohoucího Boha; dnes ještě při truduplné práci, zítra již před Božím soudem, tak líbilo se věčnému Pánu.

Po té, když se byl rozloučil s každým zvláště a také s dětmi, vystoupil z chaty a za ním vyhrnulo se celé množství. Byl oblečen jako uhlíř, který pracuje v lese, tak že bylo pod zamračeným a začerněným oblekem těžko rozeznati náruživého stoupence jiné víry.

— Ty i tvoji synové, bratře Ignáci, — promluvil plaše, — vyprovodíte mne nějaký kus cesty. Všichni ostatní klidně odejděte a odebeřte se k odpočinku ve jménu Pána našeho. Je-li tak zapsáno v knize věčného života, uvi-

díme se opět za rok! Jestli však jinak usoudil Otec nebeský, pak dívejte se za jasných nocí k hvězdám na nebi a věřte mi, že budu seděti za těmi hvězdami před prestolem našeho Vykupitele a budu se modliti za vás, aby bylo zkráceno utrpení vaše.

Uposlechli pokorně; bez reptání rozešli se po stezkách na všechny strany, kde měli chaty a svá nuzná sídla. Děti pak vzali s sebou a pak jim vykládali, jak mají přijati do srdce vše, co v noci viděli a slyšeli. Ale netušili, že již tenkrát broušena byla zbraň, s kterou se po té na ně přihrnuli pacholci i biřiči, aby je pochytali a odvěkli do vlhkého vězení...

Když byl i poslední odešel, promluvil kazatel:

— Bratře Ignáci, nyní jest čas rozloučiti se! Zavolej syny a snad i svoji dceru Kateřinu, abych ji ještě v posledním okamžiku utvrdil ve víře. Ošetřovala raněného papežence a jest se co báti, aby se k ní nepřiblížilo pokušení, neboť papeženci jsou chápavější a prohnanější nežli starý lišák. Zavolej ji, Ignáci, aby šla s námi k onomu místu.

Nebylo třeba nikoho volati. Všichni byli v okamžiku připraveni před domovním prahem, pouze vyzval kazatel ještě otce, aby zavolal své syny. Přišly také ženy, hospodyně

domu a také stará matka, která sotva chodila. Ale všichni chtěli dnes vyprovoditi svého kazatele, jakož jej byli vyprovázeli předešlá leta, když odcházel. Mlčky stoupali vzhůru, aby dospěli na vrch Zaly. Byla noc chladná a hvězda míhala se vedle hvězdy. On jim vypravoval jak se šíří evangelická víra po velkém Německu, kde knížata a vladaři nechtějí ničeho ani o Římu ani o římském papeži věděti. Rozkládal jim o protestanské slávě, jak roste po všech krajích a na srdce jim kladl, aby nezoufali, neboť také jinde jsou pronásledováni vyznavači pravé víry a neochabují, ale jsou pevní, jako byli pevní první křesťané, kteří v podzemních jamách modlili se ku svému Bohu.

Dospěli k nejvyššímu vrcholu, odkudž bylo lze viděti na vše strany do doliny. Tam stanuli a učitel svatého evangelia podotknul:

— Zde jsme na místě, Ignáci! Kolikrát jsme se již zde zastavili? Desetkrát již obnovily lesy svoji zeleň, když jsme si na tomto vrchu podali ruku na rozloučenou! A hle! Pán nás neopustil a tobě rozmnožilo se jmění a kolem tebe kvetou zdravé děti. Vzpomínáš si dosud na onu noc? Katušku, svoji dceru, vedl jsi za ruku a nyní ti už kvete v letech, ve

kterých žena přeje si míti soudruha na trnité stezce života. Vzpomínáš dosud na onu noc?

— Mám ji dosud ve svých vzpomínkách!
— odpověděl stařec — a ještě dnes pocítuji radost, která mi naplňovala duši, když jste vstoupili pod mou střechu a oznámili mně pozdrav od hrobu otce Primože, kterému papeženci v zemi této nedali žíti.

— A vidíš, tak jsem přicházel k tobě rok od roku a na tomto místě jsme se vždycky rozloučili a slíbili si žíti věrně podle svaté evangelické víry. Avšak, zdali budeš opětovati slib ten i dnešního dne?

— Opětuji jej!

— A opětuješ jej také za své děti?

— Opětuji jej za sebe i za své děti.

— Dobře tedy! Víš také, proč opětuji slib ten právě na tomto místě?

— Vím.

— Pověz mi vše, aby bylo vše zároveň povzbuzením tvým dětem i družce, kterou ti Hospodin dal na pouť životem.

A stařec hovořil: „Dlouho je tomu, kdy jsme se přímo zřekli nepravé víry a očistili se jako se očistí prádlo ve vodě. Jednou k večeru kráčel jsem z lesa po stezce zde vzhůru. Zrovna na vrcholu seděl muž v zelené trávě a ohlížel se na všechny strany. Byl ustrašen, a to

právem, neboť tehdáž se lesní loupežníci potloukali po těchto horách. Tázal se mne po jméně a zdali snad nebydlí někde blízko vyznavač svatého evangelia, neboť slyšel, že jest jich několik v těchto horách. „Jsi-li papežec“ — dodal ostře — „snadno mne zradíš oněm, kteří mne pronásledují! Zde zůstal jsem unaven, zde jsem ztratil cestu, že nevím, kam se mám vrtnouti, zdali na pravo neb na levo. Jdi a zavolej biřice, aby mi svázali ruce, jako je svázali našemu Vykupiteli, když se byl modlil na hoře! Trubarje hledají nepřátele svaté víry a snadno ho můžeš zraditi, tak jako Krista zradil apoštol Jidáš!“ — Tak mluvil ke mně svatý muž a právě na tom místě to bylo, když jsem před něho kleknul a se mu vyzpovídal, že se také počítám ku pravé a jedině spásitelné víře. A doprovodil jsem jej do své chaty a ukrýval po několik dnů, aby jej nedopadli pochopové. Odplácel mi pak zlatými naukami a každé takřka noci vykládal mi předpisy svatého Písma. Při odchodu pak jsem přijal z jeho rukou svatou knihu, kterou máme ještě dnes jako základ ve své chatě, knihu blahoslaveného Jiřího Dalmatina, který také již dřímá v Pánu. Zde to tedy bylo, kde moje oko po prvé a naposledy dívalo se do obličejě člověku spravedlivému a na tom místě se v nás

utvrzuje naše víra, když si na něho vzpomínáme, na toho, který žil a trpěl za svaté evangelium. Takové to bylo, ctěný bratře a svým dětem jsem již stokrát vypravoval o pobožném Primoži Trubarju, který býval pod mou střechou, ačkoliv jest chudá a nepatrná. Přisedával k mému skromnému stolu a byl spokojen se vším, co jsme vařili. Kéž by se v nebesích za nás všechny modlil!

— A nyní se rozloučíme! — promluvil kazatel. — Každý mi podejte ještě jedenkrát ruku na místě, jež svou osobou někdy posvětil zesnulý Primož Trubar, jehož sláva jest i mezi Němci veliká.

Podával jim ruku a zvláště přívětivě rozloučil se stařenkou — starou matkou.

— Markéto! — pravil — my dva se snad již více nespatriíme! Těžko již nosíš břímě své a blízka jest ruka Hospodinova, která ti je odebere.

— Oh, můj Bože! — odpověděla žena, — jsem stará a zbědovaná a těžce již očekávám ony hodiny, kdy budu povolána k soudu Hospodinovu.

— A soudu toho netřeba se ti báti, Markéto, neboť jsi byla živa, jak jest pověděno v Písmu.

— Byla jsem mezi prvními, kteří jsme začali čísti evangelium a poznávala jsem je pak neustále. Tak, tak! Časy se změnilly a jsou nyní horší a nepříznivější. Dříve jsme se nemusili skrývati, jako se skrýváme dnes. Když jsme ve shlucích chodili k pánu na Bled — počkejte, nu, jak pak mu říkali — oj, ta německá jména, kde pak je člověk uchová v paměti!

— Byl to hrabě Krištof Faschang, — odpověděl kazatel. — Také už je tomu mnoho let, co zavřel oči a odešel k Onomu, jehož evangelium hlásal.

— Ano, ano! k panu Krištofu jsme chodili — dychtivě pronesla žena — a on k nám mluvil sladce, že bychom jej byli poslouchali celou noc a celý den. Ano, ano! A ten také umřel. A znala jsem také pana Boštjana v Kranji, i pan Kupljenik přicházel občas v naše kraje. Oj, měli jsme hojně a dobrých učitelů a nebylo jim třeba skrývati se po leších, jako se skrývají nynější vyznavači pravé víry. A tak vše pomřelo, pomřelo.

— Upokoj se, Markéto, nyní je kryje koruna věčného života. Na zemi je pronásledovali, ale již prorok Izaiáš žaluje, že záhuba čeká spravedlivé. A tak nyní, děti, zůstaň mír mezi vámi, jako vládne mezi oněmi, kteří spí v mohylách.

To řka, zmizel v temnotě. Oni pak zůstali na místě a zírali v temný důl. Měl s sebou malou svítilnu a občas její světélko jako jiskra kmitalo se v hloubi lesa. Zůstali na vrcholu dokud světélko zúplna nezmizelo, když kazatel již dávno dospěl do doliny, kde beztoho nebylo bezpečno se světlem choditi. Potom teprve odešli, chovajíce v duši trpkou zprávu, že svého učitele nikdy více neuvidí, neboť za ostré, nepřátelské reformace nesměli němečtí kazatelé docházeti při nebezpečí života na Kranjsko.

Vrátivše se domů, usedli za stůl a nějakou dobu setrvali v mlčení. Srdce jim svíral smutek a nikomu nechtělo se do hovoru. Konečně ujal se slova hospodář domu:

— Kateřino, vezmi svatou knihu a čti nám, co musil protrpěti ubohý Jakub, abychom se potěšili a abychom i my přivykli si utrpení, kterým nás zkouší Otec nebeský.

— Knihu? — zvolala dívka. — Knihu nemám po ruce.

— A kde je? — tázal se otec ostře.

— Zůstala tam — u onoho ve světnici.

— Proč?

— Četla jsem v ní a on ji zahlédl v mých rukou.

— Tys mu ji přepustila? Naši svatou knihu jsi mu přepustila?

— Chtěl ji míti. Ze strachu nemohla jsem mu ji ukrýti.

Všichni umlkli po několik okamžiků.

— A co chtěl vlastně papeženec, když tě žádal o knihu?

Na tuto temnou otázku odpověděla dívka, třesouc se:

— Domníval se, že jsme evangelické víry a já se tak ustrašila, že jsem ničeho nezatajila.

— Ty jsi ničeho nezatajila?

Otec i synové vzplanuli za stolem hněvem a vykřikli jedním hlasem:

— Jsme zrazeni!

A opět několik okamžiků mlčení.

Na to pravil otec rozhodně:

— Jděte spat, ženské!

A ony odešly. Stará matka a hospodyně spaly pod střechou, dcera pak měla prozatím tvrdé lůžko v komoře na zemi, aby ji měl nemocný při ruce, kdyby mu bylo třeba něco podati.

Plaše vstoupila do malého prostoru, kde ležel kanovník Amandus. Spal, jak bylo viděti a nehýbal se na svém lůžku. Dívka si také ulehla, ale nemohla usnouti. Rozhodný hlas otcův, který ji kázal, aby odešla k odpočinku,

vzbuzoval v ní strach a hrůzu Zároveň pak chvěla se o něho, jehož bledá tvář jí vstupovala v okamžiku tom více než kdy jindy před duši. A ta bledá tvář dotkla se také jejího srdce, ačkoliv to byla tvář katolického duchovního, kterého měla nenáviděti. Jinak nemohla než polohlasně zaplakati a slzy svlačily dívčí tvář.

— Proč proléváš slzy? — ozval se mimo její očekávání nemocný s lože. — Proč vzdycháš a pláčeš, Kateřino? Což myslíš, že se bojím smrti, nebo máš za to, že mi srdce buší rychleji, uvážím-li, že snad satan zastíní zlé tvoje bratry, aby ubili pomazaného Hospodinova, jako se ubíjí dobytče na porážce?

Když mu ničeho neodpověděla, pokračoval: — Aneb máš za to, že jsem neslyšel, co se právě hovořilo za stěnou? Ano, kniha Dalmatinova vás zradila a pocítíte, kolikeré neštěstí se s tou knihou vloudilo pod vaši střechu. Mně pak by bylo sladce umřítí pro víru boží, aby se ta luteránská banda přesvědčila, jak lehce umírá katolický duchovní, když ho zavolá Hospodin. Až budu pak umírati, pak svým vražedníkům — škoda, že neznáš jazyka svaté církve — zavolám: Ex ossibus ultor!

— Můj bůh zahubí vás — zvolala dívka — a já vám nemohu pomoci.

— Kdo tě volá na pomoc, děvče? Upokoj se a spi, dá-li ti nepravá víra, která je v tobě zakořeněna, spáti.

Mezitím seděli otec a synové ve světnici u stolu. Hleděli zachmuřeně před sebe a nemluvili ničeho. Čekali pouze, až odejdou ženské. Když pak zavládl klid po celé chatě a oni se domnívali, že ženské již ulehly, tu na sebe tito nárůživí luteráni pohlédli. Byli tím nárůživější, neboť se musili dosud skrývati a žili v přesvědčení, že jsou mučenníky své víry.

Syn Lukáš promluvil první:

— Mně se do toho nechce, neboť mi pak useknou hlavu aneb po dlouhá leta budou mne tahati po temných děrách.

— A já budu ještě dříve zahuben — dodal syn Ondřej — jestli mi kolem rozlámou kosti. Záhubě beztak neujdeme, neboť nás ti spropadení papeženci dostanou dříve neb později do svých pěstí.

— Přišel se zbraní do těchto krajin — ozval se stařec — nechat je zbraní zahuben. Lukáši, vstaň, vezmi sekyru z podstropí a přines ji sem.

Lukáš vstal a vzal sekyru z podstropí. Uderil ní o stůl a pravil:

— Když jsme toho papežence přijali do chaty, prohřešili jsme se proti svým bratrům,

kterí jsou nyní s námi v nebezpečí. Nechat zhyne, pak budou osvobozeni všichni ostatní vyznavači svatého evangelia, kteří přebývají v tomto kraji.

— A s námi — ozval se Janez, nejmladší syn, avšak nejbystřejší hlava pod Mrakovou střechou — a s námi, co se stane, to mi povězte?

— Neujdeme záhubě! — odpověděli ostatní.

— Budete-li jednati tak, jak zamýšlíte, pak skutečně neujdete. Sami spěcháte v náruč smrti, tlučete-li sekyrou po stole. Chcete sami sebe zničit, jen proto, abyste zachránili své bratry po horách. Nevím, nevím, zdali dospějete ku šťastnému konci. Vidím už, jak se přihrnou do Zaly ozbrojení pacholci a schytají nás a zavrou. A chatu nám zapálí, odeženou dobytek a zničí vše, na čem jste vy, otče, tak dlouho pracovali. A starou matku, batku i Kатуšku, všechny ty slabé ženy s námi také odeženou do Louky a budou je poháněti puškami a nohama, nebudou-li moci jíti tak rychle, jak budou chtít opilí biřici. A naši bratři, budou-li zachráněni? Pravím vám že nikoliv a že zahynou zároveň s námi.

— Jak je to možno? — tázal se Lukáš — nebude-li nikoho, kdo by je zradil a bude-li

papeženec, který by nás mohl obžalovati, sproveden se světa, aby nemohl nikoho zraditi? Sekyru do ruky, to je nejrozumnější a to je také mé poslední slovo.

— Bůh jej poslal do našich rukou — promluvil stařec — a mám-li již umřítí, nechat i jej uchvátí čert, kterému jest beztak určen. Ale mladší syn nedal se mýlití.

— Kdo nás zradí? — pravil. — Deset a ještě více jich bude, kteří nás zradí. Ti hradní soudcové čenichají a konečně pak vše vyčenichají. A nedostanou-li se lstivými svými slovy k cíli, pak sáhnou k těmže slovům železným, které jste již občas viděli ve hradě a po druhé takové výpravě budou ti třetí prsty, svíratí nohy, věšeti a mučiti, tak jako jindy; pak změkneš a povíš vše, co jsi skrýval v srdci svém a často i více, jenom aby tě přestali mučiti a trápiti. Vše to nejsou žerty a pomyslí-li, že jsou zde i ženy, které nevydrží dlouhých muk, pak vím vše a vím také, že budeme všichni zrazeni, dříve nežli se ohledneme ve svém vězení. A nyní vás prosím, k čemu je to vše potřebno a k čemu berete sekýru do ruky, pod kterou se dostanete sami, ubíjete-li ní pana Amanda?

A kanovník, který v sousední komoře slyšel vše, co se mluvilo, myslil si sám u sebe,

že nepravá víra ještě zcela nepokazila tohoto mládence, jako jeho bratry, a přísahal, vysvobodí-li jej Bůh z dnešního soužení, že se vynasnaží pokud bude možno, aby jej uvedl opět do náruče svaté matky církve katolické, ježto jádro v něm bylo dosud zdravé. Jinak by byl nevaroval bratry, aby nezabíjeli nemocného, který se jim nemohl brániti. A také sestra Katuška se zaradovala a vzdychla si na svém loži:

— Jánez jej nedá zabíti, bude mi pomáhati, abych jej zachránila.

Ve světnici přítomní mužové opět se odmlčeli.

Po té pravil otec:

— Co tedy myslíš, Janezi, že by se mělo učiniti? Ty beztak víš vše líp nežli my, snad se ti jeví potřebno, abychom se sami vydali na cestu ku hradu a pověděli vše správci? Tak zachráníme svoje tělo, ale duše bude zahubena. Co myslíš, že jest třeba počíti?

A Janez neodkládal dlouho s odpovědí:

— Musí-li to býti zrovna sekyra, otče? Nemocní mnohdy umírají, že ani učení páni nemohou říci, jak nadešla smrt. A slyšel jsem, že jsou rány, utržené od medvěda, nebezpečné a nerady se hojí. A často objeví se sněť. A sněť se dostaví a neví se odkud. Také mi vy-

pravovala stará matka, že raněným zima nejvíce škodí. A nyní jsou studené noci, to víte všichni.

Nyní poznali bratři, kam směřují mírná slova bratra Janeze. A otec Ignác poněkud přemýšlel a pak pravil:

— Janez má dobrou hlavu! Lukáši, vezmi sekyru a zastrč ji pod strop, kde byla.

— A kde je v Písmu, — tázal se Janez — kde je napsáno, že musíme zrádce přijati pod svou střechu? Také není tam napsáno, že musíme vzíti hada k sobě do postele, aby nás uštknul, když se byl ohřál na našem těle!

— Nikde není nic takového psáno — potvrdil otec — ale je spíše psáno: — Zub za zub!

— Postavíme ho tedy do chladné noci — podotknul Lukáš — což mu bude zajisté vhod, neboť, jak známo, není rád mezi křivověrci.

Všichni byli spokojeni s tímto rozhodnutím a zároveň vstáli, aby odnesli ubohého Armanda na noční mráz, v naprostou náruč smrti.

Vešli do světničky, kde ležel nemocný kanovník. Když otevřeli dvěře, stála před nimi mladá dcerka a její bledá tvář projevovala bolest a hrůzu, která jí zvedala kypící ňadra.

— Co chcete? — vykřikla chvějíc se.
— Můj Bože, nebojíte se utratiti nešťastného člověka?

To řekši postoupila před lože a rozepjala ruce proti těm, kteří se tísnili přede dveřmi.

— Bojte se boha, otče, bojte se boha!

— Odstup, děvče! — rozhorlil se stařec — a nevměšuj se do našich věcí. Jdi spat a drž jazyk za zuby! Vy, synové, pak mějte se k tomu, aby bylo brzo vykonáno naše dílo.

— Matko, pomozte! — zvolala Katuška ve svém strachu. Ale již ji uchopil otec svou tvrdou rukou a mrštil jí od lože tak, že až upadla.

Ačkoliv věděl, jaké mu hrozí nebezpečí, přece kanovník Amand neproněsl dosud ani slova.

Nyní teprve se ozval řka:

— Nech děvče, zlý starče a nebij svou dceru! Jest mi vskutku milo a příjemno, že mne vynesete z pod této střechy, poněvadž neznáte pohostinství a pravou víru Kristovu. Číníte, čemu se nemůžete vyhnouti. Můj bůh, který nedopustí, aby spadl pták se střechy, zachrání také mne, když je to jeho vůle.

— Tož, synové! — pravil stařec — vše je v nejlepším pořádku a právu. Vezměme jej a

odnesme ho, kam si sám přeje. Však vyplníme jen jeho vůli.

— Tím menší jest naše provinění — zasmál se Lukáš. — Zvedněme jej tedy!

Vyzvedli lože s nemocným a zároveň jej odnesli těsnými vraty. Činilo jim to dosti námahy a jen ztěžka přivlekli lože do první světnice. Pot se s nich lil, ale byli při práci veselí.

Otec podotkl:

— Dejme pozor, aby nám nevypadl s postele na prkna. Pak by nám dávali vinu, že jsme jej zabili. Dělejme s ním zvolna, však je noc dlouhá. A jinovatka dostavuje se teprv k ránu.

Když postavili postel uprostřed první světnice, pravil otec:

— Ondřeji, zavři dvěře u komory, aby se nám to zpropadené děvče do toho nemíchalo. Bůh ví, že ji ten papeženec s tím svým bledým obličejem již zaslepil.

Syn Ondřej zavřel opatrně zmíněné dvěře, načež spojenými silami zdvihli opět nemocného. Nesli jej do síně a ze síně na mýtinu před chatou.

Byla jasná, ale přece chladná noc. Občas zavanul ostrý severní vítr, že bylo slyšeti, jak šuměl v blízkém bukoví a setřásal s něho podzimní listí. Odnesli postel od chaty a posta-

vili ji na travnatou rovinu, kterou vidíte podnes za Mrakovou chatou.

— Je příznivé počasí — pronesl někdo ze přítomných synů, kteří si stírali pot s čela. — Táhne to trochu od hor a vím dobře, že bude z rána Zala celá bílá, jako by ji moukou poprášil.

— Práce je skončena — pravil stařec — nyní půjdeme spat, děti.

Odešli a ani jediná jiskra smilování nezasvitla v jich černých duších, které byly naplněny toutéž nárůživostí, jakou umělo první luteránství vzbuditi ve svých věřících.

Zapadly dvěře u síně. Ve světnici vlezl otec na pec, synové pak poléhali po lavicích. Otec ještě pravil:

— Zbudte se časně z rána, abychom jej opět přinesli do světnice. To by bylo zle, kdyby se objevili pacholci z hradu nahoře a zastihli by satanova služebníka před chatou na mrazu! A divím se, že tak dlouho nejdu.

— Zdá se, že více nepřijdou — podotkl syn Lukáš, sbíraje nějaké hadry, aby si připravil něco pod hlavu na lavici.

— Jen se nebojte! — odpověděl bratr Ondřej; — znám to dobře. Pán na hradě bude zítra tak uděšen, že nebude moci ze sebe vypraviti rozumného slova.

— Ale, což jestli se přece uzdraví? — tá-
zal se bratr Lukáš.

— To by musil býti skutečný div — od-
pověděl onen — a musil by míti v sobě že-
lezné kosti! Ale kdyby se i uzdravil — ačkoliv
to nemůže býti — pak vše zatajíme a Kate-
řina nechať jej přemluví, že se mu vše zdálo
a že jsme jej nikoliv z chaty nevynesli. A tak
nyní klidně usněme!

A skutečně, celá družina usnula v brzku
a všichni spali velmi zdravě v přesvědčení, že
učinili právě bohumilý skutek.

Mezitím ležel nemocný na mraze pod jas-
ným nočním nebem a zoufale zíral k mihajícím
se hvězdám a k Onomu, který kraluje nad
nimi.

Ačkoliv jej rána bolela, nemohl se ani
zvednouti ani obrátiti. Vůkol něho bylo ticho,
pouze tu a tam zahoukla sova v temném lese.

Z počátku pocitoval Amandus, že chlad
dobře působí, a že posiluje zmalátnělé tělo.
Ale v brzku počalo jej mraziti pod tenkou
přikrývkou, která stačila sice ve světnici, zde
však jako by jí nebylo. A když zadul ostrý
vítr, tu se chvělo celé jeho tělo. Avšak duch
jeho neklesal a on volal na pomoc svého Boha,
pro kterého trpěl.

A modlil se hlasitě: Otče nebeský, shlédni na mne, kterýž trpím a pošli mi svého anděla, aby odebral utrpení ode mne, jestli jest to vůle Tvá! A také Ty, Rodičko boží, pohlédni na mne a zachraň mne před záhubou.

I uslyšel Bůh jeho prosby a poslal mu pomocnici, mladou dívku. A milosrdná dívka napjala veškerou sílu svého srdce, aby jen zachránila nevěrce, kanovníka Amanda. Srdce tvé, ženo slovinská, bylo od dávna pravou perlou a ani luteránské křivověrství nemohlo zatěmniti lesk perly té.

Když byla zůstala ve světnici a bratři zavřeli za sebou dvěře, vznikla v ní myšlenka, že musí zachrániti nemocného, ježto by jinak umřel na nočním mrazu. Ale odkud má nadějíti zachránění? Ohlédla se po úzkém prostoru a nikde nemohla spatřiti pomocníka v této tísní. Zkusila otevřítí dvěře, avšak také bez úspěchu. Bylo tam pouze jediné okno; snad se jí podaří provléci se štíhlým svým tělem skrze těsný otvor. Napadlo jí, jak v dětských letech občas lezla tímto oknem na skládku pod ním se nacházející. Také nyní bylo složeno pod oknem dříví. Dívka otevřela okno a po několika pokusech se přesvědčila, že se jí tudy vyskytlo východiště. Sebrala rychle, co by se hodilo nemocnému za oděv; vzala oblek

a sebrala také své chudé lože na zemi. Co se jí dostalo do rukou, vše házela oknem ven, až nezůstalo ve světnici ničeho.

— Buď bohu chvála, že je okno dosti široké. Jinak by zemřel.

To řekši, protáhla se oknem na dříví podle stěny. Zlehka spustila se na zem, aby dříví pod ní neharašilo. Vstoupivši na pevnou půdu, oběhla kolem chaty. Ježto však byli nemocného odnesli poněkud stranou, nenalezla jej ihned. Teprve když se hlasitě modlil a když jako střela dotkla se jí slova: A také Ty, Rodičko boží, pohleď na mne a ochraň mne před záhubou! — tu ní jeho modlitba tak zachvěla, že jí slzy zalily oči.

— Úbohý, opuštěný chudás!

Spěchala k místu, kde stálo lože. A tu spatřila kanovníka Amanda v celé jeho opuštěnosti a viděla také, jak se mrazem třásl pod tenkou přikrývkou.

— Oh, bože můj, a nyní téměř ještě ani mrazu není! Jak bude k ránu?

Přistoupila k němu a sklonila se nad ním, řkouc:

— Je vám zle, pane?

Poznal ji ihned a odpověděl:

— Tys to, Kateřino? Nosíš jméno svaté mučenice, ale co jsou moje muka proti oněm,

které přetrpěla svatá Kateřina! Budiž posvěceno jméno její. Mráz lomcuje mými údy a cítím zcela dobře, že jsou sečteny okamžiky mého života. Tobě, Kateřino, ačkoliv jsi křivověrka, nechať jsou odpuštěny hříchy tvého domu. Milosrdné a měkké jest srdce tvé.

Při těchto slovech nemocného přemohla ji bolest a hlava jí klesla k jeho tváři. A její tvář tiskla se k jeho obličejí a tvář její byla hebká a měkká jak měkká a hebká jest sametová líc dozralé broskve. A Amandus měl pocit — a také naše století jej zná, ten milý pocit — jako by příjemné teplo kypělo z dívčí tváře do jeho čela plného utrpení. Ani mrazu nyní necítil, ale pouze hedvábnou měkkost ženské tváře. Její slzy mu skrápěly tvář a bylo mu, jako by mu po tváři padaly jiskry.

— Zvedni hlavu, dívko! — promluvil konečně příkře. — Netvrdím, že by bylo hříchem, něco podobného, čemuž říkají učení „animus pecandi“, toho není ani u tebe a Bůh ví, že i u mně ne. Zvedni hlavu! Musíš věděti, že není možno, aby se tomu, který jest pomazán pro službu Hospodinovu, tak příliš přibližovala ženská tvář. Nám jest žena zapovězena, jako bylo zapovězeno ovoce stromu prvním lidem v ráji. Zvedni tedy hlavu a ne-

plač pro mne. Plač raději pro své, kteří se brodí ve hříších.

Krví zalila se dívčí tvář a ona jako plachá srna odskočila od lože. A odskočivši pod okno přivlekla, pokud mohla, oděv pro nemocného a obalila jej do něho, aby k němu nemohl noční vítr.

— Jak je mi dobře pod tvou péčí — chválil ji Amandus — mráz ztratil svoji moc ke mně.

A když oba po nějakou dobu mlčeli, ještě dodal:

— Pouze na té straně, co stojíš, mne občas mrazí, když zavane vítr od severu. Nemáš ještě nějaký oděv, abys mne na tom místě ochránila před mrazivým vichrem? Bůh je můj svědek, že jsem nikdy tolik od mrazu netrpěl, jako trpím této noci.

— Bůh se smiluje! — odpověděla dívka; — nemám ničeho více a vše jsem vám již přinesla, co jsem mohla. Opravdu, bouřlivý vítr jest ostrý, cítím to sama.

— Neplač k vůli tomu. Máš dobrou vůli a tu započítá Otec nebeský zrovna tak, jako kdybys mne chránila před každým větrem.

Zrovna v témž okamžiku zahučelo to v blízkém bukoví a kanovník Amand bezděky

zasténal; zdálo se mu, jako by ho někdo ostrým nožem řezal v rámě. Povzdychl si:

— Trpím hrozně, — Kateřino, hrozně trpím!

— Něco bych věděla — pravila dívka odvrátivši tvář od něho, aby neuzřel dívčího studu na její nevinné tváři — něco bych už věděla, pane, a to by vám snad pomohlo. Ale budete se diviti, že vám radím něco takového.

— Mluv!

— Na této straně vám vniká chladno do těla a příkrývky není, která by vás ochránila. Já pak jsem dobře oblečena a mrazu jsem uvyklá, ježto máme v zimě často tolik sněhu, že sahá málem až po střechy. Vy beztoho ležíte při druhé straně, já pak bych se sklonila sem ke kraji.

— Co? — zvolal Amandus. — Ubohá dívka, ještě stále jsi veliká, veliká hříšnice, jinak bys musila viděti, že je něco takového nepřipustno a nemožno!

— Oblečena chránila bych vás před větrem, který přichází od studeného severu.

— Kateřino, prosím tě, jest to tvoje opravdová vůle? Což se nestydiš před Oním, který se na nás dívá nad hvězdami a krev se ti nerdí ve tváři, ježto musíš věděti, že by přešlo hříšné horko z tvého těla v moje? Víš-li, že zemru

stokráte raději, nežli bych takto hřešil před Hospodinem? Kateřino, stále jsi ještě hříšnici a tma boží nemilosti tkví na tobě.

— Nevěděla jsem, že by to bylo hřichem! — odpověděla dívka — a proto se stydím. Ale jiné pomoci není a já četla ve svatém Písmu, že krále Davida, když byl velmi, velmi stár, musila hřáti dívka, cizinka. A náš pán Bůh mu to nepočítal za hřích.

— Vidíš — a tu se probudil v kanovníku Amandovi katolický reformátor — vidíš, proto vám stále říkáme, že svaté knihy nemohou se dáti každému do rukou. Každý jim nerozumí. A v tom vězí celá škodlivost vašich nepravých písmouků, že házejí perly do bláta a že každému nabízejí svatou knihu, právě tak, jako kdyby sypaly zlaté kamení sviním do koryta! O králi Davidovi nemohu a nesmím s tebou mluvit, ale budiž přesvědčena, že zde nejsi povolána dověděti se pravdy. Utři si tvář a jdi k odpočinku. Dobře jsi se o mne postarala, nyní mne však zanech v rukou mého Boha, který jest mým sloupem a mým vykoupením.

Mezi tím se vzbudila hospodyně domu na tvrdém loži pod střechou. Zdálo se jí, jako by byla zaslechla rozmluvu před chatou. A nemýlila se, byl to hlas dcery její Katušky. Co to znamená? U papeženců bylo sice zvy-

kem, že chodili mužští k ženským v temných nocích a s nimi hříšně rozmlouvali. Kdo však by chodil k jejímu miláčkovi, aby mu otvírala okénko? I mihla se jí myšlenka hlavou, že bohatého papežence syn již po nějaký čas leze za ní, což, kdyby ji byl přece přemluvil? Mladá ženská jest slaba a snadno ji zaslepí láska. To by bylo neštěstí! Proto také vstala a šla poslouchati k okénku ve slaměné střeše.

Vskutku, byl to hlas její dcery a někdo s ní rozmlouval. Strachem se zachvěla.

A stará matka se také zbudila na posteli a tázala se:

— Což už vstáváš, Lenko? Vždyť je ještě tma! Aneb se mi to tak zdá, že jsou tak dlouhé noci. Tak, tak!

— Zdá se mi, že Katuška mluví před chatou.

— S kým by teď mluvila?

— Bendarův Janez se k ní nějak dotírá — vmísila se do hovoru služebná, která se také probudila. — Ten bude také pod oknem a nikdo jiný.

— Ty mlč, však se tě na nic neptám! — rozhorlila se matka přistoupivši k oknu ve střeše a zavolala:

— Kateřino, s kým to mluvíš po noci?

— Není-liž pravda, že s Bendarovým Ja-

nezem? — tázala se služebná, která také přistoupila k okénku.

— Na mráz ho vynesli, matko! — odpověděla dcerka přidušeně — a nyní zemře, necháme-li jej na mrazu.

— Kdo je na mrazu?

— Náš nemocný pán!

— Nemocného vynesli z chaty! — podivila se matka. — A kdo?

— Otec a hoši.

— Och, ti rozumci! — zvolala rozhorlená matka. — Nemocného člověka postavili do studena. Jaké je v tom právo, jací jsou to lidé?

— Och, ta hovada, ta hovada! — vzdychla babička. — Co musil vytrpěti na tom mraze! A mimo to má rozervané rámě.

— Ale, že je stařec tak nelidský, tak zvířecí! Člověk musí míti přece trochu srdce a i dobytka je mi líto, když jest nemocno, natož člověka.

I služebná i babička vstaly a oblekly se.

— Je to ten papeženec! — pravila služka.

— A třeba antikrist, na mrazu přece nezemře! — pravila hospodyně rozhodně. — Když jsme jej vzali pod střechu, nedopustím, aby jej moje děti umořily.

Všechny tři slezly po temných schůdkách dolů do síně.

— V peci jest ještě žhavé uhlí — podotkla matka. — Udělej oheň, Rezo, a rozžehni louč! Ihned mi ho musí přinéstí nazpět do chaty.

— Och, ta hovada, ta hovada! — vzdychala babička.

— Málo kdy platilo moje slovo, dnes pak bude platiti! — pravila matka hospodyně a vzala služebné hořící louč z rukou. Vstoupily do světnice a spící družina kolem pece vyskočila vzhůru.

— Co se vám zdá, ženské? — ozval se stařec na peci, — že nám nedáte spáti? Teď jsme si sotva ulehli a už nás budíte.

Mlčky vetknula matka louč do stěny. Po té přistoupila ke stolu a promluvila zhurta takto:

— Tak vy tak! Pěkné věci se dějí v chatě! Nemocné nosíte na mráz, aby spíše zemřeli? A každého dne se modlíte, aby vám Bůh odpustil hříchy právě tak, jakož i vy odpouštíte svým nepřátelům? Styďte se!

— Oh, tak, tak! — postěžovala si babička — jak musí snášeti na mraze! Dobří lidé boží, já vím, co je to mráz! Vy ležíte na peci a kolem pece a nevíte, co je zima. Jak musí snášeti a trpěti!

A mladá dívka také promluvila:

— To je pak mužný čin, nemocného člověka vynést z chaty, zvláště tehdy, když se vrhnou čtyři zdraví na jednoho, a ten jest ještě nemocen.

— Mlčte ženské! — rozkohoutil se starc na peci — a mluvte, až se vás optám! S tím je konec řeči a jděte spat.

— Není konec, nikoliv, — odpověděla hospodyně a udeřila rukou o stůl, že se vše otrásl — a povím vám všem, tobě na peci i vám u pece, že něco takového nestrpím ve své chatě. Nebudeš mi týrati nemocné, to ti povídám, Nácku! Nerada se tě něco ptám, ale dnes přece musím: či byla tato chata? Zdali jsem se já sem přivdala k tobě aneb tys se přiženil ke mně? Tys se přiženil a chata je moje a jestli jste něco takového ztropili, měli jste se dříve zeptati mne! Rozumíte!

Otec Ignác svou ženu neviděl již dávno tak rozlícenou, jako byla při této příležitosti.

— Tož dones papežence třeba na ohniště — odpověděl jí s přidušeným hněvem — myslíš-li, že máš pravdu na své straně. Potom, baby, zcela snadno přijdete v nejlepším obleku do Louky a tam před městskou zdí — však víte, kde je onen prostor — budete se

dívati, jak bude kolo lámati Mrakovské třeba ze Zaly.

— Však nebude tak zle! — odpověděla babička; — slyšela jsem, že nyní pro svaté evangelium více nezabíjejí a že také na dlouho nezavírají.

— Pak jděte jen mezi papežence! — rozkřikl se stařec.

— Bůh jest jen jeden a ten je nad námi — promluvila Lenka, hospodyně — a všichni máme jednoho a téhož Boha. A zvláštního rozdílu nebude, jestli se mu klaníme pouze jedním kolenem nebo oběma. Tak je to!

— Mně, — dodala na to služka, — mně je málem milejší mše v kostele na Trati, nežli ty naše průpovědi na Zale.

— Děti! — zaječel otec Ignác na peci, — vaše matka opustila nauku svatého evangelia; beztoho jsem již něco takového tušil. A jakmile bude mezi papeženci, zradí mne i vás a přivede na nás hradní pacholky, až se budeme skrývati po lesích.

— Buď rozumný a nemluv nesmysly před svými dětmi, víš-li, že tvé slovo dohromady vlastně nic není.

To řekši obrátila se matka Lenka k synům u pece a řkouc:

— A nyní, děti, buďte křesťany a přineste postel z mrazu do chaty a do tepla! Lukáši a Ondřeji, vstaňte a učiňte, co vám rozkazuji. Snad půjdeš i sám, Nácku, neboť vím, že toho již lituješ, jakož nám ukládá Svaté písmo, abychom činili dobře svým nepřátelům.

Otec Ignác ještě stále udržoval svůj hněv, zvláště při vzpomínce na ono přiřazení se do chaty, které mu vrtalo mozkiem.

— Ani prstem nehnu — odpověděl — a kde jsem, tam zůstanu.

— My dva také nehneme ani prstem — ozvali se synové Lukáš a Ondřej; — však je vás bab tolik, že snadno samy papežence přemůžete.

— Janezi, — obrátila se matka k nejmladšímu, — tož pomoz nám ty.

A Janez pokročil od pece k máteři a postaviv se před ní pravil:

— Já také ani prstem nehnu, matko!

— To odpovídáš své matce? — rozhněvala se pevná žena a nežli se Janez nadál, pleskla mu silná ruka po tváři a tak jej přivedla z rovnováhy, že upadl na prkna jak byl dlouhý a široký.

— Budu již poslouchati, matko! — pravil s pláčem a krotký jako ovce. Takovým způsobem v oné noci rozhodovala ženská pevnost.

nost a Janez, kterému byl v duši dozrál všechen zlý úmysl, musil pomáhati ženským, když nemocného kanovníka přenášely z nočního mrazu do teplé jizby.

Druhého dne z rána vycházelo zlaté slunce, když se Mrakovi vypravovali, aby v lese sekali dříví a připravili palivo pro blížící se zimu. Právě v čas odešel otec se syny, neboť neměl chuti, aby se s ženskými pouštěl do řeči o nočních příhodách. Odešli mlčky se sekerami na ramenou a ani snídaně se nedotkli, kterou byla právě hospodyně rovněž mlčky postavila na stůl.

— Beztoho nebudeme dlouho sekati, — pravil stařec příkře, — a přijdou-li hradní biřici, povězte jim jen, ženské, kde jsme, aby nás tím spíše chytili.

Později odešly do lesa také ženské a jen Kateřina zůstala s nemocným sama v domě. Zavládlo ticho kolem chaty a tam kde za noci řádily náruživosti, tam vládl mír. Ve světnici spal kanovník, děvče pak sedělo u okna a na tváři zračila se mu spokojenost čistého svědomí a zvláště příjemné vědomí, že učinila dobrý a bohu milý skutek. Občas se ohlédla na bledou tvář nemocného kanovníka a v jejích očích zaskvěly se paprsky cudné, první lásky, která byla nade vše čistá, avšak přece

beznadějná. Tvář nemocného zdála se jí dnes ještě bledší, jako by takřka nebylo v ní kapky krve. A ve snu se mu nyní občas zachvělo tělo, když jej nejspíše píchlo v rameni. Když se konečně zbudil, zavolał smutným hlasem dívku k sobě a promluvil:

— Jdi, Kateřino, vyjdi před chatu a podívej se do doliny směrem k Lučinám.

— A co mám učiniti potom?

— Oko tvé spatří tlupu lidí! Těžké muškety ponosou a na řetězích povedou s sebou lovecké psy. Směřují sem. Vyjdi před chatu a budeš viděti, že je tomu tak.

Kateřina vyšla před chatu. A když pohlédla do doliny směrem k Lučinám, vlekla se přes lučinské palouky četa hradních pacholků. A vskutku nesli s sebou těžké muškety a tlupa loveckých psů je provázela. Byli ještě hluboko v dolině a měli ještě mnoho cesty před sebou, zvláště když je zdržovali psi, kteří usilovali přes tu chvíli vyraziti po stopě. Dívce zachvěla se kolena, tak se ulekla, že jí studený pot zalil čelo.

— Již umírá! — vzdychla si — a duše jeho stěhuje se na onen svět, jinak by přece nevěděl, že jeho lidé přicházejí. Můj bože, již umírá.

Ve strachu vstoupila opět do chaty. Kanovník klidně ležel na loži a obličej jeho jevil již jisté podivné tahy, které se jeví jako neklamně známky smrti několik chvil před osudným posledním okamžikem.

— Shlédla jsi je? — tázal se jí.

— Jdou po stezce směrem k Lučinám, avšak přece tak brzo zde nebudou.

— A psy mají s sebou, moje strakaté lovecké psy?

— Také ty mají s sebou.

— Oj, ještě jednou mi popřej, milý bože, abych je uslyšel, jak se honí po zeleném lese a abych také uslyšel táhlé zvuky loveckého rohu!

Pak ještě pokračoval:

— Sedni ke mně, Kateřino! Dnes mi je tak dobře a bolesti mi ulevily. Celému světu odpouštím a také tobě odpouštím, ačkoliv se nechceš polepšiti se svým zatvrzelým srdcem. Sedni k loži a podej mi ruku, že mi také odpouštíš, jestli tě snad zbolela tvrdá moje slova.

Přinesla židli a usedla vedle postele. Z pod oděvu zvedl kanovník ruku: byla drobná jako suchá větev na podzimním stromu. Děvče by se bylo nejraději rozplakalo, když spatřilo tu ruku.

— Podej mi ruku — ujal se nemocný znovu slova — že mi odpouštíš, jakož i já odpouštím tobě. Neplač! Dnes se mi ulevilo a cítím se tak volným, že bych s tělem svým odplul pod vysoké nebe před prestol svého i tvého boha. A srdce moje je dnes shovívavo, nikomu nepřeji zlého, ani otci ani bratrům, kteří mne chtěli usmrtiti. Nechci je prozraditi a soud nad nimi přenechávám našemu Ježíši, který zemřel právě tak za pravověrné, jako za nevěřící. My jsme sice s evangelíky tvrdě nakládali, dostikrát příliš tvrdě, ačkoliv tvrdosti a krutosti neučil náš Vykupitel. Proto odpouštím lidem tvým a jen si přeji, aby je zastihla milost boží na poli života.

Rychle položil svoji ruku na její a když se dívka plačíc sklonila k němu, ucítil Amand, jak mu padaly horké slzy po prstech.

— Ale ve vaší chatě — pokračoval — přece nemohu zůstat. Tázal jsem se svědomí a to mi praví, že musím odejít, chci-li zůstat věren oltáři, kterému jsem se posvětil.

— Nyní nebudou již pásti po vašem životu — pravila dívka. — Ale nepřekonáte dlouhé ty cesty, když jste tak nemocen, tak sláb. U nás se vám ničeho nestane a své lidi snadno zdržíte na stráži.

— Není mi o život — odpověděl zamlkle,
— vždyť vím, že mne chrání boží ruka.

— A proč nechcete zůstatí? — tázala se
Kateřina a bezděky se zarděla, tak že byla
jako kvetoucí růže.

— Snad jsem již zhřešil a když není zpo-
vědníka, proč bych se nevyzpovídal tobě?
Hřeší se v jednání, avšak mnohem více hřeší
se v myšlenkách. A tak jsem zhřešil také já,
když jsem bez vlády ležel na tomto loži. Maso
bylo slabé, ale duch byl ještě slabší.

Umlkl a také dívka netroufala si pro-
mluviti.

— Nebylo to dobře — započal opět — ale
tys zhřešila nevědomky, když jsi předešlé noci
přitiskla svoji tvář k mému obličejí. A tvoje
líce zdálo se mi býti jako závoj a měkké jako
samet a hříšný oheň mi protáhl duši a mne
přemáhala moc satanova, která nám, služeb-
níkům božím, neustále nastavuje svoje síť.
Když jste mne z mrazu přenesli do světnice,
tu jsem rychle usnul a měl jsem podivné sny.
Přišel pro mne anděl boží a vzal mne do výše,
se které jsem zíral hluboko pod sebou na
velkolepý chrám svatého Petra a na staro-
dávné město kolem něho. Na pokyn andělův
otevřela se kupole božího chrámu a já spatřil
na rudém prestolu římského papeže, jak jej

kardinálové v rudých rouchách obklopují. A svíce hořely u oltářů a slouženy byly mše svaté. Byl jsem ve výšinách a přece jsem snadno spatřil každý vrásek na jich obličejích. Opravdově tvářil se svatý otec a vážné tváře měli i jeho kardinálové. Před římským papežem jsem viděl klečícího mladého člověka, který prosebně ruce zvedal k prestolu, kde seděla hlava církve, která svým chováním dávala na jevo, že jí není vhod prosba mladíková. „O co prosí?“ tázal jsem se svého průvodce. On mi odpověděl: „On prosí náčelníka svaté církve, aby mu dovolil vzít ženu v manželství.“ A tázal jsem se dále: „Proč mu to nedovolí?“ Tehdy mi bylo již těžko u srdce a když jsem se tázal anděla, proč není prosba žadatele vyslyšena, netroufal jsem si pohlednouti do jeho nebeského obličejce, který zářil jako ranní zoře. „Jak mu má dovoliti, když jest žadatel pomazán olejem Hospodinovým a uzavřel již sňatek se svatou Církví!“ — Rozdíralo mi to srdce, že bych byl raději umřel, když jsem uslyšel odpověď andělovu. „Kdo je to?“ tázal jsem se ještě; dlouhé, rudé vlasy mu přikrývaly tvář, tak že jsem nemohl poznati nesvědomitého toho duchovního, ačkoliv mi byla známa jeho podoba a někde jsem jej musil již viděti! — „Viděl jsi jej!“ odpověděl

anděl, „ale spustme se níže, abys poznal onoho, který v těchto špatných časech chce dáti pohoršení v Církví samé. — Pluli jsme dolů a stanuli těsně nad kostelem svatého Petra. Na rudém prestolu ještě stále seděl svatý otec a jej obklopovali červení kardinálové. Pobožné množství naplňovalo posvátný prostor a svíce hořely u oltářů a mše svaté byly obětovány. Před římským papežem pak klečel mladý duchovní a prosil, aby mu bylo dovoleno vzíti si ženu v manželství. A když zvednul obličej ku hlavě svaté církve, poznal jsem obličej ten. Spatřil jsem — kanovníka Amanda, jak prosil římského papeže, aby mu dovolil uzavřítí svazek, který jest zapovězen služebníkům Hospodinovým. Obešla mne taková hrůza, že jsem se ihned probudil. Vidiš, to byly moje sny.

V ní pak překypělo luteránství a ona odpověděla rozhodně:

— Ty sny nebyly od Boha, ale od pekelného draka. Nikde v Písmu není, že by si nesměl služebník boží najíti družku, jakou dal Bůh také Adamovi v ráji. Vždyť tak mluvili také i oni, kteří jsou učení a znají Svaté Písmo od prvé litery do poslední.

— Z tebe mluví nepravá víra — pravil kanovník — ty bys mluvila jinak, kdybys pocházela z nezkaleného a čistého pramene víry.

O můj bože, nepravá víra ještě hluboko v tobě vězí, proto tak mluvíš.

— Vypravovali mi také — děvče nechtělo se poddati bez odporu — častokráte mi vypravovali, že se duchovní v prvních dobách křesťanství také ženili. A člověk by soudil, že bylo tehdáž ústní podání svaté víry životnější nežli dnes, když již z mládí se každý učí své víře. Ale tenkrát se duchovní ženili a také římský papež jim tehdáž nebránil.

— Ty máš satana na jazyku, dívko! — rozhorlil se kanovník — a jiného nechci ti odpovědět, nežli: *mulier taceat in ecclesia!* To jest v našem jazyku: ženo, mlč v kostele! Ale o tom nechci více vésti spor — cesta moje jest skončena. Jsem na stezce, která vede k očištění. A prosil jsem boha, aby mi ukázal viditelné znamení a aby mi najisto zítra poslal mé lidi, by mne odnesli z tohoto kraje. Stalo se tak a sám Bůh zařídil, že moje duše nevejde v nebezpečí. Bylo by pro mne nejtrpčím osudem, kdybych pro křivověrnou ženu ztratiti měl věčné vykoupění.

Poslední slova mluvil sám k sobě, zvolna šepotaje. Kateřina přece je však uslyšela a všechna krev jí proudila k srdci, které se jí tenkrát chvělo ve velikých mukách.

— Vyjdi opět na planinu před chatou a pohleď, zdali již přicházejí sem. Zdálo se mi, že jsem jednou neb dvakrát již zaslechl štěkot psů.

Vyšla před chatu. Slunce svítlo na vysokém nebi a z blízkého lesa ozývaly se radostné hlasy ptáků. V její duši bylo temno a srdce její potácelo se pod tíhou právě zažitých okamžiků. Družina lovců přicházela po zeieném trávníku vzhůru. Hovořili živě a smějice se, surovými kletbami poháněli psy. Byli to strakatí psi kanovníka Amanda.

Kateřina nečekala jich příchodu. Ustrašila se před surovými pacholky a odběhla k nemocnému. Zůstavši státi ve dveřích pravila:

— Již docházejí a také psy mají s sebou.

— Zdaliž pak jest rosa na trávě? — táže se Amand s živým zájmem.

— Visí v krůpějích po zeleni, tak že vše se od slunce třpytí.

— Svaté nebe, byla by to dnes honba! Avšak co chci, když jsem přece sám pronásledován a bledá smrt jako rozlícený pes honí se za mnou.

Tu vstoupil Konrád, kanovníkův sluha.

— Pro všechny svaté, Konráde! — zasténal nemocný — kde jsi vězel po tolik dnů? Když jsem tě očekával, nebylo tě, jako kdybys

docela zapomněl na svého hospodáře, sluho nesvědomitý!

— Dříve nebyl jsem s to přijíti — odpověděl Konrád ponížene. — Městský ranhojič, který vám prvý ránu obvázal, mluvil podivně, tak že jsme se všichni polekali a polekal se také pan správce. Poslal mne do Lublaně pro lepšího lékaře, který nepije vína každého dne, jako se ho naleje městský ranhojič. A dnes jsem vám přivedl ranhojiče, který slyne po celé Lublani a léčil také pana zemského hejtmána a pana náměstka.

— Nepomůže-li mi Bůh, pak mne neuzdraví ani tvůj lublaňský ranhojič, Konráde.

Nyní vstoupil do chaty jeden z přibylých pacholků. Byl to mladý člověk hezké tváře. Přišel hbitě pro rozkazy pana kanovníka. U dveří sousední světnice spatřil hezkou domácí dcerku a jeho mladé srdce se rozehřálo. Ježto bylo ve světnici nemocného dosti temno, nespatrił ani nemocného ani sluhy před ložem jeho. Viděl pouze dívku a jako střela byl u ní, řka:

— Duše zlatá, na tvé tváři kvete vše a tak si myslím, že bude trochu kvítí také pro mne.

Po té ji uchopil rukou kolem krku, tak že všechna uděšena vykřikla:

— Puště mne, puště mne! — a byl by ji nepustil, kdyby ji byl nepomohl kanovník Amandus. Jakmile spatřil hříšné a drzé počínání svého služebníka, uchvátila jej zlost, tak že nemohl ani promluvit. Oko zaplálo mu jako žhavý uhel a on vzkřikl:

— Ruku dolů, špinavý hochu!

V témž okamžiku skočil ulekнутý biřic a bezděky hledal východu z chaty.

— Až budeme v Louce, Konráde, připomeň mne na to zvíře. Dvanácte hodin nechat stojí na pranýři, ten dobytek!

Když se uklidnil, nařídil sluhovi, aby zavolal ranhojiče. Brzy na to vstoupil drobný, dosti tělnatý mužik a hluboce se poklonil před ložem nemocného. Nečekal až ho někdo osloví, neboť sám počal mluvit a mluvil neustále, tak že téměř nikdo nemohl ani slova pronésti.

— Jak se vede, reverendissime? — počal.
— Nu, ale povídám, takovou cestu nepřejí si více vykonati moje kosti, i kdyby se stalo na iovu neštěstí samému synovci římského papeže.

Nečekaje na odpověď pokračoval:

— Tak, tak a teď se podíváme, kde se nalézá rána. A po těch cestách, příteli, jste lezl a plazil se za divou zvěří a po jejím životě jste práhl? Nu a vyplatila vás — ale člověk by

byl učinil jinak, kdyby mu chtěli vzít život? Všechno na světě se brání, jak pak medvěd ne!

— Přinesli jste moje nástroje? — obrátil se ke Konrádu. — Bude snad třeba něco připáliti, co by se vlastně mělo učiniti hned na počátku. Já, Paulus Secundus, jsem vždy pro to, aby se každá rána nejdříve poněkud vypálila, aby netvořila ono nebezpečné živé maso a aby nevzbudila zánět, příteli, zánět. Právě tak jak nás učil v Padově přeslavný Hieronymus Mercurialis. Zánět, to je smrt, zánět jest hotová smrt — tak k nám mluvil a já, Paulus Secundus, potvrdím mu slova ta na puntík.

Když mu přinesli nástroje přistoupil blíže a odvázal ránu. Při tom vzal na se okrouhlý obličej zemského fyzika Paula Secunda opravdovou tvářnost, a on dával na jevo, jako by ze svého rukávu mohl vytrásti buď smrt nebo život.

— Kdo pak před tím obvázal ránu?

Zde po prvé dostalo se kanovníku příležitosti, promluvit slovo.

— Nejdříve — a tu se nešťastný kanovník plaše ohledl po onom lékařském náradí, které Paulus Secundus byl rozložil vedle lože na stole, — nejdříve mi pomáhala stará žena,

v této chatě obývající. Zнала se poněkud v ranhojičství a dobře mne obvázala.

— Dobře vás obvázala, haha! Povím vám, reverende, když obvážete takto raněného vola, zahyne vám jako moucha v jeseni. Dobře vás obvázala! Tak mluvíte všichni, kterýmž se ani nezdá, jak se v Padově, který je přece matkou všech lékařských škol, rány obvazují. To bude nějaká stará čarodějnice, která by nejlépe skončila svoje žití, kdyby ji uvrhli na hranici a zapálili pod ní oheň. Nyní pak voláte mne, abych pomáhal, když už zlá babice všechno pokazila. Ale takový jest svět, všude, v městě i na vsích. Proč jste mne nezavolali dříve?

— Pro prvé ty okamžiky mně pomáhala pouze dobrá ta žena — odpověděl kanovník — a bůh odplatí jí za její namahání. Také druhý den přišel hradní ranhojič z města a obvázal mi ránu jak vidíte.

— Vždyť jsem si to myslel — zvolal Paulus Secundus — že je to dílo břídilovo, který neumí nic jiného, nežli náplasti dávatí a to ještě špatně. Dobře se vám stává a pak sci-pejte jako mouchy v jeseni, když nechcete, aby vás uzdravili muži, kteří byli ve světě a něčemu se naučili.

To řka, dobrý mužik bezcitně odvazoval obvazy rány, tak že kanovník Amand občas bezděky zasténal.

— Kdo by byl tak citlivý, diavolo! — horlil se Paulus Secundus. — Řezali mi již maso z živého těla a já pravil: ‚Řežte jen zvolna, abych dobře pocítil, jaká je to bolest.‘ Vy, reverende, myslíte, že je bolest podobná bolesti jako sláma slámě? Tomu není tak, a kdo chce poznati přírodu, naučí se také zde snadno mnohému. Santa Maria, Santa Maria! Ta rána se mi nelíbí; sám čert vás zavekl sem na hory, že jste se dostal medvědu pod tlapu! Kdybyste byl zůstal doma, doma na hradě v Louce a pil ono dobré víno, které má váš pan strýc v hradních sklepích! O, diavolo!

— Obvažte mi ránu znovu! — odpověděl kanovník tvrdě — a nemyslete nikterak, že budete píti na mou smrt. Musím-li zemřít, umru aspoň v klidu. Ránu mi rychle obvažte, mám na spěch a čím dříve budu na cestě, tím lépe.

— Na jaké cestě? — tázal se lékař.

— Konráde, — pravil nemocný obrátiv se proti sluhovi — přinesli jste s sebou nosítka? A když mu tento dal přisvědčující odpověď, dodal:

— Připravte je, jakmile pan fysikus vykoná svůj úkol, vydáme se na cestu. A ponešete mne po zelené Zali dolů a psy pustíte po stopě, a ty, Konráde, zatroubiš mi na roh, aby se lovecké veselí ozývalo mezi horami. Tak budiž!

— Tak budiž! Lehce se to řekne! — vmísil se do rozhovoru Paulus Secundus -- ale táži se: Čí jest zde odpovědnost? S tou ranou — promluvil latinsky — s takovou ranou, reverende amice, nepolezete po kopcích jako mezek, který přenáší zboží přes Apeniny! A přemilostivý kněz a biskup, který mi bohatě zaplatí dnešní cestu, o tom jsem přesvědčen, co jen ten řekne? Co jiného, nežli to, že byl zemský fysik, Paulus Secundus, nevědomec a nedouk, který věděl o medicíně — Bůh mi odpustí — právě tolik, jako Bileamův osel o svatém Písmu, ve kterém se o něm vypravuje. Ach, amice, víme již, jak se moudře žije a proto tak mluvíme, abyste pod tou střešou zůstal ještě několik týdnů a snad ještě déle. A to jest moje poslední slovo. Basta!

— Moje poslední slovo pak jest — odpověděl kanovník — že se odtud odeberu ještě dnes. A prokáží-li mi milost všichni svatí, budu odpočívati ještě dnes na měkké posteli, jichž jest na hradě v hojnosti. Svému Bohu jsem

to slíbil a milejší je mi smrt, nežli bych měl zrušiti opravdový slib.

Lékař se tomu vzpíral a očistil ránu a počal ji znovu obvazovati.

— Tak si jděte! — pravil — ale já si umyju ruce, já jsem nevinný, a, Konráde, Vy jste mi svědkem, jak moudře jsem poučil kanovníka, aby s takovou ranou — ta rána, ta rána, Konráde, ta se mi nelíbí — nechodil na dlouhou cestu. Budete mi svědkem, když se na dlouhé cestě něco přihodí, ale nebude to moje vina. Tak a nyní jest opět dobře na nějaký čas. Kdybyste chtěl zde klidně ležeti, tu by se brzo objevily dobré účinky mé učenosti. Sněť, Konráde, sněť, vy smrtelní lidé ještě nevíte, co je to sněť!

— Připravte nosítka — kázal kanovník.

— Tedy opravdu chcete odtud? — tázal se ho Paulus Secundus.

— Co nejrychleji.

— Všichni jsou stejní! — pravil zemský fysik obrátiv se k sluhovi — velcí páni, jak žebráci. Když je něco bolí, vzdychají jako útlocitné ženské, pálení si nic nedají a tvrdohlaví jsou jako vůl na pastvě. Na cestu tedy, dobře, dobře! Já pak pravím, Konráde: ruit in perniciem! Připrav mé věci a starej

se, aby bylo něco uvařeno. Čert aby vám s prázdným žaludkem lezl po horách.

S patrnou nevolí vyšel ze světnice.

Když bylo připraveno něco jídla a lační pacholci se nasýtli a když byl i ukojil svůj hlad také fysik Paulus Secundus, kázal kanovník znovu, aby mu připravili nosítka. Obložili je měkkým mechem a učinili vše, aby měl nemocný měkké lože. Lékař jej neustále přemlouval, ale bez výsledku.

Po jídle přenesli pacholci svého pána ze světnice a pečlivě jej posadili na nosítka. Bylo nejkrásnější jitro. Na nebi nebylo ani obláčku, a na severu se Triglav a ostatní sněžné vrcholky ostře rýsovaly na pozadí temně zelené krajiny. Rosa se leskla na listech a trávě a hluboko po dolinách ležela hustá mlha, tak že se zdálo, jako by to byla jezera, naplněná samým bílým mlékem. Bylo krásné jitro, lovec nemůže si přát krásnějšího a příjemnějšího v těchto krajinách. Pustíš-li psy do zelených křovin, již je zvěř na nohou a honba v nejlepší proud, tak že se ti lovecké srdce radostí šíří.

Tak se také kanovníku Amandovi šířilo srdce, když toho jitra ležel na nosítkách před Mrakovou chatou. Vypravoval se na dlouhou pouť, ale tato pouť nenaplňovala jej starostí.

Vydechl z hluboka a dýchal čistý vzduch, který nerad pohřešoval v těsné a zadýchané světnici.

— Pro boha! — zvolal radostně — jak lehce se tu dýše a jest mi právě tak, jako bych byl přišel z temného hrobu. Uvidíte, pane fysiku, že mne cesta ta uzdraví i ten vzduch, který dosud do mne nemohl vniknouti.

— Jaký vzduch, jaký vzduch? — ušklíbl se Paulus Secundus — takový vzduch k ničemu není, zvláště tehdy ne, přijde-li do rány. Já, reverendissime, odmítám veškeru odpovědnost, a ty, Konráde, jsi mi svědkem, že ji odmítám.

— Za svoje počínání chci býti sám zodpověden, třeba proti lidem i proti Bohu. Vy, care amice, jste zbaven vší odpovědnosti, a v ohledu tom buďte jen bez starosti.

— Zcela dobře — odpověděl zemský fysik; to však není dobře, že musím, když jsem se ztěžka doklopotal sem nahoru, jíti opět dolů, aniž bych si odpočal a oddechnul.

— Půjdeme zvolna — pokračoval kanovník Amandus — pohleďte jen kolem sebe a ohlédněte se na krásné jitro. A máme lovecké rohy, nač bychom chodili po lesích a své psy vláčeli za sebou. Nikdy, amice; dnes to bude zvoniti po celé Zale a několik výstřelů roz-

lehne se mezi horami a plachá zvěř zanechá krvavé stopy po mokré trávě za sebou. Tak budiž. A možno, že spolehnu se na tvou pomoc, možno, že kanovník sám napne jednou neb dvakrát svoji smrtonosnou zbraň, přijde-li mu zvěř na dostřel. Tak budiž!

Zemský fysik zavolal sluhu k sobě.

— Necítíš ničeho, Konráde? — promluvil k němu vážně. — Což jsem ti již od prvního okamžiku nevypravoval, že se tak stane a nejinak? He! Což jsem ti nemluvil o sněti? Uvidíš, že se do toho vplete čert, dříve nežli budeme v Louce. Mluví-li takto rozumný člověk — aneb jedná-li tak ten, jenž má v těle smrtelnou ránu? Věř mně, duše stará, chytá se ho sněť, krev vře mu v těle. A v takové době vypravuje se na lov. Krev v něm vře a vnitřnosti se v něm pekou. To je moje poslední slovo, Konráde, a od té chvíle nebudu více mluvit. Vy, kteří jste zrození blbci, dělejte, co se vám líbí. Ale tolik jen pravím: Kdybych byl ve službě kanovníka Amanda, opřel bych se mu mocí, že by nesměl odtud, ale musel zůstat v posteli ještě mnoho dnů. Vy pak jste hlupci, proto dělejte, co se vám líbí.

Slova ta mluvil Paulus Secundus potichu, tak že je kanovník Amandus neslyšel.

— Možno, že není velikého nebezpečí — chlácholil jej sluha — jelikož jest dnes tak červené a zdravé tváře jako tehdy, když ho ještě medvěd nepotrhal. Skoro bych myslil, že dobrý náš pán se uzdraví.

Opovržení, které po této odpovědi naplnilo duši zemského fysika, nedá se popsati.

— Hlupče! — vykřikl — což jsem neřekl, že se v něm krev vaří! Basta!

— Konráde — promluvil kanovník Aman-dus, který vyrozuměl z posledních slov zemského fysika, že chce týž přemluviti jeho sluha — nedej si nikterak plésti hlavu, ale obrať pohled svůj kolem sebe a pověz mi, je-li to dnes vskutku takové jitro, kterého by mohl umříti poctivý a Bohu milý lovec? Ne a ne!

Po krátkém pomlčení dodal: — Přiveďte mi smečku strakatých loveckých psů, abych viděl, zdali ubohá zvířata ještě znají nebohého svého pána.

Učinili, jak rozkázal. Obsypali jeho smutné lože psi pomocníci zeleného lesa a tlačili se kolem něho. Strakatá smečka okamžitě jej poznala, skákajíc, lajíc a vyrážela takovou radostí, že opět vidí svého pána. On volal je podle jména, chválil jejich oheň a sliboval jim, že dnešního dne je čeká ještě mnoho práce. Byl to krásný, ale smutný výjev, když nemoc-

ný lovec se zničeným svým tělem a s bystrým a nezlomeným duchem ležel uprostřed svých netrpělivých psů, kteří mu lízali drobnou ruku, spínali se po loži aneb váleli se po zemi, právě jako by vyčítali svému pánu, že za takového jitra jenom leží, aniž by je vyhnal do temného lesa, by mu honili lesní zvěř.

— Ano — promluvil kanovník Amandus, — ano, jest žalostno, že nemohu vstáti a vás jako kdysi odvésti do temného háje. Pomoci si nemohu. Rozerváno jest nemocné tělo mé, ale duch můj čilý jako orel rozpíná svoje peruti nad vysokou Zalou. O, můj Bože, duch hovoří ve mne, že nadešly pro mne ony zlaté, duši volající časy, když jsme ve zdraví a radostech lovili po božích lesích.

Tu kanovníka Amanda opanovala beznadějná touha a sice více, nežli kdy jindy. Umlkl a zahleděl se v zelené hory, kde si hledalo útulku a úkrytu mnoho plaché zvěře. Jen pro něho vše to nebylo k nižádnému užitku: duchem pnul se po horách a tělem byl přikován k loži, nemoha se hnouti.

— Konráde! — zašeptal Paulus Secundus k starému sluhovi — již upadá ve slabost, není divu, neboť krev se v něm vaří.

Ale nemocný mžikem nabyl opět sil a rozkázal ostrým hlasem:

— Odžente ode mne psy! Jsou příliš divocí a jich štěkot mučí moji hlavu.

Neradi opouštěli jej lovečtí pomocníci a mocí odháněli je pacholci od jeho lože. Po té vzdychl a řekl sám k sobě: — Ano, ano, veselého lovce veselé dny minuly. — Po té projevils přání: — Konráde, zavolej děvče!

Zavolali Kateřinu a když přistoupila, pravil k ní laskavě:

— Podej mi ruku, Kateřino, musím se odtud odebrati. Příliš dlouho jsem vás obtěžoval, nejen tebe, ale i tvé lidi. Ve jménu Boha blahorečím tobě a budou-li vás kdy utiskovati neb činiti křivdu, vzpoměň si, že žije na hradě přítel tvůj, který nikdy nezapomene, že užíval dobroty pod střechou této chaty.

— Ubožák — pravil Paulus Secundus znovu ke Konrádovi — mluví o hradě a jiné tam zve a v brzku jej sám nikdy více nespáří. Konráde, uvidíte, co je sněť!

Kanovník Amandus vzal do ruky ruku dívčinu a pozvedl plaše a bojácně oko své k ní, kteráž rovněž nemohla promluviti. Neustále bojovala se slzami, které zalévaly její oči.

— Odcházím v Bohu od tebe, Kateřino! — pravil zamlkle — a doufám, že odpustí jak mně tak i tobě, že jsme myšlenkami zhřešili proti jeho rozkazům. Časy jsou zlé a božím

služebníkům nutno se střežiti všeho, z čeho by mohlo povstati pokušení.

Ještě jednou upřel svůj pohled na její bledou tvář, která byla právě v tom okamžiku velmi milá a přívětivá, jako jest milé a vábné jarní kvítí. Ale kanovník Amandus se přemohl a uzavřel duši svoji, aby mu milý její obličej nemohl zasvitnouti do ní. Lehce povzdychnuv, pustil její ruku, řka:

— S Bohem zůstaň, Kateřino!

— Zvedněte mne! — pravil, obrátiv se k hochům — beztoho již příliš dlouho se zdržujeme.

A více nepohledl, ačkoliv bledá jeho tvář, když jej zvedli a nesli, ještě více zbledla, buď proto, že trpěl muka tělesná nebo proto, že se mu také srdce svíjelo v mukách. Odnesli jej dolů. Zmírajícím hlasem ještě rozkazoval:

— Se psy obraťte se v pravo, abyste přišli do lesa pod námi. Jen jednou ještě mi popřejte uslyšeti zvonící Zalu a zvuk lovčích rohů.

Pacholci zmizeli zároveň se psy. A lovčí roh zavzněl po Zale a jeho melodické hlasy splývaly se štěkotem rozdrážděných čtyrnohých honců, kteří v brzku vyčenicnali a pronásledovali zvěř. Po lese rozšířila se honba, oživující srdce, mezi tím, co nosiči s nemoc-

ným zvolna kráčeli do vrchu. Tam u chaty stále ještě stála dívka, právě tam, kde se s ní rozloučil její nemocný kanovník a zírala za ním, dokud nevystoupili na vrch a znikli jejím pohledům. Těžké krůpěje slz padaly jí na tvář.

— Nikdy jej již neužřím, nikdy víc!

Tak vzdychala a stála ustavičně na místě, když byl onen, který unikal před její láskou, již dávno zmizel za vrcholem lesnaté Zaly. —

— Takové jest to — dodal pan Ondřej — o sobě nemluvím — nenávidím lásku, ale smutek a utrpení jsou její neustálé družky. Ba ani dnes není jinak a v době, kdy žil kanovník Amandus, bylo zrovna tak!

*

Nyní se ozval Jernač z Podskalí řka:

— Noc jest vysoká a myslím, pánové, že by bylo pro nás všechny dobře, trochu si pospat. Vše to, jak se hradní kanovník oženil s Mrakovou Katinkou, můžeme se dověděti zítra, ačkoliv skoro již nevím, zdali mám věřit všemu tomu, co vypravoval pan Ondřej. Pan Ondřej tenkrát ještě nechodil na Zalu a nyní se ptám, jak to vše ví?

— Ty mluvíš podle svého slabého rozumu — vmísil se do rozhovoru Míchal, který se k nám chtěl přidati; — ve starých knihách

se čte to neb ono, o čemž ty, Jernači, který dosud svého jména podepsati neumíš, ničeho nevíš. Proč tedy odporuješ pánům, když ničeho nevíš?

Již chtěl Jernač z Podskalí vybuchnouti, ale spor uchlácholil pan Ondřej.

— Nepřete se, ale mlčte — pravil. — Dobře! Zkusme, budeme-li moci několik hodin pospati, abychom pak byli pevní a otužilí, až nadejde těžce očekávaná lovcí hodina.

— Také po mé vůli tak budiž — promluvil jsem já — a o konečném osudu kanovníka Amanda budeš vypravovati až po vykonaném lovu, až budeme odpočívati zde kolem ohně a až nás budou oduševňovati dva tetřeví kohouti, jež se vypínali onehdy na smrkové větvi. Jsi spokojen, Jernači?

— Uslyšíme tedy — odpověděl tento nevrle; — budou-li ale také ti tetřevi na oné větvi, nevím! Panu Ondřeji již ničeho nevěřím; praví se, že ruka, která slouží mši, nikdy zároveň dobře nestřílí.

— Oho, — ohražoval se kaplan Ondřej — což jsem snad loni nestřelil prvního tetřeva, který tokal ve Špiku nad Lučinami, he, není to pravda?

— Možno! Já jsem tam nebyl a také jsem jej neviděl.

— Nyní, bratře Ondřeji, — vmísil jsem se v dosti živý rozhovor — nyní tě Jernač urazil a to dvakráte. Poprvé, když pochyboval o pravdivosti tvého vypravování a po druhé, kdy opět nechce věriti, že jsi zastřelil tetřeva a že jsi vůbec jakého zastřelil, ale zvláště onoho, který lonského jara tokal na Špiku nad Lučinami.

— Urazil mne, pravda, velmi mne urazil!

— potvrdil kaplan Ondřej.

— Proto myslím, že by zasluhoval trestu.

— Rovněž takové jest moje mínění.

— Jenom žertujte, pánové — odpověděl Jernač; — nemýlím-li se, zvedá se tamto nad Blegošem podivná mlha a od jihu se již také pomalu vleče. Až odbijí v Lučinách tři, bude vše zataženo a bude se líti jako z hrnce, tak že budeme všichni mokří jako polní myši. Zanechme tedy nepotřebných hovorů a usněme raději.

— Musí býti potrestán — odpověděl pan Ondřej — a když se Jernač osvědčil způsobem takovým, jako by se mu moje vypravování nelíbilo, a že by on sám snadno vše lépe pověděl, nechať také vypravuje!

— Ať vypravuje — zvolal jsem — jak poprvé miloval ženu a jak lákal družku k sobě jako ji vábí tetřev na větvi.

— Sestřeli-li pan Ondřej tetřeva — odpověděl Jernač pohrdavě — pak vám povím vše. Dobrou noc!

Brzo na to jsme usnuli. K ránu, dříve nežli svítalo za horami, zbudil nás Jernač, který nemnoho spal, boje se, abychom nezaspali vhodnou dobu. Byla ještě temná noc, ale mlha na Blegoši se rozešla a na modrém nebi nebylo viděti ani obláčku. Také větru nebylo a nad Zalou vládl úplný mír. Odebrali jsme se po temných stezkách ku svým tetřevům. Kdo nezkusil něčeho takového, tomu nelze líčiti s jakými pocity leze lovec v podobných nocích po tichém lese. Nikde se ani list nehýbe, pouze podle praskající souše tu a tam zaslechněš, kudy se ubírá zvěř nočními stezkami. Ať to jest již zajíc, jenž skáče ku svému pelechu, ať je to liška neb jezevec, který se vrací z nočního lovu. Mezi haluzemi zakvílí poněkud sova aneb i malý sýček, který občas vyluzuje z hrdla smutné svoje zvuky. S Jernačem lezli jsme po cestě a opatrně jsme pozorovali každý krok, aby nikdo netlápl na suchou větev a nevzbudil nepotřebný šramot, který by snad zaplašil obrovského pěvce.

— Za horami vyvstává již bílý pruh — zašeptal Jernač — a hvězdy již také nejsou

tak jasné! Nyní bude tedy některý tokati, jestli vůbec se jaký ozve.

A napínal ucho, zdali by někde snad nezaslechl známého klepání v šeru.

— Již brousí — promluvil radostně — již brousí. Je někde na blízku! Skákejme!

A skákali jsme. Když zamilovaný tetřev pouze klepal, tu jsme stanuli na místě a netroufali jsme si takřka vydechnouti. Když pak „brousil“ tu jsme poskočili dva neb tři kroky ku předu a napínali oči, abychom co nejdříve spatřili pěvce na temné větvi. Při-skákali jsme v potu svých tváří — a to v pravém slova smyslu, neboť právě při lovu na tetřevy proleje se potu nejvíce — ku kraji houštiny a vedle nás se v nočním soumraku rozkládala mýtina, kde byli před několika lety posekali dříví. Tu a tam stála ještě jedle, stará, mechem zarostlá jedle a člověk by musil mítí rysí oči, aby v takovém černém větvoví uhlídal černého tetřeva. Zde mezi jedlemi tokal. Pod ním kvokaly slepice a jedna, která nás v brzku postřehla zamávala křídly a odletěla do lesa. Její křídlatý milenec počal se také vrtěti, jako by byly v nebezpečí všechny jeho šedé milenky. Hlas jeho plynul mu z hrdla jako zrnka hrachu a klepání a „broušení“ opakovalo se neustále. Snadno se to tedy ská-

kalo, tak že jsme se v brzku ocitili skoro blízko stromu, kde tokal.

— Již ho vidím! — zašeptal Jernač — je poblíž vrcholu a velmi dobře poznávám, jak točí hrdlem a jak rozvívá chvost do půlkruhu.

Jedli jsem sice viděl, ale marně jsem ji bezpočtůkráte měřil od vrcholu až k zemi — tetřeva jsem v temném větvoví nespatriil.

— Pro Boha — vzdychnul Jernač — právě teď zvedá zoban a téměř slepý musil by ho spatřiti. Sedí na druhé větvi shora a pohlednete-li trochu k nebi, vidíte, že se větev ta lýchbe.

Díval jsem se k nebi, ale ani jedna větev nehýbala se před mým pohledem. Vše bylo černé a klidné, ať jsem se díval jak jsem chtěl.

— Slepice se již plaší a jestli jej v brzku neuvidíte, poplaší se a ať hlavu za to dám, že mi tetřeva zradí z místa. Sám čert vi, jaké to máte oči.

Veliké krůpěje potu tekly mi po čele, když jsem se znovu namáhal, abych uviděl osudnou větev. A tentokráte se mi zdálo, jako by se byla pohnula větev pod vrcholem a vskutku, musil jsem býti slepý, že jsem ihned z počátku nespatriil černý předmět, který trčel na oné větvi. Připravil jsem pušku. Byl svrchovaný čas, neboť slepice byly již velmi nepo-

kojny a čím dále tím více vzdalovaly se od kohouta.

— Dobře miřte! — šeptal Jernač — nebude-li dobře zasažen, zalétne hluboko do mlázi a za celý svět jej žádný nedostane.

Namířil jsem. Předmět na větvi měl jsem beze vší pochybnosti před sebou a když jsem měl za to, že jej mám na mušce, spustil jsem. Rozlehlo se to po celé Zale, mohutně, velkolepě — — —

— Třesk! — zlobil se Jernač — jedli jste trefil, ale tetřeva vzal čert! Vždyť jsem to věděl, že to tak dopadne.

A klel. Ale hněv jeho dosáhl vrcholu, když jsme se na konec přesvědčili, že jsem střílil do jakéhos výrůstku na větvi, dobrý loket pod tetřevem. Bylo možno, že by se byl hněv toho poctivce ještě více vzmohl, když jsme právě v témž okamžiku zaslechli na druhé straně Zaly tokání, právě tam, kde pan Ondřej loudil se za svým tetřevem.

Jako přimrazení zůstali jsme státi u nešťastného místa a Jernač neustále něco broukal o tom, jak panští lovci neumějí vůbec střílet. Dospěli jsme nad malou, hustě zarostlou dolinu, kde stálo několik smrků uprostřed bukových zarostlin. Najednou stanul můj průvodčí a zašeptal:

— Stůjme!

A skutečně dole z paseky bylo slyšeti jako by padaly kapky vody na kámen: tek, tek, tektek... Zde v pozdním jitru tokal tetřev, nejspíše mladík, který před svítáním vzhledem ku starším svým druhům netroufal si tokati. Skočili jsme za smrčí a v brzku jsme se přesvědčili, že tetřev sedí na zemi. „Brousil“ pořádně, ale zároveň se šumem vyskaková ze země, tak že suché bukové listí točilo se kolem něho. Již jsem chtěl skočiti, ale v témž okamžiku přikradla se houštinou s druhé strany po břehu červenošedá liška, která byla beze vší pochybnosti také na lovu tetřevů. Chvostnatý ohon vlekla za sebou a jako stín míhala se po vřesu a sice v přímé čáře k místu, kde nepříčetný pták v nesmírné své vášni vyskakoval od země. A svatý Hubertus mne osvítil a ani na okamžik jsem nepřemýšlel, na koho namířím smrtonosnou kulí. Zamířil jsem na rudošedou zlodějku a když se po ráně rozešel dým, válela se liška v smrtelném boji po zeleném břehu, nad pasekou pak se zvedl mohutný pták a odplul z místa, kde mu rovněž hrozila jistá záhuba.

— Haha! — zasmál se Jernač, — ta to všechno nahradila; — mám ji raději, nežli tetřeva.

Uspokojen hodil zabitou zvěř přes rame-
no a s hrdým vědomím, že lov nebyl bez úspě-
chu, kráčel ku shromaždišti, odkudž jsme již
slyšeli z dálky hlasitý a veselý hovor pana
Ondřeje.

— Jistě jej zastřelil — promluvil Jernač
ponure, — vždyť by musil platiti za mši,
kdyby ho pan Ondřej nedostal. Ale on se bude
vychloubati a celý den budeme jej musiti po-
slouchati.

Pan Ondřej seděl již na mechu podle ohně
a široce rozložil svoje údy a nebesky spoko-
jen upíral oči na zelenosvětlého tetřeva, který
visel na větvi nejbližšího smrku.

— Vy přicházíte s prázdnýma rukama —
zasmál se nám vstříc — vždyť jsem to již
napřed věděl. Ten nebo onen nenaučí se stří-
leti, kdyby se učil do soudného dne. Bouchali
jste, bouchali, až se celá Zala třásla. Ale
nebylo co sebrati, není-liž pravda, Jernači z
Podskalí?

— S prázdnou jsme také nepřišli — za-
bručel Jernač a hodil lišku před oheň. — Pra-
vím pouze: kdybych byl střílel já, býli bychom
přinesli lišku i tetřeva. A při tom zůstanu.

— Můžeme býti dobře spokojeni — pro-
mluvil jsem — a má-li pan Ondřej tetřeva,
víme všichni, že slepá kura občas také zrno

najde. Nyní se však posilněme, načež nám pan Ondřej poví, jak to dopadlo s kanovníkem Amandem, který před námi lovil na zelené Zale. To, myslím, jest rozumné slovo.

— Rozumné — potvrdil Ondřej — a tak se stane.

Posilnili jsme se a stále a stále rozkládali všechny podrobnosti dnešního lovu, jako jest to vůbec zvykem lovců. Na to promluvil pan Ondřej:

— Kanovník Amand utíkal před láskou, ježto byl vzorný duchovní, vzornější mnohých, kteří přicházejí dnes před oltář Hospodinův majíce za to, že Bůh ani mezi svými anděli nemá lepších služebníků, nežli oni. Ostatně, co chceme souditi? Kanovník Amandus utíkal před láskou a proto můžeme býti snadno přesvědčeni, že dosáhl milost božskou. Jaký pak bude náš soud, nevíme: zajisté spravedlivý, ne-li také milostivý. Bůh jest pánem všeho a my všichni jsme červi v jeho ruce. Nesuďte, abyste nebyli souzeni.

Pravil jsem vám již, že kanovníka Amanda odnesli po stinné Zale dolů. Ležel na nosítkách a užíval chladu lesního stínu a plnou hrudí vdechoval čistý, lesním dechem naplněný vzduch.

— Tak je mi lehký dnes ráno, Konráde — promluvil vesele — a své tělo necítím, jsem jako pták pod nebem a málem bych uletěl z tvrdého lůžka.

— Kdybychom byli již v Louce! — vzdychl si starý sluha.

— Proč vzdycháš, starče? — odpověděl Amand — a čemu si přeješ býti v pusté Louce? Dnes budeme ještě loviti a připrav pušku, abys mi ji mohl každého okamžiku podati, jestli mi svatý Hubert popřeje štěstí.

Dospěli tam, kde kanovník prvý den svého lovu střílel na medvěda.

— Tu postojme — nařídil nosičům — a nosítka postavte na zem. Zde je pravý ráj, sem musí přiběhnouti vše, co plaše před psy utíká. Postavme se tedy! A ty, Konráde, buď připraven — vždyť vím, ruka se mi tak již zotavila, že budu moci bez obtíží stříleti. A snad se v této houštině skrývá ještě někde medvěd a člověk by se nedivil, kdyby tomu tak bylo. Oj, to by bylo bývalo štěstí, kdybych jej byl zabil právě tehdy, když mne rval svou nemilosrdnou tlapou.

Dole ozval se vesele lovecký roh a psi zaláli, až se vše vřkol rozléhalo. Uslyšel Bůh přání Amandovo a právě v tu dobu zvedla se zvěř ze svého pelechu. Chtěla se vydrápati

svým pronásledovatelům a když je ucítila, že se přibližují, plazila se potutelně ze svého pe-
lechu směrem vzhůru. Byl to medvěd velikán
a když rozvzteklí psi v nížině ucítili teplou
jeho stopu, tu zrovna na vrchu, tam, kde če-
kali lovci, vystoupil na planinu a chrochtaje
a brumlaje zůstal několik okamžiků státi. A
nemocného lovce opanovala lovecká náruži-
vost a maje za to, že je zdrav jako byl předešlé
dny, vzchopil se a pravil ku svému sluhovi:
„Pro Boha svatého, pušku, Konráde, podej
mi pušku.“

A sluha mu podal pušku, ale ruka střelci
nesloužila a když se chtěl vzchopiti z lůžka,
probudila se v rameně nesnesitelná bolest a
poslední kapka krve zmizela z jeho zapadlé
tváře. Upadl nazpět na nosítka a v deliriu zvo-
lal: „Ha, což nevidíte, jak krásně byl zasažen,
jak se válí ve své krvi na zemi? Oj, nebe se
otvírá a světec, svatý Hubertus prochází se
v něm! A jeleni se zlatými parohy kolem něho!
Mne pak obsypávají rudým kvítím.“

A skutečně, obsypalo jej rudé kvítí, ale
byla to rudá krev života, která se z něho vy-
lila. Kanovník Amand při této pohádce umřel
a jeho duch uletěl před soudnou stolicí Boha
našeho . . . Tak byla i jemu láska záhubnou,
neboť jej nutila, aby se vypravil na smutnou

cestu, kterou nikdy nemohl překonati. My pak, kteří jsme poctiví lovci, kteří nikoho neposloucháme a každému přejeme vše dobré, vzpomínáme na lásku kanovníka Amanda: Bůh udělí klid duši jeho, nám pak hojně loveckých dnů a zvláště tehdy, kdy stihneme sem na černou Zalu!

To je moje vypravování o kanovníku Amandovi. Splnil jsem, co mi ukládala povinnost a nyní jste na řadě vy, abyste i vy splnili svoji povinnost. Jernači z Podskalí, tam na větvi visí tetřev a jak víš, slib dělá dluhy. Seber se tedy, abychom i u tebe poznali, jak jest nám všem láska pro záhubu, jakož byla i záhubou kanovníku Amandovi, který před dvěma sty lety umíral v Zale a snad zrovna zde, kde se nyní ze života veselíme.

— K čemu byste nutili starce — odpověděl Jernač nevrle, — aby vám vypravoval o svém nerozumu? A pak také nebyl dnes zvláštní lov, k čemu tedy marně mluvíti? Mlčme raději a zdřímněme, neboť odpočinku máme všichni třeba. A při tom zůstanu.

— Neunikneš nám, milý Jernači — promluvil jsem — řada je na tobě a s tím jest spor ukončen. Vypij sklenku vína, načež se chop toho, co na tě čeká a konec všem řečem.

Vyjasnilo se líce mužikovo, když vzal do rukou sklenici a obsah její vylil do poslední kapky ve své věčně žíznivé hrdlo.

— Když už jste tak zvědaví, tož budiž! Krásné vypravování slyšeli jsme od pana Ondřeje. Bude-li se vám moje líbiti, nevím, ale o to se nestarám. A při tom zůstanu!

II.

Jernač z Podskalí vypravoval:

Co vám mám říci a vypravovati? My sedláci jsme ubožáci a sice největší tehdy, když se ženíme, jako se žení tetřev na smrčíně. Myslí pouze na svou slípku a na jiného ne a čím jich má víc, tím je větším ubožákem. Když se nad námi Bůh smiluje, tu se také člověku — vždy jednou v životě, někdy také vícekrát — stane něco takového, co se po každé z jara stává u tetřeva, že ničeho nevidí a ničeho neslyší. Proč bych to tajil — také mne se chytla podobná nemoc a nyní víte, jaký je její konec. Před chvílí přišel pan Ondřej a sestřelil tetřeva s větve a vzal mu život. Přijďte pak několik dnů později na místo, kde dříve tokal zabítý nyní tetřev a uvidíte, že sedí již druhý na větvi a slepice pod ním ho po-

slouchají tak radostně, jako poslouchaly onoho, kterého dnes srazil pan Ondřej.

Takové je to a kdo praví, že je jinak, lže. U nás, sedláků, jest vždy takto, ale jak je u vás, pánů, nevím. Ale slýchám, že jste občas nerozumnější nežli sedlák, což jest ostatně zcela možné. Tedy tak je to a pravím dále, že je zle ve světě a že by mohlo býti mnohem lépe, kdyby byl Pán Bůh nestvořil ženské. Možno, že je také dobře, že je stvořil, ale jisté jest, že Pán Bůh nedovoluje svým sluhům při mši, aby se ženili, o to se nebudu příti a hádati. Co jsem chtěl vypravovati, jest jen to, že by bylo bývalo pro mne, Jernače z Podskalí lépe, kdyby Bůh nebyl žádných ženských stvořil. Při tom zůstanu.

Však víte všichni — snad jen pan Ondřej to neví — že jsem měl s Terinkou Zálesníkovou nějakou záležitost. Mlád jsem byl, zdráv jsem byl a sotva jsem se dočkal příležitosti, abych vyskočil na větev a počal tokati, jako toká tetřev v Zale. Nepoctivého to nebylo nic, ale ještě dnes — pane Ondřeji nemějte mi za zlé — ještě dnes klnu, a pravím: Čert vezmi všechny ty časy!

Přihodilo se to takhle: Byl jsem doma v Podlesí a Zálesníkovi byli našimi sousedy. Otec nežil ve zvláštním přebytku; pouze o ve-

likých svátcích jsme jedli maso; jinak nám dostikrát došla sůl a v měšci nebylo halěře, aby se byla opět koupila. Kaše konala svoji službu den co den v Podlesníkově chatě. Ale je to poctivá, naše kaše a třeba že je tak vodnatá a řídká, ta naše kaše, poctivá jest vždy a kdyby bylo podle mého, měly by se jí postavit pomníky, této vykupitelce horských rodin slovinských. Střecha v Podlesí stávala se rok od roku horší; pod ní se Podlesníkovi nemnožilo jmění, ale spíše jsme se mu množili my, děti, kteří jsme jako mladí zajíci skákali kolem chaty. Otec a matka pracovali až se zmrzčili od samé práce, tak že mně jich jest ještě nyní líto, když si na ně vzpomenu. Co mají takoví lidé ze života, to sám Ježíš ví! My, děti, žili jsme od kaše a tak jsem vyrostl ve chlapa, že jsem ani nevěděl jak.

Za to v Zálesí měli jen jedinou dceru a byli bohatí. Deset kusů krásného dobytka a také ještě něco na penězích. My jsme s nimi nebyli v přátelství, neboť žebrák a boháč bývají málo kdy přáteli. Také jsme se jednou soudili pro nepatrný kousek stráně. Stráň ta neměla žádné ceny a když jsi za celé léto všechnu trávu z ní vyžal, nebylo jí ani plný koš. A proto jsme se přece soudili a zatvrzele jsme se žalovali, dokud nebyla na Podlesí od-

vedena kravka z chléva, která už nikdy se nazpět nevrátila. Stráň vzal si Zálesník a každého leta našel z ní koš trávy. Povídám vám, nebudu se nikdy souditi; soudy jsou pěkná věc, buďsi, ale boháč domůže se snadněji práva nežli žebrák a to je to, co jsem vám chtěl povědět. Od těch dob hledělo Podlesí skrze prsty na Zálesí a setkali-li jsme se kdy, tu jeden na druhého nepromluvil.

A bylo mi dostikrát líto, hlavně tenkrát, když jsem se setkal na cestě se Zálesníkovou Rejou. Co mi bude kdo povídati o těch děvčátech, co je jich nyní v horách! Trochu po panskou se vyšňoří a přijdou do kostela, že člověk si myslí: přišla slečinka z města. Z předu nic, v zadu nic, je věru škoda, když člověk jen jednou hlavu za ní otočí — nemluvě o hříšných myšlenkách, které jsou ostatně vůči takovému dítěti vůbec nemožny. Ostatně všichni vespolek — vyjímaje pana Ondřeje, kterému budiž v tom všechna čest — všichni tedy dobře víte, na čem jsme, k čemu bych tedy ještě mluvil? Řeknu-li vám, že byla Zálesníková Reza tenkrát opravdu hezká, mluvím pravdu a málo bylo hezčích nežli ona. A snad žádá. To, co dnes žije, to je smetí, venkoncem smetí. Réza však vám byla zlato a každý se na ni jen smál, jako se smějeme nad každým bo-

žím darem. Nemluvím to proto, že mne kdys měla ráda; co je pravda, to je pravda a ještě dnes, když jsem stár a pro dívky bezcenný, pravím a říkám: Zálesníková Reza byla tenkrát nejhezčí mezi všemi děvčaty, a při tom zůstanu.

Také netajím, že by se mně nebyla líbila. Líbila se mi a měl jsem ji už rád dříve nežli jsem s ní mluvil. My děti jsme tu a tam přece něco mezi sebou promluvili; když jsme pak byli starší, nemluvili jsme již, a když rodičové na sebe škaredě pohlíželi, dívali jsme se tak i my, děti. Když mi přišla do cesty, obrátila se ke mně a abych řekl pravdu, působilo mi to dobře u srdce, když jsem krácel mimo ni. Ej, co bych říkal! Buďsi již jak buď, jsou to jen přece pěkné doby, když se mladému člověku rozpálí srdce, tak že je v okamžiku v plamenu jako slamená střecha, když do ní blesk uhodí. Tolik odvahy, abych byl s děvčetem promluvil — slovem se u ženské všechno spraví — tolik odvahy, toť se ví, jsem neměl a pouze v kostele — Bůh mi odpustí ten hřích — jsem se zadíval ob čas v její tvář, když tak pokorně a pobožně seděla v lavici a bedlivě poslouchala, jak panáček s kazatelny oznamoval, že je láska mezi ženskými a mužskými zapovězena, jelikož z ní pochází jen

hřích a zkáza. Moje srdce bylo však tenkrát tvrdé jako kámen a ku zbožným upomenutím: ze svatého místa jsem neustále sám sobě odpovídal: „Co bude povídat, láska jest zrovna tak od Boha jako vše ostatní na zemi; a když by mne Zálesníkova Réza chtěla, tak mne má, jen kdyby chtěla!“ Od té doby minulo dosti času, dnes pak vím, že není vše, co se v lásce tají od Boha, ale že v tom má dostikrát čert svoji ruku. A při tom zůstanu.

Repnikova Tomáše jste také znali. Žije sice ještě ten slepec, pýcha však jej opustila již dávno. Tenkrát, když byla v naší farnosti Zálesníkova Reza nejhezčí mezi všemi děvčaty, byl také Repnikův Tomáš ve svém květu. Starý — muž ten měl peníze — dal hejska toho na nějaký čas do města do školy, kdež mu zbytečně projedl několik pytlíků stříbrných peněz, které se u Repniků dědily z jedné rodiny do druhé. Tomáš jich dosti prohnal a když pověsil školu na hřebík, byly pytlíky prázdný; on se ničemu nenaučil, leda že trochu německy koktal, což ostatně u nás beztoho mnoho neplatí. A tak se kroutil po vsi jako krocan, jež jsi rozdráždil rudým cárem. Jednou byl oblečen po „našemu“, jindy opět po panskou. Nedělal nic; jak také, když se ničemu nenaučil. Chodil po hospodách a

lezl za děvčaty a měl za to, že každá chce míti Repnikova Tomáše za muže. Kdyby se mu byli vysmáli, bylo by bývalo dobře; poněvadž však bydlel u starého Repnika, tu vše častovalo ničemného syna a častovali ho, jako by to byl skutečný pán. Ale byl to pouze slamotrus a to Bůh ví, pravý slamotrus! A při tom zůstanu!

Byl svátek svatých apoštolů Petra a Pavla, a velká mše byla zpívána v kostele na Trati. Nezapomněl jsem dosud na onen den, a ještě dnes jako bych viděl, jak ženské i mužští modlili se v lavicích a prosili oba světce, aby je chránili před krupobitím a nepohodou. Tehdáž slibovala býti dobrá úroda a Matce boží na Hoře budiž čest a sláva, že jsme ji pak také šťastně dostali pod střechu. — Zrovna na kraji Zálesníkovy lavice seděla Reza a kolem hlavy měla hedvábný šátek a nikdy ještě nezdála se mi tak krásna jako zrovna toho dne. A tu mezi proslovením pana kaplana se stalo, že přišel do kostela Repnikův Tomáš, a sice teprve tehdy, když byl před tím hezkou část mše ztrávil v hospodě. Byl skutečně opilý, ale přes to byl přesvědčen, že jej musí každé děvče míti rádo. Uprostřed kostela se poněkud zastavil a choval se neslušně, jakož panští lidé vůbec rádi se neslušně

chovají v kostelích božích. Spatřil Terezu a beze všech okolků přestoupil na ženskou stranu, odstrčil děvčata do lavice a usedl vedle ní, tak že seděl na ženské straně mezi samými ženskými. Panáček na kazatelně se rozhorlil — a jak pak ne — a nařídil mu, aby se sebral z místa a aby se choval tak, jak se máme v kostele chovati. A myslíte, že šel? Celý kostel jej slyšel, když odpověděl: „Proč bych odcházel, vždyť přece sedím u svého děvčete!“

Pohoršení bylo hrozné a veliké. A Tomáška dali vzhledem k tomu na nějaký čas pod klíč na lublaňský Žabljak, kde vodou zaháněl hlad. Potrestali ho příliš málo a celá ves byla téhož náhledu, když po několik měsíců zavládl milý klid, že je vskutku dobře, když onen noční hýřil a výtržník není doma.

Tenkrátě tedy seděl po celou mši u děvčete a můžete si pomyslet, co vystála ta ubohá bytost skrze něho. Také ve mně to vřelo — vždyť jsem byl jako tetřev na vrcholu jarní sosny — a s chutí bych ho byl chytil třeba o službách božích, kdybych byl neměl na paměti místo, kde jsme odbývali pobožnost.

Po mši zůstal jsem státi před kostelem a kolem mne skupilo se několik hochů, ježto jsme se všichni chtěli dívat na děvčata, jak

vycházela z kostela. Přišla také Terezka a povím vám, že byla všechna potem zalita a tak se styděla, že si ani netroufala oči pozvednouti. Také Tomášek zastavil se u skupiny hochů a vyzývavě pravil: — Tak co, neprovedl jsem to dnes řádně?

Ale já mu nemlčel a odpověděl jsem mu bez odkladu: — Co že jsi provedl, bídáku? Kdyby tě byl viděl otec, musil by tě, až bys přišel k jídlu, zmlátiti holí, až bys měl kůži černou jako uhel.

Kolohnát zaklel a zařval: — Co to mluviš ke mně, ty horácký škvore? Počkej, však já ti přelámu kosti, abys věděl, s kým máš co dělat!

Děvčata počala křičeti a rozběhla se jako kuřata. Nu, já se však toho hromotluka nelekkl a očekával jsem ho. Vždyť také neměl žádné síly, neboť nepracoval na poli a byl napilý hospodským „chlebem“. Když se chudák na mně rozehnal, chytil jsem ho vši silou — a vy víte, že jsem silný — a zvednul jsem ho jako snop a uhodil jím na kamenitou dlažbu před kostelem, že v něm až kosti zapraskaly. Víte dobře, že jsem silen a mám-li vztek, pak mám sílu dvojnásobnou. Tenkrát pak jsem byl rozvzteklén a nebylo divu, že zapraskaly Tomáškovy kosti v těle. Ležel na dlažbě a

ani se nehýbal, ale ještě jsem ho nepustil, ale natřel jsem mu žebra zcela rádně. Musili ho odnésti do chaty k otci, a když ho městští ranhojiči prohlédli a proklepali, našli v něm dvě zlomená žebra a také pravá ruka byla zlomena. Vidíte, tak je člověk někdy podoběn tetřevu, který toká na haluzi uprostřed lesa! A při tom zůstanu!

Když jsem krácel ze vsi, dvě ženské stály u zahradního plotu.

— Co pak se stalo, že jste se . . .? tázala se jedna z nich.

— Ohledně Zálesníkové se . . . odpověděla druhá — a teď ho zavřou.

„Teď ho zavřou!“ V tom přesvědčení jsem obzvláště rychle upaloval po stezce vzhůru k Podlesí, proto však neříkám, že jsem byl tím zvláště zdrcen, že jsem zlomil žebra Repnikovu Tomášku.

Čím blíže jsem přicházel k rodné chatě, tím více zastavovaly se nohy moje. a když jsem stanul na onom vrcholku — pan Ondřej ví, neboť tam často chodil kolem se svatou svátostí — odkudž jest vidět do Zálesí rovněž jako do Podlesí — tu mne opustila málem celá společnost a byl bych býval raději, kdybych nebyl býval zmlátil Repnikova Tomáše.

V témž okamžiku pohlédl jsem k Zálesi. Po horských stezkách chodili muži i ženy od mše svaté. Také k Zálesi po cestě vzhůru kráčela zvolna Zálesníková Terežka — a její zelená sukně a hedvábný šátek . . . ale co vám budu říkat, vždyť už jsem pravil, že byla hezká, přes míru hezká. A při tom zůstanu! Tenkrát mne ta zpropadená ženská již celého popletla a já stál na místě a díval se za ní, dokud nevešla do rodné chaty. Před prahem obrátila hlavu a ohledla se na mne a povídám vám, že to mnou otřásl, ale zase jsem byl všecek šťasten, když jsem si vzpomněl, že jsem vzal Tomáška po žebrech.

Když jsem vstoupil doma do chaty, byli již všichni domácí pohromadě. A věděli již také, že jsem se pral. Otec i matka škaredě se dívali a matka — vlívala právě kaši z ječmene do mísy na lavici stojící — zabědovala dosti hlasitě: „Že zrovna mne Bůh tak trestal takovými dětmi!“

Starý pak zlostně dodal: „Když je mísa na stole, jsi také doma. To ti ale povídám, zítra ráno půjdeš mi sám do Louky; to se nestane, aby mi biřici s puškami chodili kolem stavení.“

U stolu seděli jako jahody na stéblu nabraňené všichni bratři a sestry a nejmladší — děvčátko, které pak později zemřelo na záškrť

— hlasitě zaplakalo. V tom se rozplakala také matka a postavila mísu doprostřed stolu.

— Jen aby neumřel — pravila — pak bych ani jednu noc nemohla spáti,

A otec zaskřípal zuby a dodal: „ať jen umře a našeho ať potom oběsí, bude vás o dva ničemníky méně na světě.“

Kolem stolu všechno zaplakalo a v Podlesí se tenkrát prolilo tolik slzí, jako nikdy před tím, ani potom.

— Nebudu jísti! Nebudu jísti! — volalo vše a lžice zůstaly ležeti na stole a z mísy se kouřilo, ale hladov nechtěl býti nikdo.

Avšak za to byl hladov Kisovcův Toník, který seděl na zápeci a čekal na nás „až co zbude“. A čekal skutečně na kus sousta, neboť doma ve své chatě neměl nikoho, kdo by mu byl co uvařil. Rád tedy přicházel do cizích chat a nejraději tehdy, když se stavěla polívka na stůl. A že byl svátek svatých apoštolů, zůstal v naší chatě a zajisté velmi těžce očekával, až mu kdo řekne: „Přisedni, Toníku, a vezmi si lžici!“ Když pak nikdo se o něčem takovém nezmiňoval, promluvil sám: „Což jste bez rozumu, že si takto počínáte? Z kůže ho nebudou dřítí a onen také sám začal! Já pak povídám: Dobře mu udělal a ještě mu dal málo.“

— A kriminál a hanba? — zvolal otec.

— Což, budeš ty místo mne choditi do kostela, aby lidi prstem na tebe ukazovali?

— Kriminál! — ozval se Toník — jaký kriminál! Kde pak jest napsáno, že ho musí zrovna zavřítí? Nikde ne! A chce-li hoch poslechnouti dobré rady, pravím mu: Jernečku, utec do Ameriky!

— Do Ameriky! — zaúpěla matka a za ní všechny sestry. A všechno opět na hlas zaplakalo.

— Do Ameriky! — ozval se také otec. — A kdo by mi tu dělal? Což nevidíš, že jsem stár?

— Však je jich dosti kolem stolu — odpověděl Toník — vše to roste jako houby; jedlíci a pracovníci nevymrou v této chatě. Takové je to! Nu, vždyť jste znali Logarja z Kremenka? Biřic za biřicem mu přicházel do chaty, tak že ani žítí nemohl. A podívejte se nyní! Mnoho-li již poslal z Ameriky a kolik už zaplatil? Moje řeč je: hoch ať jde do Ameriky!

— A vojančina? — namítal otec, — co pak ta?

— Také nic! — odpověděl Toník — až přijde z Ameriky — a ty tisícovky bych rád měl, co jich přinese s sebou — zavrou ho trochu a pak bude vše dobře. Perkův Janez vzal si průvodní list do Ameriky a pak toho

nechal. Je-li vám libo, skočím tam nahoru a přinesu vám takovou věc. Průvodní list musí míti, to je jedna věc! A Perkův Janez ho má. To je věc druhá!

Co bych dále mluvil. Bylo usnešeno, že tajně uteku do Ameriky a sice proto, abych unikl vězení, které zdravému člověku nedělá čest a abych si vydělal něco peněz, které neškodí ani zdravému ani nemocnému. A věřte mi, není to věci snadnou, odejít z kraje, kde byl člověk pokřtěn. Ty holé vrchy, kde se nedá málem nic více posekati, ty písčité nivy, kde se klidí o málo víc, nežli se zasel a ty slaměné střechy, pod kterými se tak špatně spí a ještě špatněji jí — vidíš-li je každého dne, jsi jich brzo syt. Ale musíš-li z kraje a přes moře do neznámých zemí a pán Bůh ví, kam se kde vrtneš, pak jsou nám drahy ty písčité nivy i ty slaměné střechy! Pravím, že se těžko člověk loučí s domovinou, ačkoliv má málo ceny ta pohorská země, kde žijeme v chudobě; ale, povídám vám, za celou Ameriku ji nedám. A při tom zůstanu!

Téhož odpoledne, kdy odešli domácí lidé s Kisovcovým Toníkem na Tratu ku cvičení, zůstal jsem doma sám. Zálesníkovu stráž tam nahoře nad Zálesím, znáte všichni. Radost je, pohlížeti odtud na vrchy a doliny. A vše to,

zvláště tehdy, když je pohanka v květu, aneb když třešně květe a toká tetřev jak nejkrásněji! Na tu stráň mne to táhlo onoho odpoledne. Ne proto, že byly třešně a višně právě dozralé, ale spíše proto, abych se naposledy trochu rozhlédl po horách a dolinách. Vždyt víte, jak je tam nahoře. Zrovna naproti, na druhé straně širokého dolu stojí na břehu naše Brona a v ní je tolik zeleného bukoví, že ho v celé dolině nikde více nemají. A jestřáb vznáší se nad ní a na vrcholi nejvyšší „šiby“, jak praví Žirovci, má své hnízdo, kde spravuje a krmí ony zpropadené mladíky, kteří nám po té kradou zajíce a slepice. A tam vzadu k Oselici jsou Slajky a po lučinách a srázních se pase srna, a liška se skrývá v koutech. To jsou pěkné kraje! Pane Ondřeji, zajisté se ještě pamatujete, jak ošklivě řval onen srnec, kterého jste loňské jeseni na lučinách ve Slajkách postřelil a trefil tak nelidsky špatně. Jest také viděti Blegoš a zrovna před tebou ční Svatý Urban na své srázi a na stráži stojí odvěky Todráš, kde žije, jak celý svět ví, tolik počestných a zkušených lovců. Oj, krásné jsou to kraje, a kdo z nich odchází, tomu žal usadí se v duši, ať je dítě, nebo stařec.

Nu, vidíte, na tu stráň jsem přišel tenkrát odpoledne a ulehl jsem do stínu pod

lískový keř a pohlížel na Bronu, na Slajky, na Blegoš a na vše. Avšak nezůstal jsem dlouho sám a svatému Urbanu jsem vzdával chválu, že mne nenechal samotna v onom smutném okamžiku. Na stráž přišla také Zálesníková Reza, aby si natrhala sladkých třešní, jichž bylo na každé větvi v hojnosti. Když kráčela po stráni a přicházela blíže a blíže, tu mne opustila zmužilost a já jako zajíc skryl jsem se do lískoví, aby mne nespatriła. Čert aby mluvil s mladou ženskou, zvláště když má takovou tvář, jako měla Zálesníková Reza. Stanula podle třešně, která byla deset kroků ode mne. Pak se dlouho rozmýšlela a pojednou byla na stromě, jako by křídla byla zašuměla kolem ní a občas kmitla se a jen objevila se na okamžik ona buclatá ženská noha v bílých punčočkách, jež není nejslabším dílem lidského těla. Nemyslete nikterak, že jsem zavřel oči v onom okamžiku! Byl jsem pošetilcem, že jsem se neřádně stranou, jak se sluší v takových případech na rozumného člověka. A při tom zůstanu.

Reza počala na třešni obírat větve, že jsem se až divil, jak v tom byla zručná. Myslíla, že je samotna a proto že netřeba mlčeti, což u ženských beztoho není možno, když nejsou v kostele. A ještě tam mlčí nerady. Také

Zálesníková Reza nemlčela a ještě dnes zní mi její slova v uších a také jsem je nezapomněl. Tenkrát jsem byl mlád, dnes pak jsem stár a otlučen jako kolo, které se po deset let točilo po hrbolatých našich cestách. A ještě dnes vím, co si děvčátko tenkrát hovořilo.

— Teď už jsou zralé — mluvila — oj, jak jsou sladké! Ale budou je zobati vrány a kosi. Ale škaředě se ke mně zachoval — zde mluvila o Repnikovu Tomáši — a jak jsem se ustrašila. Co si jen lidé pomyslí. Jeho? — to bych toho měla, kdybych měla takového darmošlapa. Takových mám na vybrání. — Ale ty jsou dnes sladké! — Neříkala bych nic, kdyby na mne byl kdy zavolal. Ale to nikdy, opravdu nikdy. A matka mne tak přísně přisnila, jako bych byla kdy s ním něco měla. Ale opravdu jsem s ním nikdy nic neměla a kdyby na mne byl volal, ani bych se mu nebyla ozvala.

Tak to šlo neustále a já za keřem jsem všechno dobře slyšel a bylo mi tak, jako by mi někdo lil med do duše.

— Ať říkají, co chtějí — ozval se znovu podivný ten ptáček na větvi — mým nebyl nikdy a nikdy nebude. Dobře mu udělal, že mu natloukl; však se nebude už dotíratí ten dotěravec dotěravý. Aby ho jen na dlouho neza-

vřeli, toho Podlesníkova Jernače, bylo by ho škoda.

V témž okamžiku mne popletl satan, že jsem nemohl zadržeti jazyk a že jsem se ozval ze svého křoví: „Neboj se, Terezko, však mne nezavrou!“

— Ježíš Maria! — vykřikla. — Kde pak jsi? Málem, že jsem nespada, tak jsi mne přestrašil. Ty ošklivý, ty! Co pak tam děláš?

— Nic — odpověděl jsem — ležím zde a dívám se dolů. A co děláš ty tam?

— Nic — odpověděla — visím zde na stromě a trhám třešně.

Mlčeli jsme nějakou dobu.

Po chvíli ozvala se ona:

— Jernači, nemáš hlad? Vlez nahoru, vlez, ani nevíš, jak jsou sladky. Ale ne tak vysoko, jako já jsem.

A zasmála se, a smích ten zdál se mi býti krásnější, nežli zvuk stříbrného zvonku, jakým zvoní před oltářem na Trati, když slouží velikou mši o Vánocích a o Velikonocích. Ženská je čert a při tom zůstanu.

Vlezl jsem tedy k ní na třešni a kdo na mém místě, táži se vás všech, byl by k ní nevlezl? S výjimkou pana Ondřeje, každý. Strom měl dva vrcholky; na jednom trčel jsem sám a na druhém visela Reza a neustále se smála,

když jsem lezl s větve na větev. Že při tom stydlivě tiskla sukni svou k nohoun, netřeba vám zvláště povídati. Usedl jsem na svém vrcholku a byl jsem ve stejné výši s ní, tak že jsem mohl k ní rukou velmi pohodlně dosáhnouti a ona ke mně.

Utrhla právě hrst červených třešní a nejzralejší z nich vybrala a přitisknuvši ji k mým ústům, pravila:

— Na, jez!

Při tom na mne pohlédla se strany tak, že jí zasvitla jiskra v oku, tak že mne to až zahřálo. Ta zpropadená ženská měla jiskry v očích, povídám vám.

— Na, jez!

A opět byla třešně u mých úst a opět se smála. A tak jsem si brzo vedle ní uvykl. A když mi znovu nabídla sladké ovoce, vztáhl jsem rovněž ruku k ní a dotknul se její tváře a bylo mi tak, jako bych byl sáhl do měkké, bílé, pšeničné mouky, z které se o Velikonocích peče nejlepší a nejchutnější koláč. Řekněte co chcete, byl to pro mne krásný okamžik. Blahoslavena budiž Zálesníková třešně, na které se vše to přihodilo! Ale strom ten neměl mnoho štěstí na světě. Když jsem se vrátil z Ameriky a pohledl na Zálesníkovu stráň, ležela třešně poražená na zemi, když ji byl

nedlouho před tím rozezlál ve dví blesk. Pán Bůh buď s námi!

A tak jsme se měli dobře na vrcholi třeshňového stromu a mluvili jsme to i ono. Řekl jsem jí vše, čeho bylo třeba a zmužilost má rostla čím dále tím více, zvláště, když na mne neustále zamilovaně pohlížela, jako by mne sama vybízela, abych jí vše pověděl. Konečně jsme byli úplně srozuměni. Řekl jsem jí, že ji mám opravdu rád, od té doby, co jsem ji poprvé na světě spatřil. A ona dodala řkouc: „Však jsem tě také měla vždy velmi ráda, Jernači!“

Po té jsme přešli k jiným, potřebnějším věcem. Domluvili jsme se, že musím opravdu ihned do Ameriky, jinak by mne zavřeli a že si vydělám něco peněz. Psáti si nebudem, podotkl jsem, — (a teď, povídám vám, vstoupily tomu skřítkovi slze do očí) — protože není třeba, aby lidé věděli, jak se máme rádi. A až se vrátím, a přinesu něco peněz, pak se zakoupím někde v rovině, zařídím na faře ohlášky, na Tolminském pak objednáme hudbníky a bude svatba, jakou dolina ještě neviděla. A slíbila mi u všech světců, že na mne počká, i kdyby měla čekati do smrti.

— Tebe anebo žádného! — pravila — a povídám vám, ta ženská měla jiskry v očích.

— Nu, nyní jdou již lidé ze cvičení, musím domů.

Jako veveřice spustila se na zem a odskákala po zelené stráni dolů k Zálesníkově chatě. A tu a tam se zastavila a obrátila zraky ke mně, jako by chtěla říci: „Hleď, tak těžce se s tebou loučím!“

Dosti dlouho jsem ještě seděl na vrcholu třešně a obíral sladké její ovoce; duše má však se těšila ze slov ještě sladších: „Tebe anebo žádného!“

Můžete mi věriti, že jsem se s ní potom ještě sešel a že jsme si usvědčovali mnoho a častokrát, jak se máme rádi. Ale vše, co se jen slušelo, pane Ondřeji, neboť tenkrát jsem byl mlád a dobrým člověkem. A špatného se mezi námi nestalo nic; chtěla na mne jen čekatí, dokud se nevrátím z Ameriky.

A skutečně jsem se dostal do Ameriky. Jen se však netažte, jak jsem tenkrát žil. Zde, u nás, míníte, když vynesete několik košíků hnoje na tom nebo na onom rameni, že jste vykonali Bůh ví co! Ale to není nic! V Americe se dělá a to je práce! A já také dělal. Byl jsem v Montani a často jsem ležel noc a den v jámě, ve vlažné vodě a kopal jsem a kopal. Je to bezcenné živobytí a kdo není železných kostí, každého to zničí. Ale já přestál vše a

když bylo již tak zle, že jsem myslil: nyní zahynu, tu jsem trochu přemýšlel a v myšlenkách vrátil jsem se sem, k domovu, kde pod slaměnou střechou žilo pro mne nejhezčí děvče, jaké hostila dolina! V nocích se mi o ní zdálo, že byla mou a o temné Broně, kde hnízdí orlí a o strmých Slajkách, kde střílíme srny. Vidíte, tak jsem přestál vše; skromně jsem žil, měsíce ubíhaly a výdělek se mi zvětšoval v kapse. Tři léta jsem přestál a dřel se jako hovado. Když pak jsem měl již tolik, že bych byl mohl snadno zaplatiti každý majetek a také ten nejlepší, jakých je tu v horách, nebyla s to mne více udržeti jednotvárná Amerika a s cinkotem v kapse odrazil jsem přes moře nazpět do krajiny, kde žili všichni, jež jsem měl rád. Opravdu rád!

Bylo to téhož dne před svátkem svatých apoštolů Petra a Pavla. Po bílé silnici ku Tratě jsem tak říkaje letěl a byl jsem velmi vesel. Málo kdy jsem psal domů a o svém příchodu jsem ničeho nesdělil, aby se tím více zaradovali ti, kteří mne již toužebně očekávali. Zelenou dolinou dospěl jsem téměř až ke vsi; právě zavznělo na zvonici klekání a zvuk zvonku hlaholil od hory k hoře. To také mně zvonili a nebylo tenkrát v celé farnosti člověka, který by byl býval hodnější tohoto vy-

zvánění, nežli já. Potkali mne lidé — mnozí dřívější známí — ale šli mlčky mimo mne — neboť mne pro můj zarostlý obličej nepoznali. I přemýšlel jsem, zdali mne doma poznají aneb zdali mne pozná Zálesníková Řeza, neboť pro ni samotnu zapřáhl jsem svoje tělo do práce, jakou bych byl nepřál ani zvířeti. Nu, chodili lidé kolem, ale nepoznali mne. Přišel jsem před Repnikovu chatu a hoblovačky, které visely z podstřeší oznamovaly mi, že se zde čepuje dobrý nápoj. To přece víte, že si Repníkův Tomáš, převzav majetek po otci, zařídil výčep vína. Ne pouze pro jiné lidi, ale také pro sebe, poněvadž vždycky rád pil. Stál na prahu a zdál se mi býti poněkud ošumělý, nerci-li roztrhaný, zrovna tak, jako by se mu nevalně vedlo. A skutečně, nevedlo se mu příliš dobře.

— Hej, Podlesníkův! — vzkřikl na mne, — hlele, jsi-li to ty skutečně a snad z Ameriky?

Zlobilo mne, na mou věru pravím, zlobilo mne, že mne poznal ten ošoust, kdežto jiní počestní lidé mne nepoznali.

— Pojď jen dál, jen pojď! — pobízel mne. — A dej si nalít a pověz, co je nového v Americe.

Vymlouval jsem se, že spěchám domů. Ale on mne dohřál, řka: — A snad nemáš peněz?

Jiní posílali domů a o tobě nebylo ničeho slyšet. A snad nemáš peněz?

— Víc, nežli ty! — odpověděl jsem rozhorlen a zaměřil jsem do nalévárny. Přinesl mi na stůl vína a přisedl ke mně. Po celý čas pak se na mne díval tak, jako se dívá kočka na myš, dříve nežli ji pozře. Ten člověk byl mi do duše odporný, že jsem mu při té příležitosti trochu nenatloukl, divím se tomu ještě dnes.

— Mnoho-li peněz jsi si přinesl s sebou? — počal se mne vyptávati, když jsme pili.

— Tvůj domek snadno bych zaplatil — odpověděl jsem mu lhostejně — a ještě by mi zůstalo. A ta žebra, která jsem ti tenkrátě polámal, také ti zaplatím, abys věděl.

Nehněval se ani dost málo a zcela klidně odpověděl: — Vida, vida! Moje šla na pole a v brzku se vrátí. Však ti něco upraví, neboť vím, že jsi po cestě hladov. Nemám pravdu?

— Skutečně, teď vše snadno zaplatím, co vypiju a sním. Povídám ti!

— Vida, vida!

Pili jsme. A on se mne opět tázal: — Nyní se také oženíš a někde se zakoupíš? Aneb máš něž snad něco vyhlédnuto? Děvčat je dosti a chalup je také dosti. Kdyby se neoženil takový

člověk, kdo pak jiný? Jistě máš už něco vyhlédnuto?

— I mám, mám, — odpověděl jsem mu ihned. — Jestli jsi ji dostal ty, bylo by pravým divem, kdybych já ji nedostal.

— Vida, vida!

A nyní počal pohlížeti ke stropu a prsty bubnoval po stole, tak že se z něho zvedalo much až černo.

Pak mne zase dráždil: — Nu, tehdáž, když jsi odešel, mluvilo se mnoho řečí a vypravovalo se také, že jsi měl něco se Zálesníkovou Rezou. Nu, ale nevědělo se nic určitého a lidé také leccos mluví, co dohromady za nic nestojí. Mluvilo se však přece, že jste něco měli mezi sebou, ty a Zálesníkova Reza. Ale já nikomu nic nevěřil.

A netvor ten díval se na mne, jako by chtěl ve mně duši zadusiti. A to jeho „vida, vida“, rozehrálo mi krev, k čemuž přispělo ivíno, tak že jsem ve zlosti pil sklenici za sklenicí. Udeřil jsem rukou do stolu, že se vše zatřáslo a vykřikl: — Moje je, opravdu moje! A tobě po tom nic není, to ti povídám.

— Vida, vida!

A opět díval se na svůj strop a opět prsty bubnoval po stole. Tu vstoupil někdo do síně

a bylo slyšeti, že odložil nějaké břímě. Tomáš vstal a pravil:

— To je moje, přinesla dobytku z pole.

Přistoupil ke dveřím a trochu je pootevřel. Po té zavolal: „Ženo, pojď sem, pojď! Je tady známý a budeš pít na jeho zdraví!

Tomášova žena byla mi tehdáž zcela lhostejna. Když už chtěla mít sklenku, budiž!

Dvěře se otevřely a do nalévárny vstoupila Tomášova žena, jeho pravá žena.

— Ježíš Maria! — vykřikla — a již zmizela ze světnice.

— Ježíš Maria! — vykřikl jsem i já. — Myslil jsem, že mne zasáhl blesk a vskutku jsem cítil, jak se ve mně stavěla krev. Vstal jsem za stolem a — a — a pravím vám, že to byla — Zálesníkova Reza. Setkal jsem se s Tomáškovým pohledem, s tím zeleným, ďábelským pohledem.

— Vida, vida!

Tak se mi vysmíval a to mne připravilo o poslední špetku rozumu. Uchopil jsem židli a udeřil jí Tomáška po hlavě, tak že se hned svalil na zem...

Co bych ještě povídal. — Svázali mne a hnali mne do Louky a v Lublani mne zavřeli na dva roky mezi lupiče a zloděje. A páni, kteří mne soudili, pravili, že mi dodalo nejvíce

to, když jsem, sotva že jsem se vrátil z Ameriky, počal znovu spor s Repnikovým Tomášem a to beze vší příčiny. Spravedlivost jest pěkná věc, pěkná věc je spravedlivost! A při tom zůstanu.

Když jsem vyšel z vězení, byla mrtva matka, byl mrtev i otec. Do chalupy pak se oženil bratr a škaredě na mne odevšad pohlíželi. Co mi zbývalo. Oddal jsem se pití a brzy jsem prohnal hrdlem, co jsem si byl vydělal tak krvavě a těžce. To je moje vypravování a jiného nevím.

Nu a také Repníkovi nevedlo se lépe.

Špatný hospodář je obyčejně špatným člověkem, který nemá srdce ani pro ženu ani pro děti.

Takový byl Repníkův Tomáš. Pil, dokud něco měl a ženu tloukl. Když všechno probil, pak zemřel a zanechal zde v chudobě ženu i děti. Nu, však víte, jak je! Občas jí trochu pomohu. Je skutečně ubohá. Naštípám jí dříví a přinesu vody v těžkém džberu. Je skutečně ubohá. Tak tedy bylo a nyní pravím: Bůh smiluj se nad námi všemi!

A pan Ondřej se ho tázal: — Proč si ji nyní nevezmeš, Jernači, když je vdovou?

— Proč si ji nevezmu? — rozhorlil se Jernač z Podskalí. — Proto ne, poněvadž je každý

bez rozumu, kdo se ožení. A při tom zůstanu.

Za několik okamžiků dodal pak dutě:

— A také proto ne, proto že jsem pijan jako byl onen, kterého měla dříve, a — proto, že má děti, které by nebyly mými!

A veliká slza vyhrkla mu z oka a pozvolna se svezla po sešlé tváři, kterou rozrylo pití a neštěstí.

*

Krásný jest lov na tetřeva, ať už v Zale nebo kdekoliv jinde, kde má obrovský ten pták svá dostaveníčka. Avšak nejlepší část lovu jest přece jen — spaní! Když jest vše pěkně hotovo, když jsi se s těžce dobytým plnem vrátil z temného lesa, tu tě skutečně v brzkou opouštějí síly, že musíš ulehnouti, buď na lože, buď na zelený mech. Kamkoliv pak si lehneš, usneš ihned klidně a sladce a ukolébán v příjemné snění, znovu nasloucháš čarovnému pění velikého tetřeva.

Tak jsme téhož dne usnuli i my. Když totiž Jernač z Podskalí byl dopředl svou koudel, ulehli jsme všichni bez výjimky a usnuli. Pan Ondřej ulehł tak, že měl, když v polosnu otvíral oči, před sebou větev, na které visel zastřelený tetřev. Spali jsme tvrdě až do odpoledne. Konečně jsme se probudili, ale slunce

ještě plulo vysoko na nebi, tak že nebylo vhodné jíti do lesa a tam poslouchati, zdali se snad neozve ten neb onen zamilovaný pěvec.

Rozdělalí jsme oheň a posedalí kolem něho.

— A nyní? — tázal se kaplan Ondřej.

— Ať někdo něco vypráví! — promluvil jsem. — Snad ty něco víš, plačtivý Míchale, však jsi také ženat.

— Ženat, ženat — zasténal Míchal, — ale ne tak, že by o tom bylo hodno mluvíti.

— Kdo by také poslouchal to kňourání — ozval se Jernač z Podskalí. — Dáte-li mu pítí, co chce, bude vám prolévati slzy, jako když se spustí liják. Ale když nemá co pít, úst neotevře. Ostatně by o svém manželství nevěděl nic jiného, než že ho bije skoro každého dne jeho zákonitá žena, za kterou chodil, jako leze tetřev za slepicí. Také tys byl ubohým kohoutem, není-liž pravda, Míchale?

— Lžeš! — rozkohoutil se Míchal. — Lžeš, Jernači! Vždyť jsem ji přece dostal! Ta tvá tě však nechtěla a jiný si ji vzal. Hle, jakýs to byl tetřev, Jernejče?

— Ještě jednou mi to řekni a dám ti jednu po hlavě, že se ti bude zdáti, jako bys byl doma u své ženy.

Na Jernači z Podskalí bylo viděti, že se zlobí. A ježto byl plačtivý Míchal také rozhorlen, bylo se co báti malé rvačky. Proto jsem promluvil:

— Upokojte se! Nechať tedy vytřese tamhle Tinče ze svého rukávu vypravování o svém manželství a budeme jej rádi poslouchati.

— Proč ne? — odpověděl Tinče s lehkou myslí. — Jsem dobrý člověk a rád vyhovím. Všichni jsme chválili jeho úslušnost.

III.

Kulhavý Tinče vypravuje:

Nu, dobře! Tož budiž, když už chcete ze mne něco vytáhnouti. Moje myšlenka jest ta, že člověk musí býti dobrého srdce a pak je vše dobré. Nutiti nedá se žádná věc, ale člověk snadno vychází také v manželství. Proti manželství tedy nemluvte, jest to dobrá věc a od Boha ustanovená. Budete se mi smati, ale nic nedělá, byl jsem šťasten v manželství a to je pravda. Byl jsem člověk dobrý a byl jsem vždycky takový.

Kdy jsem po prvé spatřil svět, nevím, ale také se toho nedovím. Jednou v letě přišla do Vinharje mladá, zanedbaná žena a hladova

byla také. Nesla s sebou v chatrných plenách zabalené břímě a to břímě jsem byl já, který vám vypravuje vše to. U Komarjevých prosila o večeři a nocleh. Dostala večeři, spat pak ji poslali na nastlané listí i s dítětem. To vše již víte, nu dobře, avšak musí se přece pověděti, abyste ještě lépe věděli jak a co se stalo potom.

Druhého rána plakalo dítě v listnici, bylo mužského pohlaví. Ona přes noc utekla, ale mne zanechala Komarjevým darem, za to, že jí dali večeři a nocleh. Byla to ubožačka, hrozná ubožačka, neboť by byla jinak takto nejednala s rodným dítětem. Bůh jí odpust', když jsem jí odpustil i já.

Komarjevi však mne nehodili pod okap; nepoptávali se příliš po ženské. Nu, dobře! Pak si mne podrželi za svého a při bohatších nežebrali, aby si mne vzali. Také na obci, která beztoho nikomu ničeho nedá, neškemrali, aby jim s něčím pomohla. Nechali si mne sami a to víte, že jim nezbývalo takřka nic a dostikrát se jim vedlo velmi bídne. Ale byli to dobří lidé a Bůh dejž jim věčné spasení, všem, kteří z jich středu zemřeli.

V chatě bylo sedm děvčat a políčka byla malá a málo se také dalo vzdělat. Můžete si mysliti, jak museli pracovati, když chtěli býti

živi. U nich naučil jsem se pracovati tak, že mi nebylo třeba později žebrati. Sedm děvčat bylo a starý Komar musil vše ve svátek lépe obléknouti, což nebylo žertem, skutečně nižádným žertem. Lenčika byla nejmladší a po mém soudu také nejhezčí. Rozuměli jsme si navzájem, neboť jsme byli skorem stejně staří. Také později, když jsme dosáhli věku, kdy mladost počíná blázniti, měli jsme se rádi jako bratr a sestra. Jiného však nic, vždyť vidíte, jaký jsem. Na tváři nic, na těle také nic! Levá noha pak jest kratší pravé, tak že chodím jako staré motovidlo. Na něco takového se mladá ženská neohlédne. A také Lenčika nezahleděla se do mne, což se mi ani dnes nevidí podivným. Byl jsem však již tenkrát dobrým člověkem a měl jsem dobré srdce. Ale což pak pohlíží mladé děvče na něco takového a také Lenčika nehleděla. Však to všichni víte!

Nu dobře. Zůstal jsem u Komarjevých, dokud jsem nebyl k práci. A hezky se mnou zacházeli a skutečně rádi jsme se všichni měli. Po té, když jsem poněkud dorostl, šel jsem sloužit a v horách jsem pásal kozy a ovce. A rád jsem sloužil, neboť jsem pocítoval — ačkoliv jsem byl ještě dítětem — že jim nesmím dělati obtíže, vždyť přece jsem nebyl jejich dítětem! Vidíte, počestně jsem se živil, a každý krejcar

jsem dával stranou, ježto jsem se bál žebroty na staré dny. Také jsem trochu kupčil, tu s vejci, tu s borůvkami, tu zase s pilinami a tak po řadě. Tak šlo jedno s druhým a když mi bylo osm a dvacet let, koupil jsem Hiščarjevu chatu na kopci. Něco jsem zaplatil, něco jsem zůstal dlužen, ale měl jsem přece svoji usedlost. A to je hlavní.

Toho času dolehlo na Komarjevu veliké neštěstí. Z jara starý prořezával stromy a pod ním se zlomila větev a on spadl se stromu. Potloukl se smrtelně a chata ztratila hospodáře. Chudoba je chudoba a neštěstí přijde málokdy samo. Také ke Komarjevým přišlo druhé neštěstí. Co bych vám řekl? Lenčika se zapoměla se starším Pečarjevým a věc nezůstala jen tak. Tehdy, když to bylo nejvíce nutno, aby si jí byl vzal, tu Pečarjův Míchal zmizel a utekl do Ameriky. Tenkrát tak silně stěhovali se od nás a také Jernač z Podskali byl, jak nám byl pravil, mezi oněmi, kteří se vypravili za moře. A s nimi také byl Pečarjů Míchal a zde ve Vinharjích zanechal děvče v starostech a hanbě. A to není nepatrná věc, když do toho přijde něco malého. Nu dobře!

Bylo snad asi dvě léta potom. Na svátek Nanebevstoupení Páně šel jsem na desátou do Poljan. Byl krásný den a něco ke mně mlu-

vilu: „Vezmi si deštník, neboť se neví, jaké bude počasí.“ A skutečně byl jsem v celém kostele sám s červeným deštníkem. Člověk musí býti dobrý, ale i opatrný. A právě této opatrnosti mám co děkovati, že jsem vstoupil do sv. manželství. Vzhledem k ní vzal jsem toho dne deštník pod paží a pomocí onoho deštníku dostal jsem ženu, které bych byl jinak nedosáhl.

Po mši stál jsem před kostelem a ke mně přistoupila Komarjeva Lenčika. Byla velmi bleďa a drobná. Ale kdo by nebyl bleďa a drobný, když ten, který by sám mohl pomáhati, včzí někde v Americe a který jí nezanechal nic jiného, nežli dítě, jež musí jísti a vyžaduje práci. Kdy už jsem ji neviděl! A povídám pravdu: Docházel jsem do chaty velmi nerad, od té doby, co měla co činit s Pečarjevým. Ostatně by věc nebyla zůstala tak, ale já nebyl už tehdy na blízku. Vše to se mi nelíbilo, to víte, a kdyby bylo šlo po mém, Komarjeva Lenčina nebyla by nikdy pohledla na Pečarjeva Míchala. On nic, ona nic a nyní mi povězte, lidé dobří, co z toho pojde? Nic, aneb něco takového, co je ještě méně nežli nic. Nu, dobře!

— Jak to, že nikdy nepřijdeš? — tázala se mne — co jsme ti udělali, že nepřicházíš?

— Co bych chodil — odpověděl jsem jí — vždyť víš, že je práce dost a také těžko lezu do kopce.

Tot' se rozumí, pravou příčinu jsem jí neřekl, neboť člověk má býti dobrého srdce. Lépe, když zamlčíš, co zabolí bližního, tobě však není k užitku.

— Matka mi pravila, že by s tebou ráda mluvila o tom i o onom. Vždyť víš, jak je těžko, když jsou pouhé ženské hospodyněmi v chatě. Pravila mi, abys šel se mnou po mši, a že můžeš u nás jísti, je-li ti vhod.

— Pak jdu, Lenko, opravdu rád jdu.

Tak jsem jí odpověděl. A šli jsme. Vinharským příkopem jsme kráčeli mlčky a zvolna. Co jsme také měli mluvíti, proto bylo nejlépe, když jsme mlčeli. Když jsme přišli do průsmyku, tam nahoře k Muše, bylo již celé nebe potaženo černými mraky a „v koutě“ počalo se blýskati. A za nedlouho se spustil takový liják, jako by s oblohy splývaly nitě. Tenkrát se moje obezřetnost vyplatila a já rozpjal široký červený deštník, tak že bylo přístřeší oběma s důstatek. Pod tou střechou jsme stáli a vystoupiti jsme nemohli, neboť by nás byl liják promočil na kůži. Zůstali jsme státi tedy na místě a tiskli jsme se stále více jeden k druhému, neboť se lilo jako z konve. Nyní

jsem jí viděl ještě blíže do tváře a povídám: byla bledá a přepadlá, že mi bylo až hrozo. Stále jsme však nemohli mlčeti. Privil jsem tedy:

— Co ti píše ten z Ameriky?

— Nic! — odpověděla zamlkle.

— A peníze ti také neposílá?

— Nic!

— To je hezké! — myslím si. — Psaní žádné, peníze žádné, to je pěkné! Proto jsem se otázal ještě: — A děvčátko, jaké jest? Zdali se ti dobře chová?

— Trochu již mluví a všichni říkají, že je mu velmi podobno.

— To je hezké. Psaní žádné, peníze žádné! A povídají, že se v Americe tak snadno vydělávají peníze.

— Och, můj Bože! Och, můj Bože! — vzdychla a již měla oči plny samých slz. — A posledně přišel z Ameriky Brinovčev a on mi dal po něm vzkázat, že se v Americe ožení, abych naň nečekala, že se ho nedočkám ani do soudného dne.

— Ten dobytek!

A povídám vám, že bych byl tenkrát Pečarjeva nejraději zardousil. Ale zardus jej, můžeš-li rukama přes moře!

— Můj Bože, jen kdybych dítě neměla!

A zaplakala a také mně jí bylo líto. A komu by jí nebylo líto, když se stane něco takového. Nu, dobře!

— Víš co, Lenka! — odpověděl jsem jí, — nebuď nerozumna a neplač! Když se ožení v Americe, aťsi! Bůh již ví, co činí; a že tomu ničemníku — třeba že byl v Americe — nedá štěstí, to je jisto. Co bys naň čekala, vdej se také. To je druhá věc.

— Kdo by si mne vzal? — zaštkala Lenka — kdo by si mne vzal s dítětem?

— Kdo by si tě vzal, Lenčiko? Když ne jiný, tož já si tě vezmu a vskutku rád si tě vezmu i s dítětem.

Tak jsem k ní promluvil, ne příliš zmužile, a málem jsem se styděl. Vtiskl jsem jí deštník do ruky a pravil: — Vezmi si ho, abys nez mokla. Přijdu zítra, domluvte se s matkou a dobře si vše promyslete. Mám chatku, deset mírek výsevu a dvě krávy užívím bez obtíží. Jedno s druhým, dluhu není mnoho, nepiju a pracuji rád. Promluv si o tom s matkou a odpověď si přijdu zítra. Ten v Americe ať se pak ožení, nech ho, ať se ožení.

To řka, pustil jsem se dolů, děvče s deštníkem pak jsem opustil v průsmyku a bylo mi tak hanba, že jsem si ani netroufal ohlédnouti se nazpět za tou, kterou jsem si právě zasnou-

bil za svoji ženu. Tak kráčel jsem neustále a déšť se lil a promočil mi oděv až na kůži, tak že ze mne jen teklo. Ale přece jednou jsem se obrátil a zavolał:

— Viš, dítě si také vezmu, abys věděla!

Pak jsem utíkal všecek udýchán k Poljanům. Tak jsem se tedy oženil, abyste věděli. Nu, dobře!

Druhého dne dopoledne jsem se skutečně přibelhal k chatě Komarjevých ve Vinharjích. Stojí trochu dále ode vsi a kolem ní jest plno ořechů, vysokých, starých stromů. Nebylo mi zcela dobře u srdce; když jsem přicházel blíže. Báł jsem se, mluvím pravdu, báł jsem se a bylo mi to také trochu podivné a to proto, že je to něco zvláštního, když chodí muž za ženškou, aby se vzali.

Přišel jsem již téměř ke stavení a dobře jsem slyšel, že někde uvnitř byly zavřeny dvěře. Snad odchází cizí člověk a ten mne uvidí, mne, kulhavého nápadníka! Ustoupil jsem za nejbližší ořech, abych se skryl. Ale tento strach byl nepotřeben. Z chaty nikdo neodcházel. Vyhlédl jsem za ořechovým stromem a trochu jsem se ohlížel: naproti mně bylo otevřeno okno, tak že jsem viděl zrovna na stůl v chatě. U něho seděla Lenka a hlavu — snad ji bolela — opírala si levou rukou. „To je

špatné znamení,“ myslím si, „děvče je příliš zamyšleno a jest na něm znáti, že také v noci nespalo. Stále ještě očekává ženicha z Ameriky!“ — Po chatě chodila matka Komarjeva a nějak bručela. „U všech čertů“ — myslím si, — také špatná známka; stará se škaředí a polhlíží jako z roští. Špatné znamení! Nu, dobře!

— Děkuj Pánu Bohu na holých kolenou — počala stará — že tě chce! Kam pak přijdeš na staré dny, když přec vidíš, že věčně nebudu živa. A až umru, pak se vás přihlásí sedm a nyní počítej, mnoho-li přijde na jednoho.

— Kdyby nebyl jen tak ošklivý! — odpověděla Lenčika. — Až půjdeme z kostela od oddavek, bude se kolébat vedle mne a všecko se bude smáti. Milý můj Bože, ty mně pomáhej!

— Kdo by se ti smál? Je to rozumný člověk! Budou se smáti jen hlupáci. Ať se smějí! Ale dělej, jak chceš. Čekej si na onoho a na jeho krásu. Snad přijde v soudný den, jak ti dal vzkázati.

— Nemohu na něho zapomenouti, matko, — odpověděla Lenka, — a třeba že jednal tak ošklivě se mnou! A nezapomněla bych na něho i kdybych si vzala Tinčka. Budu jeho ženou, ale přece ne ženou. A co by z toho bylo? Bil by mne a bil by i dítě.

Tu jsem se nemohl za ořechem udržeti. To děvče soudilo o mně zcela nesprávně. Přistoupil jsem tedy k oknu a pravil:

— Jak to mluvíš, Lenčiko? Vždyť mne přec znáš a víš, že jsem dobrý člověk. Že bych bil tebe a tvé dítě, toho se neboj. Kdybych se oženil, stalo by se to s dobrým srdcem. Slituje se jeden nad druhým, Lenčiko a nebudeš-li mne míti ráda — což jest těžko žádati a čeho také nežádám — budeš viděti, budu já míti tebe velmi rád i tvé dítě. Vezmi si mne jen, Lenčiko, a nebudeš toho litovati.

S takými pěknými slovy jsem k ní promluvil a to tím spíše, ježto také stará neustále do ní hučela a jí domlouvala, že bude jinak zcela jistě na staré dny žebrati. Jak mohla, ubohá, ještě vzdorovati? Aby šla sloužit? Kam pak s dítětem? Každému je zle, když jest v takových svízelních, nejhůře pak ženě, která se dříve zapomněla s mužem, jenž nestojí za nic, tak jako Pečarjův Michal. Nu, dobře!

A svolila býti mou a já šel k panáčkovi, aby nám zařídil ohlášky. Hlupáci se smáli, když nás oddávali před velkým oltářem svatého Martina; rozumní lidé pak mluvili, že učinila dobře, že si mne vzala. Rozumní lidé věděli již tehdy, že jsem dobrého srdce a že by každá ženská snadno se mnou vyšla. Také Lenčika

by byla se mnou vyšla, kdyby jen byla chtěla. Ale nechtěla, ubohá, nechtěla.

V pondělí byly oddavky. Hudebníky jsem nesjednal, několik sklenic vína jsem zaplatil svědkům v hostinci a bylo vše spraveno.

A tak jsem byl ženat a byl jsem skutečně šťasten, když jsem si přivedl ženu pod svou střechu. Ona se také dosti chápala hospodářství, že bylo radost se dívat. Zametala, umývala a čistila tak, že se celá chata ihned změnila, že jsem ji sotva poznal. Kdo je rozumný, ať se ožení. To je moje první i poslední slovo. Byl jsem ženat a nelituji toho. K vůli těm prvním dnům po svatbě sice ne, neboť všechny dny v manželství mají býti pěkné.

V pondělí byla svatba. Ve čtvrtek na to pravila ke mně žena: — Vezmi trakař a jdi do Vinharje pro výbavu.

Vzal jsem tedy trakař a vypravil se na cestu. V síni na mne žena ještě zavolala: — A dítě také s sebou přivez!

— Toť se rozumí, že je přivezu! — odpověděl jsem vesele. V pravdě řečeno, také já jsem si přál vzítí děťátko do chaty, neboť to bylo pokorné, tiché a člověku tak oddané děcko.

Ve Vinharjích nebylo co naložiti. To sami

víte. Stařena mi sice něco do ucha troubila, že Lenka teprve po matčině smrti dostane svůj podíl, že nebude zkrácena a že nepříjde s prázdnýma rukama pod mou střechu. To však byla samá slova, jiného nic. Byl jsem rád, že jsem dostal ženu a ještě takovou, jakou byla moje Lenčika. Po jiném jsem se neohlížel. A k čemu také a kde by se bylo vzalo?

Naložil jsem malou, mělkou bedničku a v ní málo, velmi málo svátečních hadříků. Také starou kolébku jsem naložil, aby mělo děcko kde spáti. A tak jsem ji jaksi zakryl, aby ji každý neviděl, neboť jsem předobře věděl, že se budou za mnou šklebiti, až povezu „výbavu“ po vsi. Také jsem si myslil, že by jí nebylo vhod, kdyby kolébka nebyla zakryta. Když je člověk v neštěstí, tu jsou ihned ne-japní lidé s nejapným slovem při ruce a tropí si žerty s chudásem. Pak jsem vzal děcko na trakař: do bedny jsem je nemohl zavřít, neboť by se bylo zadusilo. To je jisto. Proto jsem si myslil: „Co je mi do celého vesnického světa!“ — a dítě jsem naložil na trakař, tak že je mohl viděti každý, komu se zalíbilo. Děcko radostí vřískalo, když jsem drkotal s trakařem od Vinharjev dolů a při tom ještě opatrně dával pozor, aby nepadlo s trakaře a nestalo se neštěstí. U dětí musíš stále dávat

pozor, to vím dobře, ačkoliv jsem nikdy svých neměl.

Když jsem přivezl svůj náklad — živý i mrtvý — tam dolů doprostřed vsi, stál jistý člověk na návsi na můstku. K vůli němu bylo ihned všechno vzhůru. Na můstku bylo ihned posluchačů, až se tlačili. Starý Prodovec, starý Primož, starý Zrinec a ještě mnoho jiných se tu tísnilo, kde zmíněný člověk prodával svou moudrost. A děti, ty se teprve šklebily jako blázni. A to vším právem. Mužik měl na sobě od hlavy až k patě nový oblek. A jaký! Na zelené kamizole mu visel řetěz, mohu říci, že ne menší nežli onen, pomocí kterého tahají ve Štemburju ze studně vědro. Pouze že onen jest železný, tento pak na kamizole celý stříbrný. A někde na prstu se mu třpytila stříbrná obroučka, tak jako nosí u nás nejbohatší řezníci. Udeří-li kdo takovým prstenem do spánku, pak je člověk ihned mrtev. A zcela snadno. A v levém uchu jakoby náušnice a na novém klobouku péra, troufale v předu zastrčená. Nebylo divu, že se vše k němu tlačilo, že se naň vše dívalo a se mu obdivovalo.

Jak mne spatřili, zvolali na mne: „Hoj, Tinači, snad nevezeš věno?“

Ježíši, smiluj se! Opravdu byl to Pečar-

jův Míchál, zrovna přišel z Ameriky. Nu, dobře.

Nesmiloval se nad děckem, nad svým rod-ným děckem, které v chudobě své sedělo na mělké bedničce, ve které byla uložena ještě skrovnější výbava jeho matky. A na celou hubu se tázal:

— Co to vezeš, Tinači?

A cvrnkal svým velikým řetězem, až to zvonilo a děti i mužici kolem něho se chechtali, tak že se mi zdálo, jako bych byl uslyšel hejno vran, které z nenadání spatří káně. A chechtal se také Pečarjův Míchál, ten poctivec.

Co jsem měl dělat? Vezl jsem tiše svůj trakař kolem nich a na trakaři dítě, které nebylo moje, ale toho, jenž mne zahanboval a se mi vysmíval před celou vsí. Privil jsem sám k sobě: „Z tohohle nebude žádný užitek a vše půjde naopak!“ Když jsem doma vše složil a v chatě uložil, co jsem byl dostal ve Vinharjích, mlčel jsem a ani slovem jsem se ženě nezmínil, že přišel Pečarjův Míchál z Ameriky. Co bych jí to byl říkal; beztoho něco takového doví se sama a dobří sousedé ještě se postarají, aby se novina dostala pod střechu. Nu dobře.

Žili jsme stejnoměrně dále. Pracovali jsme na poli a sedlačili. Neptal jsem se, co dělá

Pečarjev a také žena nikdy o něm nepromluvila, ačkoliv jej vídala v neděli v kostele. „Vše je dobře!“ myslil jsem si, „Bůh to již tak zařídil, že z toho nepojdou zlé následky.“ Žil jsem zcela vesele a povídám vám, že pominuly všechny starosti, které jsem měl onoho dne, kdy stál Pečarjův Míchal na návsi na mostě uprostřed zvědavých posluchačů. A dítě, pravím vám, to dítě bylo pro mne pravým blahoslavenstvím. Uvyklo si na mne více nežli na matku a kdyby bylo bývalo moje, nebyl bych je měl radši. „Jedno s druhým“ — pravil jsem — „chata nepřijde ve psí, již k vůli tomu dítěti.“

A tak přišel den svaté Uršuly, kdy míváme v městě výroční trh. Domluvili jsme se s Lenkou, že koupíme kravku, ježto se bylo téhož leta na našich stránách sklidilo dosti sena a otavy.

Právě téhož odpoledne, když jsem přišel zrovna z lesa domů — posekal jsem něco bříz, — pravila ke mně žena: „Byl zde Posavec! Veze již dnes telata do Louky a tázal se, zdali nechceš jeti s ním, že nebudeš musit zítra pěšky nazpět domů.“

— To je výhodné! — odpověděl jsem. — Snadno pak něco koupím a přijedu dříve domů.

Jdi a řekni mu, aby trochu počkal; jen co se převleknu; že přijdu!

Žena odběhla k Posavci, já se pak převlekl a připravil se na cestu. Děvčátku jsem slíbil, jaké že koláče mu přinesu, neboť víte, že děti nemají jiných starostí, řekneš-li jim, že jedeš do města. V tom se vrátila Lenka a pravila, že vůz již čeká. Zdála se mi býti poněkud bledší nežli jiné dny a měl jsem starost, není-li nemocna.

— Co je ti? — tázal jsem se jí, — že jsi tak bleďa?

— Nic, — odpověděla mi, — pouze hlava mne trochu bolí.

Na to jsem se pokropil svěcenou vodou ve zdi u dveří, pokřížoval se, pokřížoval dítě, pokřížoval i ženu a tak jsem všechno poručil cárstvu božimu. Nu dobře!

Posavec měl již zapřažený svůj vozíček a do něho naložil dvě telata pro řezníka v Louce. Jeho koníčka, který byl starý jako ten svět, jste také znali a víte, jak se s ním jezdilo. Téhož dne kulhalo dobytče na přední nohu a uplynula celá věčnost, nežli jsme se došťachali na Log pod kostel sv. Volfganga. Ohledávám se a ohledávám, ale hledej, když je torba prázdná! A skutečně, peněz neměl jsem u sebe, neboť jsem je zapomněl doma. Ježto

ti nedá nikdo krávu zadarmo, slezl jsem s vozíku a po cestě kudy jsem se dříve vezl, musil jsem nyní pěšky klopýtati nazpět k Poljanům. A zlobil jsem se sám na sebe a když jsem krácel po tvrdé cestě, pravil jsem si: „Co jsi neměl v hlavě, musíš míti nyní v nohou a dobře ti tak!“

Již se smrákalo — brzo potom v Poljanech zvonili klekání — a nikde nebylo viděti ani člověka — vše bylo již zalezlo do chat — když jsem zvolna stoupal po stezce vzhůru k Hiščarju. Podle té stezky mám nivu, tenkrát byl na ni jetel, letos pak jsem tam měl proso, jak víte, a pěkné proso. Poblíž lískového křoví rostl mi tam stromek, ježž jsem tam byl z jara vsadil. Napadlo mi, že byl před několika dny velký vítr a snad mu zlomil korunku. Odbočil jsem tedy ze stezky a krácel jsem jetelem ku stromku. Ale měl dosud oba vrcholky a chvála Bohu, vichřice neučinila mi žádné škody.

V tom šli dva lidé zvolna po stezce dolů. Byl bych rád věděl, kdo jsou, proto jsem zůstal státi u křoví, tak ukryt, že mne v soumraku nemohli shlédnouti. Myslím také, že se nepřiliš ohlíželi, neboť měli dostatek jiných starostí.

— Kdo by mohl přijíti? — promluvila ona, — vždyť přece víš, že je to hřích a že to není možno.

— Přijdu však přece — odpověděl jí Michal Pečarjův — a to také již víte, že mluvil s mojí ženou — až budou všichni lidé spáti, pak přijdu. A zaklepám na okenko, ty pak otevři aneb dělej pak co chceš.

— Vzhledem ku hříchu a lidem, nikdy! — prosila jej Lenka.

A sám Bůh ví, že jsem tenkrátě zhřešil, že jsem nepřistoupil a jí nedomluvil, aby zůstala věrna svému slibu. Nu, dobře!

— Přijdu jistě!

— Pro tvé dítě tě prosím, nechod!

— Přijdu! Jen kdybys nebyla tak spěchala s vdavkami; mohlas čekati na mne a nebrati si toho kulhavého. Dobrou noc — ale pouze pro okamžik! Přijdu a pak to bude!

A odešel dolů ke vsi. Lenka stála ještě nějakou chvíli na místě, načež také odešla. Také tenkrátě bylo ještě dosti času, abych byl promluvil rozumné slovo, ale nepromluvil jsem. A proto své ženě nevyčítám ničeho, moje vina nebyla menší nežli její. Nechal jsem ji bez pomoci v největší nutnosti. A kdyby byla s lávky, u které nebylo zábradlí, padla do vody, kdo by se byl divil? „Tobě“ — myslil

jsem si — „tobě už já podkouřím, až vstoupíš pod okénko.“ A tiše jsem se přišoural do své chaty. Oknem jsem viděl, že žena dávala dítě spat. Na sviňském chlívku jsem měl starou, železnou, velikou past, kterou jsem byl v jeseni, na nově zoraných polích, líčival na lišky. Políčím ji na něho a hajdy s ní pod okno. A napnul a postavil jsem ji tak vhodně, že by se byla chytla celá liška, kdyby byla přišla té noci pod moje okno. Tím jistěji musil přijíti do pasti zamilovaný kocour.

Když jsem vstoupil, bylo již děvčátko usnulo, a také Lenka chystala se do postele.

— Pomoz Pán Bůh, to jsi ty? — podivila se, nemohouc zakrýti své uleknutí; byla velmi ustrašena.

— Nic zlého se nestalo, Lenko! — odpověděl jsem klidně, ačkoliv jsem nebyl dobře naladěn. — Zapomněl jsem peníze a pod svatým Volfgangem jsem si teprve vzpomněl, že jich nemám. Nic však neškodí, vyjdu zítra časně z rána z domu.

— Šel jsi po pěšině kolem Strevce? — tázala se mne tiše.

Nepověděl jsem jí pravdu, ale řekl jsem:

— Ne, šel jsem po cestě podle Žunharje; na pěšině bylo již skoro tma.

Viděl jsem vskutku, že se jí svalil těžký

kámen se srdce, když uslyšela lživou moji odpověď.

— Což jsi nemocna? — tázal jsem se jí ještě. — Jsi tak bleďa, že musíš býti nemocna.

— Nic mi není — odpověděla — pouze hlava mne trochu bolí, ale nevím sama proč.

Ale já věděl, že jí bolela hlava k vůli Pečarjevu Michalu. A jestli Bůh to nevyjasní v pravý čas, myslím si, bude těžko dostati léku proti takové nemoci.

— A co bychom mluvili — pravil jsem — zítra bude třeba záhy vstávati. Pojdme spat, abychom snadněji vstávali.

Když ničeho neodpověděla, dodal jsem ještě:

— Víš co, já si lehnu na pec, abych se tím jistěji zbudil.

— Tak vlez! — pravila — to bude nejlépe.

A opět jsem postřehl, že jí to bylo velmi vhod, že jsem si vybral na peci tvrdé lože.

Vlezl jsem za pec a to všichni víte, že jsem nemohl usnouti. Kdo by spal, když musí býti na stráž, aby mu svůdník neukradl ženu. Také ona nemohla usnouti, čemuž jsem se nedivil. Převalovala se na posteli a vzdychala občas velmi z hluboka. Jak ne, když byla přece ve hrozných starostech, dobře vědouc, že při-

jde její galán pod okno. Och, kdybych jí byl v onom okamžiku řekl, že vím vše a kdybych jí byl, jako nás učí svatá víra, shovívavě napomenul, aby nyní zapoměla na všechno, ježto to nemůže a nesmí býti. Ej, nemohl jsem promluvití pravé a moudré slovo a proto žaluji sám na sebe, že jsem vinen, dosti vinen na tom, jestli z toho povstal později hřích a pohoršení. Bůh nám všem hříchy odpustiž; máme jich dosti, všichni jich máme dosti a příliš. Nu, dobře!

Nepromluvil jsem tedy rozumného slova, pouze jsem pravil: — Lenko, modli se! Modli se a pak usni ve jménu božím.

— Bůh mi pomáhej!

Vzdychla a jiného nepromluvila.

Noč plynula a tma a mír rozkládaly se vůkol. Také já i žena byli jsme v temnu, v silném, černém temnu; klidu však nebylo. Mir obklopoval pouze dítě, které spalo v kolébce, tak že jsem občas zaslechl jeho lehké, nevinné oddechy. Tam byl klid, u nás však ho nebylo. V Poljanech odbila již půlnoc a já jako kámen klidně jsem ležel na tvrdé peci. V tom se venku ozvaly kroky a žena Lenka zvedla se z lože jako střela a poslouchala v tu stranu, kde jsem spal jako zajíc uprostřed nivy, když ho něco znepokojilo v půlnočním tichu.

Ale já se nehýbal a myslila proto, že spím. Po té se hnula a plížila se k oknu. Nu, dobře!

V témže okamžiku však tam venku — a všichni svatí buďtež za to pochváleni — dostal se Míchal svým chodidlem do nalíčených želez a ta ho sevřela svými zuby, až mu v noze zaskřípalo. Zaklel a zabečel jako beran, když ho vlekou na řeznické jatky, tak že mi srdce poskakovalo opravdovou radostí. A já ležel na peci jako kámen na dně zeleného pramene a ani slovíčkem jsem nehlesl.

Záhy z rána jsem vstal. Žena mi uvařila trochu polévky; mlčky jsem ji snědl, ale oběma nám nebylo do hovoru. Venku před chatou pak jsem viděl stopy, které vedly od okna po zelené stráni dolů. Nějakých třicet kroků doleji ležela moje železa uprostřed pěšiny a kolem nich byla země nasáklá lidskou krví. Dobře mi posloužil železný ten přítel a jsa mu velmi vděčen sebral jsem jej a odnesl na sviňský chlívěk, abych ho tam měl po ruce, kdyby ho bylo opět při stavení potřeba. Na to jsem odešel do města a koupil tam velmi dobrou kravku, která mi později dala mnoho telat a mléka. Nu, dobře!

Nyní však už víte, co vám budu ještě vypravovati. Když se Míchal uzdravil, vláčel se nějakou dobu po vsi, až pak zmizel opět do

Ameriky, kde býval dříve. Také to víte, že s ním odešla moje žena, s kterou mne oddali před velikým oltářem svatého Martina. Noc vzala oba: ji i Pečarjevova chocha, a jako muž a žena — totiž na divoko — odebrali se do Ameriky, kde prý se na takové věci příliš neohlížejí.

Nenechala mi ničeho — pouze hanbu — ty můj milý Ježíši a jakou hanbu. Všude se mi smáli a všude mi přáli veliké to neštěstí. Zůstalo mi také to děvčátko; dítě mi tedy přece nechala. Zrovna tak, jako mne moje matka zanechala v kůlně ve Vinharjích. Dítě mi tedy přece nechala.

Avšak nemyslete si, že jsem je hodil pod lavici aneb pod okap před chatu! Nedopouštěj bože! Byl to pro mne nejlepší dar, který mi mohla zanechat žena, která tenkrát již nebyla mou ženou. Blahoslavenství boží mi zanechala s tím děťátkem a pravím vám, nikdy jsem se nerozloučil s tou bytostí. Pracoval-li jsem na nivě, bylo děvčátko u mně; nosil-li jsem dobytku do chléva, lezlo děvčátko za mnou. Ve své nevinosti brzo se po matce nepotalo; zapomnělo záhy, tím více však mělo rádo mne. Co pravím, mělo rádo, — ono mne skutečně milovalo, jako miluje dítě pravého svého otce. Pravým darem božím bylo pro

mne to dítě a k vůli němu jsem odpustil ženě vše, všechno docela. Měl jsem v chatě štěstí a všechno se mi dobře dařilo. Ona kravička, kterou jsem byl koupil v městě, dala mi několik měsíců později dvě telátka a obě se živila a dobře prospívala. Vidíte, jaké štěstí jsem měl! Nu, dobře!

Tak míjelo jedno s druhým, minulo leto a minulo opět leto. Dvě leta téměř minula a bylo někdy kolem svaté Voršily. Bylo to večer a já vařil večeri na ohništi. Ježto nebylo v chatě ženské, musil jsem vařiti sám. Byl jsem hospodářem a hospodyní v jedné osobě. Rozdělal jsem oheň v peci a rychle jsem skočil ze síně ku skládce před chatou, abych přinesl ještě trochu souše a hodil ji na uhlí, aby se rychleji večere uvařila. Dítě jsem byl již dříve nakrmil a ono již spalo.

Před skládkou na špalku seděla, ba spíše schoulená krčila se ženská — žebračka, která takřka prosila o nocleh. Přemýšlel jsem chvíli a pak pravil: — Ve jmenu božím, matko, jenom pod střechu! Je již pozdě, kam byste šla nyní jinam, nežli ke mně?

Naložil jsem si souše do náruče.

— Tine! — zasténala, — Tine, to jsem já! —

Ukřižovaný Vykupiteli světa, jak jsem

se ulekl. Souš mi vypadla na zem a nepromluvil jsem slova.

Ale pak mně brzy opanovala radost a myslil jsem si: Hled'te, tož přece přišla ke mné, ke svému dítěti přišla!

Ale jak vypadala! Byla téměř v rozedraném obleku. Vyhlížela tak, že bych se byl nejraději rozplakal. Pak jsem se jí dotazoval, co a jak.

— Lenčičko! — pravil jsem — Lenčičko, zdali pak tě bil? ?

— Oh, a jak! — zasténala.

— A strádala jsi a mělas bídu?

— Naposled mne opustil a vzal si jinou.

— Ten darebák, ten darebák!

— Odtamtud jsem se prožebrała a protloukla až sem, abych uzřela ještě ještě jednou dítě a abych zde zemřela.

— Co, umřít jsi přišla? Což máš rozum nebo jsi ho ztratila. Jsem dobrý člověk, ale proto se budu přece zlobiti, jestli něco takového ještě promluvíš. Umřítí, to by bylo pěkné! Teď jsi nepřišla mezi zvěř, ale přišla jsi ku svému muži a ku svému dítěti. Mnoho-li hříchů nám může prominouti Bůh a já bych ti neměl prominouti ani jediný? Jen vstaň a doufej v Boha!

Zkusila vstáti, ale nešlo to; usedla tedy opět na březovou hromadu, tak byla slaba.

— Nestarej se nic, já ti uvařím praženou polévku a natluku do ní vajec, abys opět oživila. Jsi-li slaba, ponesu tě a rád tě ponesu!

A vzal jsem ji k sobě a odnesl do chaty. Ty můj Bože, byla lehká jako podzimní pírkó, tak že jsem ji sotva v rukou cítil. V chatě pak jsem ji posadil na lavici za stůl a louč jsem jí rozžehl a ji těšil:

— Ve jménu našeho Hospodina Ježíše opět jsi přišla do této chaty a vše nám budiž odpuštěno, co jsme zhřešili dohromady a zvláště.

A odběhl jsem vařit večeri a připravil jsem praženou polévku, jaké si nemůžete mysliti lepší na světě. A vajec jsem jí do ní natloukl, že by ji byl mohl jísti sám římský papež, kdyby mu ji byli uvařili v největší nemoci.

Postavil jsem mísu před ní, ale nemohla jísti a poněvadž tak těžce dýchala, viděl jsem ihned, že musí býti nemocna, skutečně velmi nemocna.

Odestlal jsem jí postel a lože povlekl bílými prostěradly, která byla uložena ve skříní, abych je měl, kdyby přišli s Pánem Bohem do chaty. Dnes jsem je však vzal pro ni; aby

cítala, že není u cizích lidí a že jsme ji měli rádi. Bez mé pomoci nebyla by se dostala do postele. Tenkrát jsem postřehl, jak ji život sebral: byla jen jako kost a kůže a jiného nic.

— Tak tedy tě tloukl! — pravil jsem. — A nesmířil se s tebou?

— Vzal si jinou a mne vyhnal.

Usedl jsem k její posteli. Zavřela oči a klidně ležela nějakou dobu. Pohlížel jsem neustále v zapadlou její tvář a tak mně jí bylo líto, že vám nemohu povědět jak. Konečně promluvila: „Tine, přines mi dítě!“

— Můj Bože, na dítě jsem úplně zapomněl a moje povinnost byla, abych jí je byl přinesl. Ona mne musela o to prosit! Odpověděl jsem tedy: „Přinesu ti je ihned a budeš vidět, jak děvčátko mezitím vyrostlo. A zdrávo je také.“

Přinesl jsem jí dítě. Chuděrka se nemohla probudit a když jsem ji přinesl k posteli, k matce, opět mi usnula na rukou.

— Vidíš ji Lenko, taková je — promluvil jsem — a dobře jsem ti ji vychovával. Ráda je vesela! Zítra tě již pozná a bude se radovati, právě jako já nyní.

Dlouho pohlížela na dítě, které hlavičkou opřeno o mé ramě dřímalo na mém rameni. Po té pak žalostivým hlasem pronesla:

— Dej mi ji do postele!

Vyhověl jsem tomuto přání a položil dítě k ní do postele. A ona je k sobě přitiskla jako by se bála, že jí je opět vezmu.

— Jdi na pec! — pravila — a spi. Já budu také spáti.

— Dobře — myslil jsem si — vlezu za pec a bude-li ona něco chtít, ať mne zavolá. Skutečně jsem vlezl za pec a když jsem tam ležel hodnou chvíli, zavolala mne:

— Tine!

Bleskurychle byl jsem u ní.

— Tine — pravila slabým hlasem, — po-dej mi ruku a řekni, že se už na mne nehněváš.

— Zajisté ne, Lenko!

Podali jsme si ruce a na to opět jsem vlezl na pec. Podivno, avšak skutečně, nemohl jsem se ubránit spánku a v brzku jsem usnul. Bylo pozdě po půlnoci když mne zbudil pláč dítěte. Skočil jsem s pece k posteli. Děvčátko se kroutilo a chtělo vstáti. Avšak nemohlo, neboť je objímala kostnatá ruka matčina jako by byla ze železa. Lenka pak ležela klidně a její oči na mne zíraly otevřené a tupé. Když jsem přistoupil, abych jí vzal plačící dítě, byla její drobná, kostnatá ruka tak tuhá, že mi to dalo práci, nežli jsem vyprostil děcko pod ní se nalézající. Teď už víte, přišla ke mně zemřítí.

Bůh mi ji neurčil a ona umřela první noc, kdy opět vstoupila pod střechu mé chaty. Kněze jsem nepovolal, neboť jsem nemyslel, že by bylo již tak u konce. Nu, ale umřela usmířena se mnou a se svým dítětem. A každé neděle modlím se ku všemilosrdnému Bohu, aby ji nesoudil přísněji, nežli jsem ji soudil já, který jsem byl přece její muž.

Hleďte, to je vypravování o mém manželství. Nu, dobře!...

Mlčeli jsme všichni a plačtivý Míchal, ten největší ničema mezi námi, utíral si potají rukama oko. Tine byl dobrý člověk a všichni jsme cítili, že je jich málo na světě, kteří by v takovém případě jednali tak, jak si vedl kulhavý Hišcar.

— Vidíte, promluvil ještě — tak jsem byl ženat. Nyní se však podívejte na moje děvče. Stepilá jako srna v Zale, a již několikrát by se byla vdala velmi dobře; ale nechtěla, neboť chce zůstat na dále u otce. Tak mi Lenka ještě z hrobu oplácí moji lásku a nikdy jsem toho nelitoval, že jsem si ji vzal. Nu, dobře!

— A co se stalo s oním v Americe? — tázal se pan Ondřej — zdali pak jsi dostal o něm nějakých zpráv?

— Jste v Lučinách — odpověděl Tine, — proto nevíte, co je u nás každému známo. Při-

cházel y zprávy, že si vydělává peníze a že má již tolary. To bylo z počátku, potom po leta neslyšeli jsme ničeho. Jednoho podzimního jitra zastavil se tam dole před stavením našeho tlustého pana faráře známý bídný vozíček. Na něm seděl biřic a vedle něho roztrhaný, umazaný člověk opuchlé tváře. Hádali a hádali kdo by to byl, neboť sám nechtěl mluvit. Ze spisů, které nesl s sebou biřic, konečně přece vyčtenichali, že to není nikdo jiný, nežli Pečarjův Míchal, který kdysi nosil stříbrný řetěz na zelené kamizole a tři mouřnínky jako náušníci v uchu. Nyní pak je žebrákem, a jak víte, opustily jej veškeré síly, tak že musí žebrati od chaty k chatě, chce-li býti živ. Každého roku jednou, nejvíce dvakrát přijde také ke mně, aby přenocoval pod mou střechou. Nikdy jsem mu ještě ničeho nevyčítal; neřeknu mu ničeho a vůbec s ním nemluví. Na lavici u kamen mu děvče ustele, aby dobře spal. Také děvče s ním nemluví a ani nevím, zdali je jí známo, že je ten žebrák její pravým otcem, který její matku předčasně připravil do země. Když pak odchází, tu mu vždy tajně vtiskne něco do ruky, majíc za to, že toho nevidím. Ale já to dobře vidím, ale neřeknu ničeho, neboť se mi líbí, že je děvče dobrého srdce. A měli byste vi-

XVIII.—9.

děti, jak se na ni dívá ten chudák. Takřka očima by ji pohltit, když se — jako štíhlá srnka v Zale — po chatě otáčí a když připravuje večeři. Za celý svět bych nechtěl mít jeho srdce v sobě, neboť vím, že trpí, že pekelně trpí, když se tak na ni dívá. Nu, dobře!

Za nějakou chvíli ještě Tinče dodal:

— My všichni, moji milí, jednáme někdy, jako by nebylo Boha a vy, pane, který nás voláte sem do Zaly na lov, myslíte někdy a často se to také povídá, že Boha skutečně není? Nikdy, nikdy, lidé boží! Bůh jest a co je nejlepším, Bůh jest nade všechno spravedliv! Nyní vám ale neřeknu již ani slova. Nu, dobře.

Všichni jsme pochválili Tinčeta a jeho vypravování. A pan Ondřej pravil:

— Dobře, Tine, tvoje zásluha jest větší, nežli Jernačova. Raději jsem tě poslouchal nežli jej a tvé vypravování bylo lepší.

— Každý žije podle svého — rozhorlil se Jernač z Podskalí; — ale kdyby byl každý tak dobrého srdce a každému vše odpustil, kde by císař bral své vojáky? To by byli všichni ženskými a jiného nic. Při tom zůstanu.

— Ještě jest příliš záhy — pravil jsem — abychom šli naslouchati. Času jest ještě dosti, co tedy počítí? Nyní jsi ty na radě, plačtivý

Míchale. Přistav svůj hrnec k ohni a odhal své nitro jako zákonitý muž, o kterém se beztoho vypravuje to i ono.

— Nebráním se — odsekl Míchal — avšak nesprávná jest myšlenka, jako bych byl u vás na přáství a aby mělo zůstatí hrdlo moje suché. Natočte mi rudého vína, neboť myslím, že je ta dobrá krůpěj stvořena právě tak pro pána jako pro sedláka. U mne plyň slovo, u vás víno! Jiného kontraktu neznám a při tom zůstanu, jako říká Jernač z Podskalí.

A víno skutečně teklo.

IV.

Plačtivý Míchal vypravuje o svém manželství takto:

„Když už jste všichni hovořili a vypravovali, proč bych měl mlčeti já, jenž jsem rozumější nežli Tinče a kterýž jsem zkusil mnohem více, nežli Jernač z Podskalí! Byl-li v Americe, má za to, že vykoupil celý svět, a jestli mu děvče vše pokazilo, myslí, že si zasloužil věčné vykoupení. Poslechni mne, Jernači, a uslyšíš mužné slovo. A to je toto: Chval boha, že si vzala jiného a ne tebe, neboť bys byl mnohem větším chudákem, nežli jsi

dnes. V tom pak se s tebou srovnávám, že není dobře oženiti se, když ti toho není zrovna třeba a když právě nemusíš. Tinče, tys dobrý člověk, to je něco a je to také pravda. Ale také u tebe je vidět, že je dobrota holá žebrota a největší ubohost jest vždy dobrotou, když ji zákonitý muž projevuje své zákonité ženě. Kdybys byl tenkrát kulhavý Tinče, svoji Lenčiku, když jsi ji dostal pod svou střechu a když jsi postřehl, že točí příliš očima po onom „podmáslí“, jednou nebo dvakrát pořádně a hodně křesťan-sky výprášil, jako se oklepává snop na mlatě, myslíš, že by ti byla utekla do Ameriky? Nikoliv, ne! Kdybys byl nekoukal po železech na sviňském chlívku a šel raději na půdu pro cep a Lence, když lezla za soumraku za nerozumným chlapem pořádně natloukl, byl bys si mohl zapěti píseň, že by se byla ihned vznesla k černým oblakům, co se jich nahromadilo nad starým Blegošem. Vidiš, to je moje myšlenka, a kdybys si byl tak počínal, byla by žila tvoje žena ještě dnes a ještě dnes by tě zapráhala do jařma, jako tě zapráhala tehdy když Pečarjův Míchal se svou náušnicí ještě nebyl přišel z Ameriky.

— Ona by mne přece nebyla tloukla, jako tebe tluče tvoje — odpověděl Tinče s nádechem jízlivosti.

A Míchal svěsil hlavu a docela se nezlobil, jak jsme očekávali.

— Pravda — odpověděl klidně — pravda, občas mi vypráská, že jsem byl svého času jaksi příliš dobrý a dobrota vůči zákonité ženě jest ubohá věc. To si zapamatujte všichni, co je vás ženatých. Celý svět nechať si to pamatuje, pak bude dobře a mnohem lépe nežli je nyní. — Nu, a jestli máte za to, že budu o suchém hrdle proháněti svoje osoby, mýlíte se. Pan Ondřej si právě popřál sklenku rudé tekutiny, a nyní vám povím, že mi nevyklouzne ani jediné slovo z hrdla, dokud do něho nevejde víno. Každému pracovníku patří odměna a podle toho se řiďte zvláště vůči mně, neboť jsem rozumnější nežli kulhavý Hiščarj, který vám po dlouhou hodinu vysoušel své mokré otypky, aniž by byl dostal kapku truňku.

— Budeš musiti píti pomalu — zasmál se pan Ondřej — neboť nám zásoba již dochází. Také není počestné, že již nyní žádáš plat, ačkoliv jsi nám dosud ničeho nevypravoval.

Když byl vyprázdnil nalitou sklenku, odpověděl plačtivý Míchal: — Ničeho nevypravoval? Kdo to praví? Což jsem vám nepověděl již dosti rozumných a pravdivých slov? A pravdivé jest také to, že jsem dokonalý piják na světě a v desíti farnostech mne nikdo nepředčí.

Tamhle Jernač z Podskalí chce býti pijákem — och ty můj Bože, podívej se na mne, budeš teprvé věděti, co je to piják. Vše to, vše to, lidé křesťanští, pro marnou ženskou, kterou jsem si v neštěstí vzal za ženu. Často i v největší opici mám takový vztek, že bych nejraději vše rozbil, vše, celý svět, a ještě něco na něm. Och, ty duše moje, co jsi vytrpěla a co ještě vytrpíš. Nu, kdo pak by se zlobil. Bůh náš stvořil hněv, ale také víno, aby bojovalo jedno s druhým. A je to moudré.

Kdyby mi byl tenkrát někdo řekl, když mi bylo dobrých dvacet let — a byl jsem nejšťastnější, co jich stálo při desáté mši před kostelem, — kdyby mi byl tenkrát někdo řekl do ucha, že budu na své staré dny takovouhle umazanou a roztrhanou onucí, jakou vidíte před sebou, byl bych jej tenkrát rozčísl. To vám povídám! A je to přece pravda a jestli se nyní objevím na návsi, jsou hned děti za mnou a smějí se mi, jako bych se byl narodil někde v gorjanské boudě a ne v Brentačově chatě, pěkně vystavené, pěkně obílené a o dvou nadstropních postavené. A starý Brentač, který jest již dávno pod zemí, kroutí se jako krutihlav ve svém hrobě, má-li někdy příležitost, aby pohlédl na vše to, co si počíná jeho jediný syn na světě!

Byl jsem starého Brentače jediný syn a mohu říci, že jsem byl děckem, z kterého se radovali lidé i andělé. Když jsem byl po prvé u sv. přijímání, domlouval kaplan, pan Jiří, mému otci, aby mne dal do školy, řka: — Zcela jistě přijde do biskupského domu a jest možno, že s pomocí své bystré hlavy se vyšine na lublaňského biskupa, což není nejpоследnější a nejhorší místo na světě. — Kdo pak převezme moje hospodářství? — odpověděl starý Brentač, — což myslíte, že by mi to dalo v hrobě pokoje, kdyby se jiní lidé pásli na mých mozolech?

Zůstal jsem tedy doma a otec mne přísně držel, tak že jsem se měl hůře, nežli chasník. A když jsem již nosil boty přes kolena a na kamizole světlé knoflíky, tu mi ještě neukázal ani groše, tak že jsem ani nevěděl, co je to na světě víno. A v chatě se konaly modlitby, a mohu říci, že vy všichni, co je vás tu, — vyjímaje pana Ondřeje — nevíte, co je modlitba. Odříkáte několik otčenášů a nejlepší kázání v kostele prospíte, a pak myslíte, že jste se modlili. Ale to není nic. U Brentačů se modlili každého večera a starý Brentač se modlil, jako se nyní již vůbec nikdo neumí modlití. Potom jsme se odebrali na lože a otec v pozdní noci tu a tam prohlížel postel za postelí, jestli vše

spí ve jménu Božím a zdali někdo neponocuje. Přistihl-li prázdné lože, pak vzal do ruky tlustou, sukovitou hůl a čekal a čekal, dokud se toulavý smrtelník tiše nepřiplazil domů. Tu ho pak přivítal údery, že jej opustil sluch i zrak, a vinník zaplatil ponocenský účet černými sledy na těle. Pouze jednou mne zavedl chasník a šli jsme v sobotu v noci na návěs a s ostatními hochy jsme zapěli uprostřed návěsi. Ale to se nestalo nikdy víc, neboť jsem pak dostal takový výprask, že se mi po čtrnácti dnech zdálo, jako bych byl dva dny ležel ve stoupě. A proto jsem sotva věděl, že je víno na světě a bez hříchu můžete mi věřit, že jsem rovněž nevěděl, že je na světě — ženská. Ano, toto poslední se mi jen jaksi zdálo. Tenkrát sloužilo u nás mladé děvče, Romovševa Apolonie. Byla jako zralá třešně, jako makový květ, když jest v nejlepším rozkvětu. A pracovitá byla, že jsme ji měli všichni rádi a zvláště hospodář. Kdysi jsme s Apolonií rozhazovali kupy na palouku a tenkrát se mi svět počal velmi líbiti. Vše bylo krásné, hory i doliny, nivy i trávníky. Uprostřed všeho pak byla nejkrásnější Romovševa Apolonie. A byla skutečně hezká!

Řekni něco holce — myslil jsem si, a když právě nesla mimo mne náruč sena, štípl jsem ji nějak po rdící se tváři a pravil:

— Apolenko, počkej trochu!

Ale ta Apolenka byla podšitá liška a zůstala také stát, zamilovaně na mne pohlédla a pohlednouc na mne, odpověděla zkrátka: — Nuž co?

Ženská má velikou cenu, je-li mladá a hezká. Je-li pak stará a ošklivá, pak je také její hodnota menší. Romovševa pak byla mladá a jako zralá třešně, jako zralá třešně. Pro mne měla tenkrát velikou hodnotu a proto jsem jí srdečně pravil:

— Co praviš, Apolenko? Co, kdybys byla někdy moje?

Ještě ohnivěji se na mne podívala a pravila: — Nu, a?

Slovo dalo slovo, všechno se pěkně domluvilo a tak jsem si namluvil svoje děvče, svoje první děvče, které bylo jako zralá třešně a jako makový květ uprostřed zralého žita. Ale radost moje a mé Apolenky nebyla dlouhá; dnes tu ještě byla, zítra však již nikoliv. Starý Romovš, však jste jej všichni znali, rád srkal víno, a ještě raději kořalku. A když byl opilý, byl nesnesitelný prášil, tlučhuba a hrozný žvanil. Než se kdo nadál, Apolenka nemlčela a šťastna jsouc, že si bohatého Brentače jediný syn ji vybral za nevěstu, pověděla o tom štěstí snad matce, snad otci. Starý něco věděl a když první neděli potom, když jsme

rozmetávali kupy s Apolenkou, po jitřní mši popíjel v Prodovcově nalévárně, rozpovídal se ve své opilosti, rka: „Přines mi ještě skleničku, Prodovče! To ti povídám, později budeme ještě častěji pít za Brentačovy peníze, až si moje Apolenka vezme Míchálka!

Ještě nezvonilo ani na devátou, když starý Brentač již věděl o těchto neprozřetelných slovech. Nezlobil se, naopak byl samá sladkost. Před desátou mší — Apolonie byla se právě chystala do kostela — zavolal mne i ji do své jizby, tam, kde pořádal svoje spisy a peníze. Mně neřekl ani slova, děvče pak oslovil tak přívětivě, jako mluvil na každého, když byl zvláště dopálen.

— Mnoho-li máš u mne vyslouženo, Apolonie? — tázal se. — Tolik a tolik, je-li pravda?

A ještě nežli byla s to odpověděti, vypočítal jí na stůl peníze a dodal: — Seber si peníze, ale pak hleď, abys se také dostala z pod mojí střechy. Až zazvoní na desátou mši, nechci tě již viděti v chatě. Ty, Míchale, ty se seber a pomodli se v kostele! Takové to bude!

Beze slova musilo děvče ze stavení a moje láska byla skončena a byl jsem ještě rád, že byla ten den neděle, neboť by mi byla jinak hůl zaspívala litanie. Ale myslíte-li, že budu

o suchém hrdle rozkládati o těchto věcech, mýlíte se. Máte-li vína, ať se natočí, abychom je mohli pít.

Bylo nutno nalíti mu opět sklenku, aby si smočil hrdlo, které mu bylo tak rychle vyschlo.

Po té pokračoval: Téže neděle po obědě pravil ke mně otec: „Zapřáhni ryzáka do zeleného vozíku, podíváme se k Jernejci do Podstěny, kde máme co dělat. Je to poctivý člověk a také děvče jeho je počestné. Bude míti hezké věno a každý bude rád, kdo ji dostane.

Zapřáhl jsem ryzáka do zeleného vozíku a bylo mi vskutku těžko kolem srdce. Jernejce z Podstěny jsem sotva znal; podle doslechu jsem věděl, že je největší krkáč a odříhost, co jich kdy žilo v dolině. Že má dceru, to jsem také věděl, ale nikdy jsem ji neviděl. Slula po naší dolině, že je obzvláště silna, tak že se nebála i nejsilnějšího chlapa. Ráda zvala hochy, aby se s nimi pustila do křížku, ale téměř každého posadila na zelený trávník. Ve stavení měli chasníka a ten byl silnější nežli ona; toho nemohla udolati Jernejčeva Maruša, když se chytli na zeleném trávníku.

Když jsme s otcem přijížděli právě k Podstěně, pravil tento ke mně: „Jen se dobře otáčeť kolem děvčete, neboť je to ženská, že si

nemůžeš přát lepší. Se starým jsem již trochu promluvil a líbí se mu to. Ty se jen otáčeš kolem holky, já pak budu tahati starému věno z kapsy.

Již dříve, nežli jsem byl zapráhl ryzáka, byl jsem přesvědčen, že pojedeme s otcem na námluvy. Ve mně pak vzezela ještě Romovševa Apolenka a proto jsem otci odpověděl: „Jak pak si ji mám vzít, když ji ještě neznám? Jak ji mám mítí rád, když jsem ji ještě neviděl?

On však odpověděl příkře: „Mám mítí rád! Jaké je to slovo? Co pak myslíš, že jsem já znal tvoji matku, když jsem si ji bral? Otec mi nakazoval: vezmi ji! — a vzal jsem ji. Když pak příliš záhy zemřela, válel jsem se žalostí po zemi, tak rád jsem ji měl. Také ty si vezmeš Jernejčovu, jsi-li rozumný. Podívej se na mne, nejsem ještě tak stár, aby mi kopali jámu u svatého Vavřince. Dostanu ještě mladou ženskou, jen budu-li chtítí a vzala by si mne i Romovčeva Apolenka. Potom však přijdou děti a ty budeš pak koukat na Brentačovy grunty, ale nebudeš je mítí. Buď rozumný!“

Co jsem měl dělati? Rozumný jsem byl a byl jsem otce poslušen. V Podstěně zastavili jsme před Jernejčovou chatou vše bylo

jako z cukru. Kolem rohů vše pěkně zameteno a oprášeno; na dvorku páslo se celé hejno kuřat a mnoho kachen kolébalo se mezi nimi. U blízkého potoka napájel chasník Kašpar dva tlusté koně a zdálo se mi, že se na nás po straně ušklíbl. Tím přívětivěji nás přijal otec hospodář, a nežli jsme se nadáli, již jsme seděli za červeným stolem a před sebou jsme měli koflík dobrého vína. Vyhlédnuv oknem na dvorek, viděl jsem, jak se matka Jernejka s nožem v ruce honila za kuřetem. Byla to důkladně těžká ženská a s obšírným svým tělem pachtila se bezúspěšně za kuřetem. — „Kašpare, pomoz mi je chytiti!“ — zavolala na chasníka, který hnal právě koně mimo ni. Ten něco zabručel, načež zmizel ve chlévě, nechtěje honit kuřat. Když těžká hospodyně marně kuřata sháněla, chytila neobratnou kachnu, položila jí hlavu na špalek a usekla jí rychle hlavu, jako střela. A chytila pak ještě jednu a právě tak usekla jí hlavu. Na to se odkolébala do kuchyně, neustále křičíc: „Maruško! Maruško!...“

— To je hezké, Jakube, že jsi ke mně přišel a že jsi syna přivedl s sebou. Hle, hle, kdo by si byl myslil, že máš takového hochu. Opravdu, statný to chlapík.

Tak nás přivítal otec Jernejec. Byl to su-

chý mužik a pohlížel svýma drobnýma očima jako sova. Pomyslíl jsem si, že musí býti zle s takovým chudákem dlužníkem, když vlezle této sově do drápů. A tak také bylo. Dosti jich odřel a uvedl v niveč ten poctivec.

Mluvili jsme o úrodě a jiných podobných věcech. Po chvíli promluvil otec: „Jdi a ohléni se trochu kolem stavení, abys zvěděl, jak se hospodaří u poctivých a šetrných lidí.“

Vstal jsem od stolu a vstoupil do síně. V kuchyni již na ohništi hořel veliký plamen; vzduchem poletovalo plno kachního peří, a vůkol vonělo to již dosti příjemně smaženým tukem. Kolem mne otočila se stará děvka a zasmála se na mne nějak pohrdavě. Vykročil jsem ze síně na dvorek. Nikde nikoho! Již jsem chtěl zatočiti kolem rohu, abych vkročil mezi stromy na zahradě. Tam někdo rozmlouval a velmi dobře jsem slyšel, co se mluvilo.

— Máš zde ženicha, Marušo! — pravil někdo, a to byl podle mého soudu Kašpar. — Máš zde ženicha, a budeme brzo tančiti.

— Ženicha? — zasmála se ženština. — Co bych si počala s tou nití?

— Ale vezmeš si ho, jen bude-li otec chtít a mně odřekneš, pravda?

— Třebas! Jen kdyby to nebyla taková nit! —

— Mně odřekneš? — rozhněval se chasník. — Dosud jsem ti byl dobrý, co?

— Což myslíš, že se tě bojím? — odpověděla mu ostře — zcela nic se tě nebojím, ty puchýři puchýřovatý!

— A já tebe také ne! Co je mi do toho, ať si tě vezme ten nebo onen! Takových jako jsi ty, dostanu na každém prstu pět.

— Myslíš, že se po tobě ohlížím? Jdi si, kam chceš!

— Dobře, tož jdu!

A chasník Kašpar proklínaje, odešel.

Zatočil jsem kolem rohu. A vskutku, tam na zahradě u hrušky stála Jernejčeva Maruša. Pravím vám, byla to učiněná kláda, velikánská a silná. Tvář však neměla odpornou, a ježto byla všecka rozhorlena, tu jí líce jen hořelo, tak že byla velmi hezká. A že byla veliká a urostlá, vzbuzovala zálibu, ať neříkám, žádost. Zvláště téhož dne byla hezky svátečně oblečena a sukně kolem ní jen jen šuměly. Spatřila mne a přistoupila mi v ústrety.

— Což není u vás v Poljanech nikoho lepšího nežli jsi ty? — tázala se mne opovrživě. —

A ještě s větším opovržením se zasmála.

— Dobrý anebo špatný, — odpověděl jsem jí srdnatě — to nic nedělá. Ostatně jsem mnohem silnější, nežli ty.

— Silnější? — směla se Maruša — silnější! Devět takových naházím do pytle, abys věděl. Alou, chyťme se, ať víš, kde jsou Benátky!

— Také dobře! Proč bychom se nezkusili, když můžeme, neboť jest právě neděle.

Tak jsem jí odpověděl mužně a srdnatě. Bez otálení jsme se pustili do sebe. Poznal jsem přece, že je silnější. Byla však příliš hbitá a dávala málo pozor; proto jsem ji pozvedl nohou, kdy toho nejméně očekávala. Posadil jsem ji na trávu, až jediná radost.

— Oj, ty homolko zelená — zlobila se, když vstávala. — Povídám ti, nebyla bych si tě chtěla vzít, kdybys mne byl neporazil. Pojďme nyní do stavení.

Tam u chléva pak stál chasník Kašpar a radostí si tloukl po kolenou.

— Maruško, Maruško! Jestli pak tě porazil? Ta niť tě porazila? Takových pět na každý prst jako jsi ty! Haha!

Ona chytla poleno z hranice a uhodila jím proti němu. A vskutku by mu byla rozbila lebku, kdyby se byl chasník neutekl do chlé-

va a neschoval se před ní, kdežto ona zlostí se až chvěla.

To bylo tedy děvče pro mne určené.

— Jdi do stavení, za chvíli přijdu za tebou!

To řeكši, uhodila obuškem po chlěvních dvéřích, až zaduněly.

— Povídám ti, že bych ho byla zabila, kdyby nebyl utekl, ten zajíc. Jdi jen do stavení, já se jen převléknu, potom vše zařídíme.

Odešla do hoření světnice. Byla pečlivě oblečena, ale chtěla se obléci ještě lépe, neboť nebyla pouze silná, ale také marnivá, velmi marniva. Vstoupil jsem opět do světnice, kde za stolem seděl otec se spokojenou tváří. Byl samotný; starý Jernejec byl právě odešel do sklepa, aby natočil vína. Staří velmi rychle pili a na mém otci bylo již vidět, že mu vínko proudí již pod vlasy.

— Nu, Michálku, jak pak, prohlédl jsi si děvče? Jak pak se ti líbí a co tomu říkáš? Ne-ní-li tvůj otec rozumný, hochu?

— Děvče se mi líbí — odpověděl jsem, — co má však s tím chasníkem, to se mi nelíbí.

— S jakým chasníkem? — divil se otec.

A tu jsem mu vše pověděl, co jsem byl slyšel a byl svědkem tam na zahradě a na dvoře. Mýšlil jsem si, že se otec rozkohoutí a že

mne naloží na vozíček jako zboží, které nemohl prodati v tomto stavení a pojedě domů. Ale chyba lávky! Starý Brentač pohlédl dvakráte, ale řekněme třikráte ku stropu, něco zabručel, načež rychle vypil víno, co ho měl ještě v koflíku před sebou a mlčel. Nechtěl mne naložiti na vozík a tu jsem byl přesvědčen, že je pro mne Romovševa Apolenka navždycky ztracena. A Jernejčevu Marušu, která ještě podnes tlačí dny mého života, tenkrát přikovali ke mně, tak že jsem již nemohl přetrhnouti řetěz ten. Jsou trpké takové vzpomínky a proto mi nalejte vína, abych si proplákl suché hrdlo, neboť jsem vám beztoho pověděl již mnoho pěkného.

Když byl vyprázdnil sklenku, pokračoval Míchal takto:

Za chvíli přinesl Jernejec vína a se zářícím pohledem postavil je na stůl.

— Jerneji, mezi tím, co jsi byl pro víno, padla do sklenice moucha. Věc nejde dohromady. Já se přenáhlil, příteli, přenáhlil jsem se. — Tak se ozval můj otec a dělal všemožně kyselý obličej.

— Jak přenáhlil? — namítal Jernejec. — Což pak jste nepřišli do počestného stavení?

— Ano, přišli jsme do počestného stavení. Nu, ale Míchal tam venku něco viděl

a vypátral. Co bych řekl? Je v tom chasník a tu je ten pes! Sám víš, že se něco takového nerado bere do manželství.

— Oj, ty zatrolené děvče, ty! Tož ani dnes nemohlas se udržeti? Takové dítě by měl člověk položit na lavici a vymlátiti do krve. Tak tedy ani dnes nemohla se udržeti. S dětmi je kříž, Jakube!

— Kříž, Jerneji, dobře jsi řekl, veliký kříž! — potvrdil otec.

Po nějakou chvíli pohlíželi si do obličeje a mlčeli. Na to pravil Jernejec: „Co bychom věc rozbírali! Ty jsi rozumný, Jakube a já jsem také rozumný. A dva rozumní lidé si ještě nikdy nečinili navzájem příkoří. Proto pravím a povídám: přidám ještě pět set! Na, moji ruku a dej Bůh štěstí!

— To je rozumné slovo! A Bůh dej štěstí!

A plácli si rukama a tak jsme byli svoji. Veselí vzkypělo ku svému vrcholu, když vstoupila ještě Maruška. A měli jste ji viděti. Ve vlasech měla na tři prsty širokou sametovou stuhu a kolem krku nejkrásnější hedvábný šátek. Vyhlížela jako oltář, když jest na něm za největších svátků nejvíce světel. Povídám vám, že nebyla zcela nic odporna. A když přišla do světnice ještě matka Jernejka a postavila před nás pečené kachny a

pecen bílého chleba, tu roztála i ve mně duše a myslil jsem si: „To už tomu chce sám Pán Bůh, že si ji máš vzít!“ — Povídá se, že co Bůh zařídí, vše dobře zařídí! Ale myslím si přece, že manželství to nesvedl Pán Bůh, neboť nebylo dobře zařízeno.

A tak jsme se tedy vzali. A byla svatba, jakých je málo v dolině a tančili jsme a pili a byli jsme dobré vůle až milo! Když jsme po oddavkách vystoupili z kostela, stála mezi jinými diváky ze vsi také Romovševa Apolonie. A byla vskutku bleďa a vedle ní stál starý Romovš se strhanou a sklamanou tváří a zajisté jej hnětla myšlenka, že svým jazykem přivodil tuto svatbu a svoji dceru uvrhl do neštěstí. Bylo mi trpko, když jsem musil pohleděti směrem k Blegoš, abych se nemusil dívati na Romovševu Apolenku a její bědu. Ej, jsme to přece jen nerozumní lidé, co je nás na světě; štěstí odstrkujeme od sebe a sami se ženeme do neštěstí.

Dostal jsem tedy otcův dům a mladou a silnou ženu. Nebudu si stěžovati; byla dobrou a pečlivou hospodyní. A pracovala a dělala, kde co mohla. — Za každým šestákem dvakráte se podívala, dříve nežli jej pustila ze stavení. Ostatně dbala přísně o to, aby se nikomu nevedlo příliš dobře a aby žádný ani

na okamžik nepoložil ruce křížem. Každé chvíle byla každému za patami a běda, když někoho přistihla při lenošení. Ten dostal. Také mne držela na skřipci, že jsem se nemohl hnouti. Myslíte, že jsem směl kdy do hospody? Přestoupil-li jsem práh u Prodovcových, byla již jako saň za mnou a přihnala mne bez milosti domů, tak že jsem byl brzo po svatbě celé vsi pro posměch. Dokud žil otec, bylo ještě trochu lépe. Ale on brzo umřel a od té doby byl jsem ve stavení pravým pacholkem. Stále jsem pracoval příliš málo, tu zase se málo vydělalo a tu zas mnoho utratilo a příliš málo ušetřilo! Byla to hrůza, pravím vám, veliká hrůza.

Tenkrát se vše hnalo do Ameriky, kdež se dobře sloužilo a odkudž bylo posíláno mnoho peněz k nám. Když kdo poslal peníze, musil jsem slyšeti: „Ten opět poslal tolik a tolik.“ A líčila mi, jak snadno bych se mohl pustiti odtud přes moře a vydělati si pěkné peníze, jen kdybych nebyl tak líný, neboť beztoho nyní nic nevydělám. Vše se projí a na staré dny bude nám strádati a žebrati, neboť dříve vše sníme a utratíme. A proč bych nešel do Ameriky, když by ona doma mohla vše sama zastati a obdělati, čeho by bylo třeba: „Vzal jsi si silnou ženu, která se nebojí žádné práce!“

To mi povídala stokráte a stokráte a konečně bylo toho přes příliš a já se rozhodl a odešel do cizího světa, jen abych měl pokoj.

Tak krásně svítilo slunce a tak čisté modré nebe se klenulo, když jsem jarního dne ze vsi odcházel. A odešel jsem, jen abych měl pokoj! Ej, Pán Bůh musil míti tenkrát nade mnou milosrdenství, neboť jsem byl tak ubohý a opuštěný. Vedle cesty za vsí — však víte, že jsem musil jíti pěšky, — dělala něco Apolonie v zelených zarostlinách.

— Michale! — zavolala, — musíš skutečně do Ameriky? A doma máte tolik chleba, že vám až zbývá! Oj, oj!

— Opravdu jdu! — odpověděl jsem a hlas mi selhával v hrdle, — opravdu jdu, jen abych měl pokoj od své ženy.

— Kdybys si mne byl vzal, byl bys mohl zůstat doma.

— Nyní není jiné pomoci!...

A pustil jsem se dále, přímo po cestě, co vede do Ameriky. Tam jsem zůstal dvě léta a půl, přáteli, dva a půl roku. A doma jsem měl zaplacenou půdu a dvacet krav dobytka a všeho ostatního v hojnosti. A já se plahočil v cizích zemi a pracoval jako černochoch, tak že jsem neměl ze života pranic. Vydělal jsem, pravda, ale také měsíc od měsíce, dostával jsem

dopisy z domů, abych poslal nějaké peníze. A posílal jsem, že se konečně nahromadila hezká sumička. Když jsem měl za to, že bude mít žena již dosti, uspořádal jsem svoje věci a vzal nohy na ramena a vydal jsem se nazpět přes siné moře. Dva a půl roku minulo, když jsem pozdního večera stál před Brentačovou chatou a ssál do sebe onen volný vánek, který táhne kolem našich hor. Byl jsem vesel a doufal jsem, že budou se radovati také ostatní. Před chatou padlo mi do oka hostinské znamení, dlouhé, červené hoblovačky, od střechy visící. Tak tedy hostinec si mezitím vymyslili a tak mne nějak bodlo u srdce, že nebude asi vše v pořádku, jak to bývá ve stavení, jehož hospodář dlí v Americe. — Pomyslel jsem si a pak vstoupil jsem do nalévárny, abych se přesvědčil co a jak.

Nebylo se třeba obávati, že mne někdo pozná. Práce a lopota zjinačila mi tvář a já vskutku velmi sestárl. Také jsem tenkrát nosil širokou bradu a ježto jsem byl oblečen z polovice po panskou, nemohl mne nikdo poznati. Tím méně, když mne nikdo nečekal. Nikomu jsem nepsal, že přijdu, neboť jsem věděl, že by se ženě nelíbilo, že jsem opustil výdělek a přicházím opět lenošiti domů. Vstoupil jsem tedy zmužile dovnitř a usedl ke stolu u dveří. neboť

bylo dosti temno. U druhého stolu večerela čeládka a zdálo se mi, že je ve stavení dosti práce. Přiběhla drobná dívka a tázala se mne, zdali chci něco pít. Dal jsem si vína a stavěl se, jako bych byl cizincem pod střechou té chaty. Tu se otevřely dveře sousední světnice a já zaslechl, že tam někdo mluví s mojí ženou. Otevřenými dveřmi pak jsem spatřil něco, co mi všechnu krev rozproudilo. Bylo to něco malého, ale přece jsem cítil, jako by bylo padlo na mne několik centů. To, co mne tak dojalo, byla kolébka. A abych neměl žádné pochybnosti, zalkalo a zasténalo něco v té kolébce a všichni dobře víte, co pláče a nařiká v kolébkách.

— Čerta — myslím si — mají ve stavení dítě a já o tom všem ničeho nevím. — A již tenkrát jsem počítal na prstech, kolik let uplynulo a kolik let smí býti dítě staré, aby v tom nebylo něco spleteného. A takové účtování, milí přátelé, jest něco velmi podivného, zvláště tenkrát, když se vše dobře neshoduje. A já počítal a počítal, a sám svatý Bůh ví, že se mi nechtělo vše shodovati a že se občas ve mně vše vařilo. Ale bylo k tomu také dosti příčiny. Sotva jsem se vzpamatoval z prvního údivu — vstoupil ze světnice do nalévárny člověk, a povídám vám: byl jsem omráčen.

omráčen, právě jako by do mne byl hrom udeřil. Člověk ten byl pěkně ošacený a zdraví mu kvetlo na tváři. Vypasený a vypitý byl jako krocán, když se zabíjí o sv. Duchu. Vše nasvědčovalo, že se člověku tomu pod božím sluncem dobře vede, a že nemá jiné práce, nežli aby se pásal a hleděl si svého břicha. Oj, všichni služebníci boží, které světíme v den Všech svatých, všichni jsou mými svědky, jak špatně se mi vedlo pod cizím podnebím a u cizích lidí. A po celý ten čas se páslo to člověčisko, jako se pase zajíc na mladém žitě. A kdo myslíte, kdo to byl? Nikdo jiný, nežli Kašpar, který dříve sloužil za chasníka v Podstěně, ale nyní byl chasníkem i hospodářem u mé ženy i na půdě, kterou byl můj starý otec nastrádal a vyšetřil pro mne. Myslím, že jsem vám pověděl vše, co je třeba říci. Jestliže nyní vše nevíte, pak jste slepí. Myslím, že znáte vše a že se divíte se mnou, že jsem neuchopil ostrý nůž, který ležel přede mnou na stole a že jsem chasníku Kašparovi ten nůž nevrátil pod žebra. Ale zdržoval jsem se, neboť moje hodina ještě nenadešla.

Onen pak velmi pánovitě chodil po stavení a rozkazoval a rozkládal čeledi, co a jak se bude zítra dělati.

— Že nebudete spáti — končil — to vám

povídám. Lenchů ve stavení netrám, to víte!

To řka odcházal ku spaní, ačkoliv bylo ještě časné a zajisté všude ještě mnoho práce.

Vzhledem k tomu všemu musil jsem vstáti. Jakmile jsem vstoupil do světla, poznal mne volák Toník a zvolal:

— Jemine! Hospodář přišel z Ameriky!

— A Kašpar je nyní na suchu! — zasmál se chasník Tine.

Rozzloben vstoupil jsem do jizby, kde byla kolébka. Ona seděla vedle postele a byla všecka polekána. Uslyšelať slova, která mluvila čeládka a kdo by se byl neulekl, když se tak stalo. Ale v brzku se vzchopila a tázala se zhurta: — Tož tys tedy doma, ale nic jsi nepsal a peněz jsi také nepřinesl!

— Ano, já jsem přišel, a táži se tě, co je tuhle to?

— Co? Dítě! Vždyť přece vidíš.

— A jak sem přišlo to dítě?

— Co se ptáš? Jako by ženatí lidé nesměli mít děti! To by bylo pěkné!

— Nu, a jak staré je to dítě?

— Jak je staré? Dva roky a tak něco.

Co jsem měl dělat. Tak pichlavě na mne hleděla, že jsem raději umkl. Vrátil jsem se

do velké světnice, kde čeládka stála kolem kamen a šeptem hovořila o mém příchodu.

— Zavolej chasníka! — pravil jsem k děvečce.

— Snad Kašpara? — tázala se.

— Kašpara!

— Tine a ty, Toníku — pravil jsem chasníkům — připravte se trochu. Snad víte, jak se vyhazuje člověk, nepohodlný člověk přes prah, o kterého ve stavení nestojí?

— Já bych již věděl! — zasmál se Tine a ústa se mu rozšířila téměř až k uším.

— Také já o tom něco slyšel — zvolal Toník.

— Tož mi budete pomáhati?

— Sotva se dočkáme! — odpověděli oba.

V tom přihrnul se do světnice poctivec Kašpar; byl všecek rozlícen.

— Který čert mne již opět obtěžuje, umazaná čeládko? I dobytek má rád pokoj, když chce spáti, a vy ho nepřejete poctivému člověku. Co je to zase?

— Jen zvolna, Kašpare! — promluvil jsem.

— Co jsi ty za tuláka? — spustil na mne. — Kdo dovolil, aby tací lidé směli zůstávati přes noc?

— Tine a Toníku, jste připraveni?

Oba odpověděli: — Jsme připraveni!

— Vezměme ho tedy!

A chytli jsme ho a on se dostal ihned do víru, když jsme ho tahali a smýkali po chodbě.

— Nyní víš, že přišel hospodář z Ameriky! — zvolal volák.

— A nyní také víš, že se nebudou více pro tebe vařiti knedlíky v Brentačově chatě.

Tak zvolal chasník Tine.

A strkali a smýkali jsme jím, že se mu musila točiti hlava. On mezi tím se vzpíral a klel. Na to se však ihned ztišil, neboť jistě poznal mne, hospodáře chaty. A strkali a smýkali jsme jím až k domovním dveřím a tam jsme mu teprve vydatně pomáhali, aby co nejdříve se dostal na čerstvý vzduch. Za ním jsme pak přirazili a zavřeli dvěře, ale on v temnotě noční mlčel a ani hlasu ze sebe nevydal. Choval se jako myš v kostele. Druhého rána nebylo ho nikde viděti, zmizel jako jinovatka před sluncem. Vidíte, tak nadešla moje hodina.

Když jsem se vrátil k ženě, zavřela se tato do své světnice a na moje volání se ani neozvala, ani neotevřela. Také dobře. Co jsme si měli pověděti, to si můžeme říci druhého dne. Spal jsem tedy první noc v seně na stáji a dobře bych byl spal, kdybych byl neměl růz-

ných snů, ve kterých mne tlačila nějaká zlá můra. A ta můra měla podobu těžké, železné kolébky a na zemi pod ní jsem ležel já a nade mnou se neustále kolébala těžká, železná kolébka. A to není žert, milí přátelé.

A soužila mne starost, neboť jsem se netroufal tázati lidí, aby se mi nevysmáli, však víte, jak to bývá. — Co bys se dotazoval v sousedstvu — myslím si — vejdi k panu faráři, tam jsou křestní spisy, tam zviš nejspodněji co a jak!

Na večer — bylo mi totiž za světla hanba — přišoural jsem se na faru a rychle, aby mne nikdo neviděl, mrsknul jsem sebou po schodech vzhůru, kde bydlel pan farář Jiří. Byl to hodný pán a měli jsme ho rádi, ačkoliv byl občas zhurta nakvašen. Chodil téhož večera po chodbě a kouřil z veliké dýmky, tak že vše kolem něho bylo zahaleno dýmem.

— Co dobrého, Brentači? — tázal se.

— Nic dobrého, pane faráři! — odpověděl jsem. — Snad se mi dostane něčeho dobrého zde u vás!

— Tu možno dostati špatné i dobré.

A pan farář se velmi vlídně usmál, tak že jsem mu opravdu důvěřoval.

— Co si tedy přeješ, Brentači?

Pohlédl jsem ku stropu a povídám: — Učinil jsem v Americe nějaký slib a ten bych rád vyrovnal, ježto nechci býti svému pánu Bohu ničeho dlužen, což je ostatně zrovna tak těžké, jako když je člověk dlužen lidem.

Když jsem vše zapravil, tu mi pan farář přál „Dobrou noc!“

Ale neodcházel jsem a opět jsem se podíval ku stropu a pravil: — Ještě bych rád něco věděl, jestli vás neobtěžuji! Mám dítě...

— Máš dítě! — spustil pan farář a vypustil husté oblaky dýmu kolem své tváře. — Máš dítě, Míchale! K a ž d é dítě jest darem božím, Míchale, neboť jest to nevinná bytost, nad kterou máme míti milosrdenství.

— Nic neříkám — odpověděl jsem na to — vše jest dobré a poctivé, jak pravíte, pane faráři. Nu, ale přece bych rád věděl, jak je staré to moje dítě, ježto jsem byl v Americe, když přišlo na svět; a to mi povězte!

— Milá duše! — pravil s údivem pan farář — kde bych ti mohl nazpaměť pověděti něco takového. Vždyť přece víš, kolik dětí mi přijde každý rok na faru.

— Tož otevřte křestní knihu!

— Milerád bych ji otevřel, ale nemám ji doma. Milostivý pan biskup psal, že musím

dáti všechny staré křestní knihy znova převázat. A také naše vážou v Lublani. Jakmile je dostanu nazpět, pak tě ihned zavolám, Míchale. Pak vše dopodrobna prohlédneme, abys věděl, že je vše v nejlepším pořádku, neboť něco jiného nechtěl bych nikterak do knihy zapsati.

Musil jsem odejít s prázdnýma rukama. Ale věřte mi, půl léta na to chodil jsem každé neděle k panu faráři, zdali již došla kniha z Lublaně. Ale stále ji ještě v městě vážali a pan farář mně nemohl přesně a věrně odpovědět, ačkoliv sousedé dostávali výtahy z křestní knihy, kdykoliv je žádali. Pan farář měl dobrou vůli a k vůli mému domácímu klidu myslil, že bude nejlépe, když zůstanu v temnotách. Pak jsem zvěděl vše dopodrobna a více jsem se nechodil poptávat po křestní knize.

Míti něco, co není tvoje, co však má celý svět za tvoje, to je zlá, pekelná věc. A žádná paměť vám nic nepomáhá, každá věc vám je odporná a celý svět zdá se býti takový, že by člověk nejraději na něho naplil. Zkrátka: čert v tom je, a co bych vám říkal, vždyť víte, že jsem na tom všem sám vinen. Kdo by pracoval, když mu bídák slídí kolem rohu. A skutečně, opustil jsem veškerou práci a chodil jsem raději do hospody, kde se točilo víno.

A to jediné jest lékem, stvořeným pro takové lidi. Co nám vzal Bůh na jedné straně, dává nám na druhé. A pili jsme je, až byl celý stůl mokrý. Když přišla pro mne ona, tu jsem ji přivítal slovem i pěstí, tak že ji přešla brzy chuť za mnou lézti. Doma se však na mne vymstila a pořádně mne několikrát zmlátila a ježto jsem byl vinen, nemohl jsem se brániti. První dny mi to bylo něčím neobyčejným, později jsem však tomu přivykl a myslil jsem si: — Jen tluč, já pak budu pít!

A počal narůstat dluh, z chléva mizel dobytek, stavení stávalo se jaksi umazané a roztrhané, ježto je nikdo neopravoval. A poněvadž se z pozemků nic nechtělo odprodati, musila ona ustupovati se svým věnem a konec konců byl, že bylo dluhů před věnem tolik, že stavení nemělo již ceny. Nějaký čas se to protloukalo, až pak vše najednou dostalo se do prodeje a já musil z Brentačeviny ven a nyní jsou tam lidé cizí. Téhož dne, když jsme se stěhovali ze stavení, byl jsem skoro právě tak vesel a spokojen, jako onoho večera, kdy jsem vyhodil Kašpara domovními dveřmi na dvůr.

Co jsem měl jiného dělati? K čemu pak bych šetřil, když nemám svých dětí?

To bylo mé manželství.

A plačtivý Míchal vyrval ze země hrst mechu a skřípal zuby a slze draly se mu z očí, ježto byl vinen i nešťasten.

*

Druhého dne pak jsme měli překrásný lov a dva tetřevi spadli nám s haluze, kde pěli píseň lásky. Láska jest nám všem k záhubě, nejen zvířatům, ale i člověku.

—

Mladá leta.

Již několikrát jsi chtěl, drahý příteli, věděti, co mi vlastně tak záhy rozbrázdilo moje zachmuřené čelo mnohými vrásky; proč mi pohaslo předčasně oko a tělo mé proč se předčasně schýlilo. Nikdy ještě neodhalil jsem nikomu hlubiny svého srdce, nikdy jsem dosud nikomu neotevřel nejskrytější záhyby své duše, neboť jsem nechtěl vzbuzovati úsměv lidí, aby ve své mělkosti na mne neukazovali, opovrhující mojí upřímností, řkouce: „Hleďte ho — chudáka!“

Ale tobě, předrahý můj, budiž odkryto moje srdce, neboť vím, že ti nezahraje na ústech smích, ale že řekneš soucitně: „Mnoho jsi vystál!“

Kolikrát jsme chodili pospolu v přátelské náladě po lublaňských stromořadích a pohlíželi na mihotající se hvězdy a cítili, jak pod

námi usnula země a ukolébala se ve sladkém snění. A tenkrát jsme s oduševněním chválili život, jako by byl krásný a veselý.

Nevím, zdali si ještě vzpomínáš, že jsme kteréhoš večera mluvili také o tom, co vlastně dodává životu největšího půvabu.

— Bolest, neboť ona mu dodává právě posvátnosti — pravil jsem.

Němě jsi přisvědčil, maje za to, že přítel tvůj mluví ze zkušenosti.

Bůh sám ví, kam tě život uyrhne. Ale když do něho vstoupíš, přesvědčíš se brzy, že jsi vstoupil do jezera bolů. Ale nechť srdce tvé nezoufá; rozhlédni se po širé zemi a pomysli si, že jich zde trpí na miliony a miliony a vzpomeň si — na mne, zemřelého, který jsem tolik trpěl, že mi záhy pohaslo oko a že se schýlilo předčasně tělo mé.

I.

Ty, příteli, neznáš krásné slovinské země v jich nitru. Jediná Lublaň rozhrála ti duši svými stromořadími a hezkými dcerami německých úředníků. Ale skrytých jejich dolin, bystrých pramének, šumících potoků a temných lesů nikdy jsi nespatri! — A snad by

ani neměly tolik vlivu na tvoje city jako na moje, neboť jsi viděl zajisté jinou, jestli ne krásnější, tož aspoň pyšnější přírodu.

Viděl jsi krásné kraje porýnské, kde byla tvá kolébka; viděl jsi nádherný Rýn, který valí mohutné své vlny mezi vínorodými horami a v jehož jasném zrcadle shlížejí se bílá města a staré zříceniny.

Budiž pyšen na své rodné kraje! Ale věř mi, kdybych měl vzdáti chválu nevyzpytatelnému osudu, pak jsem mu nejvíce povděčen za to, že jsem se zrodil ve slovinské zemi — uprostřed malého, čilého národa.

Ano, skoro uprostřed něho; na úpatí zelené hory, — na kraji přívětivé doliny.

Uprostřed stinných šmrků zdvihá se do výše elegantní zámek, majetek hrabat **. Sem přijíždělo panstvo mnohokrát k letnímu pobytu.

Vedle zámeckého stavení rozkládá se překrásná zahrada a rozsáhlý park, jež svlažuje bystrý potok, vyvěrající v jeho středu dosti silným tokem ze země. A ve skutečnosti je to útulný kouteček slovinské země, jež příroda ve veselém okamžiku vytvořila.

A zde jsem se zrodil já. Můj otec byl správcem tohoto malého majetku.

Z dětských let pozůstalo velmi málo v mých vzpomínkách. Vychovávala mne bledá, churavá žena, moje — matka. Otec zacházel s ní krutě a se mnou nevlídně. — Čas ten minul; a ještě nyní mne u srdce bolí, když si na to vzpomenu.

V brzku opustil jsem tichý zámek a odešel do škol; dostal jsem se na gymnasium a universitu. — Jak jsme tenkrát žili, víš velmi dobře. Upřímně i lehkomyšlně pili jsme z kalichu života a nevšímalí jsme si, že jsme vssáli do sebe jen sladkou pěnu, která zakrývala hořkost nápoje.

Již mnoho let neviděl jsem domov svůj — až jednoho jitra napadla mne myšlenka na tento domov a zároveň mne opanovala touha jej spatřiti. Za krátko byl jsem na cestě. Ze střediska slovinského — z bílé Lublaně, kráčel jsem kteréhos jarního dne po bílé silnici ku svému domovu.

Slunce právě zapadlo, když jsem spatřil otcovskou střechu.

Po trávníkách ozývalo se bzučení nezčetných hmyzů a soumrak kladl se na okolí. Tu a tam dolehl ke mně hovor vracejících se z pole pracovníků; občas zabučel skot aneb se rozřehal z pastvy jdoucí kůň.

• Kráčel jsem zvolna domovskou vsí; nepoznával jsem již ani starých chudých chat. Ani človíčka jsem nepotkal a myslím, že mne nikdo ani neuviděl, když jsem na druhé straně opustil tichou vísku a v několika krocích dostihl do svého domova.

Temné stavení stálo tiše v hustém stromoví. Před vraty seděl otec můj — samotný.

Jak sestárnul! Vlasy mu vypadaly a vysoké čelo jeho vykazovalo mnoho vrásků. Kouřil z dýmky a díval se před sebe do prázdnoty a temna.

— Dobrý večer! — řekl jsem, vstoupiv před něho.

On odpověděl příkře na můj pozdrav.

— Co si přejete, pane? Zde dostanete těžko noclehu!

Příteli! Svého syna již nepoznal.

— Což mne neznáte, otče? — pravím.

— Oj, tys to, Ivane? — pravil lhostejně. — Přicházíš právě v nevhod. Nyní mi budeš překážeti, neboť jest hnízdo přeplněno pánstvem.

To bylo vskutku příznivé uvítání! Patnácte let uplynulo — a on se nezaradoval, když jsem jej navštívil.

— Kde je matka? — tázal jsem se zamklé.

— Matka? — což ještě nevíš, že již dávno zemřela?

— Zemřela?

Málo jsem ji znal a jen temně stojí její podoba před mou duší; ale přece se mi zdálo, že jsem s ní mnoho ztratil. Polily mne slzy.

— Umřela? A vy jste mi ničeho nepsal!

— K čemu to? — pravil suše — co by ti to bylo pomohlo? A také jsem ti nechtěl kaliti příjemný život, ve kterém jsi se zajisté na universitě ztápěl. Ha, ha! Není-liž pravda? Krásný to život v takovém městě. Znímám to sám velmi dobře.

Co jsem měl odpověděti? Mlčel jsem tedy; a příteli, v srdci jsem cítil tenkrát po prvé, že jest život — utrpení.

II.

Když jsem se druhého dne probudil, stálo již slunce vysoko na nebi. Dlouhá cesta a vlašné přijetí: vše otupilo mé duševní i tělesné síly.

Vstal jsem a vstoupil do otcovy světnice.

On opět kouřil z dýmky a prohledával nějaké knihy, snad svoje účty.

— Dlouho spíš — pravil — děláš-li to tak na universitě, pak ti na kolegia nezbyvá mnoho času.

— Dlouhá cesta mne unavila — odpověděl jsem, načež jsme chvíli mlčeli.

— Ty's nyní u mně — podotknul znovu — ale zde jsou ještě jiní hosté, ale skuteční páni zámku: milostivý pan hrabě, paní hraběnka a komtesa; myslím, že tě očekává nepříjemná povinnost, abys se ukázal celé té chamradi a řekl jim, jakým právem bydlíš zde, v tomto hnízdě. Cha, cha, jakým právem — ano dobře jsem řekl, jakým právem?

Tenkráté jsem ještě neporozumněl oněm nejasným slovům; ale později v těžkých dobách, byly mi objasněny — hrozně objasněny.

Ty také víš, že universita není přítelkyní aristokratů a také tehdy jí nebyla. Heineovy, Schillerovy a Grabbeovy spisy četli jsme tehdy také, rozumí se pošeptmo, jen tak pro zábavu: nezbyvalo nám jiného, nežli povrchní, demokratické svobodomilství.

Tenkráté mi zabušilo srdce, když mne otec zavolal krátce před dvanáctou hodinou k sobě.

Stoupali jsme pak vzhůru po schodech a opět dlouhou galerií do panských pokojů.

Kolem po stěnách visely špatně malované podobizny někdejších pánů a jich žen.

Přišli jsme ke dveřím.

— Nu jen vstup dovnitř! — pravil otec.

Musil jsem dosti plebejsky vstoupiti; při mém vstupu vypadla staré hraběnce kniha do klína a panu hraběti svezly se z nosu brejle, jimiž se díval do nejnovějších časopisů.

Já i otec jsme se hluboce poklonili.

— Milostivá paní hraběnko a pane hrabě — můj syn z university.

Milostivá hraběnka zvedla knihu a pan hrabě upravil si na nose brejle, načež si mne prohlížel od hlavy až k patě.

— Váš syn, pane správče?

— Můj syn, pane hrabě!

Jakýs podivný úsměv přeletěl přes ústa milostivého pána, když kladl tuto otázku svému správci.

— Sedněte si, pane Karle, sedněte! — pravil pak ke mně.

— Jaký je život ve vašem městě, pane Karle? — začal, když jsme usedli.

— Náš život, pane hrabě, — pravil jsem — je dosti dobrý.

— Jak to?

— Tam se nyní šíří očividně vzdělání mezi nižšími stavy a to nám slibuje lepší budoucnost, nežli byla naše minulost, pane hrabě!

Příteli, tu bys měl viděti dva obličejy — obličej mého otce a pak pana hraběte. Na prvním svraštilo se čelo a trochu těch vlasů na hlavě se téměř zježilo; ježto seděl blízko mne, manevroval loktem, aby se dostal se mnou v dotyk. Ale to se mu nepodařilo, a proto vyvstal mu pot na svrašťelém čele.

A což teprve pan hrabě.

Dlouhý jeho obličej prodloužil se ještě více, ústa se mu otevřela a brejle chtěly opustiti opětně své ustálené místo.

— Mezi nižšími stavy? — vzdychnul — myslíte tedy, že bude lépe.

— Dějiny posledních desíti let — bylo to několik roků po pařížské červencové revoluci — poučují nás o tom dostatečně.

— Dějiny! Vy se odvoláváte na dějiny? Víte, mladý pane Karle, co jsou v mých očích dějiny? Slyšte! Dějiny jsou nepotřebné čmáranice uplynulých nesmyslů, které nám přináší nepotřebné revoluce, trhá oltáře, boří kostely a způsobuje vůbec všechny špatnosti. Oj, kdyby jen člověk neměl tolik vzpomínek, aby

nevěděl více, co stalo se včera; žil by šťastně a klidně.

— Hi, hi! — usmíval se nosem podle mne sedící otec můj, — mluvíte skutečnou pravdu, vysoce milostivý pane hrabě. Co byste si všímal minulosti? Co mně je nyní po tom, že byla před desíti lety dobrá úroda, když je letos špatná a slibuje mi strádání přes zimu?

— Tak je to, pane správče! — pravil hrabě.

— Trochu je to pravda, ale jen trochu! — pravil jsem já; — ve skutečnosti jest naše země nivou a lidský rod na ní jest obilím. A zůstaňme při zemědělství. Naši otcové obdělávali roli jinak nežli my a proto měli menší výsledky. Minulost nás tedy učí, nalézti jiných systemů, aby se dospělo k většímu výsledku. Tedy již zde jest prospěch dějin patrný, a lépe snad jest ve věcech ještě menších.

Tak a podobně se hovořilo. Pan hrabě mluvil rád a mnoho.

— Řekl jste nám dosti pěkných slov — pane juristo! — pravil konečně hrabě, suše se usmívaje. — Ale vy jste fantastikem. A ujišťuji vás, že dříve zemřete, nežli se vám vyplní jediný z vašich snů.

— Člověk jest stvořen beztoho jen pro sklamání!

— Opětná fantasie, pane Karle! Vezměte jen do ruky poutnickou hůl a jděte od vesnice k vesnici a ptejte se kolem; je-li deset jen spokojeno s vašimi návrhy vzdělavacími, můžete být spokojen. Chachacha!

A opět se suše usmál.

Vysokými okny bylo slyšeti zvonění poledne a sluneční paprsky svítily jasně do komnaty.

Vstali jsme a poroučeli jsme se.

Ukláněli jsme se s jakousi nepřirozenou přívětivostí.

Když se byl otec ještě asi pětkrát poklonil, protáhli jsme se šťastně dveřmi.

Venku pak si otec stíral zapocené obličej a hluboce si vzdychnul řka: Můj drahý! Dosud jsi se nenaučil, jak se třeba zachovati ku šlechticům.

III.

Po parném dopoledni dostavilo se rovněž parné odpůldne. Otec kouřil z dýmky a pak účtoval. Nemluvil mnoho a já se počal v osamělém zámku nuditi. Opustil jsem tedy zachmuřenou a pustou světnici a vyšel si do

zahrady. Zde nemohl jsem si nikterak připomenouti, jak to zde kdysi vyhlíželo. Vysoké stromy pohybovaly svými haluzemi, plnými ruměného květu a kvetoucí záhonky šířily příjemnou vůni ve chladivém stínu.

Vesel kráčel jsem po pískových pěšinách dále a dále, kam mne cesta vedla.

Dospěl jsem do parku, kde rostlo temnozelené boroví a košaté bukoví.

Z dálky zahlédl jsem — a pravím ti, příteli, s jakousi nevolí — ženskou postavu, jež seděla pod košatým stromem. Četla knihu.

Vyhnouti se, nebylo možno, neboť byla již pozvedla hlavu; ostatně ani jsem tomu nechtěl, neboť tenkrát nebyl bych býval dal za celý svět dámě na jevo, že se jí bojím.

Kráčel jsem tedy mužně směrem k ní.

Zcela chladně — vždyť víš jakými barbary jsme tehdy byli — jsem ji pozdravil, avšak ona neučinila podobně. Blahý úsměv přeletl ji přes ústa a zlehka zvedla bílou svou ruku.

A nyní, příteli, nebudu ti líčiti, jaká byla ta žena; věř mně, že byla — překrásná.

Zvedla poněkud malou svoji ruku a ve smějících se ústech objevila se celá řada sně-

hobílých zoubků. Po té odložila knihu, ze které byla četla a pravila:

— Ach, to je demokrat, pan Karel, není-liž pravda?

Jaký byl ten hlas, příteli, to jsem již zapomněl, — to už jsem dávno zapomněl!

Byl jsem tak spleten, že jsem jí ani nemohl odpovědět, pouze němě jsem se uklonil.

— Oj pane — pravila — nemyslete jen, že jsem tak přísná aristokratka, abych se zarazila před vámi, demokratem.

A tu se smála tak něžně, och tak sladce! Ale i její smích mi vymizel již z paměti.

— Komteso, obávám se, že vás vyrušuji!

— Myslíte na knihu? Ach, pane, věztež, že ji čtu jako aristokratka, pouze ze žertu! Ale občas je mi i ten žert tak nudný, že mám dlouhou chvíli. A také tento okamžik jest podobný.

Zdálo se mi, jako by si chtěla tropiti žerty, proto však usedl jsem přece jí naproti na druhé lůžko pod košatým bukem.

— Komteso, není mi dovoleno otázati se, jaké čtivo máte v rukou a čím se bavíte?

— Co čtu, pane? — Šekspíra.

To byl začátek; již zíralo mi v ústrety zřídlo estheticko-literárního rozhovoru.

— Jak soudíte o Šekspíru? — uchopila se opět slova.

— O Šekspíru? — odpověděl jsem bážlivě, — na to jest vůbec těžko odpovědět.

— Nu, abych vám usnadnila otázku, jaké mínění máte o Richardu II.? Není-liž to hanebná ukázka muže? Není-liž to důkaz, jak hluboko může klesnouti právě mužské pohlaví.

— Opravdu komteso! Ale jestli jste mi to chtěla povědět proto, abyste postavila zároveň druhé pohlaví do lepšího světla, pak vám nemohu přisvědčiti, ačkoliv bych rád. Richard, to je veliké drama, které, jak se mi zdá, jest napsáno ku slávě pevné mužné vůle.

— Vy tedy považujete pevnou vůli v ničemnosti za slávu? Máte-li vy demokraté taková hesla, pak nás těžko přemůžete, nás aristokraty — dodala pátravě.

— Nebuďme tak příkří — odpověděl jsem — povězte mi, komteso, zdali se vám tu a tam mezi čtením nezželelo, že tak pevný charakter — zmizel beze všeho plodu; nelitovala jste, že příroda neobdarovala aspoň někoho spravedlivého takovými dary?

— Zajisté, zajisté!

— A taková přání — pokračoval jsem a šťastně se vpravil do estheticko-literárních problémů — chtěl Šekspír právě vzbuditi a ukázati na zrcadlo, ve kterém by se lidstvo mělo občas zhlížeti. A že si k tomu nevybral počestného junáka, znal zajisté předobře vlivy, které vládnu lidským srdcem. Komteso, budu-li po světě vůkol kázati: buďte spravedliví — svedu toho málo, anebo nic. Řeknu-li však: Hleďte, tento si počínal špatně a vedlo se mu zle; onen učinil bohatých darů, ale bídě zahynul, síti budou do úrodné půdy.

— S Richardem — pokračoval jsem hrdě — mluvil Šekspír k mužům, kteří mají nezměrných darů, aby jich tedy obraceli k dobrému, jinak že zhynou bez ovoce. A pravím vám milostivá komteso, — dodal jsem se studentskou předpojatostí — kdybychom si byli toho lépe vědomi, že je svět náš a že jsme my to, kteří zdržujeme zemi v jejím pokroku, pak by musilo býti skutečně lépe.

Komtese blýskalo se při těchto mých slovech oko hněvem a ona odpověděla příkře:

— A žena? Co je pro vás žena, pane demokrate?

— Žena, komteso, má jedinou úlohu, stí-
rati nám znoj s upoceného čela.

— Tomu vás učí také Šekspír?

— Také! Vždyť tak přisvědčivě praví,
jak měkká a nestálá ubožačka jest — žena,
když jest odkázána sama sobě. Komteso, která
osoba se vám zdá býti slabší, zda Richard
nebo Anna, která se poddá v lásce onomu hr-
batému člověku u rakve svého muže, jež byl
onen člověk zabil?

Komtesa neodpověděla. Vstala a odhodila
knihu do písku a pravila pobouřeně: — Vy,
pane Karle, stal jste se velmi nezábavným.

Po té zmizela.

— Hleď, můj drahý, takový jsem byl ten-
kráté: živý a upřímný. Ty nazveš jednání mé
barbarským a máš pravdu. Ale já jsem ten-
kráté večer kráčel oduševněn k zámku, raduje
se z vítězství nad komtesou.

IV.

Uběhlo několik dnů. Žil jsem pro sebe a
chodil do vsi a do jejího krásného okolí; zá-
meckému parku jsem se pečlivě vyhýbal. Ale
čas pomalu ubíhal a nezbyvalo mi jiného, nežli
hledati kratochvíle opětně v zahradním stínu.

A opět jsem seděl pod košatým bukem a díval se, jak sbíraly včely med po kvetoucích záhonech. Ubohý Šekspír ležel dosud stále v písku na pěšině, kam jej byla zahodila nemilosrdná ručka. Komtesy zde nebylo. Vztáhl jsem ruku a zvedl jsem knihu a tam kde byla otevřena počal jsem čísti a ztápěje se v překrásnou poesii.

Lehké kroky a šumění hedvábných šatů probudily mne ze snění. Zvedl jsem hlavu. Předě mnou stála komtesa a její veliké jasné oči byly na mne obráceny.

— Komteso — pravil jsem, vstávaje — dovolíte, abych vám podal knihu, kterou jste zde zapomněla.

— Díky, pane!

To pravila hlasem, který neprozrazoval v ničem ani přívětivost ani nepřízeň. Po té usedla mně naproti do stínu.

— Jak to, že vás není nikde viděti, pane Karle?

— Proč nepřicházím do zahrady?

— Ano, proč nepřicházíte sem — odpověděla zamlkle.

— Téměř jsem si netroufal, neboť jsem byl pohněval její královnu.

— Oj, pane Karle! — pravila něžně. — Skoro bych vám neměla věřiti, myslím spíše, že jste příliš hrdý. Proč jsou nynější demokraté, ač-li se nemýlím, často více hrdými, nežli nejzarytější šlechtici?

Příteli, zdali pak nepromluvila slova téměř pravdivá?

— Ale nechovejme se k sobě nepřátelsky — pravila na to vesele. Vstala a chtěla jíti dále. Víš, že jsem musil také vstáti a jíti s ní. Kráčela živě podle mne a hovořila jako nevinné dítě, ale přece jen překrásně a duchaplně.

Vedle cesty rostl šípek a na jeho vrcholi vykvetl nachový květ.

— Hleďte, pane Karle, jak krásný to květ! — A ukázala na divokou tu růži a obrátila ke mně svoji tvář.

— Vidím jej, komteso.

A postoupil jsem, abych utrl květ. Bylo to však nesnadnější, nežli jsem mínil. S obtíží sehnul jsem prut, při čemž se mi zabodlo trní do masa a když jsem jí přinášel nachový květ, tekly mi z ruky krvavé krůpěje a padaly na zem. Srdce se jí při tom sevřelo.

— Oh, pane Karle, jak vás miluji! — zvolala.

Po té vzala hedvábný šáteček a obvázala mi jím raněné prsty.

Děkoval jsem jí a ona se zarděla, jako by si byla vzpomněla, že učinila cizinci více, nežli byla směla.

A, milý příteli, tenkráté také mně padla jiskra prvé lásky do mladé duše, a v zahradě té vykvetl květ, který měl více trní, nežli vonících lístků.

Příteli, na světě jest tolik kontrastů! A kdybychom vedli spor o to, zdali je přísloví „ve zdravém těle bývá i zdravý vzduch“ — pravdivo, aneb jen prázdnou smýšlenkou, chtěl bych poukázati na sta a sta okolností, že onen mudřec, který první vyřkl ono přísloví, lhal.

To bylo zvláště patrné na panu hraběti Marii Josefú. Hospodařil tu na malém dvorci, jakožto zemský hejtman na odpočinku. A jaká to byla osůbka! Úplně shrbená, bez vlasů, oblečená v oblek, který se nosil za císaře Josefa; opravdu vyhlížela směšně. Budiž mu země lehká! A přece v něm bývala dobrá, ušlechtilá duše, obdařená nejkrásnějším vkusem. Nejkrásnějším výtvozem jeho fantasie byla zahrada při malém dvorci.

Zde také pilně pracoval a se trdil, až se mu řinul pot s čela.

Chodil — jak mi vypravoval starý zámecký sluha — hbitě sem a tam, rozkazoval, nařizoval a zlobil se a když se nejvíce zlobil — nebudeš ani věřiti — také zaplakal.

Bůh budiž šlechetné jeho duši milostiv. Nežil na světě příliš dobře. Již tenkrát zažil dosti výsměchu, když vlácel svoje křivé údy po písčítých stezkách, když hotovil drahé bruselské krajky, když brázdil písek malým rapírem aneb se ovíval svým třírohým kloboukem. Tenkrát se smálo vše. I jeho služebníkům křivila se smíchem ústa.

A přece dokončil krásné dílo, zahradu u svého malého dvorce.

Příteli, zde je na tisíce květů; zde dýchají líbezná vůně a pestré barvy třpytí se zde v nejživější různosti. Jest to vůbec malý, krásný ráj.

Uprostřed zahrady pramení se potok a teče dále mezi skalami. Kolem zastíňují jej košaté stromy a na jeho březích kvetou překrásné nezabudky.

Nemysli však, že ušlechtilá duše hraběte Marie Josefa zapoměla na tento kout.

Do tvrdé skály dal vytesati prostornou jeskyni. Příjemný chlad vane uvnitř, když venku připéká úpal slunce a málokterým

svým paprskem vnikne do soumraku jeskyně.

Zde je lavička z mechu, měkká a vábná. A ulehneš-li na ni, když úžeh sluneční pálí a listí před jeskyní šepotá a slyšeti kлокotání potoka z dálky — zavíráš oči a spánek tě ukolébá ve své náruči. Teprve chladné jitro tě probudí nebo milá píseň kлокotajícího sivaika, který si zvolil klidný háj vedle potoka za svoje obydlí. Vystoupíš-li z jeskyně, vzejde ti slunce mezi blízkými vrchy v ústrety a pozlatí zem, abys měl radost ze života.

Není-liž hoden naši chvalořeči starý hrbatý hrabě Maria Josef?

*

Tichý soumrak mne obklopil, když jsem vstoupil z jasného světla dne do skalnaté jeskyně. Zrak vypověděl mi službu v tomto polotemném prostoru. A jako ve snu spatřil jsem na mechovém sedátku — komtesu Marii.

Můj drahý! Teprve nyní sděluji ti její jméno.

Ležela na mechovém sedátku jako víla bystrého potoka, který šuměl nedaleko.

Spala.

Tiše jsem přistoupil. Malé to tělo leželo jako mrtvé a pouze ňadra její mocně se dmula.

Já se lehce sklonil a přitiskl ústa na horkou její tvář.

Její jasné oči se otevřely, a já viděl na dno její duše. Po té vyskočila jako plachá srna.

Klesl jsem na kolena a pravil:

— Komteso Marie, odpusťte mi moji smělost.

Ona dlouho mlčela; zdálo se mi, že věčnost zvedá svoje peruti nade mnou, nad ubohým smělcem.

Příteli! Po dlouhém mlčení mi odpustila.

V.

Po této události uplynulo mnoho dní a nadešla chladná jeseň.

Vichr ohýbal stromy; potok hučel hřmotněji ve svém korytě a ubíhal rozčeřen v dálavu. Po nebi vláčely se černé oblaky a hrozily deštěm.

Stál jsem pod silným smrkem a byl jsem hluboce zamyšlen.

Předvídal jsem, že tu nelze více ani žíti ani zůstatí.

Loučení, loučení.

Opravdu, přežalostné slovo. Příteli, proč jest tak málo lidem dopřáno, těšiti se z dokonalého štěstí. My, chudáci, kteří jsme se zrodili mezi slzami, což nemáme na štěstí ani práva? Snad proto ne, poněvadž naše narození bylo také naším neštětím? Zdali pak jest osud také aristokratem?

Jednou se dotkla sametová ručka mých rozbouřených tváří.

— Marie!

— Tak zamyšlen, příteli?

— Odpusťte, komteso! Byl jsem vskutku zamyšlen a myslil jsem na hodinu našeho rozloučení, která se v brzku přiblíží.

Její líce zůstalo mrtvolně bledo a všechny síly ji opustily, tak že by byla jistě klesla na zem, kdyby ji nebyly objaly moje ruce. Hlava jí klesla na moji hruď a ona počala hlasitě plakati.

— Moje drahá! Vždyť opět přijdu!

— Tedy pryč odtud? A já měla za to, že mne miluje a že zůstane stále u mne.

O té naivnosti!

— Duše zlatá, přijdu opět a pak tě vezmu s sebou.

— Opravdu?

A slze stékaly jí s tváří.

V témž okamžiku dopadla něčí těžká, hrbatá ruka na mé rámě a když jsem se obrátil, patřil jsem do očí starému hraběti. Ale tvář jeho nejevila rozhorlení, ale spíše slitování mihlo se na širokých jeho ústech, když vzal komtesu za ruku a pravil tiše a klidně:

— Příteli, — to je — tvoje sestra — pokrevná sestra!

Zůstal jsem ohromen jako kámen.

To vysloviv, vzal do náruče omdlávající dívku, a rychle se vzdálil.

A potok šuměl a vichr bouřil. Těžké kapky padaly s oblak a chladily mou roznícenou tvář.

Nevěděl jsem ani, co se to vše stalo.

Vše zdálo se mi jako sen.

Blouznil jsem, rval jsem si vlasy a proklínal svůj rod.

Byla již tma, když jsem přišel domů.

— Pozdě přicházíš, synu můj!

— Váš syn?

Avšak duše správceva zůstala klidna a on pravil:

— Haha! Vždyť jsem to věděl, že to musí jednou na světlo boží. Haha! Bratře, nyní budeme žalovati, dlouho žalovati, aby-

chom si zjednali svoje právo. Haha! mám papíry! —

Po těch slovech vyběhl jsem ven do temné noci . . .

Vstoupil jsem opět na universitu a počal zde bojovati pro svou budoucnost. A přestál jsem vše a vlastním přičiněním stal jsem se tím, čím jsem dnes.

Není to zrovna mnoho, ale mohu říci, že jsem — živ.

*

Tážeš se, zdali jsem ji kdy ještě spatřil? Bylo to roku 18 . . .

Jaro minulo. Tu a tam bylo viděti ještě některý květ v lublaňských stromořadích.

Večer zahalil okolí svým soumrakem a po dlouhých procházkách pohybovalo se množství lidí. Také já jsem se uchýlil sem, opustiv zaprášenou písárnu.

Zamyšlen chodil jsem sám a sám po písčité pěšině.

Procitl jsem teprve tehdy, když jsem šlápnul na dlouhý šat dámy a když se nad tím rozhorlil její starý průvodčí.

— Odpusťte paní! — zabručel jsem uleknut. —

Starý pán však kráčel dále a pravil pouze tiše:

— To je pan Karel!

A ona se také ohlédla. Byla to ona!

Příteli, jaký to byl obličej! Byl dosud krásný, ale bledý, tak podivně bledý, že mne zbolelo srdce. A z očí jí zírala žalost, aneb — Bůh ví, je-li to pravda — šílenství.

Tedy dosud žije, ale já ji nikdy nevidám. A je dobře tak!

Ano, příteli! Grabbe má pravdu, když tvrdí, že lidské srdce jest stvořeno proto, aby bylo rváno. Ano, rozerváno! A právě přesvědčení o tom udržuje nás zpříma jako vichr, tak že neumdléváme, dokud nás zákon přírody neskruší ve prach rodné země.

Můj syn.

Starý Antonín Kymovec byl po celý čas svého života velikým chudásem na zemi. Po svém otci zdědil roztrhanou chalupu a kus rozervané nivy tam nahoře na Rebře, tak že se musil těžce namáhati, aby si vydobil kus vezdejšího chleba.

Když pak se oženil, tu jej náš Pán Bůh obdařil takovou ženou, že mne ještě dnes hrůza obchází, když na to vzpomenu. Při práci mu téměř v ničem nepomohla. Ve stavení mu ukradla, nač přišla. A to, co mu ukradla, často propila v kořalce. A když se Antonín večer z těžké práce vracel domů, nacházel zhušta slabší polovici svého manželství v příkopě nebo ležící uprostřed silnice.

Vesské děti pak, křičíce, poskakovaly kolem ní. Ale on shovívavě zvedl ji vždy na své rámě a odnesl ji do chalupy a odpustil — neboť byla matkou jeho dítěte.

A když ji odvedla smrt a když jsme ji zakopali do červené hlíny tam nahoře u svatého Vavřince, stál Antonín Kymovec stranou, žalem zdrcen a po tváři mu tekly veliké slzy.

— Mužští — pravil — škoda je jí, že zemřela. Člověk si na vše uvykne. Když jsem vše dobře uzamykal, nemohla mi ničeho vzíti. Škoda, že zemřela.

Po ní zůstalo mu zde dítě, syn. To své dítě pak měl Antonín Kymovec velmi rád. Jednoho jitra, leže na svém tvrdém loži, najednou si vzpomněl, že jeho živobytí, když se to venkoncem vezme, jest velmi těžké. A tu Antonín Kymovec se rozhodl, že syn musí do školy, aby nemusil nositi hnůj v koši na zádech a aby mu nebylo třeba strádati.

A skutečně ho odvedl do Lublaně. I předstoupil před pátera Kalistu, který byl tehdáž převorem u Františkánů, políbil mu bílou ruku a poprosil ho, aby směl syn každé poledne přicházeti na známý špatný, ale jinak přece jen dobrý oběd.

A Antonín potom, když mohl, chođival do Lublaně „podívat se na Toníka“. Brával s sebou kus černého chleba, aby měl po cestě co jísti. Pil pak ze studánek kolem silnice. Někdy vzal na záda koš, ve kterém byla „stra-

va“ pro syna, načež putoval ve slunečním úže-
hu do města. Hotových peněz neutratil nikdy.
Potom jej počali přece poznávati dobrosrdeč-
ní vozkové, a zvali jej, když capal v silničním
prachu, aby odložil břímě a přisednul si na
vůz.

A tehdáž jste ho měli slyšeti, jak oněm
vozkům věrně vypravoval, jak se chodí dívat
na syna; že je to dítě, jaké si jen člověk může
přáti; jak jsou otcové Františkáni s ním spo-
kojeni a jakou mu dělá radost!

A vskutku, dítě si dobře vedlo. Rok od
roku byl „prvním“ a přinášel domů zlaté kni-
hy. Přicházeli s otcem pospolu do kostela.
Starému zářilo z obličeje veliké štěstí, tak že
jsme mu záviděli všichni, kteří jsme měli zlé
a nezvedené děti.

Když pak měl ukončeno osm tříd, musil
Kymovec prodati svoji nivu a když syn ukon-
čil vysoké školy, byla prodána i chata. Starý
pak jen se tak po vsi tloukl a živil se svýma
rukama. Nelze si vám pomysliť, mnoholi věci
uměl. V zimě pletl košíky, po večeri vypra-
voval za kus chleba dětem pohádky, aneb se
modlil s čeládkou zvláštní a dobrodějně mo-
dlitby. Z bezových prutů řezal dýmky, z lipo-
vého dřeva pak lžice. A často se přihodilo,
že ulehl spat, aniž by byl po celý den něčeho

teplého požil. Z jara vycházel na práci a kosil a kopal za bídný groš po celý milý den. V létě pak sbíral borůvky, pokrýval slaměné střechy, opravoval a drátoval hrnce, prodával sůl od chaty k chatě a byl živ téměř o samém kyselém mléku. V jeseni opět trhal jalovec, hledal maliny, obíral smůlu se smrků a sbíral bukvice v bukoví. Takovým způsobem strádal krejcar ke krejcaru, který pak synovi posílal. Ale sám byl ubožák, že většího nelze si představit. Když bos, se skloněným hřbetem a s hluboce zapadlýma očima plazil se kolem, tu se nad ním musil každý slítovati. A bylo nám ho také všem opravdu líto!

Uplynulo léto za létem a rok od roku stával se Kymovec větším ubožákem. Syn jeho pak stal se mezi tím tam někde v Němcích velikým pánem a vydělal si peněz co jen chtěl. Všichni to říkali! Na starého svého otce úplně zapomněl. Dítě zná své rodiče pouze tehdy, kdy mu mohou něco dát. Po té odlétne jako pták na větví a zapomene na domovské svoje hnízdo.

My pak jsme dávali hlavy dohromady a mluvili jsme, že je takový syn nehodný, který opustí otce, jenž musí strádati a nouzi trpěti. Když se však starému Antonínu někdo o něčem takovém zmínil, tu mu vzkypěla ve

tváři krev a on se rozhorlil, řka: „Cože, můj syn že je nevděčný? Můj syn? Můj Toník? Však uvidíte, jak mne bude podporovati na moje stará léta! Nyní však ještě nemůže. Jen kdybyste vy měli takové děti!

Jednoho dnes skutečně přišel jeho syn do vsi. Přišel tak tajemně, že jej nikdo neočekával. Měl světlý vous, který mu sáhal na prsa až k obšírnému břichu. Byl velmi vypasený. Okem svým pohlížel tupě jak ježek. I nám všem zdál se býti opravdu velmi ošklivý. A byl také.

Přijel v panském voze. Zastavil u starosty a pak s učitelem a jinými pány popíjel celý den.

Doma starý tetelil se radostí, že syn jeho konečně přišel.

— Nu, nyní vidíte, že můj syn přišel. Můj Toník! Jen kdybyste vy měli takové děti.

Uplynulo odpoledne a syn jeho si ani nevzpomněl, že má ve vsi starého otce. Teprve večer, když již byla tma, přišel ku svému otci a zaklepal na dvěře.

— Otče, spíte? — tázal se příkře.

— Jak pak bych spal? Jak bych spal, když jsi ty zde, Toníku! Ani se neptej!

Druhého dne jsme stáli před starostovými a dívali jsme se, jak odjížděl Kymovcův

Toník. Po straně vedle vozu stál starý otec svátečně oblečen s obnaženou hlavou. A syn, svaliv se do vozu, sotva na něho pohlédl. Po té pak povznešeným hlasem pravil: „Otče, zanechal jsem vám něco u starosty.“

Po té odejel a stařec s roztouženým zrakem díval se za vozem, dokud v záhybu nezmizel.

— Snad jej už nikdy nespátřím!

A slzy draly se mu z očí. Po té vstoupil k starostovi. Tento mu doručil třicet stříbrných dvacetníků. Stařec přinesl je k nám a ukazuje je, chválil svého syna bez konce.

— Nyní vidíte! Nyní vidíte, jak mne podporuje na staré dny. To je můj syn! To je můj vděčný syn! A vy jste mluvili, že na mne zapomněl! Můj syn, aby na mne zapomněl!

Ale my jsme věc prohlédli lépe. Starosta mu sice doručil třicet dvacetníků, ale to neřekl, že mu jeho syn nařídil, aby „starému“ dal každý měsíc pouze po jednom dvacetníku. A nivu i chatu mu před tím ve škole projedl! Nyní mu dvacetníky splácel pečlivou, ale nerozumnou lásku. Od toho času jevil se nám syn jeho mnohem špatnější, ba velmi špatný. Ale otci netroufali jsme si to říci, abychom

mu nekalili radost. Ale pravého poznání musilo se mu přece jednou dostatí.

A poznání to se dostavilo. Bylo to ještě téhož roku, kdy byl přijal synovu podporu, ony dvacetníky. K podzimu starý Kymovec počal vysychati jako květ po mezích. Byl stár a v málo dnech ještě více sestaral. Když pak napadl první sníh, musil ulehnutí. A tak jsme ve vsi věděli, že se jara nedočká. Téměř na holých prknech ležel a scházelo mu vše. My sousedé měli jsme s ním útrpnost. Nemocný člověk, který žije z almužny, to je vám bolestná věc! A říkali jsme mu: „Piš synovi, aby ti něco poslal! Nivu i chatu ti snědl, co si nyní počneš?

— Co snědl? Kdo říká, že snědl?

A všecek jsa nemocen a sláb, rozhorlil se a ještě nás vyplínil.

Ale konečně přece si zavolal kulhavého Dolincova Tomáška, který nám tehdáž písařil listy, když bylo třeba. A ten mu křivými, jemu podobnými klikyháky slátal list na Kymovcova Toníka. Psal mu, že je otec nemocen, že nemá co jíst a pít, že nemá ani ošetření, ani teplé a měkké postele; aby mu tedy nemocnému, něco poslal nebo dal.

A čekali jsme deset dní, čekali jsme dva-

cet dní — ale myslíte, že přišla odpověď? Ani neodpověděl.

— Vidiš, nepošle ti ničeho, ničeho ti nechce dáti, ten tvůj špatný syn!

Tak jsme hovořili. Ale starý byl přece všecek rozčilen: — Mlčte mi! — pravil. — Nedostal psaní. Nyní se ztratí psaní s penězi, natož pak bez peněz! Psaní se ztratilo. Že by mne můj syn opustil, na to netřeba ani mysliti. To vám tedy povídám.

A Dolinců Tomášek musil opět sednouti a opět látal psaní a my je poslali synu.

A přišla také odpověď. Nedělního odpoledne seděli jsme v podstřešní díře u Gabrška, kde Kymovec bydlil. Obecní posel, Sadarjev Korle, vešel do těsné světničky a skláněje se v nízkých dvéřích, přinášel psaní. Psaní bylo tenké jako podzimní list.

Nemocný na posteli zvolal radostí: — Vidíte, že mi píše! Nyní vidíte!

Dolinců Tomášek vzal do ruky psaní, rozpečetil pečeť a vyndal popsany papír. Rozevřel psaní, obracel je na vše strany, i pod stůl se díval, zdali z rozpečetěného listu nepačilo něco na zem. Ale peněz v něm nebylo.

— Peněz není!

— Co by mi posýlal peněz? Přijde sám. Sám přijde. Čti, Tomášku, čti!

A starý napínal zrak i sluch. Tomášek pak počal slabikovati slovo za slovem:

„Milý otče! Pišete mi, že jste nemocen. Pravda, jste starý a jest vám očekávati každého okamžiku hodinku smrti. To je již na světě tak vůle boží! Pišete, abych sám přišel. Nemohu, mám mnoho práce. A budete-li muset umřítí, umřete tak jako tak, přijdu-li k vám nebo nepřijdu. Kam pak jste dal ony dvacetníky? Po mém mínění měl byste míti ještě polovici!“

Po té ještě něco psal, že mu přeje zdraví a pak skončil.

Stařec pak zasténa na tvrdém loži: — Jest ještě někdo mezi vámi, kdo umí přečísti napsaný list? — Přihlásil se Martin Vratarjů. Vzal list do své umazané ruky a slabikoval z něho slovo za slovem. Ale vše bylo totéž, co byl Tomášek přečetl. Stařec velmi pobledl a hluboce vzdychnuv, pravil: — Zdá se mi, že skutečně se o mne již nestará!

A slova tato vypravil tak těžce z hrdla. Po té se obrátil ke stěně a nechtěl více ničeho odpověděti. Pouze když jsme odcházeli, obrátil se ještě a promluvil zamlkle:

— Neříkejte mu nikdy, že jsem těžce, velmi těžce umíral.

V noci pak umřel. Pochovali jsme ho velmi chudě. Na hrobě ani vzpomínky. Každého jara vyroste na něm něco trávy a bodláčí. Ale po hrobě nikdo se nepoptá.

Ej, děti, naše děti!

Kalan.

Francek Kalanů, ten co měl za ženu Maryšu Repuljovu, kdysi přemýšlel, jaké by to bylo, kdyby byl Bůh člověka postavil na zem bez žaludku. Jak by byl člověk živ, kdyby neměl z rána nikdy snídaně, v poledne obědu a v soumraku večeře? A byl přesvědčen, že by takové živobytí za nic nestálo, že by bylo špatné a člověku pokřtěnému, že by se nikterak nehodilo.

Francek Kalanů však také slul po celém pohoří, že sní vskutku mnoho. A slávu tu si vydobyl počestně. Když usedl za stůl a před ním se kouřilo z mísy spařených škubánek aneb spařeného chleba a omastek svítil se v kruzích na povrchu, tu byl Francek nejšťastnější; tu prvý vzal do ruky lžíci a poslední odkládal ji na stůl.

A nevíte ani, jak si chudšas musil na to v potu tváře vydobýti, když něco dobrého snědl. Osud neustlal mu v životě příliš měkce a co s rozkoší rád jedl, to si musil v lopotě vyděláti. Obzvláště v zimě živil se špatně a den ode dne jedl sotva osolený úkrop, kmínem trochu prosypaný, do něhož si nadrobil ovesný chléb. Ale tenkrátě těšil se v naději, že přijde opět jaro. Když pak počal na jarním slunci tátí sníh, když na sněhu prostých zahradách počaly se dobývati zvonky ze země, tu také rychle vyjasnila se tvář Francku Kalanovi a on zapomněl na mdlé zimní polévky.

S prvními jarními dny začíná se v horách také práce. Především musí se vynésti hnůj na pole ve stráních. A ti ubožáci, ti „hnojari“, kteří pak obtíženi hnojnými koši na rameni, lezou vzhůru, ti vskutku velmi dobře pocítují, jak jest smrtelnému člověku třeba v potu tváři vydělávati si chleba.

A tak tedy také Kalanů Francek od chaty k chatě hnojarił — pojídaje strašně mnoho dobrého. Jako hlas z ráje zněl mu vždy k uchu polední zvon, volající k obědu a zvon ten oživil mu vždy všechny kouty lačných jeho útroh. A když přisedl ke stolu, tu bylo třeba viděti Francka Kalana. Tenkrátě byl skutečným di-

plomatem. Vždy a v každém stavení uměl věc tak zařídit, že přišel za stůl na dobré místo. Bylo to totiž ono místečko, kam přinášeli jídlo na stůl. A tu dával pozor jako jestřáb. Když přicházela na stůl nová mísa, pozdravoval ji již z dálky blýskajícima očima a jako střela ji přeměřil, tak že ihned vždy nejdříve věděl, kde je nejlépe „nalito“. Když pak buď hospodyně aneb děvče kladla mísu na stůl, vzal ji z její rukou a s usměvavou tváří ji postavil do prostřed stolu. A Bůh ví, jakým způsobem mísu uchopil vždy ze ženských rukou, že jí zatočil ve svých rukou tak, že vše omastěné a polité zůstalo na jeho straně.

A také potom, když mísa stála již na stole, také pak nejedl bez rozvahy a bez dobrého promyšlení. Odměřil si totiž svou neutrální „zону“ a v mezích zachytil rychle omastek. Po té počal s hlavním svým dělením a s kyselou tváří vrtal „průkop“ a plnil si ústa nemastěnou krmí. Ale práce ta, ačkoliv byla na pohled hrozná pro lačný žaludek, slibovala v brzku pěknou odměnu. Francek Kalanů neznal sice ony mocné v zemském nitru hárající síly, přece však věděl, že se podkopaná a podjedená hora překotí na onu stranu, na které byla podkopána aneb podje-

dena. Tuto přirozenou theorii přenesl také na mísu a ryl tak dlouho do jídla, až se konečně se všemi svými dobrotami převrhlo na Kalanovu stranu. Teprve tehdy byl Francek při chuti; teprvé tehdy se mu nevyličitelný úsměv rozhostil po široké jeho tváři; teprvé tehdy se mu jídlo náležitě mastnotou polilo.

A s takovou bystrozrakostí jedl Francek všude a všude se mu to dařilo. Vždy si také u stolu vyhradil právo říci, že už je skončeno, totiž, že už není v míse ničehož, načež pak přitáhl k sobě zbytky a sám je odpravil. To byla jeho svoboda a tu bránil proti každé příliš smělé lžici.

Pouze dva případy byly známy v Kalanově životě, kdy při plné míse lžici od sebe odložil. A to se stalo tak.

Jistý Fortuna nade vsí připravil svou první ženu častým bitím v předčasný hrob. Po té odešel na Žirovsko a odtamtud přivedl si nějakou starou rašpli a s ní se oženil. Ale dostal špatnou hospodyni. Vždycky, když vařila a připravovala hrnce, měla mezi zuby malou tolminskou dýmku a podle počestného žirovského obyčeje kouřila z ní tabák. Za krátko se hovořilo o tom, že jí občas z dýmky padne také lecos do hrnce. A následkem těchto řečí

se stalo, že Fortuna z jara neb na podzim nemohl dostati lidí k práci, neboť při takové „nedbalosti“ nechtěl nikdo ničeho jísti. Kalanův Francek však si takových maličkostí nevšimal a zůstal věren Fortunovi i při jeho nové hospodyně. I přišel vždycky když se hnojařilo se svým košíkem a čím líněji pracoval (neboť věděl, že jest nenahraditelný), tím více jedl, neboť byl u stolu skoro sám. Ale věc se dobře neskončila. Jednou na jaře nosil opět hnůj tam nahore nade vsí a opět byl jen sám s Fortunou. Když pak v poledne seděl za stolem a v duchu se těšil na dobrý oběd, přinesla Fortunová velikou a širokou mísu čerstvých, vláčných a příjemně vonících škubánek. Kalanovi se až u srdce zatajilo a s jasnou tváří uchopil novou lžici, kterou byl Fortuna sám z lípového dřeva vyřezal. Tu rozpředla rozhovor matka Fortunová zvolna a klidně, jako by se nejednalo o nic zvláštního.

— Francku — pravila libým hlasem — dej trochu pozor! Moje dýmka mi zůstala někde uvnitř. Však vím, že ti to nevadí.

— Co — v míse?

A Franckovi Kalanovi vypouklily se oči z čela jako raku a se zlostným zaklením odhodil lžici od sebe a odešel pln spravedlivého hněvu. Od té doby nehnojařil více u Fortunů.

A ještě jednou jest známo, že Francek Kalan nechtěl jísti, protože nemohl. Tenkrátě číhala mu za hlavou bílá smrt. Měť také tu nectnost, že rád pil víno a nejraději tehdy, kdy mu nebylo třeba je platiti. I v tom ohledu měl drbanou hlavu. Počínal si takto. Po kostele přišoural se k první hospodě a u čeládky se dověděl, kdo pije uvnitř. Na to s klidným obličejem vstoupil do pivnice a pilně se poptával zda zde není ten neb onen. A vždycky se tázal po osobě, o které již napřed věděl, že v hospodě není. Hosté pak Francka měli rádi a on se při nich napil, až jedna radost. U každého musil píti a pak teprve odešel — do druhé hospody. Tu pak již mnoho nepátral, kdo tam pije. Teprvé když se usadil mezi hosty, poptával se horlivě, zdali ten neb onen zde není. Dotazoval se vždy po osobě, se kterou byl právě pil a kterou byl opustil v předešlém hostinci. Také zde mu dávali připíjeti veselí hosté. A tak navštívil všechny hostince a všude hledal lidi, o kterých dobře věděl, že jich tam nenalezne. Konečně vracel se domů — na nepevných a slabých nohou. Ale to by nebylo nic špatného. Špatnou vlastností však bylo, že Francek Kalanů, když se napil vína, nenechal lidi na pokoji a rád je škádlil svým zlým jazykem. Kdysi na jaře, v neděli odpo-

ledne, šel rovněž spit vínem z hospody domů. Na návsi stálo několik mladých lidí a s toužebným zrakem ohlíželi se po oknech hostince. Rádi by byli pili, ale neměli peněz. Maje plnou hlavu spletených myšlenek, šel tudy kolem Kalan a při té příležitosti nemohl se zdržeti, aby nepoškádlil mladé ty lidi, již neměli peněz.

— Vy jste ještě děti — vykřikl — a ještě k tomu mizerní usmrkanci. Kdo se vás bojí? Ani staré baby ne.

A směje se, chtěl jíti dále. Ale omladina jej v okamžiku chytila a holemi mu pořádně vypráskala, že zůstal na zemi ležeti.

Když pak hluk se po vsi rozlehl, Maryša Repuljova běžela od chaty k chatě a křičela: „Běžte, běžte, na návsi se perou! Já se také ráda dívám, když se perou.“

Přiběhla na náves, aby se podívala, jak se hezky perou. Spatřila však v krvi ležícího svého muže a vykřikla tak odporně a zlostně, že omladina, uleknuvši se, zaházela hole a utekla.

Kalana pak musili odnésti domů a dali jej do postele, kdež stéнал a nařikal celou noc.

Z rána zavolal svoji ženu k sobě a pravil: — Maryško, jsem nemocen!

A Maryša počala plakati, vidouc, že je tak ubohý.

— Maryšo — pravil slabým hlasem — uvař mi něco dobrého.

A odběhla a koupila bílý chléb a spařila mu ho a polila máslem, až se v míse kola dělala. S veselou tváří přinesla mísu nemocnému. Franckovi Kalanovi zaplálo v očích a slabou rukou přijal lžíci.

— Až se najíš, budeš zase zdráv, Francku! — těšila ho a podepřela jej peřinami v posteli, aby mohl lépe jísti.

I vzal do ruky lžíci a počal jísti, ale jídlo mu nechutnalo. Oheň v očích mu rychle uhasl, bolestně odložil lžíci a vzdychnuv si z hluboka, pravil:

— Maryško — nemohu! Joj, nyní už vídím, že budu musiti opravdu zemřítí.

To byl tedy druhý případ, kdy Kalanů Francek nechtěl jísti.

A po onom výprasku skutečně zemřel a z dobrého jídla se nikdy více netěšil.

Dítě z Terstu.

Celá ves dobře věděla, že na světě není horšího člověka nad Vrbarjevova Matěje. V mládí byl práčem. Při jisté příležitosti, když chtěl Martinu Ramovševu vraziti nůž do břicha, smekl se a upadl na zem. Martin pak tehdaž chytil nůž a uřízl svému na zemi ležícímu soupeři pravé ucho. V krutých bolestech upadl až v bezvědomí.

— Ucho si podržím — pravil Martin ve se — jinak si jej Matěj opět ku spánku přišije a zachrání se tak před všelikou škodou.

Od té doby chodil Vrbarjů Matěj bez pravého ucha, jako známý pacholek ze svatého písma, jemuž apoštol Petr usekl hříšné ucho.

Kdysi měli mezi sebou Tinče Muha, známý piják a Matěj, spor ohledně cesty ke stud-

ni. A když byl Muha Matěji již vše pověděl, co se špatného a ošklivého pověděti dalo, postavil se hrdě před něho, zlostně naň pohlédl a vzkřikl s hlubokým opovržením:

— Bez ucha nepřijdeš do nebe!*)

Od té doby zůstala mu již tato nevinná slova a nebylo dne, aby je byl neslyšel. Když jsme jej my, vesské děti, spatřili, jak se ubíral lesem, rychle jsme se v houštině rozdělili a skryli za stromy. A když se náš bezušák přiblížil do našeho středu, tu se počalo za stromy ozývati buď tence, buď hluboce, tu vysoko, tam něžně, tu zas potichu, tam opět bouřlivě: Bez ucha nepřiđeš do nebe!

A Matěj se zlobil a Martina proklínal. A ještě tehdy mu neodpustil, když se mu na smrtelné posteli všemi božími přísahami zaříkával, že uříznuté ucho zakopal do svaté země na hřbitově „aby lidské ucho neshnilo ve světské půdě.“

Ježto byl Matěj kolem ucha tak podivný, nechtělo ho ve vsi žádné děvče. A když požádal Tratarjevovu Rotiju, které lezly z úst křivé zuby a jež byla nejškaredější ženskou

*) V originále rýmováno: Brez ušesa ne pojdeš v nebesa! Pozn. překl.

ve všech farnostech vůkol, zdali by jej chtěla za muže, odpověděla mu kousavě: — Kdyby ti již byli uřízli jednu nohu neb jednu ruku, to bych si tě ještě vzala. Ale bez ucha! Nemohu.

Konečně dostal Matěj nevěstu na Žirovsku. Ale obvázal si dříve tvář šátkem, jako by ho zuby bolely, aby mu nebylo vidět ucho — které mu ostatně i bez šátku nebylo viděti. A vskutku přijala jej již trochu letitá žirovská škatule, s kterou vstoupil před oltář. Ale zuby ho bolely pouze tak dlouho, dokud pan Ondřej neskončil svatý obřad. Pak si Matěj uprostřed kostela šátek odvázal, ukázal ženě holou svou pravou stranu a pravil zlomyslně: „Maruško, tohle ucho nemám!“

Ona pak mu také uprostřed kostela chladnokrevně odpověděla: — Nu, kdybych si tě byla brala pro krásu, tu bych si tě byla zajisté nevzala. Vzala jsem si tě pro tvou chalupu a pro ty dvě krávy, co máš u žlabu.

A byli oba spokojeni.

*

Že takové manželství nemělo božího požehnání, netřeba dokládati. Matka hospodyně byla líná a nejraději ležela na peci. Matěj mu-

sil vždycky zatopiti, chtěla-li uvařiti oběd neb večeři. Mnohokráte, když jsme kráčeli kolem jich síně, viděli jsme ho, jak mu trčely obě nohy z pece a slyšeli, jak v ní foukal. Když pak roznítil oheň, a slézal oddychuje s ohniště, popadl zlostně silně již otlučené polénko a utíkal do světnice, kde ležela „ona“ na peci. A polínkem jí přetáhl kosti — a žena dala se tlouci a prospávala den za dnem na peci.

— To není nic! — pravil Matěj jednoho dne — to není nic. Člověk neví, proč se oženil. Já si zjednám dítě sám.

Vzal si na záda koš, s kterým chodil z jara po horách kupovat prasátka a odešel do Terstu, kde se tehdy ještě děti prodávaly. Za týden přinesl vskutku v koši děcko, čilé, ale slaboučké, které potom rostlo jako tráva na suché zemi. Dítě to Matěj všude s sebou vodil, prokazoval mu lásku jako rodnému dítěti, krmil je vší mocí, tak že se nám zdálo, že jest až přes příliš té lásky.

— Tomášek! Můj Tomášek! — To bylo každé jeho druhé slovo, když s námi mluvil. Dítě rostlo, ale bylo tenké jako stéblo na nivě a bledých tváří. Mělo pak dvě krásných očí, které mu pod rudými vlasy zíraly do světa, jako zírá modrý kvítek z brunátné pšenice.

Již tehdaž, když Matěj měl dítě rád, již tenkráté nám bylo dítěte velmi, velmi líto. A pravili jsme, že je umoří.

A umořil je.

Snad asi v pátém roce svého manželství — Bůh ví, jak se stalo to neštěstí — dostala matka Vrbarjeva dítě, aneb něco takového, co dítětem jmenovala. Povím-li vám, že bylo to dítě podobno matce i otci, pak není třeba ještě zvláště dokládati, že bylo to dítě velmi ošklivé. Kolem rohů domovské chaty běhalo v roztrhané a zamazané košili s rozcuchanými vlas-y. Křičelo při každém kroku a náramně se čertilo, když jsme my, vesnické děti, tu a tam mimochodem to ošklivče trochu plácli. A když mu bylo šest let, klel ten capart již jako forman na silnici. Nu, pak jsme jej tloukli, jak jsme jen mohli.

Matěj měl toto své dítě rád, a když jen trochu venku zavřeštělo, vyběhl z chaty rozčilen a ustrašen a starostlivě se tázal: „Co je ce: — Tinče, teď ho ber!

Od té doby, co se bylo u Vrbarjevých narodilo doma dítě, stal se terstský Tomášek velikým ubožákem. Bezuchý Matěj ztratil ihned veškerou lásku, kterou choval dříve k tomuto dítěti. Záviděl mu každý žvanec a vy-

chovával a krmil je spíše holí nežli chlebem. Neminul jistě den, aniž by mu byl jednou neb dvakrát nenatloukl. Šatil je téměř způsobem, jako se obléká na poli lilie, která žádného obleku nemá.

Útlé dítě musilo těžce pracovati a nositi břemena, až v něm kosti praskaly. Co zůstalo bez úderu pod Matějovou rukou, to pak dotloukala matka hospodyně a Tinče. Jednoho dne přinesl domácí synek domů novou březovou metlu. Chtěl ji zkusiti na Tomáškově kůži. Ale ten jal se utíkati, neboť chtěl zachrániti svoje maso před výpraskem, jak už je to u lidí zvykem. Ale měli jste viděti Matěje, jak se pustil za dítětem, jak je chytil, stiskl mezi oběma svýma koleny a pravil sladce: —Tinče, teď ho ber!

A Tinče ho tloukl. Matka Žirovka, jdouc kolem, ještě pobízela: — Jen ho, jen ho, jen ho! —

Pouze dva dny v roce mohl se Tomášek do syta najísti. To byly ony dva dny, kdy Matěj přijímal u pana Ondřeje peníze z Terstu.

Tu oblékl dítě do svátečních šatů Tinčevých a vlekl je do vsi k panu Ondřeji. Mezi cestou mu pak stokrát nakazoval, že nesmí míti v očích slzy, až budou státi před pánem.

Vstoupiv do pokoje, sklonil Matěj hlavu a vzal na se tvář milou a příjemnou. Vzal dítě za ruku a mluvil takto: „Pane, duchovní otče, přivedl jsem děťátko. To ubohé dítě, které jsem z křesťanského milosrdenství vzal k sobě a nyní je vychovávám a krmím. (Tomášku, polib pánovi ruku!) Pane, duchovní otče, mám je tak rád, zrovna tak jako by bylo mé. A co sní, pane, důstojný otče! Letošní zimy smlsal mi dvě míry suchých hrušek, těch sladkých řepnic, co se v zubech rozplývají jako máslo. A schroupal mi dvě čtvrtce ořechů. Co člověk má dělat, dítě rádo jí — a člověk má dobré srdce. Tomášku, polib pánovi ruku!

Sotva však přišli od pána, změnil pojednou Matěj svoji tvář. Dítě zahnal hrubě do níž, sám pak šel do hospody, kdež propil polovici peněz, jež na dítě obdržel. Večer připotácel se pod svou střechu, házel penězi co mu ještě zůstaly po stole a proklínaje všechny „Teršťany“ přihnal se s hlukem do temné, vlhké světničky, kde spal Tomášek na plesnivé slámě. Bitím probudil spící dítě a vytloukl mu, aby věděl, „jak se jí zadarmo chléb“.

A na peci ozvala se „ona“ a křičela:

— Jen ho, jen ho!

A také Tinče se zvedl v posteli, rozevřel široká svá ústa a křičel: — Otče, jen ho, jen ho! —

To byl život! A to rok za rokem.

*

Konečně vskutku počal zmirati. Do kraje vrátilo se jaro. V dolině zářilo všechno ve slunečních paprscích; modrá voda vinula se zelenými lučinami; po sněhobílé silnici poháněli vozkové své koně, křičíce, neboť cítili ve svých žilách nový život.

Na stráni, vedle Vrbarjevovy chaty ležel Tomášek a byl jen samá kost a kůže. Soslábl tak, že ho už nohy více nemohly unést. Sluneční paprsky rozhřívaly mu ještě onen zbytek krve, která probíhala v nemocném jeho těle. Chvěje se, díval se do doliny, kde jsme skákali my, zdravé děti, lovili v potoce ryby a hledali pěnkavčí hnízda. Nikdo se o malého trpitele nestaral. Ležel pod hruškou a trpěl, očekávaje poslední hodinku. Bůh ví, zdali si byla ta ubohá bytost toho vědoma, jak hroznou křivdu mu učinili ti, kteří jej v hříšné lásce na svět zplodili.

Kolem ubíraly se ženy ze vsi.

— Co pak tě bolí? — tázala se Maryša Repuljova. — Když tě bolí uvnitř, vezmi občas do úst věchet trávy a kousej ji. To jistě pomůže.

A šla dále.

— Co pak, hlavičko? — zavzdychala Mica Zdihovalka. — Není ti dobře? — Ouvej, nejlépe by ti bylo, kdybys zemřel, siroto ubohá.

A šla dále.

— Co pak, žaludek? — chtěla věděti Marjeta Togotulja. — Můžeš něco jísti?

Když nemocný pravil, že by rád, velmi rád jedl, jen kdyby něco měl, odpověděla dobrodušně: — Nu, nu, tož není ještě tak zle! Když jíš, to ještě není konec.

A šla dále.

Tak se jich vystřídalo mnoho; všechny jej litovaly, ale nikdo mu nepřinesl skyvky chleba, aby ukojil strádající jeho žaludek.

Ale dočkal se ubožák ještě jeseni, kdy dozrávalo ovoce na větvích. Jednoho dne přišel jsem na Vrbarjevovu zahradu podívat se, jak umírá Terstan. Slunce silně hřálo. Naříkal pod hruškou, že má žízeň. Když pil z hrnečku, upřel oko své na větev, kde visela červená hruška.

— Po celý den se již na ni dívám. Ale nechce spadnouti — vzdychnul. V témž okamžiku zadul vítr a červené ovoce spadlo do zelené trávy.

— Dej mi ji, dej mi ji! — sepjal prosebně tenké své ruce. Přinesl jsem mu hrušku. S patrnou rozkoší zakousl se do ní. Tu však přiběhl po stráni dolů Matěj, nesa na zádech koš otavy. Postavil ihned koš na zem, běžel k nemocnému a rozkřikl se:

— Co? Ty mi budeš ujídat ovoce, ty le-nochu líný!

A již jej chtěl bít. Tenkrátě však přivolal osud odněkud ševce Sadarjeva Korla. Jako vichr přiběhl k starému hříšníku, strhl ho na zem a podle všech pravidel pořádného výprasku mu namlátil. Po té odešel s vědomím, že vykonal záslužný skutek.

Matěj nařikaje, zvedl se a stíral si krev s obličeje. Nedaleko na nivě kopal Zavratarjů Míchal.

— Michálku! — zasténal — však jsi viděl!

— Poslyš, Matěji! — odpověděl tento — když nechci, abych viděl, pak nevidím. Dnes na příklad nevidím. Neviděl jsem ničeho.

— Pak jsi aspoň něco slyšel?

— Poslouchej, Matěji, nechci-li, abych slyšel, tož také ničeho neslyším. Dnes tedy neslyším. Docela nic jsem neslyšel.

A tak nemohl Vrbarjev Matěj žalovati, ježto Zavratarjev Michal toho dne ničeho neviděl ani neslyšel.

V noci na to zemřel malý Tomášek.

Jak se žení náš lid.

Tomáš Kopalův ležel na trávníku a poslouchal bručení much a včel, které se věšely na květy kolem něho.

Ve chvíli, kdy Tomáš Kopalův obrátil pohled svůj k tak zvaným slepým oknům na vesské věži, obletovalo právě četné hejno černých kavek kostelní věž. Po té posedaly křičící ptáci na věžní střechu, na okrasy kolem oken, na jablko nad okny, na kříž nad jablkem a docela ještě na kohouta nad křížem. Zde sedíce, vydávaly smutné své skřeky, vysílající je k modrému nebi. Seděly jedna vedle druhé a tiskly se k sobě. Občas vzlétly dvě a dvě do vzduchu, kolébaly se v modré výšině, načež spustily se jako kámen do hlubiny mezi hašteřivou čeládku, na jasnou střechu kostelní věže.

— To se jistě vdávají — vzdychnul si Tomáš.

A ze slepých oken vyřítili se v témž okamžiku dva štíhlí sokolíci a proletěli vzduchem sem a tam jako blesk.

— Ti se také žení! — vzdychnul opětně Tomáš.

Takto vzdychaje, byl přesvědčen, že by snad nebylo nesprávnno, kdyby se oženil také sám, jako se žení kavky a sokolíci ve vzduchu. Byl jediným synem, dluhů neměli, otec byl stár a jistě se nebude brániti, aby odložil břímě, které již tak těžce na svých bedrech nesl. Byl sice stár, ale byl zlým člověkem a dobrý náš Tomáš trásl se před jeho slovem jako se třese osyka v lese při nejmenším vánku. Ostatně ženitba jest nutně každému člověku potřebna, kdo chce zanechati po sobě děti. V témže okamžiku mihla se našemu Tomáši bezděky hlavou příjemná myšlenka, že má Primožova Terezka lepší oči než kterékoliv jiné děvče ve vsi. A čím více přemýšlel, tím více se mu zdálo býti potřebno, aby si Terezku vzal. Věna sice míti nebude, ale kdo pak se po něm ptá? Položil svoji kučeravou hlavu do chladné měkké trávy, zavřel oči, a vše se mu v těch věcech zdálo býti tak přirozeno, že počal hlasitě hovořiti:

— Musím si ji vzíti! Nyní již jinak nemohu, nežli si ji vzíti. Byl bych nerozuma, kdybych si ji nevzal. Již její ústa se mi líbí, když na ně pohlédnu. Jsou zrovna taková, jako když z jara květe hrách. A ty oči! Bůh ví, kde sebrala ty oči! Nu, však já si ji vezmu!

V tom přicházel někdo po pěšině. Když se Tomáš se svým spokojeným, širokým obličejem zvednul, stála zrovna vedle něho — Primožova Terezka s bílou zástěrkou a bílými rukávci, hezká a rdící se, jako kvetoucí mák. Tomáš ihned ztratil veškerou rozvahu; zajel si širokou rukou do vlasů a neobratně zakoktal: „Ale je to horko, Rezo, že?“

Stanula před ním. Kdyby byl měl trochu rozumu v prázdné své mozkovici, byl by musil ze zářícího jejího pohledu souditi tak nebo onak.

— Toť se ví, že není mráz! — odpověděla sladce.

— To poroste žito, jen kdyby trochu skráplo! A opět škrábal se rukou v hustých vlasech.

— Dobrý by byl déšť, dobrý.

Díval se hloupě před sebe a nevěděl, co by mluvil.

— Nebude-li pršet, bude — sucho!

— To je možno! — odpověděla tiše.

On téměř hněvivě pravil:

— Co ty kavky počínají tam kolem kostela? Včera nám dala naše černá telátka a je zrovna tak černé jako ona. Nu já vím, že tě to nebaví. Já si zde ještě trochu v trávě poležím. Jest to zde tak měkké a dobře se mi leží.

A opět si lehl do trávy a zlobil se sám na sebe. Slzy mu vstoupily do očí když se díval za děvčetem, které zvolna po trávníku odcházelo.

Ale nemyslete si, že byl náš Tomáš vždy takový. Bylo leto. Jedné neděle napil se v hospodě, natloukl Polonovčevu Matějíčku, vyfackoval Kovačevu Pavlíkovi, konečně pak vlezl na skládku u Primožů a pravil Terezce, že si ji chce vzíti. A děvče se tomu nevzpíralo a oba byli přesvědčeni, že se musí sebrati.

*

Druhého dne Tomáše nějak velmi hlava bolela. Seděl zdrcen za stolem a ani jísti nemohl. Starý Kobal zle si vedl.

— To máme pěkné dítě, Nežo! — pravil zlostně — práče, hýřila a ošklivého ničemu. Nu, takhle dlouho nebudeme živi; budeme že-

bráky dříve nežli se dostaneme do hrobu. Nežo!

A dychtivě hrábnul do mísy a díval se před sebe jako bubák.

— Po jídle se svátečně ustroj — pravil pak k Tomáši. Jakub Lazarjev přijde také a pak jděte k Zakobiljekaru pod Horu. Včera jsem se starým již mluvil a říkal, že ti dá svoji Frantinu. Bude míti dvanáct stovek věna. Chtěl jsem, aby dal ještě dva roční volky, ale o ty jsme se ještě nedomluvili. Však on je dá!

— Zakobiljekarovu Frantinu? Tu abych si vzal? naříkal Tomáš. — Kozy jí hubu rozryly a ošklivá je dost!

— A což, budeš ty jejím obličejem platit daně? — rozkřikl se otec. — Ošklivé jsou všechny, když jsou staré. Podle krásy se nikdy nespravuj!

— A také není tak roslá jako . . .

— A myslíš, že si ji vezmeš pro její vzrůst. Ty si ji vezmeš pro těch dvanáct stovek a pro ty dva roční volky, které přivede do stavení. A nyní je konec řeči; hleď, abys vlezl do svátečních šatů.

Za malou chvíli přišel také Jakub Lazarjev. Byla to postava vysoká a kostnatá s obličejem, jenž prozrazoval prohnanost. V mládí šumařil, ale nyní mu vypadaly zuby, tak že

více foukati nemohl. Po celé farnosti byl znám jako znamenitý námluvčí. Kde se dva chtěli vzíti, tam se vedral Lazarjev Jakub, aby jim urovnal cestu, vedoucí ku kostelnímu oltáři.

Také dnes přišel a za krátko kráčeli, on a Tomáš, dolinou k Zakobiljekaru pod Horu. Na polích právě dozrávala pšenice a v dlouhých řadách žala vesská děvčata zlaté klasy. Vykročiv ze vsi, dal si Jakub klobouček na stranu, tlesknul dlaní o dlaň a vyloudil ze svého hrdla skromný pokus drsného halékání.

— Tak, tak, nyní každý ví, že se budeme ženit, Tomáši.

Zrovna podle cesty žali také na farní nivě. Mezi ženskými spatřil Tomáš podle světle bílých rukávců Primožovu Terezku. Chtěl rychle proběhnouti mimo. Ale Jakub, který měl špatnou vlastnost, že si rád tropil žerty na účet svých „ženichů“, zůstal u nivy státi.

— Hoj, děvčata! — zvolal — předposlední rok svého života rád bych ztratil, kdybych se na vás takhle mohl dívati až do soudného dne. Tomáši, sem se podívej a buď poslušen svého otce. Děvčata, podívejte se naň, dnes je tak, zítra bude však už jinak. Ženíme se a jsme oba hezcí. Pod Horou nám roste rozmarina a my dva jsme přece podle toho, aby-

chom si ji utrhli, co říkáš, Tomáši? Nu, jdeme k Zakobiljekaru pro hezkou Frantinu a v adventě jsme doma. Ichuchu!

A tak rebentil dále. V témž okamžiku sekla se Primoževa Terezka srpem hluboko do prstů. A když jej držela vzhůru a krev jí tekla po ruce a když tvář její zbledla jako stěna, myslily její družky, že každé chvíle musí omdlít.

*

Přijdou-li námluvčí v horách do stavení, tu se staví každý tak jako by nikdo nevěděl, proč vlastně přišli. S opravdovou vážností mluví se o nejnerozumnějších lžích.

Také Jakub, když dospěl až ke Zakobiljekarově na návrší stojící chatě, vzal na sebe opravdovou tvářnost. Zakobiljekarovi žali právě na nivě pod zahradou. Když naši známí kráčeli kolem, pravil Jakub vážně:

— Noó!

A matka Zakobiljekarova pozvedla suchý svůj obličej od klasů a rozhledla se lhostejně.

— Kam pak? — tázala se.

— Na Sčtinu! — odpověděl Jakub. — Snad jdeme dobře?

— Dobře jdete, dobře! — A sklonila se opět mezi klasy a pilně žala, jako by to byli dva cizinci, o něž se nemusila vůbec starati. A také všichni ostatní žali a stavěli se, jako by se o ničem nevědělo, ačkoliv předešlého večera otec Zakobiljekar hlasitě vyprávěl, že zítra přijde Kobalův „na námluvy s naší Frantinou.“

Zakobiljekar dřepěl v nízké světnici. Číhal u okna, až přijdou námluvčí. Když je spatřil přicházeti, vytáhl za obrazem na stěně starý Blazníkův kalendář a prohlížel jej s takovou pozorností, jako by ani nepozoroval, že vstoupili. Již v síni bručel Jakub svoje „noó“ a vstoupiv do světnice, opakoval ještě jednou:

— Noó!

Na to Zakobiljekar pronesl také:

— Noó!

Sedli si za stůl a Tomáše oblil pot na čele i na tváři. Hospodář pak rychle odběhl ze světnice a dlouhou chvíli se nevracel. Konečně opět přišel a přinesl velikou mísu uzeného masa a pořádný pecen bílého chleba. A to vše postavil před naše známé, načež se jich opravdově tázal:

— Kam pak vlastně jdete?

Třeba také podotknouti, že se Zakobiljekar mezi tím převlekl a že měl nyní i sváteční košili na sobě.

— Kam jdeme? — odpověděl Jakub. — Přišli jsme se podívat, jak u vás slunce svítí. Načež s opravdovou tváří dodal: — A dobytek? Jak pak vám prospívá?

— Ještě to projde!

— A úroda? (Tu si Jakub uřízl veliký kus chleba.) Jak pak jste spokojeni se žněmi?

— Ještě to projde.

— A jak pak je u vás se zdravím?

— Nu, ještě to projde!

— Jak pak; neprodáte něco ze stavení?

— Nevím.

Nyní se otevřely dvěře a Frantina nahlédla stydlivě do vnitř.

— Otče, já zatopím! — pravila tiše.

— Jen zatop, holka.

A zmizela opět.

V témž okamžiku Jakub uznal za vhodné připravit se k výpadu. Beze všeho úvodu zvolal najednou:

— Otče, dvanáct stovek je málo. Přidejte ty volky.

— Co? — a Jakub stavěl se náramně rozhorleným.

— Vy je nedáte? Tomáši, pojď sem! Vy je nedáte? Tomáši, jdi ven!

A Tomáš vstal a odešel do síně. Tam usedl si na ohniště. Děvče nalévalo právě do hrnců a ob čas obracelo toužebné pohledy k němu. Tomáš bloudil svým bázlivým pohledem po černém, začazeném stropu.

— Povídají, abychom se sebrali! — vzdychl a pot mu vystoupil na čele.

— Jdiž! — odpověděla sladce a vylila vědro vody do velikého hrnce před sebou.

— To je pro krávy? — tázal se jí zvědavě.

— Máme jalovičku a té každého dne něco svaříme.

— Tak, tak. Můj otec by rád měl k věnu ještě dva roční volky. A tvůj otec je nechce dáti.

— Co? Nechce dáti?

— Povídá, že je nedá.

— Budeme vidět. — A děvče odhodilo silné vědro stranou a hněvivě odešlo do světnice.

— Je to pravda, že nechcete dáti ty volky, otče? — spustila, načež se jí vyhrnul z úst proud rychlých slov a výčitek, co mu každého roku byla již vydělala, co mu práce uspořila, mnoholi trpěla, co vody přinesla, krav podojila, řezanky nařezala, jak mu kopala, žala, šetrila, špatný oděv nosila a Bůh ví co vše ještě přestála! Na důkaz toho propukla v pláč a slze jí tekly po tvářích, slze, veliké jako lískové ořechy, tak že starý konečně pravil:

— Nu, budiž, ať jdou také volky.

Před adventem odbývala se pak hlučná svatba a manželství spojilo Kobalova Tomáše se Zakobiljekarovou Frantinou k věčnému svazku.

*

Za dva roky později stáli jsme já a Tomáš na zahradě pod naším stavením a dívali se do vsi, kde se právě odbývala rovněž hlučná svatba. Hudebníci hráli a vše spěchalo ke kostelu, kde se odbývala svatba Primožovy Terezky s Brentačovým Jankem. Byl to bohatý ženich, nevěsta však chudá. Nepřinesla mu do

stavení takřka ničeho. Mluvílo se, že již mnoho let nebylo vidět tak hezké nevěsty. Mezi svatebčany byl také Jakub Lazarjev; halékal a byl velmi vesel. Vkládal klarinet mezi své čelisti, chtěje něco zahrát, ale ani dnes se mu to nechtělo dařiti. Každému vypravoval, vyskaje, že také tuto svatbu svedl dohromady.

— Zdali pak jsi spokojen v manželství?
— tázal jsem se Tomáše.

Zíral ke kostelu v dolinu. Když pak se ke mně obrátil, bylo viděti velikou slzu v jeho oku.

— Čo si mám počítí? Frantina není z nejhorších. A když se podívám na dítě, které máme, má zrovna takový obličej jako jiní lidé.

Utřel si oči a odešel. Pán bůh se však nad ním smiloval a zasypal jej celou řadou hezkých a zdravých dětí, které se na to zcela nic neohlížejí, jakou tvář má matka, která je zrodila.

Gričarjův Blažej.

Od té doby, co jsem jej poznal, byl chudákem. Když ještě jako bázlivé dítě v těsné košilce — vylézal jako křepelka ze žita na náves z otcovské chaty, která stála na stráni na druhé straně vody, ne aby s námi hrál, spíše aby se z povzdálení díval, jak jsme si my, ostatní děti, hráli — tu nastal vždy takový poprask a my se pustili za ním, tak že jako šipka utíkal přes vodu a ukazoval při tom rychle své nožky, které vyhlížely jako dvě jehly, jež se míhaly po stráni až k rodné chatě.

Bylť naprostou poslušností a ponížeností: co mu nařídil otec, to mu bylo nade vše a nikdy jsme neslyšeli, že by byl Gričar někdy trestal svého syna pro neposlušnost. Otcovská chata zdála se mu býti nejlepší na boží zemi; pouze když hřmělo a se blýskalo, bál se, aby

blesk nezapálil slaměnou domovskou střechu. Tu si vždy myslel, že je chata na Vidmu skoro lepší a zvláště proto, poněvadž u Videmských měli okna na zeleno obarvena, u Gričarjů však nikoliv.

Když jej matka plísnila, aneb když jsme my děti po návsi za ním křičeli: Šedino, šedino! (mělť dlouhou dobu téměř čistě bílé vlasy) tu se stávalo, že jda z kostela, počal mezi zástupem plakati jako dítě, ačkoliv byl osmnáct roků stár. Když přišel s matkou poprvé do Louky a usedl samou radostí k nepatrné studni uprostřed malého městského náměstí a prohlížeje si špinavé a nepatrné budovy, které byly šmahem vystaveny ještě za vlády brižinských biskupů, tu zatleskal rukama a zvolal: — Matko, to jsou věci! V nebi nemůže býti lépe!

Bylť tenkrát poprvé ve městě a ještě dlouhou dobu po té vypravoval o městských krásách. Při té příležitosti se také poprvé do syta najedl bílého chleba, což se později stalo pouze tehdy, když žena jeho byla v šestinedělí a sousedé mu přinesli do chaty pšeničného chleba.

Nebudete téměř věriti, že se takový muž, jakým byl Gričarjův Blažej také oženil. A přece se oženil a vzal si Četrtnikovu Lucu. Sám,

toť se ví, nebyl by si troufal nikdy ženské se otázati (a docela ne ženy, která byla starší nežli on), zdali by jej chtěla míti ráda. Jemu se vůbec zdálo, že člověk smí míti rád na světě jen jednu ženu, to jest svoji matku, která mu vařila oběd a večeri. Ale přes to oženil se s Lucou, jedinou dcerou starého Četrtníka. A to se stalo takhle:

Stará Gričarjova a Četrtník šli jednou v neděli z kostela. A kdyby se toho leta nebylo objevilo v obilí až příliš mnoho vikve, snad by byli o Blažěji a o Luce ani nemluvili. — Ale málo prší! — poznamenal Četrtník, — a nebude-li deště, bude se vším zle. Aby nám jenom pomohla Matka boží z Hory!

— Máš letos pěknou pšenici! — pravila na to Gričarka. — Jak pak, nemáš mnoho plevele? —

— Mám v ní mnoho vikve, jako by jí byl sám čert v noci nasil a sněti je taky dost. O můj Bože, teď je na světě den ode dne hůře. Hej, jaké jsme to mívali obilí, když byl u mne ještě můj otec hospodářem! Hej, to ti povídám, Nežo!

— Snad jste příliš málo pleli? — namítla Neža Gričarka.

— Velmi málo! — odpověděl starý skoro zlostně. — Naše Luca plela, že jsem už my-

slil: teď nechá svoje prsty v poli. Tak plela! Ale když do toho vleze čertův ocas, tu ti vyrostou vikev i uprostřed světlice na bílém stole.

— Tvoje Luca jest opravdu pilna. To se nedá upříti a neupírá se to a ty můžeš býti tomu rád.

Tím ho Neža v okamžiku vyvedla ze zlosti.

— Málo je takových. Dám jí vše, co mám, aby mohla býti snadno živa, lehce a bez starostí.

Na ta slova matka Gričarka trochu se odmlčela, načež sáhla bez otálení k samému jádru věci a pravila:

— Víš co, dej ji mému Blažkovi! Dělá rád, modlí se rád a poslouchá také rád.

— Nu počkej! Počkej jen! — pravil starý, zamysliv se. — Mnoholi pak mu dáte?

— Nějakých pět stovek bude míti.

— Dáte mu je?

— Zcela jistě mu je dáme.

— Nu počkej! Jen počkej! Tu by se dalo něco pořídit. Hej, povídám ti!

A pořídilo se. Tehdáž bylo Četrtníkově Luce (kdo by ji byl neznal, tu zlou ženskou!) již čtyřicet let. Byla také na levé oko slepá a oko to jí byl kamenem vyrazil sousedů pa-

sák na pastvě. A chodila jako běloperná husa, když se prochází po písčitém břehu. Hezká nebyla. Blažej pak si ji bral bez rozmýšlení, maje za to, že tak musí býti, jakž nařídila matka. Když se otec jeho ženil, musilo to také býti, neboť i jej k ženitbě přinutili, ježto doma ve stavení nemohl stále zůstat a bylo přece známo, že chatu dostane starší bratr. Ženitba byla tedy uzavřena: Četrtník postoupil a připsal dceři Luce svůj majetek. Gričar pak vypočítal Blažejí pět set zlatých, jichž větší polovici starý Četrtník užil pro svůj „kus chleba“.

Když šli do kostela, tu se škodolibí lidé smáli. Zvláště pak se smáli nevěstě, která se vedle mladého ženicha kolébala a byla po gorgjansku tak nastrojena, že vše na ní až křičelo. Nebylo známo, na co vlastně Blažej po cestě do kostela myslil. Snad na dobrý manželský svazek, to je jisté beze vší pochyby. Zrovna, když vstoupil přes kostelní práh, objevil se bezděky před jeho duší Četrtníkův chlum, kde rostlo tolik štíhlých modřínů s průzračnými haluzemi, uprostřed modřínů pak královal mohutný buk, na němž divoký holub tak rád často vrkal.

— Pod modříny budu ležeti — myslil si Blažej sám u sebe — a pohlížeti budu do do-

liny i na bílou silnici i na Videmský zelený trávník. To nebude přece tak zlé.

Ale bylo to zlé. Dostal se do chalupy vlastně za chasníka a musil dřítí jako černé zvíře. Žena jeho a starý křičeli naň téměř ve dne i v noci a honili jej zrovna tak, jako pohání vozka koně, když jede úvozem vzhůru. Narodilo se mu dítě, ale musil je ihned po porodu zakopati a od té doby nebyl již tak spokojen jako v dřívějších dobách. Bolelo ho ob čas srdce a říkal sám u sebe: — Však by to dítě nemělo beztoho nic dobrého na světě a mnoho bych mu také nemohl dáti.

Jednoho nedělního odpoledne — neděle ta byla proň dnem nešťastného jména — ležel na chlumu ve stínu pod modřínem. Po silnici v dolině chodili lidé: zbožné ženy, mladé dívky a také mládenci, kteří tu a tam vesele výskali. Vše bylo veselo. Blažej cítil se dnes velmi opuštěn. Natahoval údy své po měkkém mechu, hladov nebyl a přece nebyl šťasten. Právě ozval se od chalupy starý Četrtník:

— Nu, lenochu! Nepůjdeš nařezat slámy? Mám ji snad nařezat já, starý a churavý člověk? Vstaň, lenochu.

— Již jsem ji nařezal, otče! — odpověděl Blažej pokorně — bude jí na tři dny dosti.

Starý odcházel, huče mezi zuby :

— Jen lež, lenochu mizerný — pravil — není ti hanba, když starší lidé musí za tebe pracovati?

Po té odešel do světnice, ulehl na pec na měkkou podložku a v brzku usnul.

— Dnes dá aspoň již pokoj — oddechnul si Blažej, ulehnuv opět na znak na měkký mech a lově pohledem drobné obláčky na jasném nebi, které tu a tam mezi haluzemi proskakovaly. V tom přiřčela na větev, zrovna nad ním, sivá pěnice, zašveholila trochu, rozeplala popelavá křídélka, načěž hbitě obrátivši hlavičku svou směrem k chalupě, odletěla jako na perutích větru. Ze zeleného křoví u země zajiskřil se rudý ocásek červenky, která zahoupala se několikrát kolem chaty a odlétla z modřínového háječku, jako by se jestřáb za ní honil. Na vrchol modřínu usedla pestrá sojka, shlédla dolů pod sebe, obrátila se také směrem k chatě, zlostně zavřestěla a zmizela v jasném vzduchu.

— Co pak je to, že všechny unikají z modřínového háje? — tázal se Blažej sám sebe. — Jindy zpívali a poletovali nade mnou, když jsem zde dole ležel.

Co pak to bylo? Dole u domovních dveří stála hospodyně Luca a proto nebylo divu,

že se jí ptáci báli a odletovali v bezpečnější místa. Luca rozhlížela se zlostně a hněvivým pohledem hledala svého muže. Spatřivši jej, vykřikla:

— Co zde ležíš, lenochu líný! Kdo pak nanosí vody?

— Vždyť jsem jí přinesl tři džbery a pro dobytek ještě zvláště — odpověděl Blažej měkce.

Odcházela plna zlosti a hněvu:

— Že ti není hanba, když jiní za tebe musí pracovati. Jen prospí na slunci celé dny! — pravila ještě.

Vešedši na to do světnice, ulehla za stůl na lavici a tvrdě usnula.

Blažej opět ulehl na mech a chtěl si trochu zdřímnouti. Ale v tom jej vyrušila sousedova Ančika, která vyvedla právě na provaze starou krávu na pastvu a pásala ji blíž něho.

A děvče to nebylo bůh ví jak hezké, ale přece mělo takovou tvář, na kterou možno s veselostí pohlednouti. Mladost, růžová mladost, zírала z tváře té, a to jest přece zcela něco jiného nežli stáří, podzimní stáří.

Ančika obývala se svou matkou ve dřevěné, napolo rozedrané chatě. Byly obě veliké ubožačky, ale při tom se hněvaly na celý svět.

Otec — Bolantačů Míchal — zemřel ve vězení, když jej byli obvinili a odsoudili, že ukradl tele z chléva. Za několik let později se dokázalo, že byl nevinen, ale vina již zůstala na té chatě. Žily obě zcela pro sebe a svářily se rády s každým člověkem. Zvláště dcera byla nevlídná a měla ostrý jazyk ve své moci, tak že se před ní bála i Lovričkova Maruška, která měla také jedovatý jazyk jako meč. Nebylo-li jinak, tu jí docela natloukla, když jí vyčítala, že jejího otce zavřeli.

Když Blažej Ančíku spatřil, tu se téměř styděl; možno, že slyšela, jak jej žena plísnila a jak na něho křičela.

— Ty ležíš na mechu? — promluvila. — Počkej, já si sednu k tobě, abys měl družku; nebojíš se mne, ty plačtivý hromotluku, ty!

Zasmála se hlasitě a pustila krávu, která počala hrýzti zelené křoviny, potřásajíc velikýma ušima a sekajíc dlouhým chvostem po obtížných mouchách.

Anče přisedla k Blažejovi a pohlédla naň dráždivým pohledem jednou i podruhé, tak že se až chudásovi srdce v prsou zachvělo. Jaký to byl rozdíl mezi jejím obličejem a obličejem jeho Lucy, kterého se i ve snu bál, když se mu objevil. — Můj Bože! — myslil si — ta

ženská má zvláštní tvář, toho jsem do dnes nevěděl.

Seděla skloněna na zelené půdě a obouruč objímala si kolena, tak že se jí sukně několikrát zvedla a na světlo boží vyhlédla bílá punčocha a okrouhlá její nožka. — Zde je vše lepší, nežli u mé Lucy — myslil si Blažej dále a duši jeho zastřela taková tma, že by větší nemohla na zemi nastati, ani kdyby slunce, měsíc i hvězdy najednou s nebe spadly.

— Už tě opět soužili? — promluvila s távavým obličejem — a ty posloucháš a trpíš, jako bys byl uříznutým špalkem. Jen ji uhoď, když se na tebe sápe!

Při tom se téměř rozhorlila a šedé její oko se jí zajiskřilo zrovna jako sokolu, který spatřil svoji kořist v zeleném osení.

Blažejovi tento soucit velmi se líbil.

— Pořád oba křičí — odpověděl zamlkle — a nic jim dobře neudělám.

— Jen uhoď, jen uhoď — nabádala Anče — buď přece hospodářem! — A rukou urvala halúzku z doubí a tloukla ní po zemi, až listí na všechny strany odletovalo.

— Vidíš, takhle je musíš řezati! — A tloukla ještě více, až celou větévku rozbila.

— Špatně se mi vede, opravdu špatně! — vzdychal Blažej.

Pohledla na něho zlostně a vzkřikla:

— Proč pak jsi si ji bral, takovou starou!
Dobře ti tak!

— Snad je opravdu příliš stará! — nařikal Blažej.

To ji už docela pobouřilo.

— Když už tohle jistě nevíš, pak ať tě Luca bije. Vidiš, své krávy říkám také Luca! Hej, Luca! Po té uchopivši krávu za provaz, odváděla ji a zmizela s ní za křovím. Také Blažej odešel k chalupě a hlavou rojily se mu Ančiny myšlenky. Vstoupiv do světnice, musil hned zakusiti pravou zátopu výčitek.

— Dlouho jsi spal a já se zde trápím jako Bůh na kříži! — čertil se starý, sedě u ohniště a pojídaje veliký kus chleba.

— Bůh ví, kdy ti to bude hanba! Starý jsi již dosti! — dodala žena Luca a velikou lžicí lovila velké kusy v míse, naplněné po okraj bílou kávou.

— Mlčte už jednou! — odpověděl Blažej vzdorovitě — jsem už až po krk syt vašich věčných výčitek.

Tu však jako by udeřil blesk do slaměné střechy. Luca uhodila lžicí na ohniště a postavila se před svého muže:

— Já abych ti mlčela, když je vše moje? Vždyť ty ničeho nemáš, ty žebráku!

A když Blažej ještě neztratil srdnatost a pěstí ji docela mocně od sebe odstrčil, tu uchopila bukový oklestek u ohniska ležící a mlátila do něho jako do snopu, až byl všecek zkrvavený. Také starý jí přiskočil na pomoc a spojenými silami jej zcela přemohli, tak že se musil vzdáti na milost i nemilost. Od té doby byl bit téměř každého dne a rada Aniččina byla nejspatnější, jaké kdy Blažej ve svém životě uposlechl. Kostmi, které jej velmi zle bolely a masem, jež se černalo pod údery, platíval za radu tu ve mnohých, mnohých krutých dnech.

Jednoho jitra porážel v lese starý smrk. Pot se mu řinul se tváře, a celé tělo jej bolelo.

— Zase jsi zapřažen — uslyšel za sebou hlas — a Luca zapřahla tě zase do járna až v tobě vše praská.

Obrátil se a spatřil svoji známou. Byla opřena o strom a pojídala borůvky, kterých měla plnou zástěrku.

— Odpočiň si trochu — pravila soucitně — a neděi se pro cizí lidi, kteří s tebou tak krutě nakládají.

Když jí ničeho neodpověděl, tázala se ho ohnivě:

— Zdali pak jsi ji uhodil? Co? uhodil's ji?

Krev zalila Blažejovi tvář, neboť si vzpomněl, jak byl sám bit a že se jí vlastně ani nedotekl.

— Vždyť víš, že to nic nepomáhá, Anče — odpověděl měkce — takové věci nesmí se vnášeti do chaty.

— Ty ubožáku, ty! Ty chudáku! Ty nemáš ale ani za mák srdnatosti — smála se s rozhorlením, kladouc borůvku za borůvkou mezi bílé zuby.

— Víím, že jsi dnes ještě nejedl — počala mluvíti po chvílce. — Na, jez! Máš beztoho žízeň a na blízku není vody.

Přistoupila k němu a otevřela mu před očima zástěrku, naplněnou temnomodkými borůvkami.

— Jen jez, ani nevíš, co je jich letos!

Měl hlad i žízeň — a skutečně sáhl do zástěry. Tenkrát mu bylo u srdce tak milo, že mají cizí lidé s ním více slitování, nežli jeho vlastní. Slze jako hrachy vyhrkly mu na tvář a on zajíkaje se pláčem, pravil:

— Ty nevíš, Anče, jak se mi vede, jak špatně se mi vede! A dítě mi také zemřelo.

A neustále se mu hrnuly slze po tváři.

— Jen neplač, Blažej, jen neplač! — A i Anči roztálo srdce a když Blažej neustá-

val plakati, přidružila se k němu i ona. Usedla na zem a prolévala slzy z celé své duše.

Když si konečně utřeli oba oči, pravil Blažej:

— Oj, jak by to bylo lepší, kdybys ty byla mou ženou, Anče!

Ona se rychle zvedla a po zemi rozházela vše, co měla v zástěře. Zarděla se jako mák v osení a odpověděla:

— Hleď, teď už je se vším pozdě. Neříkám, že bych tě nebyla mohla mítí ráda.

S těmi slovy odběhla do temného smrčí. Blažej si dodal odvahy a běžel za ní. Snad ji tenkrát ještě dostihl. Neznámo!

*

Měli jsme tehdáž ve vsi trh a u Polonovce bylo plno pijáků a takových lidí, kteří by se byli bez peněz rádi napili i najedli. Muchův Janek vybral si kout vedle pece a foukal klarinet, vedle něho pak seděl Zavratarjův Toník a tahal v rukou harmoniku. Oba prováděli hudbu, až se všichni psi ve vsi před Polonovcem sbíhali a vyjíce k nebi, dělali povyk, jako kdyby se byl přiblížil soudný den. V hospodě tančili gorjanci a patama tloukli do podlahy, až se vše tráslo a hustý prach zvedal se do

výše. Byl by pokryl vše, kdyby byla občas nepřišla domácí služka s velikým hrncem a nepostříkala podlahu mezi tanečníky, neohlížejíc se, kam voda dopadla, zdali na zem nebo na široké sukně tanečnic. Křičeli, připíjeli si a všichni byli přesvědčeni, že lepšího života býti nemůže, jakého tanečníci užívali právě v zatuchlé a horké hostinské světnici.

Také Četrtnikova Luca přišla se svým mužem. Bylať prodala na trhu prasátko a měla právě peníze za ně u sebe. Tanec milovala nade vše a bylo téměř dojemno, jak lovila tanečníky, kteří o ni nestáli, ježto byla stará a ošklivá, smí-li se to vůbec o některé ženě říci. Seděla s Blažejem u stolu a z dále dívala se na tancující svět uprostřed světnice.

— Ani tancovat jsi se nenaučil, ošklivče!
— zlobila se naň — a přece bych měla dnes tak pěkně pokdy a místa jest také dost.

— Tím líp! Ba žet! — odpověděl Blažej, který myslil spíše na vše ostatní, nežli na tanec.

— Hej, Blažej! — vykřikl opilý Francek z Předmostí — jen ji veď k tanci! Co se budeš schovávat, když ji máš, že jí není v deváté vsi rovno!

— Zdali pak tě ještě bije každého dne?
— ozval se také Michal z Podskalí — jen po-

čkej, až ty budeš v létech, pak ji budeš bít zase ty, to se rozumí, nebudeš-li takovým zájcem jako jsi dnes!

Blažej mlčel, Luca pak s celým srdcem pobízela Francka:

— Pij, Francku, pij, pak mne jednou vezmeš, abychom si zatočili, vždyť jsme byli přáteli již od mladých let.

— Ale budeš dobře platit za víno, pak se už nebudu stydět, když si trochu zatančíme.

To řka, vypil plnou sklenici a zády odstrčil Blažeje, aby získal místa vedle Lucy, která potom celé odpůldne dávala na víno, jež náš Francek tak rád píl. Občas také vstali a velmi neohrabaně si zatančili; zvláště směšně vyjímal se zaplacený tanečník Francek, tiskna k sobě se vši horoucností starou tanečnici.

— Nezlob se, sousede! — omlouval se Blažejovi — však si také ob čas u souseda vypůjčíš vola, abys mohl přeorati pole. Ale mně je vůl milejší, nežli tvoje Luca, cha, cha!

— Pij jen, pij! Pak si ještě jednou zatančíme.

Luca si dala raději vše líbit, jen když měla stálého tanečníka.

Když bylo vše v nejhlučnějším reji, v největším veselí, přibyl do světnice starý Veharček, Štěpán Veharček, kterému říkali také Straka, což však nerad slyšel. Šil a látoval po horách staré šaty a pomlouval lidi. Stále měl plnou torbu novin, které prodával za víno, chtěl-li někdo za ně platiti.

— Máte se zde dobře, lidé boží! Juj!

Stanul uprostřed světnice a zvedal štíhlé své nohy.

— Máš-li nějaké noviny? — tázal se jej Michal z Podskalí; — dříve nedostaneš ani krůpěje, dokud nám nepovíš něco nového.

— Kdybych měl na tvoje čekati, to bych ani nevěděl, jak se víno pije — rozhorlil se Štěpán. — Nu, však je tu více počestných lidí a najde se přece člověk, kterého mám rád. Zdali pak již víte?

— Co? Co? — tázalo se deset hlasů.

— Dejte mi pít a pak se vás ještě jednou otáži, zdali pak již víte?

Deset sklenic se mu nabízelo k pití, ale Štěpán ve své uctivosti vyprázdnil pouze jednu na zdraví všem počestným lidem, kteří platí za víno a vdovám a sirotkům neodpírají za sloužené mzdy.

— Nyní však vypravuj! — dotíral Míchal z Podskalí.

— Šil jsem u Bolantačevých, u těch chudasů, u těch ubohých ženských. V noci ta mladá, ta Anče, lehla na lavici u pece a měla velmi zlé bolesti. Sám Bůh nebeský ví, kde si ta ubožačka dítě uhnala, když přece s nikým nic neměla.

V okamžiku tom tlačily se sem se všech koutů zvláště ženské, a nejvíce Luca Četrtnikova, která rozevřela široká svá ústa a pravila hněvivě:

— V tom stavení nebylo nikdy nic pořádného. Starý kradl, kde mohl; a kdybyste se mne byli zeptali před půl rokem, byla bych vám řekla, že se tak stane a nejinak.

— Luco, to bys měla už věděti! — odpověděl Štěpán. — To však není ještě všecko. Zrovna když zde u vás poedne zvonilo, umřelo dítě a umřela také ona ubohá bytost, která je přivedla na svět. Tak mne jí bylo líto, povídám vám, že jsem se rychle z chaty vypravil, a nečekal ani, až mi zaplatí.

— Toť se rozumí! — ozvala se opět Luca. — Bůh ví, co dělá. Mně ukradli džber

a vím dobře, že jej nikdo jiný nevzal, než to děvče.

— Také to není ještě všechno! — pokračoval Štěpán. — Když se ta ubohá žena v bolestech trápila, nedala jí stará Bolantačka pokoje. Chtěla věděti, s kým se zapomněla. Tu jsem vám nastavoval uši, abych to také slyšel. Ale dlouho se bránila. Konečně — myslím, že se před ní již nebesa otvírala, a že jedním okem již pohlížela na trůn boží — konečně to řekla. Vypověděla vše a co byste řekli, kdo byl ten, s nímž se podnesla?

— Kdo, kdo? — tázala se celá společnost a nejhlasitěji Četrtnikova Luca.

— Byl to ženatý člověk, jak jest Bůh na nebesích, ženatý člověk.

— Ženatý! — hněvivě podotkla Luca — takového ničemu by měli pověsiti za nohy na strom. Jako by neměl svoji ženu!

— Kdo pak je to? Pověz přece! — dotíral Francek z Podmostí.

— Pověz to! — nutila Štěpána i Luca.

— To mohu snadno říci! — smál se Štěpán. — Tamhle sedí, Luco, a je to tvůj, Luco, tvůj Blažej je ten ptáček, podívejte se na něho.

A dlouhým kostnatým prstem ukázal na místo, kde za stolem seděl mladý Gričarjův Blažej. Nastalo ticho jako v kostele. Po té rozmohl se ve světnici křik, hrozný, nepopsatelný křik, jako by se rvala divá zvěř. Ten křik vycházel z hrdla Lucina a lidé myslili v prvním okamžiku, že se zadusí.

Za stolem pak vstal Blažej a s bledou tváří opřel se o zeď. Krvavým zrakem ohlédl se na vše strany, načež chraplavě zvolal:

— Ona byla moje, byla! Pustte mne, pustte mne!

Luca vrhla se na něho. Přijal ji se sklenicí v ruce a mrštil jí o hlavu své ženy, že se na drobné kousky rozletěla, a žena jeho bez vědomí svalila se k zemi. On pak, odstrčiv své sousedy, vyrazil ze světnice.

Venku bylo temno. Běžel bez pokrývky hlavy po pěšině k Četrtniku, zatínal pěsti a mluvil sám k sobě, tak že hrůza obcházela ty, kteří jej potkávali.

Lucu musili odnésti domů, kde téměř celou zimu zle trpěla a vztekala se na svého mladého muže. Ten však zmizel úplně a lidé vůbec myslili, že k vůli staré své ženě utekl

do Ameriky, což se nám zdálo býti zcela pravděpodobno.

*

Nadešlo kvetoucí jaro. Na Četrtníkově chlumu kvetly fialky a buk obsypán byl onou šťavnatou, mladou zelení, která se dostavuje každého jara. Ve stínu onoho buku ležel Štěpán Veharček a přemýšlel o tom, co je toho příčinou, že se v háji tom už neozývá zpěv ptactva, jenž zde dřívější léta vše oživoval. Pouze vrány a kavky odbývaly své svatby mezi rudě květoucími modříný. Jarní větrík zavanul v korunách stromů a v témž okamžiku spadl na Štěpána střevíc, lidský střevíc. Štěpán postavil se na nohy a počal vzhůru ku koruně buku křičeti a spílati. Tam nahoře v koruně stromu viselo něco černého, ale odpovědi se mu nedostávalo. Po té Štěpán sám vylezl na strom, kde jej ovanul jakýsi podivný zápach. Ale vysoko nevylezl. Spustil se v brzku po větvích dolů a běžel rovnou k Četrtníkově chalupě. Tam dlouho nemohl přijíti k sobě, až konečně přece vypověděl, že na Četrtníkově buku visí kosti oběšeného člověka. A tak také bylo. Po ostatcích poznali, že tu skončil Blažej bídný svůj život. Nejdříve se

ze strachu schoval na stromě, v temné noci pak jej znovu opanovalo zoufalství, tak že celé břímě své bídy svrhl se sebe tam nahoře ve vzdušné výši, odkudž umíraje, zíral ještě naposled do jasné, měsíčním světlem ozářené rodné doliny.

Šarevčeva Meta.

Jest život bídný? Boháč i žebrák, oba odpovídají jinak na tuto otázku; ale oba jsou přesvědčeni, že jest jim žítí bídný život. Tolik pak jest jisto, že nebylo bídnějšího života, než jaký měla Šarevčeva Meta. Bůh jí dej vše dobré!

Byli to pilní lidé. Pracovali od svítání až do soumraku, jedli špatně a při tom málo. Dluhů neměli a nikdo jich nepronásledoval žalobami a úředními spisy. Děti bylo dost. A když starý Šarevec ležel na smrtelné posteli, pravil k sousedům, které byl povolal ku své poslední vůli: „Majetek se rozdrobí, dětí je dosti. Kdybych dal všechno jednomu, měl by toho příliš mnoho. Když pak dám každému něco, bude mít každý málo, velmi málo. Děvče je ošklivé a nápadník se nevyskytne. Nechať dostane

sto zlatých a ta slíva na rohu chaty ať je také její. Ta slíva ať je její! O můj Ježíši Kriste, jen aby nežebrali! Těžce jsem byl živ, ale poctivě.

A když mu rozsvítili červenou svíčku od Matky boží ze svatých Višarij, tu žena i děti kolem jeho chudého lože prolévali slzy; a když mu smrtelný pot čelo zarosil a matný jeho pohled kolébal se nad vysokostmi života v ono širošířé prostranství, kde kraluje věčnost a přemilý Bůh, kde nekvětou smutné květy zármutku, svízele a strádání, jakých starý Šarevec v životě plnou hrstí trhal — vzchopil se ještě naposledy; pohledl po dětech a vzdychnul: — Jen hleďte, abyste nešli žebrat! Meto, slíva je tvoje; mějž ji na přilepsenou! Ale nežebrejte, neboť jste měli počestného otce.

To řka, obrátil se ke stěně a zlehka odkolébal se na perutích smrti v nekonečné moře nekonečné věčnosti.

I.

Šarevcovu slívu znala celá ves. A zvláště dobře jsme ji znali my, vesské děti, když jsme skrytě přicházeli, abychom si trochu naklátili,

když byla obalena sladkým ovocem. Ale nic jsme nepořídili. Když slívy dozrávaly, tu Meta ani v noci netroufala si spáti. Jako jestřáb hlídala strom, aby nepřišel mlsný zloděj, který by byl větve patrně očesal. Občas přece připlížil se ten nebo onen kluk, aby se kradmo do syta najedl. Ale když měl nejlépe za to, že jej nikdo jiný nevidí nežli boží oko, zasvištěla nad ním dlouhá březovka, tak že s úpěním mžikem byl se stromu dole a utíkal jako by byl šlápl do sršního hnízda. A nepřišel více. Ještě dobře si vzpomínám, jak chodila Šarevčeva Meta kolem. Měla obličej opravdu ošklivý a vskutku nepřihlásil se ani jediný nápadník, který by byl chtěl si ji vzít. Od souseda k sousedu vdávaly se dcery, ale Šarevčeva zůstala osamělá. Proto se už ani o nápadníky nestarala; její jedinou starostí bylo, aby si něčeho vydělala. Když nebylo sněhu, docházela k bohatším na práci a tak se v potu tváři živila. V zimě pak byla živa skoro samým chlebem a vodou; chléb si nasušila letní doby.

Snadno se řekne, že jí otcova slova, aby v starosti nežebřala, provázela všude po všech cestách. Jednou docela viděla se ve snu, jak jsouc stará a nemocná, žebřala od stavení k stavení a jak se jí lidé posmívali řkouce:

„Vždyť jsi Šarevčeva a přece si troufáš žebrati?“ Probudila se a jako plachá srna běžela ku střešnímu krovu, kde do doškové slámy byla ukryla svoje věno, které jí byl bratr v dobrém penízi vyplatil. Pro tyto peníze žila ve stálém strachu. Někdy si pomyslíla, že by bylo vše ztraceno, kdyby bratrova chata shořela a ona by nemohla své peníze zachrániti.

Za chatou rozkládal holý vrch Kucelj své široké plece k nebi. Lískové křoviny a jalovčí pokrývalo jeho skalnaté obrovské tělo a málokdy zabloudil chodec do jeho pustých srázní. Sem přišla Meta kdysi v tiché noci a pod jalovcem zakopala svůj poklad do chladné zemi; místo obložila mechem a dobře si je v paměť vštípila. A když druhého dne, sbírajíc suché kletší, přišla na totéž místo, našla zcela dobře onen jalovec a mech, pod kterými spočívalo štěstí jejího stáří. Tak bylo vše v nejlepším pořádku a Meta si několikráte oddychla po svých starostech.

Ale v brzku počaly ji trápit starosti jiné. Jednou jí řekla přítelkyně její Kašpurjeva Mína:

— Zdali pak víš, že tě Videmských nebudou více volati do práce?

Metě se učinilo temno před očima. U Videmských dostávala nejvíce díla a kdyby tam byla ztratila práci, pak by ztratila vše.

— Můj bože a proč? — naříkala.

— Povídali, že příliš mnoho sníš a ostatní ojidáš! — smála se Mína.

Uprosila je, aby směla i na dále docházeti do práce. A měli byste ji viděti, s jakým strachem seděla nyní u stolu. Každou lžici počítala, aby příliš nejedla; a jako pozoruje pod křovím bázlivý zajíc psa po stopě přicházejícího, tak ona pozorovala ostatní u stolu sedící, zdali se jí neposmívají, zdali se jim nezdá, že příliš mnoho jí. Nikdy si netroufala do syta se najísti a ježto jí Bůh potrestal žaludkem, který nechce nikdy mlčeti, projevovaly její pohledy věčný hlad a ona byla tenká jako prut kaliny, který se i v nejlepší půdě nemůže vyvinouti tak, aby byl silnější nežli prst člověka. Proto raději strádala, aby jen nemusila žebrať na staré dny.

V létě mívala pouze jedinou radost a to tehdy, kdy se jí slíva dobře obrodila. Od chaty k chatě nabízela šťavnatý plod a vše uvedla na peníze, jimiž rozmnožovala svůj poklad na zelené stráni skalnatého Kuclja uschovaný.

II.

Jih oznamoval svůj příchod a hučení jeho burácelo kolem horských vrcholků. Pozdravovaly jej hvězdy a klaněly se mu téměř k zemi štíhlé břízy, které věnčily vyrudlé palouky na Psi rovině. Ale mohutný Jih spěchal stále dále směrem k severu a před sebou hnal shluky živých mračen, které časem zastíraly přívětivou tvář lunny, časem opět tlačily se do kouta vedle Gabršské hory, tak že ostatní obloha byla jasna. Pod vroucím polibkem jižního dechu tály sněhy na trávnicích a všude spěchaly ručeje sněhové vody roklinami do hluboké nížiny.

Zrovna pod Šarevcovou chatou utrhł se kus země a s temným duněním sesunul se po stráni dolů, tak že se až zatřásl mohutný Kucejl a zachvěly se chaty i chatky na jeho úpatí stojící.

Meta probudila se z lehkého spánku a zavolala Kašpurjevu Mínu, s kterou spala té noci pohromadě pod Šarevcovou střechou.

— Míno — zvolala se stísněným srdcem.
— Míno, spíš?

— Jak pak bych spala, když Bůh tak zemí třese! — odpověděla Mína rozespale.

— Zdálo se mi — vzdychla Meta — jako by mi byl někdo ukradl peníze pod křovím na Kuclju.

— Co? Ty máš peníze na Kuclju? — odpověděla Mina a nebyla více rozespálá. — Kde, kdepak? Pověz přece, kdepak?

Meta však byla již polooblečena a zmizela z podstřeší a temnou nocí běžela po Kuclju vzhůru, aby se přesvědčila, zdali štěstí jejího stáří jest stále ještě ukryto pod měkkým mechem. Dole hučela řeka, jakoby se hněvala nejběsnějším vztekem a na zahradě se shlukly celé tlupy černých oblaků zrovna nad hlavou starého Blegaše. Z oblaků těch mihla se čas od času dlouhá střela, která se táhla od Horské cerkve až k samotné Četené rovině. V takovém okamžiku bylo viděti celé pohoří jakoby v jasném požáru.

Meta běžela dále a dále. Vichr opíral se do jejího tenkého obleku a zima chvěla každou kostí v jejím těle. Běžela stále vzhůru a před jejíma očima tkvělo stále jen křoví a pod ním mech. V mozku se jí točilo a ona nemohla se již v krajině vyznati: dlouhá šedá črta vlekla se od nejvyššího vrchole dolů k bílému břehu, kde se pěníla rozbouřená Sovra.

Prst i kamení bylo zasypalo křoviny kolem dokola aneb je i s kořeny odneslo do hlubin.

— Tu je moje křoví! — vykřikla radostně Meta a sklonila se, aby rozhrabala změkklou půdu: ve smrtelné úzkosti zavolala: „Zloděj! Zloděj!“

Z pod křoviny vyrazil skutečně dlouhouchý zajíc a jako blesk uháněl po svahu.

Meta po té opětně zavolala:

— To není moje křoví! To byl jenom zajíc!

A běžela dále od křoviny ku křovině a rukama se brodila po rozmočeném trávníku, tak že jí konečně až krev z prstů chlípěla. Strnadi a konipásci opouštěli svoje úkryty a s táhlým pískotem odletovali jitrním soumrakem. Vše namahání jevílo se marným. Před ubohým lidským stvořením, které tu volalo samého Boha a všechny svaté ku pomoci, zaplesala krajina, jako by se byla napila nejsilnějšího vína. Před jejím pohledem plesala řeka a plesaly všechny ohnivé střechy, které se odrážely od temné brady temného Blegaše. Jedna myšlenka zaujala celou její duši: peníze ti někdo vzal a nyní budeš musiti žebrati,

strádati a lidi o smilování prositi na staré dny.

Síly duševní ji opouštěly a temná noc kolem usedla jí ve chmurné duši. Lomíc rukama běžela dolů a vzdychala:

— Nyní ti zůstane pouze slíva; a vezmou-li ti ještě tu, pak nemáš již ničeho na staré dny. Och, přemilý ty svatý Valentine, z Jabrcí hory, zachraň aspoň moji slívu!

Zrovna téže noci chtěl Kočarjev Blažej vyúžitkovati tmy pro své záměry: přišel totiž s košem a ostře nabroušenou kosou na Fortunovo ranné jeteliště. Byl si již nakosil zeleného jetele a již si chtěl jím koš naplniti, když v tom shlédl bílou ženskou, která se pohybovala rychle po Kuclju dolů a jemu — nočnímu zloději — hrozila rukou. Blažeje zmocnil se strach, pustil koš i kosu do jetele a utekl domů. Koš i kosa ho potom prozradily a připravily jej za mříže, kde několik dnů přemýšlel o přestálém strachu.

Od té doby na Kuclju strašilo. Šel-li opilec noční doby kolem — viděl bílou ženskou, míhající se mezi skaliny. Strážlivým lidem však se neukazovala a Kočarjev Blažej byl první a poslední, který ji viděl.

III.

Jih ještě neustále hučel a každý byl rád, když ležel v teplé posteli.

— Míno — zvolala Meta vrátivši se opět pod střechu. — Míno, peníze mi vzali. A tak pěkně jsem je uschovala pod křovím.

Tu se podivně zasmála.

— Nyní mi chtějí vzít ještě slívu, ale tu mi nevezmou, ho, ho! Však to sama zařídím!

Lehce se usmála a vyhledala sekyru v koutě. Po té odešla, klopytájíc po tmavých schodech. Mína se bála a skryla hlavu pod příkrývku: nemohla usnouti a celou tu dobu myslila na křoví na vrchu Kuclju.

Šarevec, bratr Metin, se zrovna v téže chvíli probudil a zdálo se mu, že slyší údery sekery. Vstal, vystrčil hlavu těsným oknem a zavolal:

— Meto, jsi to ty?

— Však mi ji už nevezmete, ne! Ho, Ho! A opět dopadaly rány sekery.

— To je Meta! — pravil Šarevec své ženě. Štípá dříví! To stvoření se uštve samou prací!

Venku dopadaly údery sekery neustále. Konečně něco s velikým praskotem padlo.

— Hranice jí nejspíše spadla! — mluvil Šarevec sám k sobě. — Nevím, proč nespí, když vše ještě odpočívá.

A usnul.

Druhého dne ležela na zemi podetnutá slíva a pod jejími větvemi vytáhli mrtvé lidské tělo. Byla to Meta s rozbitou hlavou. Podetnutý peň padl na ni a tak se jí skutečně dosalo „přilepšení“, že jí nebylo třeba ve stáří žebrati.

To byl zajisté bídný život!

Posavcova třešně.

Událost prostá, ale skutečná!

Když Posavcův Jakub stál na Lublaňském hradě na stráži, sypalo se mrazivým vzduchem plno sněhových hvězdic. A ty padaly a padaly na stráně a kopce kolem do kola a halily je do bílého hávu. Jakuba silně záblo, ale přece učinilo se mu volno kolem srdce, když pohleděl zasněženým vzduchem tam k rodným horám, kde dnes beze vší pochyby také sněžilo. Sotva okem mohl tam dohlédnouti, poněvadž temná mlha zahalovala zachmuřený obzor.

— Je zima — myslil si Jakub — a Bůh ví, že sníh poláme doma naši třešni černavku. Jen aby ji v pravý čas setřásl.

V plné živosti svých myšlenek vzpomínal na třešni v rodné půdě. Stála vysoko na

zeleném chlumu a byla tak vysoká, jako malá zvonice u horského filiálního kostela. Peň její byl rozpukán a z jara loupala se s něho kůra, tak že nebylo na něm hladkého místečka. Ale každého jara se třešně černavka pokryla květem a každá nejmenší větévka byla oděna bílým rouchem, setkaným ze samých květů. Z dálky zdála se býti jako vrchol sněžníku sněhem pokrytý. Kdy pak se dostavil svatý Urban, tu se pokrylo větvoví černým ovocem, které viselo na všechny strany, tak že vrabčiči, kosi, vrány a jiní podobní okřídlení a zpěvní břichopáskové přišuměli se všech stran a oklovávali a obírali ve spolku s bzučícími sršněmi a vosami sladké černavky. Ale těch přece mnoho ještě zbylo, tak že se jich Posavcovic do syta namlsali a ještě dosti jich nakladli na lísky, aby je usušili pro nemocné, kteří rádi pijí sladkou třešňovou vodu.

Na tento blahoslavený strom vzpomínal onoho večera Posavcův Jakub a před jeho očima stála třešně černavka a všechny její větve byly v květu, ve květu pak ozývali se strnadi, pěnkavy a drobné sýkorky a jiní křídlatí a zpěvní mlsálkové, nemohouce se dočkat, až se ze květu vyvinou jiskrné a sladké bobule. Také toho dne, kdy byl Jakub povolán do císařské služby, květla třešně a on měl na

svém klobouku květoucí její halúzku. Když pak se svými soudruhy krácel po bílé silnici k bílému městu, chvílemi proléval slzy, chvílemi zase výskal. Vykládal, že jde rád na vojnu (a tu hlasitě zavýskal), v srdci však měl přesvědčení, že jest lépe zemřít pod rodnou květoucí třešní, nežli na krvavém bojišti (a tu zaplakal skrytě, aby ho nikdo neviděl). Květoucí halúzku třešňovou dala mu, když se loučili, sousedova Marjánka, která byla „jeho“. A na toto své děvče myslil ještě vícekrát, nežli na třešni černavku. A byl to také správné. Strom kvetl pouze jednou za rok, Marjánka však nosila na své tváři den co den nejkrásnější květy, které ani tehdy neuschaly, když napadl sníh na zemi a stromy.

Také na ono děvče myslil Jakub onoho večera. Stáli tenkrát pod třešní černavkou a loučili se.

— A zůstaneš vždycky mou? Také pokud budu na vojně? — tázal se jí a slza se mu drala do očí.

— Ano, stále! — odpověděla a ulomila bílý květ a dala mu jej za klobouk, aby měl na ni upomínku.

Na vše to vzpomínal náš Jakub onoho večera.

— Jest opravdu mráz! Ale to neškodí, však přijde zase jaro. Naše černavka obalí se bílým květem a při svitu měsíce budu choditi opět pod okno dívčiny.

*

Přiblížil se sv. Urban. Jakubu řekli, že může jíti z císařské služby domů. Domů nepsal a nevzkázal. Zrovna jako by jej byl vítr přinesl, přispěchal k rodné vísce, když právě na štíhlé víšce zvonilo poledne, tak že hlas zvonu rozléhal se mezi horami. Byl unaven a udýchán, ale přece bušilo mu srdce radostí, když s výše zeleného chlumu nad otcovou chatou obzírál hlubokou dolinu, kde se v žáru slunce tetelil celý kraj. Po nivách a paloucích nebylo viděti ani jediného pracovníka: vše bylo odběhlo k jídlu do chat a domků.

Vedle něho zdvihala se stará jeho známá třešně černavka a byla skutečně černá, jako by ji byl Tvůrce její polil inkoustem od vrcholu až k zemi. Plod vedle plodu lesknul se na haluzích a sršně a jiná havěť hodovala zde, tak že vše šumělo vzduchem ustavičným bzukotem.

— Doma beztoho pro mne nevařili! Černavky pak nejsou také špatným obědem —

pravil Jakub a rychle vyšplhal se na třešni. Vylezl až do nejvyššího vrcholu a počal obírat třešně jako špaček, který byl deset dní hladověl.

Když tak seděl ve vzdušné výši a se všech stran se na něho usmívaly černé plody, opanovala Jakuba podivná spokojenost. Kam jen obrátil svůj pohled, všude se rozkládaly zelené hory a tam na jihu zvedal se sivý Ble-gaš, zrovna jako obrovský chrám boží. Vedle něho vzdouval se malý Koprivník se svou houlou hlavou, podobnou velbloudímu hrbu a Malý vrch i Starý vrch skláněly se k němu s ostrými svými vrcholky. Na vše to rozlévalo slunce růžové paprsky a modré nebe klenulo se nad rozehrátou krajinou. Nejraději spočívalo oko našeho známého na bílé sousedově chatě, která zrovna na druhé straně ve stráni trčela.

— Marjánko, jsi doma? — Tu Jakub ve svém štěstí, neboť jiného neměl, počal sám s sebou hovořiti. — Jako bych ji viděl, jak v bílých rukávcích pobíhá kolem ohniště a na mne myslí!

A tu zavýskal samou radostí, tak že se to rozlehlo dolinou.

— Otec mi musí nyní vše popustiti a já se budu ženiti a budu míti ženu, že císař

nemá lepší! Budu pracovati, až bude vše pra-skati. Děvče bude dobrou hospodyní a každý krejcar bude držeti mezi prsty. Nejdříve po-spravím střechu. Tam nad chlívem je dřava a psali mi, že zatéká ná seno. Také chatu obílím a kolem oken mi musí Štefnjak udělati červenou barvou rámečky. Něco věna bude míti, to je jedno a trochu dluhů zaplatíme sami, to je druhé. Na stráni na dlouhou nivu naseji pšenice a tam tu hrušni dám porazit, aby nedělala stín. Vína nebudu píti a do ho-spody nebudu choditi. Za to ale každé neděle budu seděti na zahradě a vedle mne bude se-děti Marjánka a bude chovati. Hoj! Hoj! to bude živobyti.

Ještě dále by byl Jakub hovořil sám s se-bou, kdyby ho byli nevytrhli hudebníci, kteří dolem velmi živě a zvučně na svoje nástroje foukali.

— To je hezké! To bude někde svatba. Dnes budu ještě tančiti. Hola! Hopsasa!

A Jakub ještě s větší slastí obíral čer-navky.

— Hej, Posavče, jak jsi vysoko vylezl. Zobáš je, he? A jsou sladké, he?

S těmi slovy ozval se pod Jakubem na pěšině Blažej Jurčkov. Kráčel ze mlýna a nesl

těžký pytel na hřbetě. Opřel se s pytlem o plot u pěšiny a měl za to, že na stromě trčí jeho známý, starý Posavec.

— Aby se ti v břichu neobrátilo, Posavče! Jsme již staří na takovou stravu. A jíš také pecky? Nejez jich, radím ti dobře! Slyšíš jak hrají do kola? Kdyby to tvůj Jakub věděl, že se mu dnes Marjánka vdává, tomu by se to nelíbilo. Žena jest čertova matka, ať je stará nebo mladá. Ježíš Maria!

Jakubu se při tomto hovoru učinilo černo před očima a doliny a hory zatočily se kolem něho. Bylo mu tak, jako by mu byli ostrý nůž vrazili k srdci, kde právě plné štěstí vedlo. Smekl se s vrchole kde seděl, načež padaje po větvích dolů, chytal se listu za listem, ale listí jej v pádu nemohlo zadržeti. Blažej volal Ježíše a Marii a všechny svaté ku pomoci. Ale nebylo nikoho, kdo by pomáhal. Jakub konečně dopadnul celou svou tíhou na zem a zůstal bez vědomí na místě ležeti. Přiběhli domácí lidé a odnesli jej do chaty a položili na lože bolestí a nářku.

Tam na stráni u sousedů hráli vesele hudebníci a svatebčané se míhali a byli dobré vůle. Nejveselejší byla nevěsta, která v hed-

vábném růžovém šátku seděla za stolem a láskyplným pohledem dívala se na ženicha a občas mu šeptala do ucha: „Nyní budu tvou, jenom tvou!“

Jakub se vystonal. Bylť si zlámal pádem obě nohy, ale nemohli mu je již tak narovnat, tak že zůstal chromý pro veškery dny svého života. Třešní černavek neokusil již nikdy víc a také nikdy již na ženy nepohlédl.

Třešňový strom, černavku, nechal růsti jak chtěl sám milý Bůh. Nikdy již neulehl do jejího stínu, nikdy nedotknul se sladkého jejího ovoce. A také ji nikdy v jeseni nehnojil, nikdy jí nečistil listí, když housenky se v něm zahnízdily a nesetřásal větví, když se na nich nachytalo sněhu. Větve se lámaly a vrchol její usychal. Konečně se přihlásil v noci ten neb onen nájemník, kterému se v zimě nedostávalo topiva a usekl větvev nebo celý vršek. Jednou za jarní noci porazil vichr starý peň, a dnes není po něm již ani sledu. Kdyby nežil dosud Posavcův Jakub a s kulhavou svou nohou nešoural se po stráních, nemluvil by nikdo o Posavcově třešni černavce.

Jurčkov Blažej ho někdy těší: — Jen zapomeň, jen zapomeň! Žena je čertova matka, ať je stará nebo mladá.

Ale Jakub zapomenout nemůže a často mu to svírá srdce, pohledne-li na sousedovu zahradu, kde prozpěvují děti červených tváří. U něho jest vše osamělé a tiché.

OBSAH:

	Str.
Kuzovci	5
Když tetřevi tokali	37
Mladá léta	234
Můj syn	260
Kalan	270
Dítě z Terstu	278
Jak se žení náš lid	289
Gričarjův Blažej	301
Šarevčeva Meta	323
Posavcova třešně	334

CUBISS 2042:00

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000426329

P. T.

Koho nedošel některý

**z prvních pěti svazků
ročníku XV. Přitele Domoviny,**

račiž týž reklamovati, načež mu bude obratem zaslán.

Reklamaci račte provéstí na čtvrtce papíru na níž napíšte:

Reklamuji _____ svazek roč. XV.
Přítele Domoviny jako odběratel, protože
týž mně dodán nebyl.

(Místo ležaté čárky za slovem **reklamuji** napíšte číslo onoho svazku, který reklamujete).

Tuto reklamaci vložte do obálky, na kterou není třeba žádné poštovní známky nalepovati, ale nutno jest:

obálku nezalepovati!

a nadepsati nad adresu:

Reklamace časopisu.

Reklamace budiž Vaším podpisem a úplnou Vaší adresou opatřena.

S veškerou úctou

administrace „Přítele Domoviny“

v Praze, Jungmannova tř. č. 21 n.

Nákladem vydavatelstva »Přítele Domoviny«.

Tiskem Edv. Beauforta v Praze.

22074
Dr. J. K. ...
...
...
...